

SPAIMA ZMEILOR

A fost odată ca niciodată, dacă n-ar fi, nici că s-ar povesti, cînd peștii cei mici înghițeau pe cei mari, și lumea le zicea tîlhari.

A fost odată un împărat tare și mare. Dupe ce bătu pe toți împărații pămîntului și le luă împărățiile, se însură și făcu trei fete: una cu soarele-n frunte, alta cu luna-n spate, iar cea mai mică cu luceafărul de dimineată iarăși în frunte; și toate erau mai frumoase decît zînelor munților și ale pădurilor.

Ele se duseră într-o zi la scăldat și intrară într-o baie cu totul și cu totul de marmoră. Dar pe cînd ele se scăldau, se ridică o furtună pe cer și le răpi pe cîteșitrele.

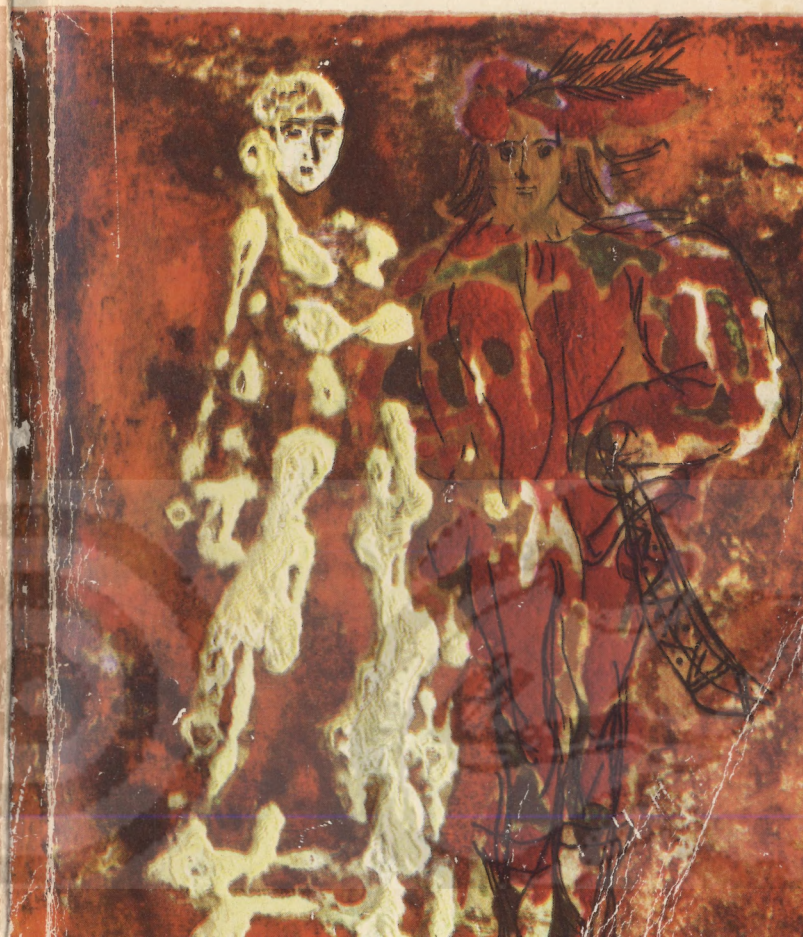
Ajunzînd la urechile împăratului această întîmplare, i se tăie inima și muri pe loc, lăsînd să împărătească pe muierea sa.

Într-o zi, împărăteasa se apucă să măture prin casă, dar pe cînd mătura, îi sări un bob de piper în poală; ea luă bobul și-l puse pe sobă; dar el sări iar de acolo în poala împărătesei. Văzînd împărăteasa că nu poate scăpa de dînsul, îl înghiți; și așa rămase grea și născu un copil cu părul de aur.

Acest copil creștea în trei zile cît cresc alți copii în treisprezece ani, și se făcu voinic ca brazii munților și ca stejarii cîmpiilor. Împărăteasa îl dete la dascăl de învăță toate măiestriile lumești; și, temîndu-se ca să nu-l piarză, îi făcînt o colivie de aur și-l închise într-însa, dîndu-i jucării copilărești ca să-i treacă de urît.

(Urmarea basmului în volumul de față)

basme populare românești

Ilustrația copertei : *Gabrea Șerban*

**tinerețe fără bătrînețe
și viață fără de moarte**

**basme populare
românești**

**EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
IOAN ȘERB
PREFAȚĂ DE
VIRGILIU ENE**

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Ediția a II-a

P R E F A Ț A

A fost odată ca niciodată... astfel încep multe basme să-și depene firul. Ca și celelalte variate creații populare : strigătura, ghicitoarea, proverbul, balada, doina, legenda etc., basmul face parte din folclor. Termenul folclor, pus în circulație pentru prima dată de William John Thomas, în anul 1846 (compus din : *folk* = popor și *lore* = știință), vine să înlocuiască pe cele vechi (cum ar fi, de exemplu, cel de *antichități populare*), care încercau să definească o realitate existentă de secole : creația populară. Fiind, așadar, un produs al maselor, folclorul exprimă sentimentele și aspirațiile celor mulți spre o lume mai bună și lipsită de nedreptăți. V. I. Lenin spunea că pe baza folclorului se poate face „o minunată cercetare despre năzuințele și așteptările poporului”. Aceste sentimente și năzuințe au fost cristalizate, de-a lungul vremilor, în cîn-tece, basme, proverbe, legende de o rară frumusețe artistică. Teoria originii populare a folclorului este unica teorie științifică și ea contrazice fundamental părerile greșite ale unor cercetători burghezi, cum ar fi : E. Hoffmann-Krayer, Hans Naumann, John Meier etc., care se

chinuiesc să demonstreze că folclorul ar fi de origine aristocratică, că literatura populară s-ar hrăni din resturile rămase de la masa literaturii culte.¹ Adepți ai acestor eronate teorii au fost și la noi în țară. Ei înțelegeau dezvoltarea literaturii noastre și a literaturii altor popoare nu pe baza creației populare, care oglindește realitatea cu multiplele ei fațete, ci prin ruperea ei de unul din filoanele care-i dau viață. Acestor teorii profund greșite și dăunătoare, ce se făceau simțite atât la noi în țară cât și în străinătate, le-a dat un răspuns potrivit Maxim Gorki: „Poporul nu este numai o putere care creează toate valorile materiale, el este singurul izvor inepuizabil al valorilor spirituale, iar din punct de vedere cronologic, ca genialitate și frumusețe, este primul filozof și poet care a creat toate poemele mari și istoria culturii universale, cea mai măreață creație dintre toate”. „Cele mai bune producții ale poezilor din țara noastră și-au tras seva din comorile creației colective, unde încă din vechime sînt date toate generalizările poetice, toate chipurile și tipurile preamărite... Gelosul Othello, lipsitul de voință Hamlet și desfrînatul Don Juan — toate aceste tipuri au fost create de popor înaintea lui Shakespeare și a lui Byron...” Desigur că exemplele se pot înmulți. Ne vom mărgini să amintim că la baza operei Faust de

¹ „Poporul — spune Krayner — nu poate produce, ci numai reproduce; poporul este înapoiat, se hrănește din resturile care cad de la mesele celor bogați spiritual.” Aceleași idei greșite le susține și Piguet: „Poporul n-a creat niciodată nimic. El nu face decît să răspîndească și să imite ceea ce creează centrele de civilizație.”

Goethe a stat o legendă populară ; că multe din operele lui Puşkin sînt inspirate din folclorul rus¹, că geniul poeziei noastre — Mihai Eminescu — în făurirea nemuritorului *Luceafăr* a folosit creator basmul *Fata din grădina de aur*.

Bardul de la Mirceşti — Vasile Alecsandri — neîntrecutul adunător de literatură populară, se întreba, cuprins de nostalgie, în studiul *Românii şi poezia lor* : „*Care din noi nu a fost legănat în copilăria sa cu dulcele cîntec de Nani, puiule şi cu poveşti pline de zmei ce alungă pe Făt-logofăt, cu o falcă în cer şi cu una în pămînt ?... Cine s-a amestecat pîntre flăcăi şi fete, la clacă sau la şazătoare, şi n-a petrecut ceasuri de mulţămire auzînd glumele tinerilor, picăliturile lui Picală şi Tîndală, poveştile lui Sfarmă-Piatră, Strîmbă-Lemne şi ale lui Statu-Palmă-Barba-Cot, istoria vacariului care s-a miniet pe sat, şi mai ales cimiliturile propuse fetelor ca să le gi-cească ?*”

Aşadar, teoria care propune ruperea literaturii culte de literatura populară, precum şi aceea care susţine originea aristocratică a folclorului, sînt sortite să piară. Cum pot fi de origine aristocratică creaţii cum ar fi, de exemplu, cele în care ura poporului împotriva exploatatorilor este atît de evidentă ? Un ţăran, prezent în una din numeroasele culegeri ale lui Mihai Eminescu², îi spune răs-

¹ Într-o scrisoare din anul 1824, către un frate de-al său, Puşkin mărturisea : „*Seara stau şi ascult poveşti şi prin asta împlinesc lacunele blestematei mele educaţii*”.

² M. Eminescu, *Literatura populară*, Editura tineretului, 1956, p. 76.

picat boierului, care-i căuta pricină, să-și vadă de drum și să-l lase în pace, că el 'fi este dușman neîmpăcat. Mai mult chiar, un alt țaran îl avertizează pe exploatator că, de-l va bate o dată, nu va mai putea să se ridice un an și jumătate. Un alt țaran năpăstuit, pe care-l aflăm de data aceasta în colecțiile de literatură populară ale lui Vasile Alecsandri¹, lasă coarnele plugului pentru a apuca calea codrului. Aci își va aștepta dușmanul să-i cadă în mână; boierul va fi judecat, în mijlocul pădurii, pentru toate nedreptățile săvârșite, și va primi pedeapsa aspră, din plin meritată. Exemplele se pot înmulți, toate demonstrând convingător absurditatea teoriei originii aristocratice a folclorului.

Este foarte adevărat că, uneori, clasele exploatatoare, căutînd să diminueze combativitatea folclorului, „fabrică” unele „creații”, pe care vor să le impună maselor. Acele producții, străine poporului, nu au nici o șansă de viabilitate. Ele sînt vremelnice. *„Poporul nu păstrează din tradiție decît creațiile valoroase, bunurile de preț ale experienței lui artistice seculare, acele cîntece care vorbesc despre năzuințele lui spre o viață mai bună, despre lupta lui pentru libertate.”*² Astfel, în timp au rezistat și s-au dezvoltat numai producțiile artistice care oglindeau o realitate istorico-socială, care ajutau masele în lupta pentru dobîndirea unui trai mai bun. Afirmația că o anumită piesă folclorică oglindește o epocă, sau o stare

¹ V. Alecsandri, *Poezii populare*, Editura tineretului, ed. a II-a, 1960, *Cîntecul răzeșului*, p. 178.

² Mihai Pop, *Conferința internațională de folclor de la Sinaia*, *Revista de folclor*, anul IV, 1959, nr. 3—4, p. 92.

de lucruri existentă la un moment dat, nu trebuie înțeleasă în mod îngust. După cum afirmă I. C. Chițimia în studiul *Problema datării și periodizării literaturii populare*¹, „Poporul are o «istorie» a lui în imagini artistice, plină de conținut «social», dar ea nu se desfășoară în conformitate cu adevărul strict istoric, ci în conformitate cu năzuințele lui. În acest sens, eroii istorici sînt cei pe care i-a simțit sau i-a conceput și imaginat alături de viața și de îndeplinirea năzuințelor lui. Aceștia capătă trăsături mitologice și devin valori permanente și simboluri ale luptei poporului. Cuza-vodă, a cărui istorie e destul de apropiată, e imaginat ca un erou de basm, care silește pe sultan cu sabia să iscălească «cartea» de renunțare la birul țării. «Și-așa a scăpat ghietu Cuza țara di ghir», spune tradiția populară, fiindcă birul îl da poporul și el vede pe Cuza ca pe un erou cu puteri neobișnuite, care-i scapă de sub opresiune.”

Ceea ce primează în folclor și se reflectă din plin în numeroase creații este caracterul social.

În cadrul variat al folclorului, mereu în schimbare și îmbogățire, nu toate piesele oglindesc în aceeași măsură și cu aceleași mijloace o realitate socială existentă într-o anumită perioadă. Baladele *Constantin Brîncoveanu*, *Aga Bălăceanu* sau *Cîntecul lui Marcoș* oglindesc mai pregnant o realitate socială, în comparație cu unele basme a căror origine se pierde în negura vremilor. Aceste balade pot fi totodată mai ușor localizate și datate în timp.

¹ *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, Edit. Acad. R.P.R., anul VIII, 1959, nr. 1—2, p. 353.

Dar indiferent dacă un basm poate sau nu fi localizat și datat cu exactitate în timp, valoarea lui nu scade cu nimic, deoarece el este pătruns de același profund caracter social, prezent încă din cele dintâi volume de basme adunate de la poporul nostru.

Primele culegeri de basme din țara noastră datează de pe la jumătatea secolului trecut și aparțin unor folcloriști străini. Culegerilor fraților Arthur și Albert Schott, R. D. Waldburg, Frantz Obert, R. Kunisch, L. A. Staufe¹ etc., alcătuite, în cea mai mare parte a lor, sub influența culegerilor întocmite în Germania de frații Wilhem și Jakob Grimm, le urmează, în deceniile următoare, numeroase culegeri făcute de cărturari români.

Astfel, în anul 1860, Emericu Basiliu Stănescu Arădianul scoate de sub teasc, la Timișoara, un volum de *Povesci „culese și corese“*. Nicolae Filimon publică în anul 1862, în ziarul *Țăranul român*, basmul *Roman Năzdrăvan*. Este plină de semnificație nota care însoțește acest basm; aci Filimon lansează un cald apel către intelectualitatea timpului, spre a o convinge de importanța folclorului. El cere cu insistență ca să se treacă imediat la culegerea poeziilor și poveștilor populare, pentru că „...aceste floricele suave, ce formează literatura țăranilor noștri, nefiind adunate și tipărite, sînt în pericol de a se pierde cu timpul“. Mai mult chiar, Nicolae Filimon a văzut importanța ce o reprezintă cîntecele și poveștile pentru istoria, limba și literatura noastră. Rodul

¹ Vezi Al. Bistrițeanu, *Primii culegători de basme românești*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul V, 1956, nr. 1—2, pp. 13—40.

acestui apel nu a întârziat să se arate. Chiar în coloanele ziarului *Țăranul român*, Petre Ispirescu a început să publice câteva din basmele sale. Unele dintre culegerile de folclor sînt însoțite de cuvinte introductive ce aparțin marilor noștri scriitori. B. P. Hasdeu scrie o prefață la volumul *Basme, orație, păcălituri și ghicitori*, al lui I. C. Fundescu, care apare la București, în anul 1867. Nenumărate basme, snoave etc. sînt tipărite în publicațiile vremii. Anul 1872 este demn de amintit: Petre Ispirescu scoate de sub teasc la lumină importante sale *Legende sau basmele românilor* (unele dintre basme fuseseră publicate, cum aminteam, în *Țăranul român*), prefăcute tot de B. P. Hasdeu. Zece ani mai târziu, cînd Ispirescu va tipări un nou volum de basme, Vasile Alecsandri va scrie și el un cald cuvînt înainte. În acest cuvînt introductiv, neobositul culegător și prelucrător de folclor spune că minunatele povestiri, pe care le-a auzit încă din primii ani ai copilăriei și care îi îngînau somnul cu visuri încîntătoare, au avut o puternică influență asupra imaginației sale. Mai mult chiar, ele au contribuit spre a-l face poet.

În secolul al XIX-lea, lupta pentru dreptate socială și independență națională capătă un caracter tot mai accentuat. Concomitent, crește și interesul pentru creațiile folclorice — oglindă a năzuințelor poporului. Preocuparea masivă a pașoptiștilor pentru folclor nu este întîmplătoare. Cezar Bolliac afirma că, dacă cineva vrea să cunoască caracterul și sensibilitatea unei nații, el trebuie să cerceteze nu saloanele aristocrației, ci să coboare în mijlocul poporului, făuritorul poeziilor fermecătoare, care,

după cum spunea Nicolae Bălcescu, „nu sînt numai un izvor istoric. Într-însele aflăm nu numai sapte generale, dar în ele intră și viața privată, ne zugrăvesc obiceiurile și ne arată ideile și simțămintele veacului.“¹ Alături de marii noștri scriitori pasionați de folclor, cum sînt, de exemplu : Anton Pann, Alecu Russo, Nicolae Filimon, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Alexandru Odobescu și mai tîrziu Barbu Ștefănescu Delavrancea etc., întîlnim și numele unor harnici culegători ai creației populare, sau cercetători în domeniul folclorului, cum ar fi : I. G. Bibicescu, A. Bîrseanu, I. Bota, A. Candrea, G. Cătană, O. Densusianu, D. Furtună, M. Gaster, Artur Gorovei, I. U. Jarnik, S. Fl. Marian, At. M. Marienescu, N. Mateescu, Tudor Pamfile, Ioan Pop-Reteganul, N. D. Popescu, C. Rădulescu-Codin, I. G. Sbiera, Elena Sevastos, D. Stănescu, L. Șăineanu, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, Alexandru Vasiliu, Iuliu A. Zanne etc., care au adus o contribuție importantă în acțiunea de a culege și valorifica poezia și proza noastră populară din toate regiunile țării. Entuziasmul care-i însuflețea se poate vedea limpede și dintr-o mărturie a lui C. Rădulescu-Codin. În-vățătorul muntean spunea că nu are putere să arate cît fi este de mare dorința ca să se culeagă și să se studieze de către cît mai mulți oameni poveștile și legendele noastre populare.

Este bine de reținut că, în ciuda granițelor politico-administrative impuse de feudalism, basmele — produs

¹ N. Bălcescu, *Cuvîntul preliminar despre izvoarele istoriei românilor*, vol. I, *Opere*, Editura Academiei, București, 1953, p. 60.

al înțelepciunii popoarelor — au continuat să circule intens. Fărîmîțarea feudală, alături de alți factori, a lăsat urme și în unele producții folclorice.¹ Cu toate că teoria universalității principalelor motive ale basmelor este îndeobște recunoscută², totuși nu trebuie să oitem cealaltă latură a problemei, contribuția fiecărui popor în crearea, dezvoltarea și cizelarea basmelor.

Poporul nostru a adus o contribuție importantă la tezaurul folclorului universal, prin crearea unor tipuri de

¹ A se vedea articolul : *Folclorul și unele probleme ale poporului român*, de Ovidiu Bîrlea, apărut în *Revista de folclor*, anul IV, 1959, nr. 1—2, p. 195.

² James Darmesteter spunea : „*Tot ce e în folclorul francez se găsește în toate celelalte*“. Lazăr Șăineanu, în studiul *Basmelor române* (capitolul *Clasificarea basmelor*), afirmă că basmele nu sînt atît de multiple pe cît par la prima vedere, iar originalitatea motivelor și concepțiilor este limitată. Numărul enorm de basme se datorește *amalgamării* cîtorva tipuri de basme. El citează clasificările de basme făcute de Hahn — care ajunge la concluzia că motivele basmelor se pot reduce la 40 de grupuri, divizate în : 1) legături de familie ; 2) mixte și 3) dualiste, lupta dintre eroi și demoni — și de Orest Myller. (A se vedea studiul *Lazăr Șăineanu și folclorul*, de Perpessicius, publicat în vol. *Mențiuni de istoriografie literară și folclor*, E.S.P.L.A., 1957, pp. 348—386, unde se analizează viața și activitatea folcloristică a lui Lazăr Șăineanu.)

Adolf Schullerus, folosind tipologia Antti Aarne, găsește mult mai multe tipuri de basme în folclorul românesc : basme fantastice 142, iar dintre acestea 49 sînt specific românești (vezi *Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten*, Helsinki, 1928).

basme.¹ De asemenea, aportul său este însemnat în ceea ce privește cizelarea și dezvoltarea basmelor fantastice sau despre animale, a căror tematică se numără printre cele mai vechi; unele au apărut în vremurile străvechi, când omenirea își asigura existența din vânătoare și pescuit.

Lazăr Șăineanu spunea că fiecare popor dă o culoare proprie, specifică, povestirii originale. El mărturisea că a urmat în ceea ce privește studiul fenomenelor folclorice principiul rațional, aplicat la noi pentru prima dată de B. P. Hasdeu. Cercetarea basmelor trebuie să înceapă mai întâi pe terenul original și național, pentru a se putea vedea acea formă particulară, distinctă, care le diferențiază de fenomene analoage la alte popoare, fie ele învecinate sau dintre cele mai îndepărtate.

Cizelarea și dezvoltarea basmelor nu a fost făcută în detrimentul consecvenței gândirii populare, ci, dimpotrivă, masele au creat și dezvoltat producțiile artistice de pe poziții ferme de clasă. Dacă comparăm, de exemplu, basme culese din Muntenia, Moldova și Transilvania, precum și din celelalte regiuni ale țării, în ele vom găsi un fierbinte imn închinat dragostei de țară, setei de li-

¹ Ovidiu Bîrlea, folosind ultimele cercetări, ajunge la concluzia — referindu-se la basmul fantastic — că „*Repertoriul nostru cunoscut pînă acum numără aproape 500 de tipuri*” (vezi Ovidiu Bîrlea, *Prefață la Antologie de proză populară epică*, vol. I, Editura pentru Literatură, 1966, p. 70). La acestea trebuie să se adauge cele 250 de tipuri de basme despre animale etc.

bertate¹, muncii cinstitute, iubirii sincere, pornite dintr-un adânc și curat sentiment uman. Literatura populară este întocmai ca oglinda unui lac în care s-au reflectat, veacuri de-a rîndul, chipuri de voinici fără de teamă și de înțelepte Ilene Cosînzene, precum și fapte și evenimente mărețe, lac tainic ce-și încrețește și-și întuneacă fața, în unde mari și tremurînde, la amintirea luptelor crîncene din trecut, lac fermecat ce dăruiește, celui ce știe să-l asculte, viersul răscolitor al doinei. Basmul este un izvor nesecat de învățăminte. El are un puternic caracter educativ, care reiese cu prisosință atît din atitudinea eroilor, cît și din reflecțiile personajelor — și nu de puține ori ale povestitorului. În acest sens, Maxim Gorki spunea că în basmele și credințele poporului aflăm exemple grăitoare referitoare atît la neputința unei persoane care se izolează de colectiv, cît și aspre biciuiri la adresa îngîmfării și multor alte metehne. Basmul are, așadar, un rol activ în viața de fiecare zi a poporului. Și pentru împlinirea acestui rol activ, creatorul popular a găsit nenumărate și variate mijloace artistice. Multe dintre ele reies cu prisosință și din basmele antologiei de față, în care vom întîlni un *Voinic de plumb*, alături de cei *Trei copii săraci*, dar harnici; povești cu *lupi năzdrăvani* și cu *Spaima zmeilor*, cu *feți-frumoși* și *Ilene*

¹ În articolul *Cărțile populare germane*, Engels spunea că datoria cărții populare este „...să clarifice sentimentul lui moral (al poporului — n.n.), să-l silească să ia cunoștință de forța sa, de dreptul său, de libertatea sa, să-i trezească curajul și dragostea pentru patrie”.

Cosinzene; vom citi basmul cu *Prislea cel vointic* și merele de aur, cel cu *Roman Năzdrăvan*, *Șperlă Voinicul* și cu *Ciobanul fără frică*; nu va lipsi nici *Fata unchișului cea isteată* și nici *Zîna apelor* sau *Călin Nebunul*.

Deși tematica basmelor este variată, totuși există un fir roșu care le străbate aproape pe toate: oglindirea vieții adevărate a maselor populare. „*Folclorul nostru* — după cum remarcă și C. I. Gulian¹ — ne înfățișează realist sărăcia și mizeria țăranului iobag și a țăranului «liber».” „Deoarece mizeria, cu toate urmările ei, a fost resimțită de către mase drept fundal al existenței lor, se explică prezența temei sărăciei în povești și basme.” Exemplele sînt nenumărate. Ne vom limita să cităm numai cîteva: A fost odată — povestește Petre Ispirescu în basmul *Țugulea* — un moș și o babă, care „erau săraci de n-aveau după ce bea apă. Cînd mălai aveau, n-aveau sare; cînd aveau sare și mălai, n-aveau legumă. Trăiau și ei de azi pînă mîine. Ei aveau trei copii trență-roși și nespălați, ca vai de ei.” În ciuda vredniciei de care dau dovadă, oamenii din popor, datorită condițiilor de cruntă exploatare în care trăiau, nu pot lăsa moștenire copiilor lor decît tot sărăcia. În basmul *Pescăruș-împăratul*, cules de C. Rădulescu-Codin, ni se spune că „omul era și la curtea măriet-sale tot sărac, așa cum era învățat de mic, că nu vrea pîrdalnică de sărăcie să se

¹ C. I. Gulian, *Sensul vieții în folclorul românesc*, E.S.P.L.A., 1957, pp. 52, 56.

despartă așa de ușor de aceia la care s-a încuibat, vorba veche :

— Sărăcie, ce-ai cu mine ?

— M-am avut cu tată-tău bine

Și nu mă-ndur nici de tine.“

Una dintre figurile hîde, care mențineau această tristă situație, ne este înfățișată și în basmul *Zina apelor*, cules de Ioan Pop-Reteganul : „*Pe vremile pe cînd era iobăgia cea grea, trăia un om sărac într-o colibă din pădurea domnească, căci era puzitor la pădurea aceea. Odată a mers domnul la pădure și, părăindu-i-se că pădurarul ar fi dat cuiva lemne fără slobozenie domnească, atîta l-a bătut, pînă ce l-a lăsat mort. Muierea pădurarului, cu un copil ca de 3—4 ani, plîngea și se ruga la domnul să nu mai bată pe bietul om, că nici vreascuri n-a dat cuiva fără poruncă domnească — necum lemne. Dar domnul nu vru să creadă, ci, după ce omori pe pădurar, să puse și bătu și pe muierea lui, pînă ce rămase și ea moartă jos. Pe copil îl scoase apoi din pădure și îi zise :*

— *Cară-te de-aici, mergi în lume și te ține cum poți, iar după ce vei crește mare, să vii la mine să slujești în locul tătîne-tău !*“ Desigur că și acestui copil nu i se rezerva o viață și un sfîrșit mai bun decît cel pe care-l avuseseră părinții săi... Cu toată nedreptatea întîlnită la tot pasul, dragostea omului din popor pentru satul său, pentru semenii săi este neștirbită. În mijlocul lor, ei poate suporta și înfrunta mai ușor loviturile orînduirii bazate pe exploatare. De aceea, atunci cînd este nevoit să plece la armată sau sărăcia îl trimite în căutare de

lucru pe alte meleaguri, sufletul lui este puternic răscollit. Acest zbucium a fost turnat în nenumărate doine, dar și în unele basme : *Erau odată, într-o oaste, trei catane. Ele erau bătute și chinuite în toate zilele, pentru că nu puteau face muștrul...*¹ Tragismului acestei vieți, aflat atît pe tărîmurile natale cît și „printre străini“, i se opune totuși o forță, timidă la început, dar care, în cele din urmă, va răsturna și nimici nedreptatea. În lirica noastră populară și în basme, întîlnim adesea această forță întruchipată fie în persoana unor voinici, haiduci, iubiți și ajutați de popor, sau pur și simplu în chipul unor eroi de basm.

În Făt-Frumos, poporul a întruchipat calitățile sale cele mai înalte : vrednicie și sete de dreptate, înțelepciune și modestie, sinceritate și dragoste profundă pentru cei de o seamă cu el etc., etc. Făt-Frumos, alături de alte simboluri ale maselor populare, a luat ființă numai în condițiile unei neîncetate gândiri a întregului popor.

Uneori, Făt-Frumos poate fi întîlnit și sub alte nume : Prislea, Ionică, Pătru ș.a. El are, în unele basme, o origine fermecată sau miraculoasă. Alteori, el este fecior de împărat, iar de cele mai multe ori el este fiul cel mai mic, dar totodată cel mai isteț la minte, al unui țaran harnic, și totuși sărac. Modestia de care dă dovadă îi face pe cei din jur să-l creadă cam sărac cu duhul ; nu rareori el este luat în ris. În spatele acestei false aparențe și a hainelor ponosite, se

¹ Vezi I. G. Sbiera, *Povești populare românești*, p. 147.

ascund calități deosebite. Vitejia lui este fără seamăn : omoară balaurii care mănîncă oameni și cîștigă astfel, prin actele sale de curaj, dragostea tuturor celor cinstiți. Setea de dreptate de care este animat Făt-Frumos nu cunoaște stavilă. În drumul lui pentru cucerirea dreptății, el întîmpină și trece nenumărate obstacole, adesea străbătînd păduri necălcate de picior de om. Făt-Frumos este nevoit să se lupte cu vietăți ciudate ce stăpînesc acele locuri : Gheonoaia hîdă — care, de fapt, era o femeie neascultătoare, pe care părinții o blestemaseră să se prefacă în pasăre — precum și Scorpia, cu trei capete, apar deseori în basm. Unii dintre monștrii ce îi întîlnim în basme seamănă, într-o anumită măsură, cu animalele gigantice de odinioară : plesiozaurii, brontozaurii etc. Dar una dintre cele mai înfricoșătoare arătări din basme este Muma-Pădurii. Figura ei respingătoare — șchioapă, cu părul ca niște vreascuri, cu dinții mari și sfișietori — este dublată de trăsături lăuntrice înspăimîntătoare : ea apare fie în postura unei ființe sadice, care scoate inimile din piepturile voinicilor, sau foarte adesea ca antropofagă. Muma-Pădurii locuiește într-o casă înconjurată de pari ascuțiți ; în vîrfurile lor sînt înfipte capetele celor uciși. Un singur par este gol ; acesta, prin sinistrul său glas, cere neîncetat capul lui Făt-Frumos. Galeria personajelor dușmane lui Făt-Frumos este completată cu figurile zmeilor. Ei reprezintă pe dușmanii poporului. De aceea, povestitorul îi zugrăvește în culori sumbre. Puterea lor este pusă în slujba forțelor răului. Făt-Frumos se luptă fără frică cu zmeii care răpiseră soarele și luna, lipsind omenirea de lumină și viață. El îi ră-

pune și ca răsplată i se dă de soție fata împăratului Roșu. Zmeii sînt îndeobște hoți: fură tot ce le pică în cale. Unul fură oile de la stîină, altul fură mireasa unui fiu de împărat ori pe Ileana Cosinzeana. Aceste apucături hrăpărețe sînt împletite cu altele tot atît de josnice: frica, lașitatea. În temnițele unui alt zmeu sînt închiși oamenii cinstiți pe care el îi supune la chinuri groaznice. Zmeoaicele sînt și mai haine la suflet. Zmeoaica pămîntului, de exemplu, fură vinele de la picioarele unui copil, lăsîndu-l olog. Alte zmeoaice folosesc împotriva lui Făt-Frumos arme ascunse și periculoase, evitînd lupta dreaptă. În basmul *Spaima zmeilor*, cele trei surori zmeoaice se prefac, pentru a-l ucide pe Făt-Frumos, în: grădină, fîntînă și viță de vie. Sfătuit însă de calul său fermecat, Făt-Frumos nu mușcă nici din para culeasă din grădină, nu bea nici apă din fîntîna cu apă limpede, și nici nu se înfruptă din strugurii aromei, înainte de a tăia cu sabia în trei părți. Mama zmeoaicelor se dovedește a fi și mai dibăce în șiretlicuri. Ea se prefacă într-o „*flacără cît gămălia acului de mică*” și se roagă, cu cerul, cu pămîntul, de Făt-Frumos să facă o gaură în zid, numai cît să-i intre capul, pentru ca să poată și ea privi pe cel care i-a omorît pe viclenii ei copii. Gîndul ei ascuns este să-l soarbă pe voinic. Făt-Frumos se dovedește din nou plin de iscusință. Înroșește buzduganul în foc și, atunci cînd zmeoaica bagă capul ca să-l înghită, Făt-Frumos îi viră pe gît para de foc. Și-n acest basm, morala este cît se poate de limpede: izbînda este întotdeauna de partea celui drept. Înfrîngerea unor asemenea dușmani nu este cîtuși de

puțin ușoară. Ei își au, adesea, puterile ascunse, undeva departe, la lacul cu lapte dulce, unde se află o scroafă, în scroafă un iepure, în iepure o prepeliță, în prepeliță un ou, în ou o cutie cu trei viermișori. Numai atunci cînd acești viermișori vor fi striviți de Făt-Frumos, numai atunci Muma-Pădurii va putea fi definitiv învinsă.

Trebuie menționat că, în ciuda puterii oarbe de care dispun acești uriași, în marea lor majoritate sînt lipsiți de orice scinteie de istețime. Făt-Frumos înfrînge această enormă forță fizică tocmai datorită inteligenței de care dispune, precum și perseverenței sale.

O altă trăsătură a lui Făt-Frumos, de care el dă dovadă în toate împrejurările și care îi este răsplătită din plin, este bunătatea sufletească. Atunci cînd se află la mare strîmtoare, animalele pe care le îngrijise, salvîndu-le de la moarte, îi vin în ajutor. În alte basme, Făt-Frumos, prin iscusința minții lui, dezleagă cele mai năstrușnice ghicitori. Aceeași iscusință îl salvează deseori de la moarte : după ce supune prin luptă dreaptă pe Strîmbă-Lemne și Farmă-Piatră, el, încrezîndu-se în recunoștința lor, se leagă frate cu ei. La început, cei doi uriași îi sînt chiar de folos. Curînd, cei trei frați se însoară cu trei zîne. Dar, la scurtă vreme după ce se căsătoresc, vin zmeii și le răpesc soțiile. Făt-Frumos coboară pe o frînghie în fundul pămîntului și găsește zînele furate. Le leagă de capătul funiei, și Strîmbă-Lemne și Farmă-Piatră le scot pe pămînt. Cînd vine rîndul să-l scoată pe Făt-Frumos, acesta, prin agerimea minții lui, bănuind nesinceritatea „fraților” săi, leagă de funie un pietroi, iar deasupra își pune căciula. Cei doi ridică greutatea

pnă aproape de suprafața pământului și apoi îi dau drumul, crezînd că-n felul acesta vor scăpa de binefăcătorul lor. În cele din urmă, Făt-Frumos reușește, cu ajutorul pajurei, să iasă din fundul pământului. Judecata ce o face lui Strîmbă-Lemne și Farmă-Piatră este aspră dar dreaptă. După fapta lor, ei primesc răsplata : moartea. Dar nu toți acești uriași sînt potrivnici lui Făt-Frumos. El se înfrățește cu alții, cum ar fi, de exemplu : Setilă, Flămînzilă, Gerilă, Ochilă, care-i sînt de un prețios ajutor. *„Voinicul, care nu e fecior de împărat, e în situația unui tînăr care întîmpină greutăți în viață și sare, prin merite personale, din clasa de jos, pe treapta împărătească.”*¹ Înălțarea pe această treaptă reprezintă, în mentalitatea poporului, ajungerea la o viață materială îndestulată, pe care masele o doreau cu ardoare ; scăparea de sărăcie și chin.

Alături de Făt-Frumos, poporul a creat pe Ileana Cosînzeana. Ca și acesta, ea poate fi întîlnită în basme sub diferite nume sau avînd înfățișări bizare. Ileana Cosînzeana este, în unele basme, unica fiică a împăratului Roșu, iar în altele, fiica cea mai mică a unui crai care nu are băieți. Adesea, ea este fiica unor oameni nevoiași. Cîntea, hărnicia, modestia și cuminenția îi sînt caracteristice. Cu toate aceste calități, ea este uneori năpăstuită de cei din jur, și foarte adesea de mama vitregă. Poporul a înzestrat-o cu fermecătoare calități fizice, asemuind-o cu o bucată ruptă din soare — „din

¹ G. Călinescu, *Estetica basmului* (II), *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul VII, 1958, nr. 1—2, p. 38.

cosiță ruja-i cîntă, stă soarele ș-o ascultă —, dar mai ales cu înalte calități morale. Istetiimea ei joacă un mare rol în desfășurarea evenimentelor și în izbînda binelui asupra forțelor întunericului. O idee importantă ce se desprinde din basme este aceea că femeia este egala bărbatului, pe care-l ajută în toate împrejurările vieții; ea este capabilă de acte tot atît de mărețe ca și semenul său.

În lupta ce o desfășoară cei doi eroi ai basmelor pentru triumful binelui, li se alătură, pe lîngă personajele amintite mai sus, și multe altele. Vom întîlni numeroase animale — pe care omul și le-a apropiat, îmblînzindu-le, pentru a le folosi în procesul muncii — înzestrate cu puteri și însușiri deosebite: boul năzdrăvan, calul Galben de Soare, precum și o mulțime variată de păsări și gîze. Dintre toate, așa după cum arată I. C. Chițimia în studiul său¹, calul ocupă în literatura noastră populară un loc de seamă: *„este eroul cel mai apropiat de om, de gîndurile, de năzuințele lui spre înalt, spre lumină și soare. E un Prometeu în lumea animalelor de basm.”* El este prezent și în folclorul popoarelor vecine, cum ar fi, de exemplu, la cehi, polonezi, sîrbi, ucraineni. În literatura populară a unor țări mai îndepărtate, cum ar fi, de pildă, Portugalia sau India, în același tip de basm, calul este înlocuit cu alte animale: catîri, elefanți. Calul din basmele românești este plăsmuit pe măsura lui Făt-Frumos. De altfel, voinicul, cît e el de voinic, nu ar putea

¹ *Fauna în basmul românesc — Calul, Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul V, nr. 3—4, 1956, p. 523.

săvârși multe din vitejiile sale, fără ajutorul acestui tovarăș. La rîndul lui, Făt-Frumos e gata oricînd să-și riște viața pentru salvarea calului. Pentru a căpăta puteri fantastice, Galben de Soare se hrănește cu tăvi de jărat. El are, pentru a-l purta pe Făt-Frumos mai repede ca fulgerul, patru sau mai multe aripi și tot atîtea inimi. Calul constituie pentru voinic nu numai un mijloc rapid de a-l duce dintr-un loc în altul, ci și un neîntrecut sfătuitor, un prieten devotat. Poporul i-a atribuit multe din calitățile eroului. Totuși, uneori, puterile lui le întrec pe ale lui Făt-Frumos. El are, de exemplu, ascunse în urechi, obiecte fermecate (o gresie, o perie), precum și armuri și haine trebuincioase voinicului; metamorfoza calului este des întîlnită. În unele împrejurări, înfrîngerea dușmanilor se datorează în cea mai mare parte calului și nu lui Făt-Frumos.

În lupta lor dreaptă, Făt-Frumos și Galben de Soare sînt ajutați uneori și de frații calului, care slujesc la curțile zmeilor. Aceștia, la sfatul fratelui lor, își omoară stăpînii și se unesc cu Galben de Soare. De reținut este însă faptul că niciodată calul nu-l trădează pe Făt-Frumos.

Obiectele miraculoase — cum ar fi, de exemplu: paloșul fermecat care taie singur, perla care se schimbă într-o pădure deasă, cremenea care se preface în munți înalți și abrupti, cizmele care te pot purta dintr-un loc în altul mai repede ca gîndul — joacă și ele un rol important în desfășurarea acțiunii. Ele apără și ajută pe eroii basmelor în cele mai grele împrejurări, în lupta lor împotriva dușmanilor omului; aceste elemente fan-

tastice nu vin în dezacord cu realismul basmelor, ci, dimpotrivă, îl subliniază. Ele întruchipează anumite deziderate ale omenirii. Din cele mai vechi timpuri — spune Maxim Gorki — oamenii au visat să poată zbura și au creat legenda lui Phaeton, legenda lui Dedal și a fiului său Icar, basmele despre covorul fermecat. Realismul basmelor apare tot mai pregnant azi, cînd unul dintre visurile cele mai îndrăznețe ale omenirii se înfăptuiește : cucerirea cosmosului.

Personajele existente în basme sînt numeroase.¹ Spațiul acordat prefeței de față nu permite o analiză a lor, fie cît de sumară.

În ciuda faptului că acțiunea basmelor se desfășoară într-o lume fantastică, *„diferența de clasă și noțiunea ei sînt foarte accentuate în basm. O clasificare elementară e aceea în bogați și săraci. Omul sărac reprezintă un personaj tipic, cu un unghi de vedere specific asupra vieții.“* „Boierul este îndeobște rău și lacom.“² Caracterul rapace al boierului a fost dat în vileag în basme, folosindu-se diferite modalități artistice. Adesea, boierul ia înfățișarea unui animal de pradă. În basmele mai recente, dușmanii poporului sînt reprezentați adesea nu prin zmei, balauri sau împărați hrăpăreți, ci prin figurile respingătoare ale boierilor. Critica la adresa relelor întocmiri sociale este în acest fel mai directă și mai puternică.

¹ Vezi G. Călinescu, *op. cit.*

² *Idem*, p. 72.

Eficacitatea criticii se datorește în mare măsură și artei cu care se face portretizarea personajului respectiv. Adesea, povestitorul recurge la metafore și comparații. Personajele al căror caracter este meschin nu se bucură, din partea poporului, de o înfățișare fizică cît de cît acceptabilă. Ele sînt, ca și fondul lor sufletesc, dizgrațioase. Există, așadar, o împletire între frumusețea fizică și frumusețea morală.

Lupta dintre cele două forțe, binele și răul, se desfășoară în mijlocul unui peisaj tipizat, sintetizat potrivit unor trăsături concordante cu acțiunea; alteori are funcție simbolică; de cele mai multe ori însă natura ia parte la desfășurarea evenimentelor. Totuși, *„dîin capul locului trebuie să subliniem că, în basmul nostru popular, peisajul apare sporadic și în linii extrem de sobre. Nu există o extaziere în fața naturii.”*¹

Natura nu oferă nimic de-a gata. Ea este darnică cu aceia care sînt harnici. Astfel, în basmul *Petru Cenușă*, cules de G. Cătană, aflăm că bucatele creșteau mînoase pe peticul de pămînt pe care-l primise omul sărac de la chinezul² satului, pentru că *„lucrau copiii omului nostru cu toată inima în grădină”*.

Uneori, natura ridică în fața lui Făt-Frumos, sau a altui erou, stavile pe care voinicul le depășește numai datorită perseverenței și marelui său curaj: el trece peste munți de cremene, care se bat cap în cap și din

¹ Al. Bistrițeanu, *Peisajul în basmul românesc, Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul V, nr. 3—4, 1956, p. 480.

² Chinez: primar.

care țîşnesc limbi de foc, și străbate păduri neumblate de picior de om, în care locuiesc înfricoșători balauri. Infruntînd cu vitejie toate aceste obstacole, figura eroului se conturează cu mai multă precizie. În biruința eroului din basm, poporul a văzut însăși victoria sa asupra celor ce-l asupreau.

Folclorul a constituit de-a lungul secolelor o armă eficace în mîna poporului asuprit, care a minuit-o cu iscusință împotriva oprimatorilor.

Un rol deosebit l-au avut povestitorii, în jurul cărora se adunau oamenii pentru ca să tragă învățăminte din cele auzite. Numărul lor este pe cît de mare pe atît de variat. Sînt povestitori tineri și bătrîni, bărbați și femei, unii dintre ei bucuroși să povestească numai basme, alții care înclină către snoavă ori spre povestiri realiste. Transmiterea înțelepciunii populare se face pe diverse căi. Ascultătorii, la rîndul lor, iau parte activă la povestire, ajutînd povestitorii care uneori se încurcă, uită sau trec peste anumite episoade.

Trebuie menționat faptul că între basmele tipărite în vechile culegeri și basmele culese recent, în anii din urmă, este o deosebire demnă de remarcat. Fără a minimaliza cîtuși de puțin colecțiile noastre de basme din secolul trecut sau pe cele din primele decenii ale veacului nostru, trebuie totuși să spunem că ele sînt repovestiri ale culegătorilor respectivi, a căror fidelitate față de original diferă de la caz la caz. Vechiul culegător, înzestrat cu mijloacele tehnice existente pe acele vremuri, asculta basmul și, de cele mai multe ori, neputînd nota exact, cuvînt cu cuvînt, cele spuse de povestitor, recurgea

la metoda repovestirii. Întîlnim astfel — după cum re-marca G. Călinescu în articolul intitulat *Probleme ale folclorului*¹ — „basmе sobre, bine ritmate în gîndire, și altele de o scandaloașă prolixitate“. În ceea ce privește acuratețea limbii, ea diferă de la basm la basm. De aceea, cînd judecăm basmele pe care folcloriștii le-au scris din memorie, trebuie să ținem seama de fiecare culegător în parte, deoarece, adesea, culegătorul a unificat totul prin stilul lui narativ personal.

Spre deosebire de vechile basme, în cele recent culese este redată cu exactitate măiestria povestitorului. Înregistrarea pe bandă de magnetofon a basmului permite transcrierea lui cu exactitate științifică.² Curățenia și cursivitatea expunerii, la unii povestitori, sînt surprinzătoare, demonstrînd un talent deosebit, ce poate sta alături de al multor scriitori din literatura noastră.

În basmul *Povestea lui Simion*, cules în 1955 de Corneliu Bărbulescu, de prin părțile Bicazului, povestitoarea, o bătrînă de 86 de ani, pentru a scoate în evidență bună-tatea sufletească a eroului, recurge la un stil natural, ce se desfășoară într-o gradație izbutită. Dialogul, des utilizat, dă vioiciune basmului.

În drumul său către fata de împărat, Simion săvîrșește numai fapte bune : curăță de spini un măr aproape uscat, oblojește aripa beteagă a unui vultur și leagă piciorul rupt al unei vulpi.

¹ *Contemporanul*, nr. 14 (736), 7 aprilie 1961.

² Vezi masivă *Antologie de proză populară epică*, în trei volume, întocmită de Ovidiu Bîrlea, citată mai sus.

Cînd împăratul îi spune că nu-i va da fata decît dacă se va putea ascunde trei nopți fără ca fata să-l poată găsi, mărul, vulturul și vulpea îi vin, pe rînd, în ajutor. Cea mai isteată se dovedește a fi vulpea. Ea îl sfătuiește să sape o borbă în mijlocul cărării pe unde obișnuia să treacă, spre fîntînă, fata de împărat. După aceea, tot la îndemnul vulpii, Simion a intrat în groapă, iar vulpea a tras cu labele țărîna peste el și a jucat acolo pînă către ziuă, de nu s-a mai cunoscut că a fost săpat. Pînă dimineața, în acel loc a crescut o floare minunată, cum nu se afla pe lume, pe care fata împăratului a luat-o, a pus-o în păr, după cap, și s-a dus la fîntînă să se spele.

„...Tată-său a ieșit din palat :

— Spală-te, tu, și te uită !

S-a spălat ea, s-a uitat...

— Vezi-l ?

— Nu-l văd !

— Spală-te bine !

Se mai spală ea, se mai uită...

— Vezi-l ?

— Nu-l văd !

— Spală-te bine și te uită. Cum să nu-l vezi ?

Se mai spală, se mai uită...

— Vezi-l ?

— Nu-l văd. Umbra i-o văd, dar pe el nu-l văd !

— Cum numai umbra i-o vezi și pe el nu ? !

Se mai spală ea acolo... și s-a spălat acolo pînă aproape de amiază și nu l-a mai văzut, numai umbra i-o vedea.

E ! De unde să-l vadă dacă era după cap la ea ? Așa că s-a scîrbit rău că nu l-a mai văzut. S-a pus jos acolo lângă fîntînă. După ce s-a pus jos, ședea acolo, se gîndea, era cam auită și că nu-l vedea și tot îl striga :

— Ieși, Simioane, de unde ești, că umbra ți-o văd, dar pe tine, nu !

Atuncea numai ce și-a dat drumul din păr în brațe la ea și s-a făcut om mai frumos decît a fost."

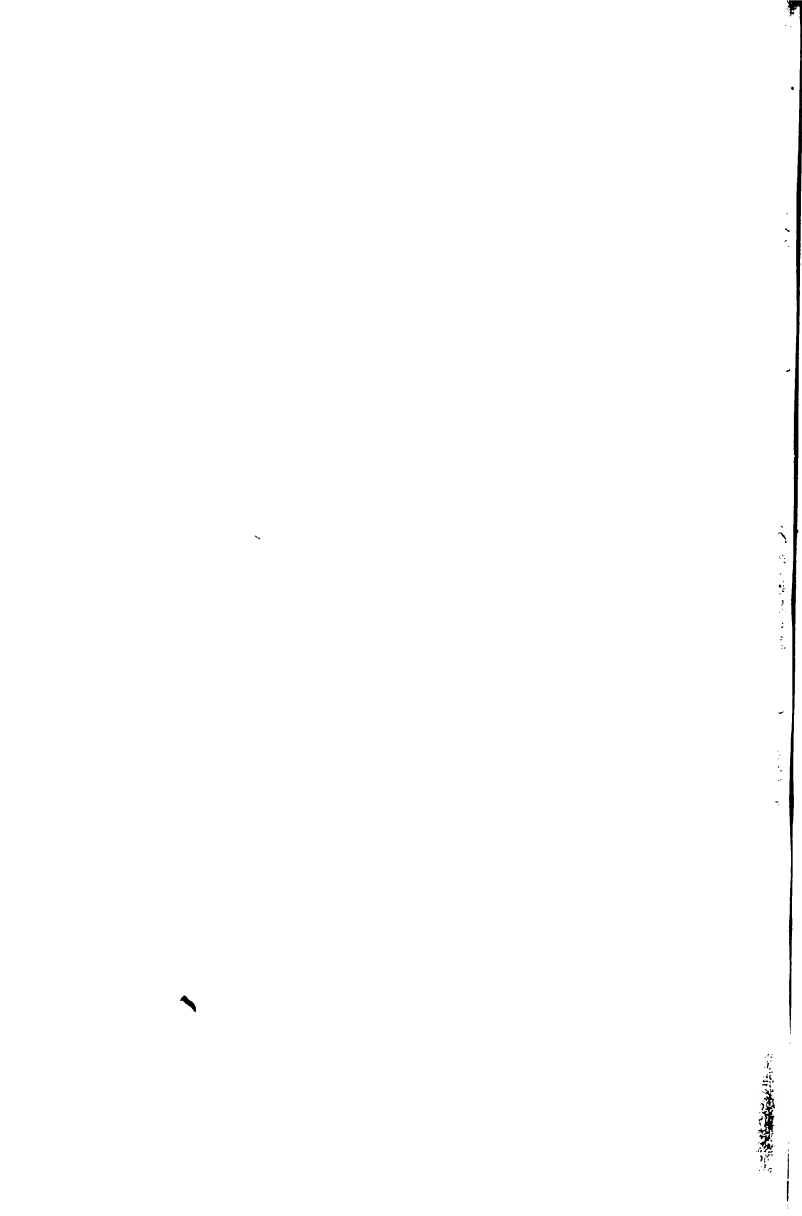
În basm, metamorfozele și personificările sînt des întîlnite. Vîntul de primăvară este înfățișat ca „un flăcău frumos, cu părul lung de aur, cu aripi de argînt și cu un băț în mînă împletit cu tot felul de ierburi și flori”.

Mijloacele artistice, menite să illustreze ideea basmului, sînt variate. Basmul se supune și el unor reguli de organizare. Unii folcloriști au ajuns la concluzia că basmul are trei părți componente : introducerea, dezvoltarea acțiunii și formula de încheiere. Prima și ultima sînt formule tipice. Dezvoltarea acțiunii este și ea, uneori, întreruptă din loc în loc de anumite forme fixe de exprimare ; ele au menirea să dea povestitorului timp de gîndire, pentru a-și aduce aminte de cele ce urmează. Alți folcloriști sînt de părere că structura basmului este ceva mai complicată : după introducerea tip, urmează : expozițiunea, prezentarea eroului, intriga, dezvoltarea acțiunii, momentul culminant, deznodămîntul. Basmul se încheie, ca și în primul caz, cu formula tip. Aceste reguli nu trebuie socotite fixe și aplicabile în toate împrejurările. Totuși, de respectarea lor depinde, în bună parte, captarea atenției ascultătorilor. Ceea ce constituie un punct esențial în basm, și el trebuie subliniat neapărat, este

finalul optimist. Acest important element caracterizează încrederea poporului într-un viitor luminos. Și această încredere este nețărmurită.

Marele număr de basme și celelalte creații populare, culese în trecut sau recent, dovedesc, fără putință de tăgadă, înțelepciunea poporului, faptul că folclorul este un izvor nesecat de apă vie, din care-și trage seva literatura cultă, și că teoria care afirmă că, o dată cu dezvoltarea civilizației, literatura populară va dispărea, nu are nici o valabilitate, că folclorul are o tinerețe fără bătrânețe și o viață fără de moarte.

VIRGILIU ENE

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față este o antologie a basmului popular românesc, cuprinzînd unele din cele mai valoroase tipuri ale sale, în forme și variante dintre cele mai realizate și reprezentative pentru arta de a povesti a poporului nostru.

Au fost înmănunchiate „florile alese” ale basmului fantastic și ale basmului nuvelistic (realist), care constituie partea cea mai bogată, variată și caracteristică a prozei populare românești, rămînînd ca poveștile cu animale și snoavele să fie incluse în volume aparte.¹ Am căutat ca basmele reproduse în această antologie — chiar cînd nu sînt autentic populare (și așa se întîmplă cu aproape întreg basmul nostru clasic), ci sînt repovestite de culegători talentați — să nu fie adînc prelucrate, ci să prezinte caracterele populare esențiale. Pentru a epuiza literatura basmului românesc (în sens antologic) vor apărea în „Biblioteca pentru toți” un volum de basme

¹ V. *De-ale lui Păcală* (Snoave populare românești), „Biblioteca pentru toți”, nr. 228.

selectate din arhiva Institutului de folclor din București, precum și o ediție de basme prelucrate ale scriitorilor noștri clasici.

Antologia a fost alcătuită prin cercetarea și selectarea producțiilor epice în proză din principalele culegeri de folclor, publicații periodice folclorice și literare, precum și prin includerea unui bogat material inedit, din colecții în manuscris. Am încercat astfel să reprezentăm, în cadrul acestei ediții, o oglindă expresivă a basmului popular românesc, mai cu seamă a celui clasic, din culegerile și revistele cu o mare circulație.

Sumarul volumului alătură pe cei mai de seamă culegători ai basmului popular românesc: Petre Ispirescu, Ioan Pop-Reteganul, Al. Vasiliu, M. Eminescu, N. Filimon, I. C. Fundescu, G. Cătană, C. Rădulescu-Codin, T. Pamfile, D. Stăncescu, T. Frîncu și G. Candrea etc., și reproduce o seamă de basme din reviste: *Convorbiri literare* (culegător M. Pompiliu etc.), *Șezătoarea* (culegător M. Lupescu), *T. Pamfile* (culegător D. Furtună), și din colecția inedită a lui C. Sandu-Timoc.

În cadrul acestei antologii, am dat prioritate basmului popular devenit clasic (al unor povestitori de mare circulație, ca P. Ispirescu, I. Pop-Reteganul etc.), care este povestit într-o frumoasă limbă literară românească, dar am ales și basme care reproduc autenticitatea graiului popular regional (T. Frîncu și G. Candrea).

În antologia de față a basmului popular românesc, am ales cele mai de seamă variante din principalele tipuri ale sale. Clasificarea în volum reproduce într-un fel și evoluția istorică a basmului, și anume, mai întâi sînt așe-

zate basmele fantastice propriu-zis și apoi basmele realiste (nuvelistice). În cadrul basmului fantastic, mai întii apar piesele pe tema cuceririi și supunerii naturii, iar apoi cele care reflectă relațiile sociale. Ne-am ferit să dăm mai multe variante pe aceeași temă (deși acest lucru este cît se poate de dificil). În cadrul fiecărei categorii a basmului, ordinea adoptată de noi este tematică, de conținut, dar și de asemănare și afinitate a motivelor (care, ce-i drept, revin foarte des, în general, în multe basme). *Voinic de Plumb*, cu care se deschide ediția, este construit pe tema aducerii luminii pe pămînt (tema este foarte răspîdită și la alte popoare și poate fi pusă în legătură și cu mitul prometeic); *Trei copii săraci*, deși pare în multe privințe mai recent, are ca temă centrală aducerea vieții pe pămînt, trezirea la viață. Basmul din colecția lui Ispirescu, sub care titlu apare și volumul I al antologiei noastre: *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*, redă aspirația omului spre nemurire. *Povestea lupului năzdrăvan și a Ilenei Cosînzene*, unul dintre cele mai vechi basme prin unele motive ale sale, e construit pe ideea facerii de bine și a milei, fapte care influențează izbînda umană asupra naturii. *Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei*, glorifică încercările, încununată de succes, de învingere de către om a bolilor. Desigur, descrierea tematică ar putea fi continuată (deși, în unele cazuri, tema și ideea nu sînt așa de ușor de circumscris), însă, în basmele care urmează, fiind tot mai evidentă pătrunderea și reflectarea elementelor sociale, povestirile devenind din ce în ce mai realiste (elementul ireal fiind tot mai mult înlocuit

cu cel real), este poate mai potrivit a reliefa și grupa tipurile specifice ale basmului nostru popular. Mai toate basmele fantastice și realiste sînt construite pe tema luptei și victoriei forțelor luminii, dreptății (reprezentate îndeosebi de Făt-Frumos, care-și asociază și alte personaje) asupra forțelor oarbe ale întunericului, in Justiției (balauri, zmei etc.). În cele mai multe basme (și din această antologie), eroul principal, în această luptă tratată simbolic, este al treilea, cel mai mic dintre frați (*Prislea cel voinic și merele de aur, Călin Nebunul, Roman Năzdrăvan, Șperlă Voinicul, Petru Cenușă* etc.), prin care poporul vrea să sugereze că virtuțile fizice și morale sînt mai adesea zestrea celor simpli și modęști. Unele basme pornesc de la motivul copilului născut dintr-un bob de piper, mai înzestrat și mai norocos decît frații mai mari (*Pipăruș Petru și Florea Înflorit* etc.). În alte basme, eroul principal, Făt-Frumos, întîlnește niște uriași, personaje puternice, pe care-i învinge și care apoi îi devin tovarăși în isprăvile pe care le înfăptuiește (*Aghe-
ran Viteazul* etc.), care simbolizează putința supunerii forțelor oarbe ale naturii de către inteligența și fapta omenească. În unele povești fantastice (*Doftorul Toderăș*), dar cu deosebire în poveștile mai realiste (ca *Trifon Hăbăucul* și *Stan Bolovan*), se subliniază că pătrunderea și înțelegerea raporturilor juste din realitate, inteligența omenească, în genere, se formează dintr-o cît mai întinsă experiență practică. În basme ca *Nu cînta, băiete !*, *Fata unchiașului*, se ia partea copilului orfan, asu-

prit de mama vitregă. *Ileana Cosinzana*, din *cosiță floarea-i cîntă*, nouă-împărății ascultă zugrăvește multe peripeții, drumul pe care îl are de străbătut eroul principal pînă la împlinirea fericirii (este unul din cele mai specifice tipuri ale basmului nostru popular). În *Ileana Simziana* sînt înfățișate virtuțile și tenacitatea în urmărirea unui scop al eroinei (de astă dată, nu a eroului). În basmul *Ciobanul fără frică*, dar mai ales în povestea *Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei*, oamenii simpli apar mai înzestrați, mai inteligenți și mai bogați sufletește decît cei avuți. Unele basme culese mai recent, chiar întemeiate pe teme mai generale, ca *Moartea-nașe* — în care apare lupta omului cu moartea, amînarea ei și deci prelungirea vieții —, se petrec într-un cadru mult mai umanizat. Basmul *Zina apelor*, unul dintre cele mai interesante din întreaga noastră literatură populară, este o adevărată nuvelă realistă, în care se sugerează, cu minuția detaliului, condițiile sociale, lupta și victoria poporului asupra asupritorilor.

Transcrierea și stabilirea textelor s-a făcut după edițiile de bază, urmărindu-se transpunerea cît mai fidelă și convertirea lor la noile norme ortografice și de punctuație. În cazul unei antologii atît de diverse ca material și izvoare, n-ar fi fost posibil în nici un caz un sistem unitar de transcriere. *Agheran Viteazul*, transcris de culegător cu particularitățile de grai ale moșilor, a fost reprodus întocmai. Cuvintele rare și care nu sînt cunoscute pe întreg teritoriul țării s-au explicat în glosă la subsolul

paginii. S-au păstrat, de asemenea, în cele mai multe cazuri, și notele și explicațiile culegătorilor, marcate prin abrevierea : (n. culeg.).

Ediția aceasta, a basmului popular românesc, nu este numai o antologie a celor mai importante tipuri specifice creației populare, ci și o antologie a artei narative a poporului nostru, a graiurilor populare vorbite peste tot în țara noastră.

IOAN ȘERB

VOINIC DE PLUMB

(Poveste populară din Ardeal)

A fost odată, a fost, că de n-ar fi nici s-ar povesti; că nici eu nu-s deodată cu poveștile, mînca-mi-ar pita fălcile, că-s mai mic c-o zi, cu două, mînca-mi-le-ar pe amîndouă. Mi-aduc însă aminte cînd poveștile pe la poarta noastră trecea, maica atunci mă făcea, și eu luai o poveste de coadă ș-o țipai ¹ la noi în ogradă, ș-o bătui bine, bine, să mă-nvețe și pe mine.

De atunci eu nu mințesc cum se mințește.

Ci mințesc de pîrlesc, că în lume așa se trăiește.

Destul că a fost odată un împărat care se numea împăratul Roșu, și avea o bogăție cît nu se poate spune.

Pe lîngă bogăția cea mare, avea el singur, pentru a lui împărăție : soare, lună și stele.

Mai avea el și trei fete, frumoase, Doamne, ca trei îngerași.

¹ A țipa — a arunca.

Dar oameni răi erau și pe acele vremuri, și de necazuri, bag-seamă, nici împărații nu sînt scutiți. Ș-odată, ca niciodată, i-au furat soarele, luna și stelele.

Cui i-ar fi fost drag acum să trăiască tot în întuneric, ca sub talpa iadului ?

Văzînd împăratul atîta neomenie, îndată scrise cărți în toate părțile, răvașe în toate orașele, țidule în toate bujdule¹, și făcu de știre că cine le va afla și i le va aduce, îi va da jumătate din împărăție și fata cea mai mică.

Vorba ceea : lac să fie, că broaște se află.

Tocmai în acel oraș, pe acea vreme, trăia un moș bătrîn, foarte bătrîn și pîrlit de sărac. Acel bătrîn avea trei feciori. Doi dintr-însii se țineau coala isteți, jucăuși mari, ba voinici în tot locul, iar cel mai mic, un strîns în mațe, nebăgat în seamă de nimeni. Și părinții îl socoteau ca pe unul de a doua mînă. El însuși își petrecea timpul, cu iarnă cu vară, ca un cenușotcă, tot după cuptor. Din care pricină frații lui îl porecliseră Voinic de Plumb, căci se îndoiaie ca plumbul, ziceau ei, pentru că el tot după ei lăsa. Dacă ziceau ei că-i neagră, neagră rămînea ; albă, albă rămînea.

Ce știi însă din care tufă sare iepurele !

Odată, vin acasă cei doi frați de la o petrecere, și bătrînul moș, cum avea el obiceiul, îi întreba

¹ Bujdulă — cocioabă.

mai de una, mai de alta, iar ei povestea din fir în pâr cele întâmplate cu împăratul Roșu.

Voinic de Plumb își deschisese și el o ureche de după cuptor și, cum a înțeles de ce se vorbește, zise cătră tatăl său să meargă numaidecît la împăratul Roșu și să-i spuie că el știe unde se află și cine i-a dus soarele, luna și stelele, și că el le va aduce.

Asta, însă, era mai mult decît să poată moșul bătrîn să crează cu una, cu două. Iar frații lui, răzleți cum erau, îl socoteau drept nebun.

Dar el nici una, nici alta, numai să meargă și să meargă.

După mai multe rugăciuni, se înduplecă bătrînul să-i facă pe voie. Că se socotea el, măi... uneori, o fi de la Dumnezeu trimeasă și asta...

Se găti dar bătrînul de sărbătoare și, cu cinstea cuvenită, se înfățișă înaintea luminatei fețe a împăratului și-i împărtăși de-a rîndul cele zise de fiul său Voinic de Plumb.

Împăratul porunci însă să i se aducă de față acel voinic, să-l vadă și el.

Merge dar Voinic de Plumb, el cu capul lui, înaintea luminatei fețe a împăratului, și-i spune că el știe unde se află soarele, luna și stelele și că el s-a hotărît să le și aducă ; o singură rugăciune numai să i se împlinească.

Împăratul Roșu, socotiți d-voastre, ce n-ar fi jertfit acum, numai să-i spele cineva pata aceasta după fața lui, căci, mă rog, pată mare era aceea

pentru un împărat ca și împăratul Roșu, să-și țină supușii săi mai mult la întuneric decît la lumină, pentru că, vezi Doamne, i-au furat dușmanii lui soarele, luna și stelele. Făgăduia, dar, marea cu sarea, numai să și le redobîndească.

Voinic de Plumb îi spuse :

— Înălțate împărate ! În partea de cătră apus a cetății este o groapă mare, în care se află trei cai de aramă îngropați din vremile vechi, cînd pe rîurile noastre curgea lapte și miere, precum spun bătrînii. După ce vom dezgropa acești cai, să-mi dai hainele în care ai fost ca mire și paloșul de-atunci, apoi să-mi pui pe fiecare cal cîte trei părechi de desagi de galbeni, și așa voi pleca să aduc soarele, luna și stelele, zise Voinic de Plumb.

Împăratul Roșu porunci numaidecît de s-au făcut toate după voia lui.

Apoi, la rîndul lui, Voinic de Plumb ia caii de aramă, dă la fiecare frate cîte unul și pentru sine iarăși ține unul. Și s-au dus acești frați, s-au dus multă lume-împărăție, ca Dumnezeu să ne ție.

Mergeau ei pe-un drum cam la deal, dar Voinicul de Plumb mergea, nu mergea. Frații lui, însă, n-aveau astîmpăr, ș-ajunseră departe înaintea lui, printr-un codru întunecos, tocmai unde se încrucișau căile, și în mijlocul lor era împlîntat în pămînt un stîlp mare de fer, de o greutate de nouăzeci și nouă de măji. Aci se opriră să aștepte

pe Voinicul de Plumb, să vadă încotro să apuce, căci ei nu știau calea mai departe.

Voinicul de Plumb, cum sosește, nici una, nici alta, prinde cu mîna stîngă stîlpul de fer, îl vîjăie o dată în dreapta, o dată în stînga, și mi ți-l smulge din pămînt cum ai smulge o nuielușă, și cu el apoi le arată calea pe care au să meargă mai departe, adică către răsărit.

Mai merseră ei puțin după aceea și deteră peste un oraș mare, parcă nici n-am văzut un oraș mai mare.

În acest oraș, se aflau șaptezeci și șapte de meșteri mari care lucrau la fer. Voinic de Plumb nemeri tocmai la căpetenia celor șaptezeci și șapte. Fără multă zăbavă, îl rugă să-i facă din acel stîlp un buzdugan, dar așa ca fer să nu mai puie, nici să mai rămîie, căci de cîte ori va sufla cu foiul și de cîte ori va da cu ciocanul, atîția galbeni îi va da.

Învoiala fu gata cum se pomeniră galbenii, căci știi, banu-i ochiul dracului, ș-apoi meșter nela-com pe bani... ți-ai găsit !

Numaidecît s-au adunat cei șaptezeci și șapte de meșteri mari și i-au făcut buzduganul chiar așa cum i-a fost pofta lui Voinic de Plumb.

El luă buzduganul și plecă mai departe. Și mai merse o cale ca de nouă zile, pînă ce dete, în vîrfurile unui munte, de cetatea lui moș Călugăr, care se socotea cel dintîi între năzdrăvani.

— Bună dimineata, moș Călugăr ! îi grăi Voinic de Plumb.

— Bună să-ți fie inima, răspunse moș Călugăr, îmbrățișându-i pe toți de-a rîndul.

— Dar ce socotești, moș Călugăr — zice mai departe Voinic de Plumb —, oare să am izbîndă în călătoria în care am plecat ?

— După cum te vei purta, voinicul meu, fu răspunsul lui moș Călugăr.

În cetatea lui moș Călugăr au petrecut ei două zile și două nopți. După două zile și două nopți au mulțumit lui moș Călugăr și au plecat mai departe, dar buzduganul nu l-a mai dus cu el, ci l-a lăsat la moș Călugăr, pe lîngă înțelesul ca tot în foc să-l arză pînă se va întoarce.

Și au mers, au mers ei cale lungă, așa preț ca de trei săptămîni, deodată numa se pomenesc în marginea unui șes întins, acoperit c-un covor frumos de iarbă verde, presărat cu tot felul de flori.

Pe mijlocul șesului curgea un rîu limpede cum e deochiul și-ndecasuit¹ de pești, dar nici nu curgea cum se curge, ci pare că numai se legăna. Peste rîu se afla un pod mare de aramă.

Aci se opriră ei să poposească puțin, și Voinic de Plumb porunci fraților lui să dezlege caii și să-i îndrepte să mai pască, precum e obiceiul călătorilor.

¹ *Indecasuit* — înțesat, plin.

După ce mîncară și beură bine și ei, Voinic de Plumb se feri la o parte și borbolosi el ce borbolosi, așa cam încet, niște cuvinte nentelese, ca și cînd ai spune cuiva la ureche ceva, și frații lui îndată se prefăcură în niște tăciuni. Aceasta o făcu Voinic de Plumb ca ei să nu vadă cele ce aveau să se întîmple, nici să știe că ce putere zace în el.

Și cum isprăvi cu aceasta, el îndată se vîri sub podul cel de aramă. Și iată că tocmai cînd ceasul bătea douăsprezece, vine peste pod un zmeu cu șase capete pe un cal de aramă tropotind, Doamne, de gîndeai că nu alta, fără tot fărîme să se facă podul.

Voinic de Plumb, cînd sosis zmeul, de sub el, prinde calul de picior și-l împedecă. Calul se poticnește și-mi aruncă zmeu-n aer, și cînd cade, îl sprijinește în potcoavele sale. Dar zmeu își adună puterile și iar încalecă pe cal, strigîndu-i :

— Țu, Țu, Țu, murguțul meu,
Mînce-ți cîinii capul tău !

Că mie de nimeni nu mi-e frică, numa de Voinic de Plumb, dar nici de el nu mi-e așa frică, că știu că nu va fi pe aici, că numa ieri-alaltăieri a fost în pîntecele maicei sale.

— Ba sînt aici, hoț de zmeu ! strigă atunci Voinic de Plumb, după ce ieși de sub pod.

— Dar ce vrei, Voinic de Plumb — zise mai departe zmeul — în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm ?

— În luptă să ne luptăm, că-i mai dreaptă, adăugă Voinic de Plumb.

Se pun dară la luptă, și unde nu mi se-nhamă în dreapta și-n stînga, dar nici unul, nici altul nu răzbea. Abia dup-o luptă de trei ceasuri, se țepenește o dată zmeul și-implintă-n pămînt pe Voinic de Plumb pînă în genunchi. Dar Voinic de Plumb sare ca și cînd n-ar fi fost nimic și mi-ți prinde zmeu, așa cum el știa, da mi ți-l trîntește o dată, de se băgă-n pămînt pînă-n grumazi, și cu paloșul iute-i tăie capetele și le aruncă sub pod.

Dup-aceea mai borbolosi el niște cuvinte de-ale lui, neînțelese de alți muritori, și frații lui se făcură iară cum au fost mai înainte și ziseră :

— Cît de greu am fost adormit !

Voinic de Plumb nu le spune nimic de cele întîmplate, luă numa și calul zmeului și plecară mai departe.

Și au mers, au mers ei încă multă lume și împărție, ca Dumnezeu să ne ție, că din poveste înainte mult mai este, și mai frumoasă, s-ascultați și d-voastră, că cine-a asculta, bine-a învăța, iar cine va dormi, bine s-a odihni.

Au mers ei pînă ce au dat de un pod de argint, care strălucea, sfinte Doamne ! de gîndeai că-ți ia vederea, nu altceva.

Aci, ca și la podul cel de aramă, poposiră puțin. Voinic de Plumb porunci fraților să sloboadă caii ca să pască iarbă. Apoi se puseră să se împace cu ale gurei.

Și nici că gătară bine cu motocositul ¹ străiților, pînă ce Voinic de Plumb iar făcu cu frații săi ca și mai întîi, și el se puse sub podul cel de argint. Aci stete el puținel, cît ai bate în palmi de trei ori, cînd un șuier ca fulgerul lovi în auzul lui, și iată numa că-ndată după acest șuier, ca trăsnetul după fulger, vine un zmeu cu douăsprezece capete pe un cal de argint, cu o răpeziune de două ori mai mare ca a celui dintîi.

Voinic de Plumb prinde calul de picior, cînd e-n dreptul lui. Calul se poticnește rău și aruncă zmeu-n aer, cînd cade îl sprijinește în potcoavele lui, dar zmeul iar încalecă pe cal și-i zice :

— Țu, țu, țu, murguț bălțat,
Mînca-te-ar cîinii turbat !

Că mie de nimeni nu mi-e frică, numai de Voinic de Plumb, dar nici de el nu mi-e așa frică, că știu că nu va fi pe aici, că numa ieri-alaltăieri a fost în pîntecele maicei sale.

Atunci, Voinic de Plumb ieși de sub pod și zise :

— Aicea sînt, hoț de zmeu ; ce voiești ?

¹ A motocosi — a scotoci, a răscoli.

— Alcea ești, dihanie ? zise zmeul mai departe ;
ce poștești dară, în săbii să ne tăiem sau în luptă
să ne luptăm ?

— În luptă să ne luptăm, că-i mai dreaptă, grăi
Voinic de Plumb.

Și se-ncinse, Doamne, o luptă, de se clătina
pământul sub ei, dar nici unul, nici altul nu putea
să răzbească. Zmeul mai cu seamă era cătrănit
foc, să nu răzbească el cu un pămîntean, și dup-o
luptă de nouă ceasuri, se răpede o dată din toate
puterile și-implintă pe Voinic de Plumb pînă în
genunchi în pămînt. Dar Voinic de Plumb se
scoală ca și cînd n-ar fi fost așa, sare drept în
creștetu zmeului și mi ți-l implintă în pămînt
pînă subsuori, iar cu paloșul iute-i rătează cape-
tele și le aruncă sub pod.

După aceea, mai borborosește el cîteva cuvinte
și frații lui trecură iară la starea cea dintîi. Dete
apoi fiecăruia încă cîte un cal, și pentru sine a
ținut pe cel de argint, și plecară iară mai departe.

Și au mers, au mers încă acești trei frați multă
lume și împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, pînă ce
deteră de un pod de aur, frumos cum n-am auzit
să se fi mai povestit vreodată.

Și la acest pod poposiră. Și Voinic de Plumb, ca
și mai întîi, zise cătră frații lui să înnoade coadele
la cai, să-i împedece și să-i lase să mai pască
iarbă, că le-a fi și lor vremea. Dar frații lui îi
răspund :

— Măi, că mare domn te-ai făcut tu, numai să tot poruncești și tot noi să facem.

Voinic de Plumb tare s-a mîhnit de această vorbă, dar nu și-a făcut el mult din ea, ci s-a dus și a împedecat și slobozit el caii la păscut. Tot supărat însă s-a arătat și pînă ce au prînzit.

Se gîndea el anume ce să facă acum cu frații lui. Că de-i va face tăciuni și s-ar întîmpla ca pe el să-l omoare zmeul cel cu douăzeci și patru de capete, ce-l aștepta să vină mai pe urmă, atunci ei tot tăciuni vor rămînea. „Dar se gîndi el, mai bine îi voi face două izvoare de apă bună, și cine va mai trece pe aici, încai să beie apă din ele și să-mi mulțamească că am făcut și eu un bine în lumea asta.“

Cum i-a fost gîndul, așa s-a și întîmplat.

Și se făcură, Doamne, două izvoare frumoase, unul de-a dreapta și unul de-a stînga drumului, în care apa, cum izvorea din pămînt, se juca ca niște mărgele de petre scumpe, iar jur împrejur se îngîneau florile cu ele.

După aceea, Voinic de Plumb, ca și mai întîi, se puse sub pod. Și cînd era tocmai la amezii, se făcu, Doamne, un voiot¹ de gîndea că stă să se cotropească lumea. Asta era semnul că s-apropie zmeul.

Și iată, numai cît ai bate-n palmi, și zmeul cel cu douăzeci și patru de capete fu aci, pe un cal de aur tropotind și sforăind de clocotea văzduhul.

¹ *Vojót* — vuiet.

Voinic de Plumb atunci prinde calul de picior și-l împedecă. Calul se poticnește și aruncă zmeu în aer, și în loc să cadă jos, l-a sprijinit cu potcoavele. Dar zmeu se dă una de-a roata, încalecă iar calul și-i strigă în gura mare :

— Tu, tu, tu, murguț gălbui,
Mînca-te-ar cîinii de viu !

Că mie de nimeni nu mi-e frică, numai de Voinic de Plumb, dar nici de el nu mi-e așa groază, că știu că nu va fi pe-aici, că numai ieri-alaltăieri a ieșit din pîntecele maicei sale.

Voinic de Plumb ieși atunci de sub pod și-i zise :

— Aicea sînt, hoț de zmeu ! Dară ce voiești, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm ?

— În lupte să ne luptăm, că-s mai drepte ! grăi zmeul.

Și se-ncinse o luptă, Doamne, n-am ce spune, pe viață, pe moarte, dar nici unul, nici altul nu biruia.

Zmeul făcea spume de turbare, da nici Voinic de Plumb nu era om de toate zilele.

Vede zmeul că cu asta nu o s-o scoată la capăt, cearcă cu altele.

— Ei ! știi ce, Voinic de Plumb ? grăi zmeul încătrănit, alta m-am gîndit, să schimbăm lupta. Eu să mă fac o roată de oțel și tu una de plumb, apoi să ne suim unul într-un vîrf de deal, și celălalt într-altul, și de acolo să ne repezim unu într-altul, și care roată se va strica, acela să se omoare.

— Bine, așa să fie, îi răspunse Voinic de Plumb.

Și se sui o roată într-un vîrf de munte, cealaltă într-altul, față în față, și se repezîră una cătră alta din toate puterile. Dar din roata de oțel, cînd sărea peste petre, tot țânduri săreau și din ea, pe cînd cea de plumb se turtea numai unde și unde cîte oleacă, iar cînd au ajuns în vale și se bufniră, roata cea de oțel era aproape toată fărîmi, așa că abia se mai țineau obedele, pe cînd cea de plumb, cum zisei, era turtită numai ici-colea, dar întreagă-întreguță și puternică.

Zmeul nu fu mulțămît nici cu asta. Îi dăduse necazul de nod, și mai cearcă una.

— Ei ! Voinic de Plumb, alta m-am gîndit, zise zmeul. Eu să mă fac o flacără roșie și tu una vînată, apoi să ne avîntăm sus în aer, și acolo să ne luptăm.

— Bine, așa să fie, îi grăi iară Voinic de Plumb

Se făcură îndată două flăcări mari, una roșie, alta vînată, și se suiră pînă-n naltul ceriului, de unde luminau lumea întreagă cu zarea lor, apoi se începu lupta cea turbată. Și cînd lupta era mai înverșunată, trei corbi, roată, roată se învîrtea și croncănea deasupra lor.

Gîndea el, zmeu, că asta nu-i a coabă bună¹ ; își călcă însă pe inimă și zise :

¹ A fi o coabă bună — a prevesti ceva bun.

— Ce vrei, hoț de corb ! Carnea să mi-o măninci, sau sîngele să mi-l bei ? Mai bine ai face dacă, cu tovarășii tăi, te-ai coborî la lacul de jos și ai aduce de acolo apă pe aripi și-n cioc ca să țiți pe flacăra cea vînată, că eu ți-aș face carne pe trei luni de zile.

Voinic de Plumb nici el nu era înghețat și le grăiește :

— Ba mai bine-ați face, corbilor, vitejilor, să aduceți apă și s-o țițați pe flacăra cea roșie, că eu v-aș face carne pe trei ani de zile.

Corbii aduseră apă pentru Voinic de Plumb și-o țițară pe flacăra roșie. Aceasta îndată slăbi din puteri, și cea vînată o goni pînă la pămînt. Aci, Voinic de Plumb se dete de trei ori peste cap, se făcu cum au fost mai nainte, luă paloșul și iute tăie toate cele douăzeci și patru capete ale zmeului și le făcu hrană corbilor, precum făgăduise. Dup-aceea, se puse puțin să se odihnească, căci, mă rog, era foarte ostenit după atîtea lupte amarnice. Mai tîrziu, se sculă și mai borborosi el ce borbolosi, și frații lui se făcură iară oameni ca mai înainte.

Acum Voinic de Plumb avea doi cai, unul de argint și unul de aur. Și așa, fiecare cîte cu doi cai, plecară mai departe. Și au mers ei încă multă cale, așa, preț ca trei luni de zile. Mergînd printr-o pădure, de la o vreme deteră de o poiană fru-

moasă, din care poiană se zărea într-o depărtare niște curți mari de tot, care străluceau ca un bumb de aur de mulțimea podoabelor.

Poiana era acoperită de-o pajiște verde ce-ți fărmeca vederea și te silea oarecum la odihnă. Asta o simt și ei, și se pun să poposească.

Voinic de Plumb le spune fraților ca să-l aștepte numa aci, că el va merge pînă la curțile ce le zărise, să vadă ce este acolo, nu cumva să fie niște oameni răi pe acolo și să-i omoare pe toți. Așa rămase vorba, și el se cam mai duse pînă bine aproape lîngă curți. Dar de unde să poată el intra acolo, cînd jur împrejur erau înconjurate cu niște păreți de fer, de gîndeai că nici pasărea să nu poată străbate acolo? Și așa erau de închegați păreții, de nu se cunoștea nici locul barem pe unde-s porțile.

Aceste erau, mă rog d-voastre, curțile celor trei zmei, pe care îi biruise și omorîse Voinic de Plumb.

Ce să facă el acum? Cum să intre? Asta clocoțea în creierii lui.

De la o vreme, îi veni aminte vorba lui moș Călugăr, ce-i spusese la despărțire, și se învîrți de trei ori peste cap și îndată se făcu un porumb alb cum e zăpada. Zbură apoi în grădina zmeilor. Acolo, citeștrele nevestele zmeilor se întreceau între ele privind la flori cu soacra lor, cu mama zmeilor.

Porumbul se arăta foarte blînd, aci se punea pe un pîr, aci pe un mîr, aci pe niște flori, ba cerca să se pună chiar pe umerele lor, așa zbura de aproape.

Nevasta cea mijlocie, văzînd că-i așa blînd porumbul, tinse mîna după el și-l prinse. Ba mi-l duseră-n casă și-l băgară într-o galișcă¹, acolo-i dădură de mîncare și-l îndrăgeau în tot chipul. Galișca o puseră la fereastra cea de cătră grădina cu flori, dar ușa nu o mai închiseră : gîndeau ele că, și de va ieși, tot nu s-o mai duce.

După aceea, nevestele se pun la povești, după cum e firea muierilor, căci doară nu în zadar s-a zis că muieria are nouă guri.

Soacra lor, între altele, întreabă pe nora sa cea mai mare :

— Cînd s-ar întîmpla să-ți omoare cineva bărbatul tău, ce ai face tu cu acela ?

— Dar nici una, nici alta, fără și eu l-aș omori, răspunse nevasta.

— Dar cum ai ști tu să-l omori ? întrebă baba a doua oară.

— M-aș face o fîntînă cu apă bună — zise nevasta mai departe — și m-aș pune în calea lui, apoi i-aș da, Doamne, o sete de i s-ar frige buzele de ea, dar cum ar bea dintr-însa, îndată se va otrăvi și va muri.

¹ Galișcă — colivie.

După aceea, întrebă baba pe nora cea mijlocie. Asta zise că s-ar face un loc frumos, tot cu flori pline de miros și i-ar da un somn greu, și de se va culca, nici se va mai scula.

Mai pe urmă, întrebă și pe nora cea mai mică tot așa.

Asta zise că s-ar face un păr mîndru, Doamne, și încărcat cu pere de aur, îi va da apoi un dor mare de pere, încît nu va putea trece să nu mănînce din ele, dar cum va mînca, îndată va muri.

Porumbul, într-acea, se părea că doarme ca dus, cum l-ajungeau puțin razele soarelui, ce abia puteau să răzbească pînă la el prin frunzișul pomilor din grădină. Dar dormea iepurește. Cum e vorba : nu dorm toți cîți au ochii închiși.

De la o vreme, se pun muierile să prînzească. Și cum prînzesc ele, nevasta cea mai mică văzu un ac înfipt în grinda casei și întrebă ea că ce ac e acela și pentru ce l-au înfipt tocmai acolo și nu aiurea ?

Baba îi răspunde :

— Vedeți voi acul acela ? De-ar ști cineva, precum nu știe, să-l ia și să împungă cu el cele douăsprezece uși de la cele douăsprezece pimniți de sub curțile noastre, toate i s-ar deschide, și în pimnița cea mai dinăuntru ar afla o butie mare cu douăsprezece ferecături de fer, în care butie se află ascunse soarele, luna și stelele împăratului Roșu.

Atît i-a trebuit porumbului.

Cum merseră ele iar în grădină, porumbul se simți la largul lui și numaidecît luă acul din grindă și pe-aci ți-e calea. Se ascunse apoi într-un cotuleț al grădinei și, cînd era pe înserate, adică, cum s-ar zice, după ce amurgise binișor, împunse cu acu în cele douăsprezece uși de la cele douăsprezece pimniți, ia soarele, luna și stelele și, cînd era liniștea mai mare prin curți, se duse cu ele la frații lui. Pe aceștia îi găsi dormind, iute-i trezește și le strigă să-i urmeze. Și s-au dus, s-au dus cît fu draga de noapte, ba și în cealaltă zi, pînă după ameză nu mai poposiră.

Dar cum ei mergeau, nevasta cea mai mare auzi că Voinic de Plumb i-a omorît bărbatul și se gătea cu mare mînie de răzbunare.

Ei mergeau în ruptul capului pe niște locuri secetoase, pe unde n-ai fi găsit un pic de apă, măcar în creștet să fi stat.

Cum mergeau ei așa prăpădiți de sete, iată numai că deodată li se arată o fîntînă frumoasă, cu niște apă cum e lacrima de limpede. Fratele cel mijlociu zise :

— Veniți să bem puțină apă, nu mai putem călători de sete.

Voinic de Plumb nu-i lăsă să bea, ci scoase paloșul și făcu cu el semnul crucii prin apă, și fîntîna cea frumoasă se făcu tot pietre, de-ți era mai mare jalea.

Ei însă merseară mai departe. Și cum merseară mai departe, de la o vreme deteră peste un rît ¹ frumos, în care se afla de toate florile din cîte dăduse Dumnezeu sfîntu pe acest pămînt. Dar așa un somn i-a ajuns de sub acest rît, de stau să pice la pămînt. Voinic de Plumb, însă, nu i-a lăsat să se culce, deși florile care de care se îmbiau să-i apuce în brațe, ci scoase paloșul și dete în semnul crucii peste rît, și îndată se făcu tot pietre.

Dar din cale nu slăbeau, ci mergeau ca vîntu și zburau ca gîndu. Deodată, numai ce se pomenește în fața unui păr mîndru, Doamne, și verde ca iedera, cu crăcile pînă la pămînt și încărcate cu pere de aur, care străluceau din depărtare cum picurii de rouă strălucesc dimineața în răsăritul soarelui.

Frații lui, ce să-și aducă ei aminte, îi ziseră :

— Apă nu ne-ai lăsat să bem, pe rîtul cu florile frumoase ce stau să ne îmbrățișeze nu ne-ai lăsat să ne culcăm, lasă-ne dar să mîncăm barem din perele acestea frumoase.

El însă, fără să mai zică o vorbă legănată, se duse la păr, scoase paloșul, dete cu el în chipul crucii la rădăcina părului și numaidecît se nimici, ca și cînd n-ar mai fi fost.

Și abia acum spuse el fraților lui că ce s-ar fi întîmplat cu ei dacă i-ar fi lăsat să bea apă, să se

¹ Rît — livadă, dumbravă, luncă.

culce sau să mănînce din perele acele frumoase, adică îndată ar fi murit.

Intr-acea, zmeoaica cea bătrînă, scorpioana, aflase că Voinic de Plumb i-a omorît feciorii, și acum și nurorile. Și necăjită foc de pofta răzburării, puse o falcă în cer și una în pămînt și plecă după ei, să-i ajungă și să-i omoare. Și venea spulberînd norii din cale-i, iar din gură vărsînd văpaie de flăcări, ce tot în pîrjol prefăcea ce în cale îi sta.

Dar Voinic de Plumb, cînd a plecat de la curțile zmeilor, a mai luat cu sine o perie, o cute de piatră și acul cu care deschisese cele douăsprăzece uși de la cele douăsprăzece pimniți de unde a scos soarele, luna și stelele.

Zmeoaica însă (nu mai era departe) nu glumea, se apropia, și acum nu mai era departe de ei. Se simțea căldura văpăiei flăcărilor ce ea vărsa.

Voinic de Plumb, văzînd că nu e departe de ei primejdia, aruncă peria îndărătul lor, și îndată s-a făcut o pădure mare, mare, dinapoiul lor, peste care nu putea străbate scorpioana, ci trebuia s-o roadă ca să-și facă cale prin ea. Dar pînă să roadă ea pădurea, copiii bătrînului se depărtară binișor.

Și cînd se apropia zmeoaica a doua oară de ei, Voinic de Plumb aruncă cutea cea de piatră, și îndată se făcu dinapoiul lor un munte de piatră din pămînt pînă la cer.

Acuma avea scorpioana ce să roadă, pînă ce și-o face gaură ca să iasă și să alerge după copiii bă-

trînului. Dar și piatra a ros-o, și nu trecu mult, numai ce iară se pomenesc cu ea aproape de ei, ba era pe-aci, pe-aci să-i înghiță, dacă n-avea Voinic de Plumb acul cel de fer, care-l aruncă dinapoiul lor, și îndată se făcu un munte de fer din naltul cerului pînă în adîncul pămîntului, de o grosime de nouăzeci și nouă de stînjeni, apoi zise fraților lui :

— Acuma să mergem, că nu mai e nădejde de scăpare.

Și norocul i-a bătut, că tocmai intrară pe poarta lui moș Călugăr, cînd era aproape să-i îmbuce scorpioana. Dar moș Călugăr, cuminte, iute a închis poarta după ei, și zmeoaica cea bătrînă a rămas afară, bătîndu-și falcile de necăjită că n-a putut să grăbească mai iute, barem numai cu un pas, că apoi erau ai ei.

De la o vreme, o începe cu viclenia, și roagă pe moș Călugăr să-i facă o găurice în poartă, să vadă barem cu un ochi ce viteji sînt aceia care i-au omorît feciorii și nurorile ei.

După ce i-a făcut și s-a uitat, a zis să-i facă loc mai larg, ca să-i vadă cu amîndoi ochii.

După ce a văzut cu amîndoi ochii, a zis ca să-i facă loc să intre la ei, să-i mănînce !

Moș Călugăr i-a răspuns să-și caște numai gura, că îi aruncă el în gură-i, ca să-i mănînce.

Și cum căscă ea gura, luă buzduganul lui Voinic de Plumb, care tot în foc a ars de cînd a fost el

înția dată pe aici, și-l aruncă în gura zmeoaicei, și aceasta îndată se făcu tot praf și cenușă.

Voinic de Plumb trimise apoi frații acasă cu caii cei de aramă, ca să ducă soarele, luna și stelele la împăratul Roșu. Le porunci totodată ca să îngrijească de cai ca de ochii din cap și să nu uite nici de părinții lor, care acum ar fi mai bătrâni decât lumea.

Sfaturi frumoase, ce-i drept, dar zadarnice ! Căci ei, cum au ajuns acasă, se cununară cu fetele împăratului Roșu și se făcură și ei împărați, și s-au hămărit ¹, Doamne, ca și când tot prin curți împărătești ar fi crescut. De părinți nu voiră să mai știe, iar caii i-au băgat în niște grajduri întunecoase, fără să le mai poarte de grijă.

Voinic de Plumb a mai rămas pe la moș Călugăr. Odată, între altele, întreabă pe moș Călugăr că mai este cineva pe lume tare ca el ?

— O ! fir-ar amar de capul tău, să vezi pe năzdrăvanul Voinic de Fer !

— Ei ! și în care parte a lumii locuiește el ? întrebă mai departe Voinic de Plumb — să mă duc la el să ne prindem frați de cruce amândoi, că mai puternici ca noi știu că în lume nimeni nu va fi.

— Aici, cătră răsărit — adăugă moș Călugăr — unde lesne te îndrept eu, dacă chiar ai poftă să mergi.

¹ A se hămări — a se sumeți, a se mândri.

Avea moș Călugăr o iapă de patruzeci și patru de ani, o întărniță ¹ numaidecît, puse pe Voinic de Plumb pe ea și îi dăde calea pe aci încolo. Îi spuse, însă, ca să lase numai tot după iapă, că-l va duce ea chiar unde el a pofti.

Așa se petrecură toate.

Și cînd ajunse Voinic de Plumb la Voinic de Fer, îl întrebă cam răstit, cum gîndea el că i se șade unui voinic :

— Bună dimineața, măi Voinic de Fer ! Iacă, am venit la tine să te întreb — urmă mai departe Voinic de Plumb — voiești să ne facem frați de cruce, că apoi știu că în lume nimeni nu va fi mai puternic ca noi ?

Voinic de Fer foarte mult se mîhni de aceste cuvinte rostite, cu de care om pămîntean nu i-a stat în față, și iute scoase paloșul și tot bucăți mi-ți-l tăie pe Voinic de Plumb. Apoi porunci argaților lui de adunare toate bucățile și le băgară într-o păreche de desagi, le puse pe iapă, o atinse apoi cu dosul paloșului și-i dăde calea îndărăt.

Moș Călugăr știa prea bine ce are să se întîmple, dar nu i-a spus lui Voinic de Plumb.

Iapa, pînă la porțile lui moș Călugăr nu se mai opri. Aci rîncează de trei ori. Moș Călugăr îi deschise porțile, apoi luă de pe ea desagi și bucățile din Voinic de Plumb, le așeză într-o ladă mare și puse încheietură la încheietură, după aceea le

¹ A întărnița — a pune tarnița, a înșeua.

unse cu un fel de unsoare și mai borborosi niște cuvinte năzdrăvenești, și iar s-a făcut trupul cum a fost mai întâi, încă și mai frumos, numai cît era mort. Dar moș Călugăr ce nu poate cu puterea sfintelor rugăciuni ! Mai spală o dată trupul alb cu un fel de apă și îndată s-a sculat Voinic de Plumb, și cum era încă așa tălbăcit, zise :

— Cît de greu am fost adormit !

Dar cu atîta nu se mulțumi el, și se hotărî să meargă a doua oară la Voinic de Fer ; se rugă însă de moș Călugăr să-l povățuiască cum să cuvine mai bine să se poarte.

Moș Călugăr, ca totdeauna, îl ajutură și acuma.

Și cum ajunse el la Voinic de Fer, cu bună-ncoace, cu bună-ncolo, se încinse oarecare prietenie între ei. Vorba aceea : gura dulce mult aduce. Și din vorbă în vorbă, ajunseră pînă acolo cum s-ar face ei frați de cruce.

Voinic de Fer zise :

— Să știi, Voinic de Plumb, că atunci ne vom face noi frați de cruce, cînd tu mie mi-i aduce pe Ileana Cosinzeana, doamna tuturor florilor, din cosiță rujă-i cîntă !

Vorba ceea : cine intră în joc caută să sară. Așa și cu Voinic de Plumb.

Vrînd-nevrînd, se legă că-i va aduce pe Ileana Cosinzeana, deși nici de nume nu-i mai auzise, „dar, mă rog, se gîndea el, doar nu mă voi da de gol chiar în față-i“.

Voinic de Fer îi mai zise, după ce se legă :

— Să știi însă, Voinic de Plumb, că dacă nu o vei aduce și nu ți-i păzi vorba, atunci nici capul nu-ți mai stă unde-ți stă !

Supărat și amărit, se depărtă el de la Voinic de Fer, și calea pare că i se lungise și drumul îi era mai greu ca altă dată.

Cînd ajunse la moș Călugăr, acesta cetea din față-i că nu-i a bine ; îl întrebă, totuși, dacă a umblat bine sau nu.

— O ! Doamne sfinte — zise Voinic de Plumb — blăstemat să fi fost ceasul acela în care am plecat eu la Voinic de Fer, căci eu puteam să trăiesc și fără ca să mă fac frate de cruce cu el. Dar acum, uite cum m-a prins în cursele lui, că am încheiat un legămînt cu el, care anevoie l-oi putea îndeplini. Adecă : să-i aduc eu pe Ileana Cosinziana, doamna tuturor florilor, din cosiță rujă-i cîntă, de care eu nici c-am mai auzit vreodată ; iar dacă n-oi aduce-o, mi-a spus că nu-mi va mai sta capul unde-mi stă.

— Nu te spăria, îi răspunse moș Călugăr ; din multe te-a mîntuit barba mea, dacă vei fi voinic, și din asta te va scoate.

— Mai întîi și mai întîi, să-ți faci o corăbioară — zise tot moș Călugăr — în această corăbioară să-ți pui o boltiță¹ cu tot felul de marfă și negoțuri scumpe, apoi să pleci fără întîrziere pe marea răsăritului. Pe această mare, vei da de un țarmure

¹ Boltiță — prăvălioară.

aproape de o cetățuie, care cetățuie e locuința Ileanei Cosinziane, și din depărtare ți se arată drept în potrozul unei mărgeli sclipicioase. Aci să te oprești și să deschizi boltița; să aibi însă grijă cum te vei purta cu cumpărătorii.

Îi spuse moș Călugăr dintr-altele cu de-amăruntul, cum are să se poarte și că mai cu seamă de ce cumpărători avea el lipsă.

Voinic de Plumb se puse la muncă și, prin multe necazuri, ajunse el și acolo, luptându-se mereu cu valurile mării, care tocmai atunci pare că era mai viforoase.

Cum a ajuns la țărmurele dorit, deschise boltița și urmă întru toate sfaturile bătrînului moș Călugăr.

Într-o dimineată, ca în toate diminețile, vine la țărmure o fetișoară frumoasă ca o zină, cu două vâscioare în mîini, după apă de mare.

Voinic de Plumb tocmai atunci își scotea și rînduia mărfurile, cum e obiceiul pe la boltașii noștri, să le poată privi obștimea.

Fetișoara, cum le zări, nu se mai putea sătura de ele. Se perduse privindu-le, și uită să se grăbească cu apa de mare, cu de care se spăla în toate diminețile stăpîna ei, care din întîmplare era chiar Ileana Cosinziana.

Și cînd ajunse acasă cu apa, Ileana Cosinziana o întrebă din ce pricină a întîrziat atîta?

Ea spuse, în nevinovăția ei, că un moș bătrîn, aci pe țărmure, i-a arătat tot felul de lucruri, care

de care mai frumoase, cum ea n-a mai văzut de cînd maică-sa o îmbăiat-o, și de aceea a întîrziat.

Moșul bătrîn era neguțătorul, adecă Voinic de Plumb, care se spălase cu nește ape de pe la moș Călugăr și se făcu un bătrîn, zbîrcit de bătrîn ca Mama-Pădurii.

Asta fu și se petrecu.

Dar Ileana Cosinziana nu se putea suferi să nu-și aibă ea ceva din acele lucruri frumoase, care străluceau pare că erau tot aurite și argintărite, precum și era. Se pune și ia doisprezece galbeni și-i dete fetișoarei să meargă să-i cumpere o păreche de papuci aurii. Dacă s-ar ajunge banii, bine de bine ; dacă nu, să vie să-i mai dea.

Fetișoara se duse drept la neguțător și-i zise :

— Moș bătrîn ! Împărăteasa Ileana Cosinziana, doamna tuturor florilor, din cosiță rujă-i cîntă, m-a trimis să-i vinzi o păreche de papuci aurii, dintre cei mai frumoși ce vei avea dumneata !

— Vînd eu, draga moșului, grăi neguțătorul, adecă Voinic de Plumb, cu bucurie ce Dumnezeu sfîntu mi-a rînduit, numai știi... papucii ăștia-s o marfă gingașă și, Doamne ferește ! să nu cumva să fie vreo stricare. Mai bine să ostenească atîta samă chiar înălțata împărăteasă să aleagă care-s pe plăcere, și eu, intrînd la învoială, poate voi lăsa și din preț mai jos.

Fetișoara ascultă, și i-a împărtășit Ileanei Cosinziane din fir în păr ce i-a zis neguțătorul.

Și nu trecu mult, cît ai zice un *Tatăl nostru*, pînă ce Ileana Cosinziana, la chip ca o floare de primăvară, intră în boltă:

Voinic de Plumb numaidecît o îmbie să șază pe un scaun de aur, apoi, făcîndu-și șteamătă¹ că caută marfa cerută, se apropie de ușă și, fără să bage de seamă Ileana Cosinziana, pune mîna pe cheie și o încuie. După aceea, se strecură într-altă chiliuță, aci își spală fața și părul cu alte ape, și iar se făcu tînăr și mai frumos încă de cum a fost.

Dar în clipa cînd el a încuiat ușa boltiței, corăbioara a și plecat și mergea legănîndu-se pe luciul apei, care acum era tare liniștită. Ileana Cosinziana băgase și ea de seamă că corăbioara se depărtă de țărmure, dar în fața junelui frumos, a cărui ochi scilipeau de focul dragostei, nu-i tocmai părea rău. Pentru că mă rog d-voastră, Voinic de Plumb așa era acum de frumos, încît pe sub soare nu i-ai fi aflat soț. Și se potriveau de minime amîndoi, după vorba cîntecului :

Hai, mîndră, să ne luăm,

Că noi bine sămănăm :

Și la ochi și la sprincene,

Ca doi porumbei la pene ;

Și la ochi, și la uitat,

Ca doi porumbei la zburat.

Nu se putu însă suferi Ileana Cosinziana și-i spuse, de la o vreme, lui Voinic de Plumb :

¹ A-și face șteamătă — a-și face de lucru, a se preface.

— Dacă așa mi-a fost ursita, dea cerul să trăim laolaltă mult și bine, dar să mă duci pe seama ta ; iar de mă vei duce pentru altul, să te certe Dumnezeu cînd ți-o fi lumea mai dragă !

Așa merșeră ei cale lungă să le ajungă, îndrăgindu-se ca doi porumbei.

Și după ce a dus-o la Voinic de Fer, el s-a întors iar la moș Călugăr, dar nu și-a mai putut lua nici rămas bun de la ei, de jale și bănat după Ileana Cosinziana, ci s-a dus blestemîndu-și chiar și ceasul nașterii, decum al plecării la Voinic de Fer.

Cum sosi la moș Călugăr, acesta, ca de obicei, îl întrebă dacă i-a umblat bine sau rău pe unde a fost.

Voinic de Plumb, gîndiți d-voastră, mă rog, de atîta amar de supărare după Ileana Cosinziana nu mai putu grăi, tăcea numai și sta ca încremenit.

Dar moș Călugăr, bine știa ce-i buba.

În sfîrșit, după ce-și mai blăstemă o dată ceasul plecării lui la Voinic de Fer, zise cu multă înduioșare :

— Ei ! că dacă aș fi știut eu, precum n-am știut, nu aduceam eu pe Ileana Cosinziana prin atîtea primejdii pe seama altuia, ci o aduceam eu pentru mine însumi.

Văzînd cu cîtă duioșie îi vorbește, i se făcu milă chiar și lui moș Călugăr de bietul june că obosise

atita pentru ca altul să se îndulcească din oste-neala lui.

Dar bag-seama, nu tot cine pregătește se și îndulcește. Moș Călugăr, însă, îl mîngîie zicîndu-i :

— Nici acuma nu-i tîrziu, voinice, numai să mă asculți pe mine. O să-i dăm noi și la asta, ca la alte multe, de cap ; să fii însă copil de sută ¹ ! Să te duci la Voinic de Fer, că tocmai acum pleacă la vînat, și să-i spui Ilenei Cosinziane ca să întrebe pe Voinic de Fer unde-i stau puterile. Să știe însă înainte că la astă întrebare Voinic de Fer îi va da o palmă, la a doua întrebare două palme și la a treia întrebare trei palme, dar la a patra întrebare totuși va spune.

Voinic de Plumb împlini și aceasta întocmai.

Și cînd s-a întors Voinic de Fer de la vînat, Ileana Cosinziana, după ce a gătit cu ale mesei, l-a rugat să-i spună unde îi stau puterile lui. El, mîniindu-se, îi dete o palmă. Dar ea se făcu tare obidoasă ² și cu fața plină de lacrimi îi zise :

— O !, Doamne sfinte ! cît timp am trăit noi laolaltă nu ne-am certat niciodată, și orice taine eu toate ți le-am descoperit, iar tu aceasta n-o voiești.

Și cu altele de-alde acestè mi ți-l îmbăta, pînă ce se petrecură toate cîte Voinic de Plumb i-a

¹ *Copil de sută* — om întreg, om dintr-o bucată.

² *Obidos* — mîhnit, obidit.

fost zis. Și Voinic de Fer, oricît se stăpîni, n-avu încotro, căci vorba ceea :

Ceea ce săvîrșește muierea

Nu poate săvîrși nimenea...

și în urmă și în coadă îi spuse ce ea dorea :

— Vezi acel corbăcel¹ cu trei plesne ? De-l va lua cineva și va plesni de trei ori cu el în trei părți și va zice iar de trei ori : „hip-hop, puterile lui Voinic de Fer, unde sînteți ?“ atunci, de sub pragul acela va ieși o lădiță în care se află trei ouă. Acele ouă sînt puterile mele, și cine le va strica, pe mine mă va strica.

Cu asta se sfîrși cearta dintre ei și iară se îmbunără.

Veni apoi de altă dată Voinic de Plumb la curțile lui Voinic de Fer și puse mîna pe acel corbăcel, plesni cu el în trei părți și strigă :

— Hip-hop, puterile lui Voinic de Fer, unde sînteți ? Și cînd găti a treia oară de strigat, îndată ieși de sub prag lădița și se deschise dinaintea lui și scoase ouăle din ea.

Voinic de Fer auzise pocniturile corbăcelului și alerga în ruptul capului să-și mîntuiască puterile. Și cînd nu mai era departe, strigă lui Voinic de Plumb să nu-i strice ouăle pînă va mai da un pas. Dar Voinic de Plumb era pățit, nu mai așteptă nimic, ci izbi din toate puterile ouăle de pămînt,

¹ Corbaci, corbăcel — gîrbaci, bici.

de s-au făcut zdrob. Și în acea clipă, Voinic de Fer, în locul unde era, tot praf și cenușă s-a făcut.

Voinic de Plumb și-a luat apoi pe Ileana Cosinziana și mîndri veniră amîndoi la moș Călugăr, unde au petrecut, în dragă veselie, nouăzeci și nouă de nopți din lunile de miere, despre care se vorbește că :

Curg ca viorele

Printre floricele.

După aceea, mulțumiră frumos lui moș Călugăr și au plecat cu multe daruri frumoase de la el, cătră casa părintească.

Coleă, cînd se mesteca ziua cu noaptea, ajunseră în orașul în care el s-a născut și opriră la casa părinților lui, fără să spună Ileanei Cosinziana că acolo locuiește tată-său. Se dete jos, apoi intră în căscioara bătrînilor, dete bună seara și se rugă de bătrîni să facă bine să le dea sălaș de noapte.

Bătrîni se mirau, cum se face că o fată așa aleasă să vină să ceară sălaș în smernica¹ lor colibă. Și îi spuse că va fi cu greu, că e mică căscioara lor, că e întunecoasă, ba n-au curte cu grajd pentru cai, ba teacă, ba pungă, cu un cuvînt, nu prea se arătau învoiți. Dar Voinic de Plumb atîta se roagă, atîta le hodorogeste, pînă cînd bieții bătrîni n-avură încotro și fură siliți să-i primească în sălaș.

¹ *Smernic* — umil, smerit.

Ileana Cosinziana cum a intrat în coliba bieților bătrîni, fiind tare ostenită de călătorie, se dete jos și adormi ca moartă. Voinic de Plumb nu se culcă, ci se puse la povești cu bătrîni. Îi întrebă cum mai trăiesc, cum se hrănesc și din ce pricină sînt numai singuri, și altele de-alde aceste.

Bătrîni îi povestiră că ei trăiesc din agoniseala lor lucrînd pe la boieri, astăzi la unul, mîine la altul, și că ei au avut trei feciori, dintre care doi trăiesc și acum, dar, făcîndu-se împărați, nu vreau să mai știe de ei, iar al treilea fecior nu se știe dacă mai trăiește sau nu, singur Dumnezeu mai poate ști, „că de veci n-am mai auzit de el nimic“, zicea bătrînul suspinînd.

Voinic de Plumb asculta cu multă sete spusele bătrînului și mult se stăpînea, totuși, i se furișă din cînd în cînd cîte-o lacrimă pe sub gene. Noroc că opaițul nu făcea lumină mare, și nu prea se băga de seamă.

Apoi îi povesti bătrînului întîmplarea cu împăratul Roșu, cu soarele, luna și stelele. Ce-au făcut feciorii lui, cum s-au întors cei doi acasă și cum împăratul Roșu le-a dat fetele în căsătorie, și așa mai departe.

Pînă ce povesti bătrînul toate aceste, bătrîna gătise cina ei obicinuită, din care se împărtăși și Voinic de Plumb cu mare îndestulare, căci, mă rog, ce-i mai dulce ca ce mama-ți gătește !

După cină, Voinic de Plumb se sui sus în cetate, unde erau închiși cei trei cai de aramă pe care călătorise el cu frații lui. Le duse de mâncare, pentru că frații lui, de cînd i-au închis acolo, nu le-au mai purtat de grijă.

După ce le dăde de mâncare, povesteau caii între ei. Și calul fratelui celui mai mare, între altele, zise :

— Acuma să vie domnul meu să mă mai încalcece, îndată l-aș arunca pînă în nori, de unde căzînd să și crape.

Voinic de Plumb a înțeles și, după ce mai așteptă puțin pe-afară, intră și puse mîna pe el și-l scoase afară la preumblare. Calul, neștiind cine e pe el, cercă mult să-l arunce, după cum se lăudase, dar în zadar. Voinic de Plumb îl duce iar îndărăt și ia pe celalt, adică pe cel mijlociu. Acesta sări mai tare și aruncă pe Voinic de Plumb drept în mare, apoi se întoarse și povesti celorlalți ce a făcut.

Dar calul cel mai mic, care fusese al lui Voinic de Plumb, zise cătră ceilalți :

— Da dacă acela care a venit și ne-a dat nouă de mâncare a fost chiar domnul nostru care ne-a dezgropat, și văzînd acum că n-avem de mâncare i s-a făcut milă de noi și ne-a dat, iar voi iată cu ce bine i-ați răsplătit !

Se întoarse apoi cătră calul care l-a fost aruncat în mare și i-a zis :

— De nu-l vei aduce îndărăt pînă dimineată, cu gura te mănînc și cu picioarele te calc, pînă ce te voi zdrobi.

Această vorbă nu sfîrși bine și calul cel mijlociu a și plecat după Voinic de Plumb — frica-i mare domn. Și umblă el, umblă și cruciș și curmeziș prin mare, dar Voinic de Plumb ca-n palmă, parcă l-a înghițit pămîntul. De la o vreme, cum cotorosea el prin toate colțulețele, se întilnește cu împăratul peștilor.

Împăratul peștilor îl întrebă ce caută.

Iar el spuse toate cum s-au întîmplat cu Voinic de Plumb. Atunci i-a zis împăratul peștilor să aștepte puțin, că el trebuie să îl afle. Și luă un corn, în acesta suflă de trei ori în trei părți, și îndată i-s-au adunat toți supușii, adecă toți peștii. Apoi întrebă căpeteniile dacă sînt toți de față. Aceștia spuseră că unul singur mai lipsește. Mai așteptară, și sosi și acela dintr-o parte, dar abia venea de plin ce era.

Împăratul a știut că acela trebuie să fi înghițit pe Voinic de Plumb, și l-a întrebat unde a fost și pentru ce nu a venit la vremea hotărîtă.

Peștele i-a răspuns că a fost bolnav, și de aceea, nu a putut veni.

Împăratul l-a întrebat a doua oară : nu cumva el a înghițit vreun om ?

Peștele a răspuns că nu !

Atunci porunci împăratul să-l scoată afară și să-l taie tot bucăți.

Dar peștele, văzînd că nu e glumă, mărturisi păcatul și se rugă de iertare că-l va scuipa mai frumos încă. Apoi, îndată l-a și scuipat pe Voinic de Plumb, de zece ori mai frumos cum fusese mai întîi. El mulțami împăratului peștilor și a încălecat calul, și iar s-a suit în cetate.

În cetate, de-a dreptul la frații lui s-a dus. Aceștia dormeau încă. El i-a trezit din somn și i-a mustrat aspru, de tot aspru pentru purtarea lor necuviincioasă față de părinții lor și față de cei trei cai de aramă, cărora au să-și mulțamească tot norocul lor. Ei, însă, se mîntuiau cu cîte verzi și uscate.

Și ca să se arate dreptatea, i-a scos în mijlocul curții, i-a pus de-a dreapta lui și le-a zis :

— De sînteți voi drepți și păziți credința în Dumnezeu, să nu vă pedepsească, iar de nu, ori pe mine ori pe voi, în clipa aceasta să ne pedepsească.

Cînd vorba bine nu sfîrși și paloșul l-a aruncat pînă în nori, și cînd căzu jos, căzu pe cei doi frați, adecă pe vinovați, și aceștia îndată căzură morți, tăiați în bucăți. El i-a îngropat pînă nu se făcuse încă ziuă bine.

Apoi și-a adus pe Ileana Cosinziana în curțile împărătești, dimpreună cu părinții săi bătrîni, pe care abia i-a înduplecat să lapede coliba cea întunecoasă.

Și a făcut o nuntă mare și o veselie în întreaga
împărăție. Și frunza în codru tremura de bucurie,
că dreptatea totuși a ajuns deasupra.

*Știe Dumnezeu al cui e sacul cu făina
Și podul cu slănina !*

Și podul cu slănina !

Iar ei, de bună seamă, trăiesc și împărătesc și
astăzi, dacă n-au murit.

[Eu mă suii pe o șea, și o spusei așa. Cine o știe
mai bine, facă bine să ne-o spună.]

Vasile Bologa I. Ion, *Convorbiri li-
terare*, XXVI (1892), pp. 487—497 și
592—605

TREI COPII SĂRACI

Trăiau, la o margine de țară, trei copii săraci, fără mamă și fără tată.

Intr-o zi, au plecat ei în lume așa goi, desculți și flămânzi, să caute un stăpîn și să se pună toți trei slugi la el, ca să se poată juca împreună. Merșeră ei ce merșeră și ajunseră la marginea unei păduri. Se opriră puțin să se odihnească, apoi văzură o turturea și începură a se juca, spunînd unul altuia :

*Turturică, turturea
Trece moșu pe coala,
Cu doi pui de turturea.
— Dă-mi-i mie, moșule !
— Nu ți-i dau, cocoșule !
— Da di ce, mă moșule ?
Moșule, cocoșule !
De tu mie nu mi-oi da,
Eu pe tine te-oi tăia,
Bucături mi te-oi făcea,
Pe surcele te-oi frigea ;
Cu dulceață te-oi mîncă,
Frate, de s-or pomenea.*

Și tot rostind ei versurile astea cu privirea către turturică, văzură că turturica zbură prin desișuri, iar din copacul acela se scoborî o pocitanie de om negru buzat, cu un corn negru-n cap și o gidă¹ în mînă, da la coadă un alt cap ca de ciine avea. Se uită fioros la copii și-i întrebă răstit :

— Cine v-a-nvățat să călcați pe moșia mea, măi ticăloșilor ?

— Nu sîntem ticăloși, sîntem și noi trii copii săraci, fără părinți, și mergem pe sub soare să căutăm un stăpîn ca să-i slujim cu credință, răspunse copilul cel mai mare.

— Vreți să fiți slugi la necuratul, la căpcăunul ?

— Ne este totuna. Slugi la diavolul ori la boieri este același lucru. De muncit este și la unu și la altul.

— Bine, vă iau slugi la mine.

— Să fim împreună, stăpîne, că sîntem frați și eu sînt cel mai mic, și-mi este frică fără frățiorii mei.

— Pe toți trei vă iau.

— Da ce să lucrăm ? întrebare copii.

— Nimica. Tot anul o să stați și o să dormiți, să vă jucați, faceți ce vreți voi, numai la căpătîiul anului să-mi răspundeți la trii întrebări. Dacă nu veți răspunde, unde vă stau picioarele vă vor sta capetele.

¹ Gidă — furcă cu trei dinți, trident.

Copiii stătură puțin pe gânduri și, cum nici un bogătaș nu-i primise să-i slujească, se-nvoiră. La anu, pe același loc, trebuiau să vie să-și primească simbria.

Vremea trecea și copiii hoinăreau din sat în sat, agonisind cu greu o bucatură, cîte o bucatură de pîne.

Căpățiiul anului se apropia.

Fratele cel mic le spusă celorlalți doi :

— Hai să fugim de aici, că vine necuratul și ne omoară, că noi nu știm ce ne-ntreabă.

— Ba nu, noi doi rămînem aici. Vorba e vorbă și ce-o fi o fi. Și așa o să murim de foame. Mai bine să ne încercăm norocul cu căpcăunul, poate că-l păcălim.

Cei doi frați rămaseră, iar cel mic plecă să-și piardă urma în lume. Și merse el, merse, cînd colo, după trii zile și trii nopți de drumuire, căzu os-tănit sub o salcie plîngătoare și adurmi între ierburi și flori mirositoare.

Pe cînd copilul dormea dus, în salcie se suiră niște căpcăuni, salcia se scutură și începu să plîngă cu lacrimi ce cădeau ca niște stropi mari de ploaie pe fața copilului. Copilul se deșteptă și, cînd își aruncă privirea în sus, fu gata să dea un țipăt de spaimă, însă salcia, văzîndu-l cam fricos și prostuț, și mai tare plîngea ca să-l spele bine și să-și vie-n fire. Băiatul se liniști și privi în salcie cum pe trei crengi stă cîte un căpcăun și numai cu un

picioar se țin și nu cad jos. El sta nemișcat, cu sufletul la gură.

Copiii necuratului s-apucară să vorbească, fiecare lăudându-se, care mai de care a făcut mai multă răutate și batjocură în lume.

Mai întâi vorbi cel mare :

— Iată ce minune am făcut : am închis izvoarele de apă din cutare țară și toată lumea o să piară de sete cu-mpărat cu tot.

— Da cum ai putea să dai drumu la apă ? întrebară ceilalți frați împelițați.

— La fântîna din pădurea cu bujori, este o salcă¹ culcată cu burta pe apă. Lîngă ea, mai la deal, este un știubei, dacă se sapă, se dă de o lespedă mare de piatră. Dacă se scoate lespeda, apa iar izvorăște, se pornesc pîraiele și rîurile în toată țara însecetată !

Copilul sta în iarbă pitulat și numai băga-n cap tot ce auzea...

Cel mijlociu începu și el să se laude cu ispăvile făcute :

— Eu am dat fetii împăratului o boală grea să mă pomenească. Am umplut-o de buboaie, că nu mai poate să șadă jos și nici să se vindece vreodată.

— Păi bine, dar cum s-ar putea ea vindeca de boala asta ? întrebară ceilalți căpcăuni.

— Ușor de tot. Să se scalde cu apă din frunze de rugi și să se afume cu tămîie.

¹ Salcă — salcie.

Da copilul pitulat tot auza și prindea vorbele necuratului.

Atunci, mai la urmă, rămase să vorbească căp-căunul cel mic, care îi avea pe copii în argăție. Și-ncepu să se laude și el cu minunile ce le-a făcut :

— Eu m-am întâlnit cu trii copii săraci și i-am luat argați. Dacă mi-or răspunde la trii întrebări, bună plată le-oi da. De nu, capu le-oi tăia.

— Bine, da ce întrebări sînt acelea așa de grele, de n-o să poată răspunde copilașii ?

— Întrebarea întâia :

De unde m-am născut ?

Întrebarea a doua :

De unde am mîncat și cu ce am mîncat ?

Întrebarea a triia :

De unde am băut apă ?

— Și cum ar trebui să-ți răspundă ca să fie bine ?

— La-ntîia întrebare :

Din trupu lui mumă-ta.

La a doua :

Din capu lui mumă-ta și cu mîna lui mumă-ta.

La a triia :

Din apa cea vie.

Le veni ceasul și plecară bucuroși de blestemele și grozăviile făcute, căci s-a auzit cîntatul cocoșului sălbatic în munte, și ei s-au grăbit să se ducă la casa lor, unde îi aștepta să le dea porunci taretorele căp-căunilor.

Copilul se sculă dis-de-dimine-ață, pe ochi negri se spală cu roua dimineții de pe iarbă și flori, apoi merse îndărăt la cei doi frățiori, să le spuie cele auzite.

Frățiorul cel mare și mijlociu stăteau triști și se gîdeau că n-o să știe să răspundă, că o să-i înfigă în gîdă și o să-i frigă pe frigare la foc de cătran, și nici n-o să se sature cu ei.

Mare însă le fu mirarea văzîndu-l pe fratele cel mic, venind vesel spre ei.

— Fraților, nu vă temeți, am aflat taina toată. Știu întrebările și răspunsurile pe care necuratul are să ni le pună. Apoi, le povesti tot ce văzuse și auzise. Frații se bucurară și băgară pe ureche cele spuse. Pe urmă, începură să se joace nepăsători.

Mai trecură cîteva zile și s-apropie sorocul. Se-implinea un an de slugărie la necuratul.

Iată că venea căpcăunul cu sacul cu bani, dar și cu sabia și gida, gata pregătite să le ia capul.

Întîi îi despărți unul de altul. Pe unul l-a suit într-un stejar, pe altul într-un cer, iar pe fratele cel mare l-a chemat mai departe la ispitit.

— Ia spune, băiete, că altfel te mănînc fript. De unde m-am născut?

— Din trupu lui mumă-ta.

— Da, de unde am mîncat și cu ce am mîncat?

— Din capu mumii tale și cu mîna mumii tale.

— Și apă de unde am băut?

— Din apa cea vie ai băut.

— Da de unde știi să răspunzi așa de bine, mă pîrlitule ?

— Din capul meu știu, adăugă fratele cel mare.

— Na-ți o desagă de poli de aur și du-te să nu te mai văd în ochi, iar căpcăunul rămasă scîrțîind din dinți de necaz.

Copilul luă banii și plecă. După aceea, se dusă la fratele cel mijlocăș și începu și pe asta să-l întrebe, aceleași întrebări pe care le pusese fratelui mai mare. Mijlocașul răspunsă foarte bine și căpcăunul rămase mirat, de unde este minunea asta ca niște fețe pămîntești să știe lucruri pe care numai el și frații lui le știu. Îi dădu și lui o traistă de poli de aur și-i zice să plece mai repede, pînă nu-l lovește.

La urmă, merse la copilul cel mai mic. Îi spusă să scoboare din copac și, stînd cu mîna pe sabie, îi pusă și lui întrebările. El răspunsă mînnunat de bine, încît necuratul fu gata să plesnească de ciudă. Văzînd că n-are ce face, îi dădu și lui o traistă plină cu poli de aur și plecă iute după frații lui.

Mai la vale, s-au întîlnit tustrii frații săraci și tare s-au bucurat că au scăpat cu viață și cu atîta bogăție. Da n-au stat mult de vorbă, că s-a auzit o ceartă mare la o casă din pădure, ridicată tocmai pe un stei de piatră.

Frățiorul cel mic a dat desagii celorlalți doi și el s-a-ntors să vadă ce este cu cearta aceea, într-o pădure unde nu este picior de om. S-a apropiat de ușa și a auzit bătăi și înjurături prin casă, între

doi copii. El deschisă ușa și, cînd colo, în față erau doi pui de căpcăuni, care se băteau și se certau pe avuția lui tată-su.

— Ce vă certăți bă și nu trăiți ca frații ?

— Cum o să trăim ca frații ? Nu vezi că sîntem căpcăuni necurați, ne mîncăm frate pe frate și tată pe copii !?

— Și pentru ce vă certăți ?

— Tatăl nostru a murit acum, și-a tăiat beregata de minie că n-a putut să-i înșele pe trii copii care au fost slugi la el. Ne certăm pe averea ce-a rămas de la el. Pe nuiaua aceasta, pe fesul roșu și pe săcui ne certăm, că nu putem să le împărțim.

— Da la ce este bună nuiaua, măi băieți ?

— Te aperi în lume cu ea. De vrea cineva să sară la tine, doar o ridici în sus și dușmanul se preface în stei de piatră.

Și copilul luă nuiaua să fie a lui.

Dar fesul la ce vă trebuie ?

— Fesul e și mai bun. Dacă vrei să te faci nevăzut, îl pui în cap și te faci o muscă, că nu te vede nimenea și poți totul să vezi și să auzi.

Copilul luă și fesul să fie al lui.

— Dar la ce este bun săcuiul ?

— Din săcui se bea și se mîncă, iar bunătățile nu se mai isprăvesc. Și copilul luă și săcuiul pe mîna și le zise cu glas poruncitor :

— Ascultați, eu am să vă-mpart averea lăsată de răposatu vostru tată. Mergeți la copacu ăla

mare și de-acolo să vă luați la-ntrecere, fugind către mine. Cine o ajungea mai întâi, ale alăuia vor fi toate cele trei lucruri. Puii de necurați se depărtară, apoi se luară la-ntrecere. Când ajunsă lângă el, el ridică în sus nuiua și căpcăunii să făcură două steiuri de piatră neagră ca noaptea. Vorba aia : când doi se ceartă, al treilea câștigă. Ajunsă din urmă pe frații săi, duseră toată averea acasă la ei, o mai și-mpărțiră pe la ai săraci, apoi plecară în țara împăratului, unde secasă apa și lumea să prăpădea de sete.

Cum ajunsă acolo, se-nfățișă la-mpărat și-i spusă :

— Eu pot să dezleg izvoarele, să pun în mișcare apele și să scap de la moarte lumea și țara ta.

— Dacă ne dai apă, ne dai viață, iar eu îți dau împărăția mea și pe fiica mea să-ți fie mireasă.

Copilul, deși era mic, dar era priceput, mersă la salcia unde necuratul legase pe vecie izvoarele. Săpă, scoasă lespeda de piatră și dete peste o vină de apă, care țîșni că era gata să-l aline de toarte cerului. Avu noroc că-și pusese fesul pe cap și se făcuse nevăzut, că alfel o pătea.

Împăratul și lumea din toată împărăția s-adunară să cadă la picioarele acestui copil năzdrăvan, cu puteri nevăzute. Poporul îngenunchie și-i săruta mîna, iar el, pe care-l vedea că e mai răutăcios, ridica nuiua și-l prefăcea în stei de piatră.

Împăratul îi dădu fiica să-i fie mireasă. Dar el îl înfruntă, spunându-i :

— Cum, împărate, o să mă-nsor eu mai întâi, cînd am doi frățiori mai mari ? Iată, să-ți fie ginere și să te moștenească fratele meu mai mare și nu eu ; vrei să am necaz mai la urmă cu ei ?

Și împăratul făcu o nuntă împărătească, iar fratele lui mai mare lăpădă țealele rupte, se-mbracă în cele de aur împărătești și fu încoronat ca împărat, și trăi fericit pînă la adînci bătrînețe.

Nu stătu nici aci mult. Își luă fratele mijlociu și plecă în țara unde aflase că este o fată de-mpărat plină de bube, gata să moară. Urcă pe frate-su în spinare, iar el își pusă fesu pe cap și ca gîndul zbură pînă la fata-mpăratului.

În țara asta, veniseră toți vrăjitorii din apus și răsărit, fără ca să poată ajuta cu ceva pe fată. El, cum ajunsă, spusă-mpăratului că o poate înzdrăveni. Împăratul, văzîndu-i așa rupti și prăpădiți, crezu la început că sînt niscaiva înșelători și hoți, dar, din deznădejde, primi și încercarea acestor copii.

Copilul ceru să i se aducă un sac plin cu frunze de rugi și tămîie. Fiarsă bine frunzele și se scăldă fata cu apă din frunză de rugi, iar mai apoi se afumă cu tămîie. După puțină vreme, fata să-nzdrăveni. Împăratul îndată îi făgădui fata de soție și toată împărăția. Fiind cel mai mic, rugă pe împărat să-l ia ginere pe fratele mijlociu. Și iar altă nuntă, alte petreceri, alte încoronări de-mpă-

rați, dar de el nici o grijă n-avea. Umbla tot desculț și zdrențuros, așa cum era învățat și crescut în sărăcie de cînd era mic.

Nu rămase nici la fratele mijlocăș și plecă în lume. Cînd vrea să meargă mai repede, puneă pe cap fesul și ajungea o dată cu gîndul unde vroia. Dacă-i era foame, băga mîna în săcui, lua de mîncă și bea și de nimeni nu se temea. Mergea așa din sat în sat și din țară-n țară și da mîncare la cei săraci, că săcuiul lui era fără fund, și unde întîlnea pe stăpîinii cu slugi și oamenii răi, ridica nuiaua și-i prefăcea în stei de piatră, ca să-l pomenească cei necăjiți și robiți.

Colindînd în lung și-n lat pămîntul, văzu multe lucruri vrute și nevrute. Ba se sui și în cer, că doar nu-i era greu, dacă avea fesul cel roșu la îndemîină. N-avu de lucru și astupă toate găurelele de pe bolta cerului, pe unde curgea apa cînd ploua. Odată, cînd zbura spre zările albastre, ridică nuiaua și apa se prefăcu în pietricele de gheață, că fu gata-gata să omoare multe vietăți pe pămînt. Se plimbă el prin lună și prin stele, se luptă acolo cu oameni care aveau picioarele cît prăjinile, capul cît banița și mîinile cît rișchitoarele. Cînd a vrut unul să surpe pe el un munte, copilul a ridicat nuiaua și omul se prefăcu într-un stei de piatră, căzîndu-i jos din mină un glob de aur, pe care-l băgase în săcui.

Trecuseră mii de ani de cînd el zbura ca gîndul din stea în stea și, cînd simți că-i vine dor de

frați și de pământ, se lăsă ca gândul în adâncurile văzduhului și porni în zdrențele lui vechi spre palatul frăților.

Mergînd puțin cam îngîndurat, că i-a venit vremea de-nsurat și n-are nici un rost pe lume, băgă de seamă că pământul era copt și pîrjolit de arșița soarelui, că nu mai are pe el nici iarbă și nici viață. Toate pieriseră ! Nu mai erau nici oameni și nici ierburi. Numai palatele de marmoră ale fraților mai străluceau în bătaia fierbinte a soarelui. Nu-și putea da seama nici cînd au murit și nici unde sînt îngropați.

Soarele își aruncă razele dogoritoare din belșug, că era gata-gata să-l topească, dacă nu-i trecea prin minte să-și pună fesul pe cap și să fugă la coadele mărilor, la marginea pămîntului, unde ar putea găsi o înghițitură de apă să se răcorească.

Cînd ajunsă acolo, găsi mările secate și, în mijloc de mare, mai rămăsese un pește mare, cu solzii de aur, și cap de femeie, care spunea că este Muma-Pămîntului.

Copilul bău din apa mării de-și potoli setea, iar Muma-Pămîntului îi spusă că dacă nu plouă într-o zi, două, are să sece și apa mării adunată într-o afundătură, și cu asta viața pe pământ se sfîrșește, iar pe pământ nu vor fi decît vînturi sălbatice și nisipuri veșnice.

— Lasă să piară tot, să pieri și tu, Muma-Pămîntului, dacă n-am avut noroc să-mi găsesc vii frățiorii, zise copilul cel năzdrăvan.

— Dar de unde ai venit tu, copile, de nu ți-ai găsit frații ?

— M-am abătut prin stele și am zăbovit prea mult căutîndu-mi pe acolo o mireasă pe plac.

— Dacă dai apă să răsară ierburile și să fie din nou viață în ape și pe pămînt, eu îți dau o mireasă, pe Fiica-Pămîntului, care este mai frumoasă decît Zîna-Zînelor.

Băiatul își aminti greșeala ce o făcuse, dînd în băierile cerului cu nuiua, prefăcînd picăturile de apă în gheață.

Pusă fesul pe cap și să sui în creștetul cerului. Se uită bine și văzu toate găurelele, pe unde trebuie să plouă, înfundate cu gheață. Dădu o dată puternic cu nuiua, gheața căzu, și ploaia începu să pice pe pămînt.

Dacă nu i-ar fi dat în gînd să-și puie fesul, ploaia l-ar fi strivit, azvîrlindu-l pe pămînt. Ploua de parcă s-ar fi vărsat mările din cer. Din izbitura apei, i-a căzut însă din săcui globul de aur. Într-un tîrziu, zburînd el în jos, spre pămîntul întunecat de apă, a văzut o flacără puternică, care a luminat tot pămîntul.

Cînd ajunsă jos, găsi pămîntul înverzit, plin de ierburi și de vietăți. Găsi orașe și sate cu lume veselă care-și vedea de munca cîmpului sau pășunatul vitelor. Gîndi el : „Globul meu de aur o fi făcut viața pe pămînt ! Poate l-o fi furat omul acela înalt cît casa din soare, că așa minune n-am mai văzut.“

Merse la palatele fraților săi și-i găsi cu împărătesele și pruncii, petrecînd și veselindu-se, căci, după un somn greu și lung, s-au sculat și iarăși sînt fericiți împreună cu tot poporul.

Cei doi frați-împărați se întristară văzîndu-l așa singur și gol și desculț, numai cu o nuia, un săcui și un fes. Încercară să-l însoare cu o fată bogată și să-l îmbrace în haine de mătase și de purpură, însă zadarnic, cînd n-ai pe cine. El se simțea mai bine în zdrențele lui. Își luă în curînd rămas bun și plecă la Muma-Pămîntului; la maringinea mărilor, călătorind pe aripile vîntului cu fesul roșu pe cap.

Muma-Pămîntului cînd îl văzu, mare-i fu bucuria. Strigă o dată și toate vietățile mărilor se adunară ca să meargă s-o caute pe Zîna-Zînelor, fiica ei, ce plecase să se scalde în mările cele albastre de la miazăzi.

Plecară în căutare, peștii zburători pe deasupra, iar în apă toate lighioanele mării scormoniră. Iată că fiica Mumii-Pămîntului fu înștiințată și, punîndu-și aripi de zefir, zbură la palatul de cleștar unde era chemată. Toată curtea strălucea de bogăție și de frumusețe, numai copilul cel sărac sta cu genunchii jerpeliți, cu picioarele sîngerînde și cu pieptul gol, acoperit de cîteva petice ce abia se mai țineau. Zîna-Pămîntului, cînd îl văzu așa de frumos și priceput, se bucură. Ba, proasta de ea, se bucură și de felul cum era îmbrăcat, fiindcă nu văzuse voinici pînă atunci și nu-i păsa că este

rupt. I se părea ei că poate așa trebuie să fie hainele la oameni.

Mumă-sa îi spusă că ar avea dorința să-i fie voinicul acesta ginere, și ei să stăpînească amîndoi pămîntul, stelele și cerul. Zîna zîmbi de fericire și, rușinoasă, dădu în semn de aprobare din cap.

Atunci se făcu o nuntă mare, la care au fost chemați nuntași toți împărații pămîntului, printre care se aflau și cei doi frați ai săi. Îmbrăcat în haine de aur și purpură alături de frumoasa lui mireasă, el fu ales de ceilalți împărați stăpînul lor, și o ținură în veselie și petrecere, o lună și-o săptămînă, de cînd se puneă luna de vedea ca secera.

Poate că or fi trăind și-acuma în pace și fericire, stăpînind popoarele lumii, de n-o fi murit mai de mult, după cum n-am auzit.

*Și mai dați cîte-o para
Că vă spusăi povestea-asa
De-ajunsărăm soarele,
Cu picioarele,
Iar luna
Cu mîna.*

Culeg. : Cristea Sandu-Tîmoc. Inf. :
Pătru a lui Călin al lui Sandu,
com. Zlocutea, jud. Negotin-Craină-
Jugoslavia

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRINETE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

A fost odată ca niciodată ; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti ; de cînd făcea ploșorul pere și răchita micșunele ; de cînd se băteau urșii în coade ; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se ; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de ocă de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.

*De cînd se scria ¹ musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.*

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amîndoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta ; a îmblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii ; dar în zadar. În sfîrșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a

¹ A se scrie — a se iscăli.

trimis să-l cheme ; dar el răspunse trimișilor că : cine are trebuință, să vie la dînsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luînd cu dînșii vro cîțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întîmpine și totodată le-a zis :

— Bine ați venit sănătoși ; dar ce îmbli, împărate, să afli ? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta — zise împăratul — ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse unchiașul ; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luînd împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat, și peste cîteva zile, împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția și toată curtea, și toți slujitorii s-au veselit de această întîmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci, împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatei — zicea împăratul — că ți-oi da împărăția cutare sau cutare ; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea ; în sfîrșit, dacă văzu și văzu că nu tace, fi mai zise : taci, fătul

meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*.

Atunci copilul tăcu și se născu; iar slujitorii deteră în timpine¹ și în surle și în toată împărăția se ținu veselie mare, o săptămână întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filosofi, și toate învățăturile, pe care alți copii le învăță într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încît împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și procopsit² ca Solomon împărat. De la o vreme încoace, însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gînduri. Iar cînd fuse într-o zi, tocmai cînd copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și se chefuiau, se sculă Făt-Frumos și zise :

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte și i-a zis :

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit? Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sînt nevoit să cutreier toată lumea, pînă voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

¹ *Timpină* — tobă.

² *Pricopsit, procopsit* — învățat.

Atunci toți boierii și împăratul deteră în genuchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția ; fiindcă, ziceau boierii :

— Tatăl tău de aci înainte e bătrîn, și o să te rădicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soție.

Dar n-a fost putință să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămîind statornic ca o piatră în vorbele lui ; iar tată-său, dacă văzu și văzu, îi dete voie și puse la cale să-i gătească de drum merinde și tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărătești, unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția, ca să-și aleagă unul ; dar, cum punea mîna și apuca pe cîte unul de coadă, îl trîntea, și astfel toți caii căzură. În sfîrșit, tocmai cînd era să iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd și, zărind într-un colț un cal răpciugos și bubos și slab, se duse și la dînsul ; iar cînd puse mîna pe coada lui, el își întoarse capul și zise :

— Ce poruncești, stăpîne ? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mîna pe mine un voinic.

Și întepenindu-și picioarele, rămase drept ca luminarea. Atunci, Făt-Frumos îi spuse ce avea de gînd să facă, și calul îi zise :

— Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloșul, sulița, arcu, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el cînd era flăcău ; iar pe

mine să mă îngrijești cu însuși mîna ta șase săptămîni, și orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerînd împăratului lucrurile ce-l povățuise calul, el a chemat pre vîtaful curții și i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile¹ cu haine, spre a-și alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile și trei nopți, găsi, în sfîrșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătine-său de cînd era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mîna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămîni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată, îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu ; dar fie, că izbuti.

Cînd auzi calul de la Făt-Frumos că hainele și armele sînt bine curățate și pregătite, o dată se scutură și el, și toate bubele și răpciuga căzură de pe dînsul și rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeș și cu patru aripi ; văzîndu-l Făt-Frumos astfel, îi zise :

— De azi în trei zile plecăm.

— Să trăiești, stăpîne ; sînt gata chiar azi, de poruncești, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul în mînă, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasă, de la toți boierii cei mari și cei mici,

¹ *Tron* — ladă în care se păstrează haine etc.

de la ostași, de la toți slujitorii curții, carii, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său ; dar el, dînd pinteni calului, ieși pe poartă ca vîntul, și după dînsul carăle cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orînduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunse în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luîndu-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Și apucînd calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, pînă ce ajunse la o cîmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni.

Stînd să se odihnească, îi zise calul :

— Să știi, stăpîne, că aici sîntem pe moșia unei Gheonoaie, care e atît de rea, încît nimeni nu calcă pe moșia ei, fără să fie omorît. A fost și ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinților, pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie Gheonoaie ; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mîine, în pădurea ce o vezi, o s-o întîlnim venind să te prăpădească ; e grozavă de mare ; dară să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulița să le ții la îndemină, ca să te slujești cu dînselle cînd va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă ; dar pîndea cînd unul, cînd altul.

A doua zi, cînd se revărsa zorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-Frumos înșelă¹ și înfrînă calul, și chinga o strînse mai mult decît altă dată, și porni : cînd, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci, calul îi zise :

— Ține-te, stăpîne, gata, că iată, se apropie Gheonoaia.

Și cînd venea ea, nene, doboră copacii : așa de iute mergea ; iar calul se urcă ca vîntul pînă cam dasupra ei și Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata și, cînd era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea :

— Stai, Făt-Frumos, că nu-ți fac nimic !

Și văzînd că nu o crede, îi dete înscris cu singele său.

— Să-ți trăiască calul, Făt-Frumos — îi mai zise ea — ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mîncam fript ; acum însă, m-ai mîncat tu pe mine ; să știi că pînă azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele pînă aici ; cîțiva nebuni, carii s-au încumes a o face, d-abia au ajuns pînă în cîmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dînsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-Frumos și-l omeni ca p-un călător. Dar pe cînd se aflau la masă și se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată, el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc

¹ *Inșelă* — înșeuă.

și îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ținu masă trei zile d-a rîndul și rugă pe Făt-Frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zîne; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta; atunci ea îi zise:

— Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, crez că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porni. Merse Făt-Frumos, merse și iar merse, cale lungă și mai lungă; dară cînd fu de trecu peste hotarele Gheonoaiei, dete de o cîmpie frumoasă, pe de o parte cu iarba înflorită, iară pe de altă parte pîrlită. Atunci, el întrebă pe cal:

— De ce este iarba pîrlită?

Și calul îi răspunse:

— Aici sîntem pe moșia unei scorpii, soră cu Gheonoaia; de rele ce sînt, nu pot să trăiască la un loc; blestemul părinților le-a ajuns, și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi; vrăjmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pămînt; cînd Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală; se vede că a avut vro ceartă cu soră-sa și, viind s-o gonească de pe tărîmul ei, a pîrlit iarba pe unde a trecut; ea este mai rea decît soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpîne, și mîine, dis-de-dimineată, să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și cînd ajunsesese la Gheonoaie, și porniră. Cînd, auziră un urlat și o vijietură, cum nu mai auziseră ei pînă atunci!

— Fii gata, stăpîne, că iată se apropie zgrip-soroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt, și vărsînd flacări, se apropia ca vîntul de iute; iară calul se urcă repede ca săgeata pînă cam dasupra și se lăsă asupra ei cam pe deoparte. Făt-Frumos o săgetă și îi zbură un cap: cînd era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrimi ca să o ierte, că nu-i face nimic și, ca să-l încredințeze, îi dăte înscris cu sîngele ei. Scorpia ospătă pe Făt-Frumos și mai și decît Gheonoaia; iară el îi dăte și dinsei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele se lipi înlată cum îl puse la loc, și după trei zile plecară mai departe.

Trecînd și peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră și iară se mai duseră, pînă ce ajunseră la un cîmp numai de flori și unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mîndră și cu un miros dulce, de te îmbăta: trăgea un vîntișor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească, iară calul îi zise:

— Trecurăm cum trecurăm pînă aici, stăpîne; mai avem un hop: avem să dăm peste o primejdie mare; și, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm și de dinsa, apoi sîntem voinici. Mai-nainte de aci este palatul unde locuiește *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*. Această casă este încongiurată cu o pădure deasă și înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua și noaptea păzes? cu neadormire și

sînt multe foarte ; cu dînsule nu este chip de a te bate ; și ca să trecem prin pădure e peste poate ; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe dasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăși ; atunci calul, ținîndu-și răsufierea, zise :

— Stăpîne, strînge chinga cît poți de mult, și, încălecînd, să te ții bine și în scări, și de coama mea ; picioarele să le ții lipite pe lîngă supțioara mea, ca să nu mă zăticnești ¹ în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, și într-un minut fu aproape de pădure.

— Stăpîne — mai zise calul — acum e timpul cînd se dă demîncare fiarălor pădurei și sînt adunate toate în curte ; să trecem.

— Să trecem — răspunse Făt-Frumos — și Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Trecură pe dăsupra pădurii și, tocmai cînd erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vîrful unui copaci și dodată toată pădurea se puse în mișcare ; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos ; și de nu era doamna palatului afară, dînd de mîncare puilor ei (căci

¹ A zăticni — a stingheri, a împiedica.

aşa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreşit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea ; căci nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Opri pe dobitoace, le îmblînzi şi le trimise la locul lor. Stăpîna era o zîna naltă, suptirică şi drăgălaşă şi frumoasă, nevoie mare ! Cum o văzu Făt-Frumos rămase încremenit. Dară ea, uitîndu-se cu milă la dînsul, îi zise :

— Bine ai venit, Făt-Frumos ! Ce cauţi pe aici ?

— Căutăm — zise el — *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte.*

— Dacă căutaţi ceea ce ziseşi, aci este.

Atunci descălică şi intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere ; erau surorile cele mai mari. El începu să mulţumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie ; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută şi numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dînsul ; pe urmă, îi făcură cunoscuţi tutulor lighioanelor, de puteau îmbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dînsule, căci ziceau că li se urise, şezînd tot singurele ; iară el nu aşteptă să-i mai zică o dată, ci priimi cu toată mulţumirea, ca unul ce aceea şi căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alţii, îşi spuse istoria şi ce păţi pînă să ajungă la dînsule,

și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpînele casei îi dădea voie să meargă prin toate locurile de prim-prejur, pe unde va voi ; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el ; și-i și spuseră că acea vale se numea Valea Plîngerii.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tînăr ca și cînd venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curătenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vînătoare ; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nemeri ; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nemeri ; dară nefericitul, în învîlmășeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Luînd iepurile, se întorcea acasă ; cînd, ce să vezi d-ta ? deodată îl apucă un dor de tată-său, și de mamă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre ; dară ele îl cunoscuseră după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitele, în Valea Plîngerii ! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie ; și acum mă topesc d-a-n-picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi

nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sînt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc nici odată.

— Nu ne părăsi, iubitele ; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce ; rămîi eu noi ! căci ne zice gîndul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului, n-a fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise :

— Dacă nu vrei să mă ascuți, stăpîne, orice ți se va întîmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am să-ți spui o vorbă și, dacă vei primi tocomeala mea, te duc înapoi.

— Primesc — zise el — cu toată mulțumirea, spune-o !

— Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămîi măcar un ceas.

— Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeile și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsîndu-le suspinînd și cu lăcrămile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei ; acolo găsiră orașe ; pădurile se schimbaseră în cîmpii ; întrebă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei ; dar îi răspunseră

că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

— Cum se poate una ca asta ? le zicea Făt-Frumos — mai alaltăieri am trecut pe-aici ; și spunea tot ce știa.

Locuitorii rîdea de dînsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

Ajungînd la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei, și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el : cum de în cîteva zile s-au schimbat astfel locurile ? Și iarăși supărat, plecă cu barba albă pînă la briu, simțînd că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătine-său. Aici, alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în care se născuse. Cîm se dete jos, calul îi sărută mîna și îi zise :

— Rămii sănătos, stăpîne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă poștești să mergi și d-ta, încalecă îndată și aidem !

— Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzînd palaturile dărămate și cu buruieni crescute pe dinsele, ofta și, cu lacrimi în ochi, căta să-și aducă aminte cît era odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele ;

ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute ; grajdul în care găsise calul ; se pogori apoi în pivniță, gîrliciul¹ căreia se astupase de dărămăturile căzute.

Căutînd într-o parte și în alta, cu barba albă pînă la genuchi, ridicîndu-și pleoapele ochilor cu mîinele și abia umblînd, nu găsi decît un tron odorogit ; îl deschise, dară în el nimic nu găsi ; ridică capacul chichiței², și un glas slăbănogit îi zise :

— Bine ai venit, că de mai întîrziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea lui, care se uscaseră de se făcuse cîrlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țărînă.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de tata, șezător în București, mahal. Udricani, între 1838—1844 Publicat pentru prima oară în *Țăranul român*, nr. 11, din 1862.

P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, adunate din gura poporului, București, 1882, pp. 1—10

¹ *Gîrlici* - intrare strîmtă într-o pivniță

² *Chichiță* — despărțitură într-o ladă, în partea superioară, în care se păstrează obiecte de valoare.

POVESTEA LUPULUI NÂZDRĂVAN ȘI A ILENEI COSINZENE

Era odată un împarat. Împaratu ista avea trei feciori. Amu, la un timp de vreme, i se îmbolnăvește împărăteasa. Și macar c-o căutat-o cu cîte leacuri pe lumea asta, n-o fost chip s-o vindece ; o murit biata-mpărăteasă. Scîrba¹-mparaturii ! Atîta o plîns el după soție, pînă ce mai i s-o scurs ochii. Rămăsese de vedea numai ca prin urechile acului.

La curte, amu, era și mai mare supărare. Nu destul că murise împărăteasa ! Mai dase Dumnezeu nacaz mare pe bietul împarat. Căutatu-s-o cu cîte pe lume : dar pace bună, că nu ș-o mai dat peste leac.

Într-o noapte, visază că de se va găsi cineva să-i aducă pană de hulub² de aur, și l-a spala cu ea pe la ochi, lui i-a trece ș-a vedea mai ceva decît cum vedea cînd era de șapte ani ; da de

¹ Scîrbă — mîhnire, supărare.

² Hulub — porumbel.

nu, nu. A doua zi de dimineață, după ce se scoală, spune visul feciorilor și se hotărăște să deie de veste că cine i-a aduce și l-a spala pe la ochi cu pană de hulub de aur, aceluia-i dă jumătate de-mpărăție, și-i lasă moștenire și saraiurile împărătești.

Atunci, cei doi feciori mai mari zic către tată-su :

— Babacă, nu da veste-n lume pentru asta treabă, că gîndim noi c-om fi vrednici să-ți aducem leacul ; să nu mai vie vremea să moștească străinii casele părintești.

— Bine, dragii tatei... bun cuvînt aveți ; numai de v-a ajuta Dumnezeu să izbîndiți.

Feciorii-ai_ești doi toată ziua umblau creanga, ba la vinat, ba după alte lucruri fără socoteală ; iar cel mai mic, Alexandru, ședea cît era ziulica de mare numai lingă tată-su. Ce-i făcea Alexandru ? Ia, îi aducea apă, îi da de mîncare, îi cata-n cap ; mă rog, el nu se-ndura să se ducă de lingă tată-su. Las', nu-i vorbă, că și tătîni-su îi era drag ca lumina ochilor.

Amu, după ce zic frații cei doi că s-or duce, răspică și Alexandru :

— Măi fraților, luați-mă și pe mine.

— Hăă, pe tine ? Da cine-a mai merge cu tine la drum, măi prostule ? Tu, bre, nu ești de mers la drum ; tu ești bun să șezi acasă, să scarpini pe tătuca-n cap... și făr' de-aceea, n-avem nevoie de-un păcătos ca tine.

Se scîrbește rău bietul Alexandru că-l țineau frații așa de prost și nu voiau să-l ieie și pe din-sul. Nu-i vorbă... îl făceau ei rău prost, dar isteț la minte ca el nu mai era altul să-i steie împotriva. D-apoi fața lui? Frumoeasă peste samă.

Văzînd împaratul din ce pricină feciorul cel mai mic îi cu inimă ră, zice cătră cei mai mari să-l ieie și pe el, că doară n-au să-l ducă în spate. După ce s-o pus cum se cuvine treaba la cale, ș-o luat fiecare fecior bani de cheltuială, haine de primineală, cal de călărie și arme pe lingă dînșii, și se gată de drum.

Amu, bietului împarat nu-i părea rău după cei doi, cum îi părea rău că se desparte de Alexandru, că tare-i mai era drag.

— Dragul tatei, măi băiete, mergi sănătos și Dumnezeu ȋ-ajute; dar mie tot la tine mi-i nădejdea.

— Rămii sănătos, tată.

De-acolea se pornesc ei tustrei și merg grămadă pînă ce-ajung la o cruce de drum. Aici se mai hodinesc oleacă ș-apoi pleacă înainte; iar pe-aproape de-amiază, ajung și întră într-o pădure mare. Merg ei prin pădurea aceea și de la o vreme dau de-o poiană frumoasă. În mijlocul poienii, era o fîntînă zidită de marmură. Împrejurul fîntînii, multe căni de argint legate de torȋ cu lanțuri de argint. Care ajungea acolo, poposea; dacă-i era sete, lua apă și bea, da nimărui nu-i trecea prin minte să s-atingă de căni, să le

ieie. Și batăr¹ să fi vrut a face așa, nu putea, că erau legate cu lanțuri.

La fîntîna asta o făcut frații un popas bun, o stat de-o ospătat și pe urmă s-o mai și hodinit oleacă.

— Măi fraților — zice într-un tîrziu fratele cel mai mic — iacă ce-am chitit² eu.

— Ce-ai chitit, măi ?

— Apoi am chitit așa, că de ce să mergem toți pe-un drum ? Hai mai bine, ș-om apuca unu-ncolo și unu-ncolo, că nu se știe a cui a fi norocul. Așa, dac-om merge toți grămadă, tot degeaba. Să ne pornim în lume și s-avem a ne aștepta tot aici.

— Apoi, așa... tu, măi, ai vrè să ne despărțim unul de altul. Asta n-om mai face-o.

— Apoi dară cum, bre ?

— Așa nu-i lovită, măi Alexandre, zice fratele cel mai mare. Eu de frate-meu nu mă despart, că noi de mici copii tot amîndoi am fost. Da tu, du-te singur unde te-or îndrepta ochii ; iară pînă a nu ne despărți, să lăsăm inelele aici la fîntînă su[pt] ghizdele.

Și se pornesc la drum. Cei doi apucă spre as-fîntît, iar Alexandru spre răsărit.

Frații cei mai mari, ce păsări vedeau înaintea lor, pe toate le-mpușcau, le smulgeau penele și le puneau în desagi. Trăgeau nădejde că într-atîta pănărie trebuie să se găsească și leac tătîni-su.

¹ Batăr — măcar, barem.

² A chitî — a chibzui, a socoti.

Alexandru era bun la inimă ; el n-ar fi omorît o jivină, feritu-te-o Dumnezeu. Mergînd tot înainte, o intrat în altă pădure mare. Aşa, cam pe la jumătatea pădurii, dă de-o rîpană mare şi adîncă. Nimenea nu mai era harnic să treacă de ceea parte. Feciorul de-mparat, dac-o ajuns la malul rîpii, o descălecat de pe cal şi s-o dat să mănînce. Pe cînd să se scoale de la ospăţ, iată că pe malul rîpii, de la vale, venea un lup mare cît casa asta. Alexandru s-o cam spăriet oleacă, da nu tocmai de tăt. O pus mîna pe arc şi era gata să-l ochească. Atunci, zice lupul :

— Nu mă săgeta, Alexandre, fecior tînăr de-mparat, că mult bine Ț-oi prinde unde mergi. Ştiu că ești feciorul cutărui împarat şi te duci s-aduci pană de hulub de aur, că-i tată-tu beteag de ochi. Să ştii, Alexandre, că unde te duci, fără mine n-ai să izbîndeşti nimica.

Şi s-o prins ei fraţi de cruce.

— D-apoi, lupule, îi vrè tu să mergi cu mine ?

— Ie şaua de pe cal ş-o pune pe mine, şi să te Ții bine.

Aşa o făcut Alexandru. O legat calul lui la un copac, o-ncălecat pe lup, şi lupo, cînd ş-o făcut un vînt, o fost pe ceea parte de rîpă. După ce-o ajuns de ceea parte, zice lupul :

— Alexandre, unde mergem, la greu mergem ; da dacă mi-i asculta pe mine, am nădejde de izbîndă bună.

Apoi mai merg ei o bucată bună, pînă ce ajung la o pajiște frumoasă, într-un huceag¹. Descalcează omul și dă să se culce. Cînd să se culce, zice cătră lup că să-l scarpine în cap, cum făcea cu tată-su acasă.

Lupul, ce să facă? Începe a trage ușor cu laba pe cap, drept ca și cum l-ar scărpinga un om cu mîna. Băietanul, dacă era trudit, îndată a adormit. Da lupul era flămînd peste samă. Cum o văzut că Alexandru a adormit hăt bine, numai s-o uitat înapoi și i-o fost gîndul la cal. N-o stat mult la chiteală, din trei sărituri o fost peste rîpă la cal și l-o mîncat.

După ce s-o pornit lupul, Alexandru s-*o* trezit. Cînd s-o trezit, s-o uitat încolo, s-o uitat încolo, n-o văzut nimica.

„Ia, amu, drept că-s prost. De ucideam dihania, eu aveam cal, aveam mîncare, aveam de toate celea. Așa, nu-i nici tu lup, nici tu cal, nici tu nimica. Am rămas drept ca-ntîi, fără căpătîi.“

Pe cînd se gînduluia așa, iată că vede lupul viind. Dihania, dacă mîncase calul, ce era mare întîi, amu era și mai mare.

„Cînd s-a răpezi la mine — zice Alexandru — cînd mă mînîncă.“

Da lupul n-avea aceeași grijă. El avea grijă să fie de-ajutor tînărului fecior de-mparat. Alexan-

¹ Huceag — crîng, pădure tînră.

dru, cînd îl vede că s-apropie, bagă de samă că era mai voios și se tot lingè pe bot.

— Măi lupule, pe cum văd eu, tu mi-ai mîncat calul.

— Mîncat, Alexandre ; da nu-ți fie inima ră, că abia am mai prins putere, și făr' de-aceea, cu calul tău n-aveai să poți face nimica ; acolo la rîpă aveai să șezi.

— Hai să fie ș-așa, măi lupule. Da, oare, nu ne-om porni de-amu ?

— Ba porni, frate Alexandre. Pune șaua pe mine, încalecă și hai la drum.

După ce-o mers ei o bucată bună, o ieșit din huciu¹, la cîmp întins. De-acolo, se vedea hăt departe o zare de foc. Lupul se uită bine și zice :

— Frate Alexandre ! Vezi zarea cei de foc ?

— O văd.

— Noa, dac-o vezi, apoi acolo-s doisprezece talhari, și cum om ajunge la dînșii, om căpăta noi mîncare — că Alexandru se tînguia că i-i foame. Da am să-i fac pe hoți s-apuce care-ncotro, și doisprezece ani să nu știe unul de altul. Ține-te bine !

Măăi ! Și cînd ș-o făcut un vînt, lupul mergea așa de tare, că cu pușca să fi dat după el și nu-l ajungeai. O mers cîtă vreme or fi mers, și asupra

¹ Huciu — huceag, crîng.

noptii o ajuns aproape de hoți, de-o pildă cum îi de-aici pînă la noră-mea, la Paraștiva¹.

După ce-o ajuns acolo, zice lupul :

— Stăi, frate Alexandre, aici lîngă șă, că eu mă duc la ei să ne închipuiască v-oleacă de mîncare.

Măi, și s-o dat lupul peste cap și s-o făcut un flăcău voinic, cu traista de-a șoldu și cu pușca pe umăr, de socoteai că-i cel întii căpitan de hoți. După ce s-o făcut om, s-o pornit supre² hoți.

Ei erau doisprezece și ședeau toți supărați împrejurul focului. Iesta, cum ajunge, le dă bună sara.

— Da ce cați tu pe-aici, măi flăcăule ?

— Ce caut ? D-apoi, bre, ce căutați voi, aceea caut și eu.

— Șezi dară coalea lîngă noi și ni-i mai ținea de urît.

— Da ce ședeți voi, măi, așa de ugiliți³ ?

— Cum n-om ședeă, bre, că de doisprezece ani ne trudim să prădăm o stîină de-aici, de pe moșia asta, și nici că putem izbîndi. Orice-om face și ori-cum om face, prind cîinii și ciobanii de veste, și n-ai chip nici să te-apropii, da de cum să mai iei ceva.

— Măi, da aveți voi ceva de mîncare, că mie mi-i foame de nu mai văd cu ochii.

¹ O noră a povestitorului, numită Paraschiva, n. Const. V. Fodirică, sta departe de moșneag, preț ca de la vo 40 m (n. culeg.).

² *Supre* — către, spre.

³ *Ugilit* — ofilit. amărît, abătut.

— N-avem bre, flăcăule ; ia, şedem şi noi ca vai de noi.

— Bre, dacă-i vorba, voi doisprezece n-aţi putut face nimica, şi eu numai singur am să mă duc, şi las' de nu v-oi hrăni de oi.

— Şi te-i duce, bre ?

— Duce !

Şi voinicul nu mai lungeste mult vorba cu ieşlia, că vedea că-s nişte proşti şi nişte păcătoşi. Se porneşte spre stînă. Colo pe-aproape, se dă peste cap, se face muscă şi se aşază în lîna unui berbec şi începe a striga :

— Scoală, măi baciule, c-o venit să-ţi fure oile !

Atunci ciobanii o sărit arşi cu toţii... cîinii tot pe-aceea urmă. Incep a striga ş-a tîohăi¹ împrejurul oilor, da nu văd nimica, şi dacă n-o văzut nimica, s-o culcat... Nu bine-o apucat a închide ochii, că musca iar strigă :

— Măi, baciule, cîte oi îmi dai, că mă duc ?

Caută ei ciobanii, dar nu găsesc nimic.

— Dă-mi, baciule, oi, nu te mai chiti mult. Îmi dai bre, cîte-mi dai ? Ori, de nu, ţi le ieu pe toate.

— Apoi ie-ţi măi cîte ţ-or trebui şi du-te în plata lui Dumnezeu.

— Bine, baciule... eu mi-oi lua ; da tu să strigi cîinii să nu se ieie după mine, c-apoi îţi ieu şi oile şi cîinii şi vă ucid şi pe voi pe toţi.

¹ A tîohăi — a huidui, a alunga.

Și de-acolea ie omul două oi, le mînă dinapoi pînă ce s-o mai depărtat. Pe urmă, s-o dat peste cap, s-o făcut lup, o luat oile la fugă. Cam pe-aproape de hoți, s-o făcut om ș-o ajuns cu oile la dînșii.

— Ei, măi... ziceați că n-oi fi în stare nici să m-apropiu de stînă ; iacă, v-am adus oi. Puneți și le frigeți și, după ce li-ți jupui, unul din voi să puie de mămăligă.

— D-apoi, de unde să facă mămăligă, dacă n-avem făină ?

— Sînteți hoți, măi, ori ce dracu sînteți ? Eu zic așa, că nu sînteți hoți ; sînteți numai niște coțcari. Las' că m-oi duce tot eu și v-oi aduce.

Și se pornește supre un sat. Cînd pe-aproape, se dă peste cap, se face o muscă și întră în casă la un popă. Se-ntimplase c-avea popa un sac de colaci și-i ținea în odaia în care dormea. Musca se bagă în desagi și, tocmai cînd dormea popa mai bine, strigă de colo :

— Scoală, părinte, că-ți ieu colacii !

Atunci, popa se scoală degrabă, prinde-a zice *Doamne miluiește* ș-a striga la preuteasă s-aprindă lumînarea, c-o întrat hoții. Caută ei de-a mărunțelul, da nu găsesc nimic.

— Lucru necurat, preuteasă, în casa noastră.

Mai cetește popa pe-o carte și de-acolea iar se culcă. Cela, de colo, iară strigă :

— Scoală, părinte, că eu îți ieu colacii !

— Da ie-i, măi, și te du dracului, cruce de aur cu noi în casă !

Cela atunci înșfacă țuhalu¹ cu colaci, și... mină, băiete. S-o făcut om și nu s-o oprit pînă la hoți.

— Ei, măi, puneți carnea ș-o sarați ș-o frigeți, ș-apoi pe urmă ne-om da la mîncare.

— Că n-avem nici sare. S-o mîncăm ș-așa, ne-sărată.

— Bată-vă mama lui Dumnezeu, păcătoșilor ! V-am spus eu că nu sînteți nici de zama oului. Lasă, că tot eu am să v-aduc și sare.

Apoi pleacă tot în satul acela, se face muscă, intră în săcuiețu cu sare mărunțică la un om. nevoieș și zice :

— Scoală, măi omule, că eu îți fur sarea.

Omul, cînd aude glas, sare spăriet, trezește femeia și băieții, se dă la căutat, da nu găsește nimica.

— Vai de mine, măi femeie, necuratu-i la noi în casă. Dați-vă degrabă la făcut cruci și mătănii.

Pe urmă, se culcă. Musca mai strigă de vo două ori ; iar românul, dacă vede nevoia, nu se mai scoală, fără numai strigă :

— Ie-ți sare, măi, și du-te-n plata lui Dumnezeu.

Atunci cela o luat sarea ș-o venit la cei doisprezece.

— Iacă, măi, v-am adus și sare.

¹ Țuhal — sac mare.

Amu vine rîndul s-aducă apă. Hoții ș-aici se co-deau și se îndemnau unul pe altul. Dacă vede voinicul — lupul — cum îi treaba, îi mai batjocurește numai ca pe dînșii, ș-apoi se duce în sat la un crîșmar s-aducă vin, că după dreaptă socoteală, pare că mai bine merge vinul după friptură, decît apa. Dacă s-o pornit cîla în sat, se dau hoții la sfat.

— Bre — zice căpitanul lor — de-amu-nainte, aiestă are să ne fie căpitan. Mă dau și eu supus lui, că pe cît vîd, îi vrednic de-a ne povățui pe noi pe toți.

Ce plănuiau ei, și cum aveau să se învîrtă lucrurile ! Amu voinicul, după ce-o ajuns la crîșmar, o descuiat lacata de la pivniță, o luat cele două piei de oaie, le-o cusut ș-o făcut din ele un burduv. Pe urmă, o scos cepul de la un poloboc, o băut el ce-o mai băut, o umplut burduvu de vin ș-o apucat la codru. Da amu n-o mai tras la hoți, făr' de-a dreptul la Alexandru. După ce-o pus burduvu jos, o luat un par ș-o dat o dată în burduv, ș-o făcut parul un huiet, ca și cum ai fi dat într-un om. Dară el da și tot el răcnî :

— Vaai de mine, nu mai da, că n-am furat eu oile; ia, acela le-o furat — zice arătînd cu mîna spre un hoț.

Atunci, hoții o încremenit acolo lîngă foc.

El mai dă o dată cu paru-n burduv.

— Vai de mine — zice — nu mă omorî, că n-am furat eu colacii ; ia, acela i-o furat.

Hoții, amu, le-o fost gătit pe toate.

— Măi, alta nu-i, fără l-o prins și din pricina asta om cata să ne stricăm culcușul și să ne ducem care unde-om vedea cu ochii.

Voinicul mai trîntește o dată cu paru-n burduv și tot el răcnește :

— Nu mă omorî, că n-am furat eu sarea : ia, acela o furat-o.

Apoi își schimbă glasul și zice :

— Lasă, că m-oi duce eu și la aceia, potlogarilor ce sînteți. D-apoi socotiți că mi-ți scapa vo unul din mîină ? V-oi învața eu cum se fură.

Hoții, dac-o auzit așa, n-o mai cătat că nu mîncase nimic.

— De-amu, bre — zic ei — vine și la noi, și-i rău de capul nostru.

Și n-o mai lungit vorba, fără s-o împrăștiat și s-o ascuns care-n borteles stîncilor, care-n vizunii, de nu s-o mai întîlnit doi la un loc și n-o mai știut unul de altul, vreme de doisprezece ani.

Amu, pe hoți să-i lăsăm acolo unde-or fi ei și să vedem aiești care-o rămas, ce-o făcut.

— Ei, măi frate Alexandre, nu Ț-am spus eu că ți i-oi face să fugă dimprejurul focului ?

Apoi de-acolea s-o dat ei ș-o mîncat gospodărește și, după ce ș-o pus pîntecele la cale, s-o

gătit de drum. Flăcăul s-o făcut iar lup și, după ce-o pus Alexandru șaua pe el, zice :

— Frate Alexandre, vezi albind ceva departe, înspre răsărit ?

— Văd.

— Noa, dacă vezi, apoi ia acolo-i hulubul de aur. Acolo avem să mergem. Da așa-i departe, că trei ani avem de mers pînă ce-om ajunge la dînsul. Sui pe mine și ține-te.

Măăi ! Și mergea lupul... da mergea așa de repede, că nimenea nu-l mai putea întrece... ca să-geata, nu ceva. La trei ani, o ajuns unde era închis hulubul de aur. Era un loc încunjurat cu zid mare și porțile încuiete. Cînd o ajuns acolo, soarele era cruce amiază.

— Apoi, măi frate lupule — zice Alexandru — de ajuns am ajuns noi aici, da cine-i harnic să descuie porțile și să între înuntru.

— Despre asta n-avea grijă, frate Alexandre. Bagă mîna-n urechea mea cea stîngă și scoate o naframă.

— Iac-am scos-o.

— De-amu s-ameninți cu ea, că porțile au să se descuie ș-au să se deschidă singure. Hulubu-i într-o cușcă de aur ; cușca-i într-un măr de aur, iar împrejurul mărului stau de pază doisprezece lei părăngăi ¹. Tu să te sui încetișor în măr, să iei hulubul ; dar să nu zici nimic, și nici să te puie

¹ *Părăngău* — mare de tot, înalt ca o prăjină.

pacatul să iei vun măr, ori macar vo frunză să rupi, că de nu-i asculta, prin mari nevoi avem să mai trecem.

De-acolea, Alexandru o întrat în ogradă, s-o dus în livadă, s-o suit în măr ș-o pus mîna pe cușca cu hulubul. Da cînd să se deie jos și cînd o văzut merele celea numai de aur, nu s-o putut rabda ș-o rupt unul.

„Ce-are să mai fie, dac-oi rupe un măr ! ?“

Da unde... că după ce-o rupt mărul, toate merele din copac o căzut în capul leilor pîringăilor. Ceia îndată s-o trezit și, cum s-o trezit, cum o pus mîna pe vinovat. Unul zicea că să-l taie ; altul, că să-l ardă ; altul, că să-l spînzure. Mă rog, fiște- care zicea că să-l prăpădească de pe fața pămîntului. Atunci, zice unul din ei, mai bătrîn :

— Ho, măi proștilor ! Odată la omorît. Stați, bre, că de-amu au să se stîrnească judecățile, că doară nu-i lucrul numai așa cum socotiți voi. Trebuie să fie ș-aista un voinic, măi, dac-o putut el răzbate pîn-aici, mai cu samă că pe la noi n-o fost nici macar pasăre măiastră, da de cum om pămîntean !

Și fac ei, mă rog, ca la judecată : îl cheamă să-și deie sama cum de-o cîtezat să între și să fure hulubul și merele.

— Apoi, iacă cum îi socoteala : nu să gîndiți voi că eu îs om de rînd. Eu îs feciorul cutărui împarat. Tata s-o-mbolnăvit de ochi și nu vede mai de feli, ș-o visat că de s-a spala pe la ochi cu

pană de hulub de aur, lui i-a trece. Și iacă, de aceea am venit eu pe la voi.

— Bine, măi. Așa să fie cum zici tu. Noi Ț-om da nu numai hulubul cu cușca lui ; noi am sapa mărul cu totul și ți l-om da, numai dacă ni-i aduce calul cel care-l păzesc douăzeci și patru de lei părăngăi. Acela cal are părul tot de aur ; are soarele-n piept, luna-n frunte, stelele pe spinare și luceferii pe umeri, și-n fieștecare fir de păr fi aninat câte un diamant și pietre scumpe. De ni li-i putea aduce, bine ; de nu, apoi n-ai ce mai cauta pe-aici.

De-acolea, Alexandru iese pe poartă afară.

— Ei, măi frate — zice lupul — așa-i că nu m-ai ascultat ?

— D-apoi ce-am făcut ?

— Ce-ai făcut ?... D-apoi te-ai apucat ș-ai rupt un măr, ș-amu ieștia te-o trimes s-aduci calul ce are soarele-n piept, luna-n frunte și stelele pe spinare.

— Apoi, dă, măi frate lupule, am greșit.

— Ei, ai greșit. Nu Ț-am spus eu să m-ascuți pe mine și tu nu m-ai ascultat !... De-amu, trebuie să mai mergem alți trei ani, pînă ce-om ajunge acolo. Hai, sui pe mine. Ț-am spus eu că de nu mi-i asculta, avem de trecut printr-o mulțime de nevoi.

— Iartă-mă, frate lupule, c-am greșit.

Ș-o-ncălecat pe lup și trei ani o mers pînă ce-au ajuns la-salașul celor douăzeci și patru de lei pă-

ringăi. Ş-acolo era zid mare împrejur şi porţile încuiete.

— Amu, frate lupule — zice Alexandru — cine-a mai avea putere să între aici ?

— Nu te-ngriji despre-aceea treabă. Bagă mîna-n urechea mea cea dreaptă, să scoţi o naframă şi s-ameninţi asupra porţilor, că ele singure s-or deschide. Tu să întri în grajd, fără de nici o grijă, c-amu leii dorm. Să iei calul aşa cum se găseşte : cu friul care l-a avea el. Să nu cumvă să pui mîna pe vo şă, ori pe vun friu, că-i vai de capul tău.

— Aşa oi face, frate lupule.

Cînd o intrat Alexandru şi s-o uitat în grajd, nu-l mai ajungea capul ce frumuseţe de cal era acolo. Calul strălucea ca soarele ; friie de aur şi de argint prin cuie, şăi frumoase numai de aur. Da Alexandru, să n-asculte de lup ? !

„Măi — zice — de ce n-aş lua eu ş-un friu de celea şi de ce n-aş pune ş-o şă frumoasă pe cal ?...”

Cum o pus mîna pe friu şi pe şă, toate curălăriile şi toate şăile o căzut în capul leilor ş-o-nceput a-i bate pînă ce i-o trezit. Cînd s-o trezit ş-o dat cu ochii de Alexandru, o pus mîna pe el. Şi l-o luat la muştrat şi la cercetat. Alţii ziceau că să-l taie, alţii că să-l frigă, alţii că să-l spînzure ; da unul mai bătrîn zice :

— Nu aşa, măi proştilor ! Staţi, că de-amu au să iasă judecăţile, că după cum se vede treaba, nici flăcăul ista nu-i tocmai de rînd. Nu-i un păcătos, dac-o putut răzbate el pînă la noi, unde

pînă-ntr-asta vreme n-o putut răzbate pasăre măiastră, da de cum om pămîntean !

Și-l cheamă la judecată.

— Ei, măi flăcăule ! Să ne spui cine ești, de unde ești și ce Ț-o venit ție să întri la noi să ne furi calul ?

— Eu, măi leilor păringăilor, îs feciorul cutărui împarat. Tatăl meu s-o-mbolnăvit de ochi ș-amu nu vede mai de feli. Și s-o aratat prin vis că de s-a spala pe la ochi cu pană de hulub de aur, lui i-a trece. Eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, am ajuns la hulub : dar cînd să pun mîna pe el, păzitorii o pus mîna pe mine, cum ați pus-o și voi amu. Ș-o zis că de le-oi aduce calul vostru, ei mi-or da hulubul cu cușcă și cu măr cu tot. Și iacă, de-aceea m-o adus vîntul și nacazul pe la voi ; că de altă, nu veneam pe-aici cît era lumea.

— Apoi, măi flăcăule, dacă ți-i vorba de-așa, noi Ț-om da calul cu frîu și cu șă și cu trînzări, dacă ni-i aduce, de unde-i ști tu, pe Ileana Cosînzeana, din cosiță ruja-i cîntă, stă soarele ș-o ascultă. Cînd ruja din cosiță cînta, sta îngerii ș-o asculta și Dumnezeu se minuna.

Ș-o ieșit suparat Alexandru, nu de alta, fără numai pentru c-o calcat cuvîntul lupului.

— Ei, măi frate Alexandre, nu Ț-am spus s-ascuți de cuvîntul meu ? Te-ai apucat să iei și alte frîie și alte șăi ! Mai bine ședeai acasă și scărpinai pe tată-tu-n cap, decît ai fi umblat prin

lume... dacă nu ești tu vrednic macar să m-ascuți pe mine !

— Iartă-mă ș-amu, frate lupule, c-am greșit.

— Bre, numai pentru că te știu bun la inimă te iert ; că de-ai fi fost altfel, te mîncam cînd te-am găsit colo, la rîpă. De-amu, alți trei ani avem de mers, pînă ce-om ajunge la Ileana Cosinzeana. Ea se scaldă în lacul de lapte dulce. Noi om merge acolo. Pune bine șaua pe mine și hai !

Și trei ani o mers pînă ce-o ajuns cam pe aproape de lacul de lapte dulce. Apoi o descălecat, ș-o zis lupul :

— Măi frate Alexandre, de nu mi-i asculta nici amu, să știi că eu singur te mănînc. Iacă ce să faci : să te duci și să te-ășezi în mărăcinii cei de pe malul lacului, că Ileana are să vie la scaldat. Și cînd s-a dezbraca, are să puie straietele pe spinii ceia. Tu, cînd îi vedea că s-o bagat în lac și s-o cufundat, să iei straietele și să vii la mine cît ce-i răsputea ; dar să nu te puie pacatul să te uiți înapoi cînd te-a striga, că te face stană de piatră... și făr' de aceea, te mănînc eu.

— C-așa să și faci dacă nu te-oi asculta.

De-acolea, lupu o stat mai depărtîșor, iar Alexandru s-o dus și s-o așezat în spinii ceia. Nu mult o șezut, că numai ce vede că vine Ileana Cosinzeana. Măăi !! Trupul și pielea e albă ca spuma lapte-lui. Ochișorii ei, murea cîmpului, perișorul ei, pana corbului. Cînd o văzut-o Alexandru așa de frumoasă, mai-mai era să sară de-acolo din tufe, dacă

nu i-ar fi spus lupul că nu-i bine. Da o lasat toate la o parte, și ș-o ținut firea, că n-avea încotro.

Ileana Cosinzeana, după ce s-o dezbracat, o pus straiiele pe spini și s-o aruncat în lac. Cînd o scos el capul din spini și n-o văzut pe nimenea, o pus degrabă mîna pe straiiele Ilenei ș-o rupt-o de fugă. Ileana, cînd o scos capul din apă și s-o uitat la spini, ș-o văzut că nu i-s straiiele, o țipat o dată, de gîndeai că s-o rupt inima dintr-însa. Și cînd o văzut pe Alexandru fugind, o luat-o și ea la fugă după dînsul.

— Stăi, mă rog, voinice, stăi, mă rog, și te uită macar cît de cît înapoi, să vezi ce trupușor de dez-mierdat și gură de sărutat am eu.

Dar Alexandru, de ce se ruga Ileana să steie, el fugea să deie inima din el. Cînd pe-aproape de lup, mai nu mai putea fugi, fără numai atîta o zis :

— Nu mă lăsa, frate lupule, nu mă lăsa, că mă gătește !

— De-amu, n-avea grijă, frate Alexandre !

Cînd o ajuns Alexandru la lup, mai nu putea grăi de ostenit ce era. O pus straiiele lîngă lup, s-o-ntins la pămînt și ședea cu gura cascătă, pe cînd s-o apropiet Ileana.

— Stăi, muiere, de-amu — zice lupul — că ai treabă cu mine !

— Cum am treabă cu tine ? Da de ce mi-o luat straiiele ? Hai la luptă să ne luptăm.

— Fa muiere, fa ! Tu nu mă știi cine-s eu. De ți-i voia să te rup în bucăți, hai cu mine la luptă ; iară dacă ți-s dragi zilele, să-ți cauți de nevoi.

— Apoi să-mi deie voinicul straietele — o zis ea, cînd o văzut pe lup rînjind colții asupra ei — și dac-o îndrăznit el de-o venit tocmai pîn-aici, iacă, vreu ca soț să-mi fie, soț să-i fiu.

Cînd o auzit Alexandru vorba asta, de bucurie, nu mai știa că mai trăiește, ori îi dus pe ceea lume. Apoi s-o făcut pace între dînșii. O dat ea mîna cu lupul și cu Alexandru. Apoi, o zis Ileana :

— Vreți să mergeți la lăcașurile mele să trăiți, ori să merg, voinice, la saraiurile tătîni-tu ?

— Ba să mergem la saraiurile tătîni-su, zice lupul.

— Apoi, dacă vi-i vorba de-așa, haidați cu mine-n văzduh, la palatele mele, să-mi mai pun niște lucruri la cale, ș-apoi de-acolea om merge unde-a da Dumnezeu. Ș-apoi altă vorbă, lupule : eu am puteri mari, nū merg numai așa : eu zbor ca săgeata. Să-mi dai voinicul mie, și de te-i putea ținea de noi, bine ; de nu, apoi rămîi sănătos.

— Desupre-aceea nu te-ngriji, Ileană, c-oi merge și eu cum a da Dumnezeu.

După ce-o gătit vorbă, Ileana o luat pe Alexandru și ș-o făcut cu el vînt în văzduh. Da ce zbura ea... lupul zbura și mai sus. Ș-o mers ei pînă ce-o ajuns la palatul Ilenei Cosinzenei. Aicea, după ce s-o mai drăgostit băietanu cu Ileana, apoi o-nceput Ileana a se pregăti de drum.

Măi, și unde n-o prins Alexandru a plînge, ș-a plînge, de se scutura cămeșa pe dînsul.

— Da oare de ce plînge Alexandru ? zice Ileana cătră lup.

— D-apoi pentru că-i prost, de aceea plînge. De ce plîngi, frate Alexandre ?

— Cum să nu plîng, dacă știu că pe Ileana Cosinzeana au s-o ieie leii părăngăi, iară eu nu m-aș lăsa de ea o dată cu capul.

— Măi frate Alexandre, Ț-am spus că pe mine de mi-i asculta, n-ai s-o nimerești rău. N-avea bre nici o grijă, că am să mă trudesc să-ți fiu de folos.

După asta, Ileana o scos un bicișor din sîn, o pocnit cu el în patru părți a palatului, l-o făcut un măr de aur ; o pus mărul în sîn, ș-apoi de-acolea s-o pornit la drum ca vîntul și ca gîndul. Pe-aproape de cei douăzeci și patru de lei părăngăi, se opresc cu toții din mers, lasă pe Ileana mai depărțitor, și-i dă lupul de grijă să nu cumva s-o puie pacatul să fugă, c-ô fură, sfînții.

El — lupul — s-o dat peste cap, și... ce era Ileana de frumoasă !... Lupul pe zece părți s-o făcut femeie mai frumoasă, ș-o zis cătră Alexandru :

— Alexandre, să mă duci la lei, să-ți iei calul și să mă leși la dînșii, iară tu să te-ntorci la drăguță-ta, să vă porniți la drum, că și eu cît degrabă am să v-ajung.

Mare bucurie o avut leii părăngăi, cînd o văzut ce lucru de Ileană le aduce Alexandru. I-o dat

calul, nu numai c-o șă, fără că i-o mai pus pe deasupra încă patru șăi cu frîie, cu trînzări și cu tăte lucrurile pentru treaba călăriei. Alexandru ș-o luat calul și lucrurile, s-o dus la Ileana Cosinzeana, s-o suit amîndoi pe cal și s-o pornit la drum, că trei ani avea de mers de la leii ieștia, pînă la cei cu hulubul de aur.

Amu, iești douăzeci și patru, după ce s-o pornit Alexandru, s-o dat pe lîngă bietul lup — că ei socoteau că-i chiar Ileana Cosinzeana. Altu o pupa, altu o chișca, altu o strîngè în brațe, mă rog, nu mai lungesc mult vorba. Da la urmă, vine rîndul unui leu pârîngău mai bătrîn. Aista s-o dat și s-o uitat la ea de-a mărunțelu, și după aceea o zis așa :

— Doamne, Ileană Cosinzeană, frumoasă mai ești, de nu mai ai păreche pe lumea asta ! Dacă din capul tău iesă miroznă frumoasă ; dacă din cosiță ruja-ți cîntă... ce să mai lungesc vorba... ești frumoasă peste samă ; d-apoi dacă dinții din gură ți-s roșii ca la lup !

Atunci lupul scupă asupra lor și zice :

— Ptiu... dacă-i lup, lup să fie !

Și s-o dat peste cap și lup s-o făcut. Atunci, leii :

— Hoo, tioo, lupu, măi... bată-l mama lui Dumnezeu.

Și zvîrlea după el care cu ce putea, pînă ce l-o scos pe poartă.

— Eei — zic leii, după ce-o ramas singuri — că rău ne-o mai pîcîlit. De-amu am rămas și fără cal, și fără Ileana. Vai de mintea noastră.

Lupului nu mult i-o trebuit să meargă pînă ce-o ajuns pe Alexandru și pe Ileana Cosinzeana.

— Ei, măi frate Alexandre, te temei că ȝ-or lua lei pe Ileana... Așă-i că de-amu Ileana-i a ta ?

— Așă-i, frate lupule. Nu-s vrednic să-ți mulțămăsc, pentru că mult bine mi-ai făcut de cînd umblăm amîndoi prin lume ! Da amu, tâte ca tâte... cînd m-ai face și cu calul, Doamne, bine-ar mai fi !

— Apoi, măi frate Alexandre, să nu te fi știut eu că ești cu inima bună, doară de-atunci te mîncam ; da așă, n-avea grijă, că te duci acasă și cu calul, și cu hulubul, și cu mărul.

Pe-aproape de lăcașul celor doisprezece lei părăngăi, Ileana Cosinzeana rămîne cu calul cel frumos mai deoparte, la un loc ferit, iar lupul se dă peste cap și se face un cal frumos de nu mai avea păreche pe lume. Alexandru ie calul — pe lup — de căpăstru și intră-n ogradă la cei doisprezece lei părăngăi.

Cînd o văzut lei că le aduce cal așa de frumos, nu mai puteau de bucurie. Îndată s-o dat ș-o sapat mărul, și l-o scos din pămînt cu rădăcini cu tot, și l-o dat lui Alexandru și cu cușca cu hulubul de aur. Alexandru o luat mărul și cușca cu hulubul și s-o dus la Ileana Cosinzeana, o-ncălecat pe cal și hai la drum.

Amu, lei părăngăii o luat calul ș-o-nceput a se-nvîrți împrejurul lui. Altul îl pune la trăsură, altul se suia călare pe el, altul îl ducea de căpăstru,

altul îl cercela ¹, mă rog, de drag ce le era, nu ştiau ce să-i mai facă. Da la urmă, vine rîndul şi leului celui bătrîn. Vine el şi se uită la cal de-a mărunţelul, şi zice :

— Doamne, măi calule, frumos mai eşti ! şi cum nu-i fi frumos, dacă ai soarele-n piept, luna-n frunte, stelele pe spate... făr'decît un lucru nu mi s-arată mie, nu mi se loveşte : toate-s bune la tine, şi la locul lor ; da urechile ţi-s scurte ca la lup !

Cînd o auzit calul vorba asta, numai o scuipat asupra leilor ş-o zis :

— Ptiu, dacă-i lup, lup să fie !

Şi s-o dat peste cap şi s-o făcut lup. Atunci lei o-nceput a tîohăi ş-a zvîrli după dînsul, care cu ce i-o venit la-ndemînă. Lupu, după ce-o scapat de-acolo, s-o dus de-o ajuns pe Alexandru şi pe Ileana. Lei pîrîngăii o ramas şi fără cal, şi fără măr, şi fără hulub.

Apoi, d-acolèa, tustrei o mers vreme de trei ani, pînă ce-o ajuns la ripa cei mare. O trecut ripa ş-o poposit oleacă aproape de fîntînă.

— De-amu, frate Alexandre — zice lupul — mergi sănătos, că eu mă duc în lumea me, de unde-am venit.

— Frate lupule, eu zic aşa, ca să mergi cu noi acolo, la împărăţia tatei ; că de-oi muri eu, mi-ţi comînda ² amîndoi cu Ileana Cosinzeana ; de-i

¹ A cercela — a împodobi.

² A comînda — a-i face comîndul, a da de pomană pentru cel mort.

muri tu, apoi eu nu te-oi îngropa, făr' decît Ț-oi face un săcriu numai de aur, și te-oi pune-ntr-însul.

— Nu rău cuvînt ai, măi frate ; da cu tine tot nu pot merge, pentru că eu is blăstămat de mama, de cînd eram mic, să fiu lup vreme de patruzeci de ani și să facă bine în lume celor buni la inimă.

Și cum o gătit de cuvîntat, s-o dat peste cap și s-o făcut un flăcău așa de frumos, c-amu Ileana Cosinzeana mai-mai ar fi lasat pe Alexandru. Dară flăcăul s-o dat iară peste cap și s-o făcut un lup mult mai mare decît o fost pîn-amu, și pîn-a nu se despărți, iacă ce-o cuvîntat :

— Tare mă tem, frate Alexandre, că n-ai să ai parte să trăiești în palaturile Ilenei, și n-ai să ai parte de cal și de hulubul de aur.

Apoi de-acolea, s-o dus în lumea lui prin pădurea cei frumoasă, pe malul rîpii, la vale ; tinerii o zis bogdaprosti c-o scăpăt nemîncăți de lup.

★

!

Amu, pe Alexandru și pe Ileana, cu tâte socotelile lor, să-i lăsăm acolo în pădure, și să vedem ce-o făcut pricopsiții de frați ai lui. Ei, după ce s-o despărțit de Alexandru, s-o dus pe cîmpi, prin păduri, ș-o vînat păsări de tot felul. Care cum le pușca, le dubgè¹ bine de pene și pune

¹ A dubgi (dubi) — aici, a smulge.

penele-n desagi. După ce-o umplut desagii, o mai umplut și câte o țiglă de păsări întregi. Hrănindu-se ei de umblat prin lume, o venit la fântină. Caută inelele și le găsesc așa cum le-o pus. A lor le-o luat și le-o pus în degete, iar a lui Alexandru l-o lăsat la locul lui de mai înainte. Amu, ei așteptau pe fratele lor.

Iată că-ntr-un târziu îl văd viind.

— Ioti măăi, prostul dracului ! Vezi tu ce-o dobindit ? El are să facă de-are să rîdă toată împărăția de noi.

Zice cel mai mare cătră cel mijlociu :

— Măi frate, cînd s-a pleca să-și ieie inelul, eu am să-i tai gîtul, iar tu să-l hăcui, că de nu-i face-așa, te tai eu pe tine și pe el.

Cum ajunge Alexandru, le dă bună vremea. Ieștia, dragă Doamne, se bucură că l-o văzut. Mai vorbesc ei ce mai vorbesc ; iară cînd s-o plecat Alexandru să ieie inelul, fratele cel mai mare harști ! îi taie capul. Cel mai mijlociu l-o hăcuit tăt bucățele, și l-o dat în fântină ; da de frică, nu de voie bună.

Cum o ucis frații pe Alexandru, calul și cu Ileana Cosinzeana o zburat în văzduh, aproape de palatele împaratului celui bătrîn ; da era așa de sus, că nimenea nu-i vedea. Ucigașii o ramas cu mărul și cu hulubul ; făr' decît nu le-o fost nici de-un folos. Da de ce ? Că după ce-o ucis pe Alexandru, hulubul ș-o schimbat penele și s-o făcut ca o cioară ; iar mărul o prins a se vesteji și pe urmă a se usca.

Amu, ei, după ce-o făcut isprava asta, s-o luat și s-o dus acasă.

— Da bine-am găsit, tată !

— Bine-ați venit, dragii tatei ! Ei, făcut-ați ceva pe unde-ați umblat ?

— Făcut, tată.

Apoi s-apucă cel mai mare și moaie hulubul cu tātu în niște apă și spală pe tată-su pe la ochi.

— Ei, tată — zice — amu vezi mai bine ?

— Dragul tatei, pîn-amu, vedeam ca prin urechile acului : da de cînd m-ai spălat pe la ochi, nu văd drept de feli. Ce la deal la vale... m-ai folosit, de m-ai prea folosit. Mai bine mureai pîn-a nu veni acasă. Da cu Alexandru ce-ați făcut ?

— D-apoi ce-am făcut ? Da nimica n-am făcut !

— Puiul tatei, băietul tatei, că tare mi-i dor de dînsul !

Împaratul îl aștepta să vie numaidecît cu leacul : îl aștepta, că-i era dor să-l mai audă grăind, să-l știe lîngă dînsul. Că numai Alexandru ședea și-i purta de grijă și de rînduială cînd era acasă.

Frații, după ce-o omorît pe Alexandru și l-o dat în fîntînă, fîntîna o sacat !

Iată că-n tirzie vreme, lupul tot umblind prin pădure, cum îi treaba lui, l-o ajuns setea ș-o apucat spre fîntînă să beie apă. Cînd pe-aproape, numai ce zice, mirosind :

— Hm !... mare lucru să nu fie fratele Alexandru aruncat în fîntînă, ucis de frații lui !

Dac-o ajuns la fîntînă, o dat să beie apă. Cînd colo, fîntîna era sacă. Se pleacă și se uită mai de-ales și cunoaște că fratele lui îi dat în fîntînă. Atunci, o zis el :

— Sărace frate Alexandre ! Aici aveau să-ți putrezească ciolanele, de nu mă pălea pe mine setea.

De-acolea, ș-o dat drumu-n fîntînă, o scos pe Alexandru așa hăcuit cum era. O pus bucățelele la locul lor fiștecare, ș-o făcut trupul. Da amu, numai vinele de supt genunchi lipseau. Ce să facă lupul ? O văzut un mînzat pascănd prin poiana aceea ; l-o mîncat, iară vinele le-o așezat la picioarele lui Alexandru, acolo unde trebuiau. După aceea, l-o luat așa cum era și l-o dus mai încolo oleacă ; iar el s-o făcut mort și s-o rascăbăiet lîngă Alexandru.

Iată că, pe deasupra trecînd un cîrd de corbi, le-o amirosit a hoit, și s-o lasat cam aproape de pămînt. Cînd se uită mai bine, dau cu ochii de lup și-ncep a croncăni-mprejurul lui. Unul zicea : „cronic, cronic, cronic, că lupu-i mort“ ; altul zicea : „cronic, cronic, cronic, că lupul nu-i mort, fără numai că se face“. O tot croncănit ei cît o croncănit, și s-o lasat pe lup.

Atunci lupul cînd s-o repezit odată, o prins pe-m-paratul corbilor. Scirba celorlalți !

— Dă-i drumul — zic ei — c-acela-i împaratul nost, ș-acela ne povățuiește pe noi pe toți, că de l-ai mîncă, rămînem de zbucium și de izbeliște.

— Măi, macar dracul să vă ieie, nu-i dau drumul, pînă nu vi-ți duce unde-ți ști voi și nu mi-ți aduce apă moartă și apă vie.

Bucuria corbilor, cînd o auzit că-i treaba de-așa. S-o dus în toată lumea, și numai opt dintr-înșii o venit cu apă moartă și apă vie. Cum o ajuns la lup, patru o slobozit din cioc apa cei moartă într-o stecluță ; și patru, apa cei vie în altă stecluță.

Lupul, după ce-o dat drumul corbului, o spalat trupul bietului Alexandru cu apa cei moartă și l-o făcut ca și cum ar fi fost mort de-atunci. De-acolea i-o slobozit în gură vo două picușuri de apă vie. Atunci, Alexandru o-nviet. Nu știè ce să mai zică dac-o văzut pe lup lîngă dînsul !

— Ț-am spusu-ți eu, frate Alexandre, că mare lucru s-ajungi tu pîn-acasă ! Și cu tăte cu-acelea, de nu vinem eu la fîntînă să beu apă, aici aveau să-ți putrezească ciolanele. De-amu, mergi sănătos acasă, că te-ai învața tu ce să faci.

Cum o-nviet Alexandru, mărul de aur o-nverzit ș-o făcut mere ; iar hulubul țîrîie acolo în legea lui, și făcea o bucurie în cușca aceea, că-ți era mai mare dragul de el.

Lupul ș-o luat ziua bună de la Alexandru ș-o vrut să cerce și el să vadă ce fel de inimă a avea frate-su. După ce s-o despărțit, o apucat pe-o carare prin pădure, iar mai încolo pe unde avea să treacă

Alexandru, s-o făcut mort și putred, și fosgăluiau¹ viermii pe trupul lui. Da lui Alexandru, de departe, o-nceput a-i mirosi a hoit. Tot trăgea [a]șa cu nasul, tot amirosea ; iară de la o vreme o-nceput a lăcrăma.

— Mare lucru — zice — să nu fie fratele lup mort pe locurile aicștea !

Cînd s-apropie mai bine, vede lupul mort putred, plin de viermi. Și era o putoare, de nu erai harnic să treci pe-acolo. Alexandru, dacă l-o văzut în starea asta, o-nceput a plînge ș-a se boci :

— Of, frate lupule, frate lupule ! Că mult bine mi-ai făcut, și uite-amu în ce stare-ai ajuns !

Ș-așa bocindu-l, l-o curățit de viermi și-l pupa și zicea :

— Vezi, frate lupule, cît te-am rugat să mergi cu mine și tu n-ai vrut ! Dacă n-ai mers așa, eu te-oi lua, măi, și te-oi duce la mine acasă și ți-oi face un săcriu de aur și te-oi pune-n el, macar ciolanele să ți le văd înaintea ochilor, că văd că n-am avut parte să te văd cum crai mai înainte.

Și l-o luat în spate și-o plecat spre curtea-mpărâtească. Pe cînd mergea el bocindu-se, lupul nu mai ce face din spate zup ! jos. Înviase. Bucuria lui Alexandru ! Atunci, zice lupul :

— Amu, frate Alexandre, am văzut și eu ce inimă bună ai. Și să știi că de nu făceai cu

¹ A fosgălui — a mișuna, a foi.

mine-aşa, tot te mîncam. Mergi sănătos, frate Alexandre !

— Mergi sănătos şi tu, frate lupule, zice Alexandru plîngînd.

Lupul s-o dus în lumea lui, iar Alexandru spre casele părinteşti.

Amu, Alexandru, cum s-o apropiet de casă, calul şi cu Ileana s-o scoborît din văzduh, ş-o venit la el ; iar hulubul nu-şi mai afla loc în cuşcă. Împaratul cel bătrîn o priceput că trebuie să fi venit fecioru-su cel mic. Iesta, după ce-o ajuns acasă, o poruncit să prindă pe cei doi fraţi ai lui.

— Să mi-i legaţi pe-aieşti doi ucigaşi şi să mi-i ţineţi aşa la opreală, pînă ce m-oi duce în curte să vorbesc cu babaca. Da bine-am găsit, babacă ! zice Alexandru intrînd pe uşă.

— Bine-ai venit, dragul tatei.

— Ei, da ce mai faci, tată, cum te mai afli ? Folositu-te-o cu ceva fraţii ieştia a mei ?

— Heei, dragul tatei ! Toate-ar fi bune. Pîn-a nu veni fraţii tăi, eu tot mai vedeam ca prin urechile acului ; da de cum m-o spalat ei, nu văd nici de fel... am ramas drept orb, ca toţi orbii.

— Apoi, tată, ei o dat pe la ochi cu tot hulubul ; de aceea nu te-o folosit. Eu am să dau numai c-o pană, ş-ai să vezi mai ceva decît cum vedeai cînd erai de şapte ani.

Şi cum vorbeau ei aşa, hulubul s-o scuturat, ştii cum se scutură păsările, ş-o căzut de pe el o pană.

Alexandru o luat pana, o muiet-o-ntr-oleac' de apă ș-apoi o dat pe la ochii tătîni-su. Cum o dat pe la ochi, tată-su o căpătat vederea, și nu știa cum să-i mai mulțamească fecioru-su.

De-acolea, Alexandru o poruncit de i-o făcut o lance mare. După ce-o făcut-o, o ieșit din curte-n ogradă și-o zis cătră frații lui :

— Măi fraților, eu nu v-oi omori, cum m-ați omorît voi pe mine, nici nu v-oi judeca-vă eu. Pe voi v-a judeca-vă Dumnezeu.

Ș-o zvîrlit lancea-n sus ; iar ei, tustrei frații, ședeau apropieti cap lingă cap. Cînd o picat lancea în jos, o picat drept în capul celui mai mare și i l-o crapat drept în două. De-acolea, o mai zvîrlit-o o dată, ș-o picat la fratele cel mijlociu, drept deasupra genunchiului, ș-o și-nceput a țîșni sîngle.

Atunci, Alexandru o luat degrabă apă de cei moartă, l-o uns pe frate-su acolo și l-o vindecat ș-o zis așa :

— Tu, măi frate, cu-atîta ești vinovat, că m-ai hăcuit ; da nu ești vinovat de tot, că nu de bună voia ta m-ai tăiet, fără de frica celui cîne de frate mai mare.

Apoi o mai zvîrlit o dată lancea-n sus, și cînd o picat o picat drept dinaintea lui. Aista o fost semn că el era bun la Dumnezeu. Cu fratele cel mai mare, iacă ce-o făcut : o chemat toți oamenii din sat, cu toți cîinii lor. La tot omul da cîte-o sută de zloți într-o basma, de sufletul lui — a frăți-

ne-su : iar carnea o da cîte-o bucată la cîni și zicea :

— Cîne o fost, cîinii îl mănîncă ; da de sufletul lui îi port de grijă, că-i dau de pomană.

Oamenii ziceau bogdaproste, să fie de sufletul lui. Pe fratele cel mijlociu l-o-nsurat c-o fată de crai : iar el o făcut nuntă cu Ileana Cosinzeana, și s-o dat la petreceri și la jocuri, mă rog... ca la o nuntă împărătească. Eu i-am lasat acolo, bînd și petrecînd ; ș-am venit la dumneavoastră calare pe-o roată și v-am spus-o toată.

Alexandru Vasiliu. *Povești și legende*. București. 1928. pp 147—162

ȚUGULEA, FIUL UNCHIAȘULUI ȘI AL MĂTUȘEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un moș și o babă. Ei erau săraci de n-aveau după ce bea apă. Cînd mălai aveau, n-aveau sare ; cînd aveau sare și mălai, n-aveau legumă. Trăiau și ei de azi pînă mîine. Ei aveau trei copii trențăroși și nespălați, ca vai de ei. Cel mai mic se vedea a fi mai isteț decît cei doi mai mari, dară era olog de amîndouă picioarele. El se numea Țugulea.

Ei se învecinau cu Zmeoaica Pămîntului. Această zmeoaică era așa de rea, încît nimeni din vecinii ei n-avea pace de dînsa. Ea le călca moșiile și le făcea fel de fel de neajunsuri.

La nașterea lui Țugulea, cînd a venit ursitoarele, s-a întîmplat să fie p-acolo și Zmeoaica Pămîntului. Ea auzise cum îl ursise și, de pizmă, mai în urmă, îi luă vinele și d-aia era el olog.

Din această pricină, și fiind și săraci, unchiașul cu mătușa și cu copiii lor ajunseseră de rîsul tu-

tulor megiașilor din sat. De bietul Țugulea, însă, rîdea și chiar frații lui.

După ce se mai măriră copiii, Țugulea zise într-o zi mă-sii față cu frații săi :

— Mamă, am auzit că dumneata ai un frate bogat, care locuiește în alt sat. De ce nu te duci la dînsul să ceri o mîrtoagă de iapă, pe care să ieșim și noi la vînat, că mi s-a urit clocind acasă pe vatră ?

— Ia nu mai trîncăni și tu de-acolo, Țugulea ologu — îi ziseră frații rîzînd — mai bine mama noastră să se ducă la unchiul să ceară pentru noi doi cai, căci noi sîntem vrednici a încăleca și descăleca.

Țugulea înghiți rușinea, plecă capul în jos și tăcu.

Muma, tot mumă. Se duse la frate-său și ceru doi cai pentru frații cei mari și o iapă pentru Țugulea.

Frate-său îi dete bucuros, mai cu seamă de milă pentru Țugulea, ca să poată umbla și el.

Nu mai putură de bucurie frații cînd le aduse mă-sa caii.

Țugulea nu se putea mîngîia pentru că era olog și nu știa cum să facă să se înzdrăvenească.

După cîteva zile, Țugulea zise că ar dori să meargă și el cu frații lui la vînătoare.

Riseră frații de el. Apoi, dacă se rugă și mă-sa de ei, îl luară și pe dînsul. Se gătiră și plecară. În pădure, se mirau frații cum face Țugulea de nime-

rește așa de bine vînatul pe care punea el ochii. Nici o săgeată nu se ducea în vînt degeaba. Toate intrau în carne.

Trei zile și trei nopți zăboviră la vînătoare.

În a treia noapte, Țugulea visă un vis ce-i plăcu. Se făcea că el era într-o grădină frumoasă, frumoasă ca un rai. El ședea acolo, într-un colț, trist și mîhnit că nu putea umbla, să se bucure și el de frumusețile acelei grădini. Păsările cîntau de se spargeau.

Frunzele de pomi fișiau de adierea vîntului și florile răspîndeau un miros de te îmbăta. Se uita cu jind la toate astea, căci nu putea să se desfăteze și el. Atunci, ridicînd ochii în sus, se rugă lui Dumnezeu să-i ia viața mai bine, decît să trăiască în așa ticăloșie.

Pe cînd se făcea că se roagă, deodată i se arătă dinainte o zîină, așa de frumoasă și de blîndă, cum nu mai văzuse el în viața lui așa ființă. Și se făcea că-l întreabă, zicîndu-i :

— De ce te căinești, băiețele, și te amărăști ?

— Cum nu m-aș căina și nu m-aș amări, zîină a frumusețelor — se făcea că zise el — iată, sînt olog, și din această pricină am ajuns de batjocura tuturilor băieților din sat.

— Lasă, dragul meu, nu mai plînge, că ei nu știu ce fac, se făcea că mai zise zîina. Tu ai să te tămăduiești și o să ajungi împărat.

— Nu-mi trebuie mie împărăție. Eu aş fi bun bucuros numai să pot umbla. Dară asta n-o să se poată, căci, uite, parcă n-am vine în picioare.

— Ba o să se poată, se făcea că adaose zîna cu vorbă apăsată. Tu ai avut vine ; dară ți le-a luat Zmeoaica Pămîntului de cînd erai mic. Ține chimirașul ăsta. Cînd vei fi încins cu el, ce vei voi te faci, dacă t-ei da de trei ori peste cap. Silește-te de-ți ia vinele de la zmeoaică.

Luă chimirașul ; dară cînd ridică ochii și voi s-o întrebe cine era ea, de are milă de dînsul, ia pe zîna de unde nu e ! Parcă intrase în pămînt.

Iară el, odată se deșteptă. Se pomeni cu chimirașul în mînă.

Se încinse cu el, se dete de trei ori peste cap, gîndind să se facă o pasăre, și îndată se făcu. Se dete iară de trei ori peste cap și se făcu om la loc.

Cît p-aci să se piarză de bucurie, dară se stăpîni. Încinse chimirul pe piele ca să nu se vază și se feri d-a spune fraților ceva.

Pasămite, zîna aceea era ursitoarea lui cea bună.

După ce se făcu ziuă, se întoarseră cu frații lui la bordeiul lor, și aduseră mulțime de vînat.

Peste cîteva zile plecară iară. Dînd caii la pășune, frații cei mari ziseră lui Țugulea să păzească el caii, căci dînșii sînt obosiți.

Cum se culcară, și adormiră.

Țugulea priponi caii, apoi, dîndu-se de trei ori peste cap, se făcu o albină și plecă înspre miază-noapte, încotro ședea Zmeoaica Pămîntului.

După ce ajunsese acolo, zbîrn ! în sus, zbîrn ! în jos, intră în casa zmeoaicei și ascultă ce vorbea cu zmeii, ginerii săi, și cu zmeoaicele, fetele sale.

Între altele, auzi zicînd zmeoaica bătrînă :

— Ia vedeți, fetelor, mai șade vinele alea ale lui Țugulea în cutia în care le-am așezat eu, după sobă ?

— Mai șade — răspunse zmeoaica cea mică — azi le-am văzut, nu mai departe.

— Iaca, voi o să vă duceți la casele voastre, zise bătrîna cea zbîrcită : să știți să vă temeți de Țugulea ăsta, afurisitul ; căci și mie mi-e frică de dînsul, măcar că i-am luat vinele.

Tot de la dînsule mai auzi Țugulea că peste cîteva zile are să se facă nunta zmeoaicei celei mici, și pentru veselile de nuntă trebuindu-le vînat, zgripsoroaica scofilcîta împărți pe fiecare din gineri pe unde să vîneze.

Îi fu destul pentru astă dată că auzise și atît.

Cînd se întoarse la frații săi, începuse a intra alba în sat.

— Sculați, fraților, le zise el, că iată, ne-a luat ziua de pe urmă.

— De ce ne-ai lăsat să dormim atît de mult ? fi ziseră frații, dojenindu-l.

El tăcu din gură.

Se sculară ei și plecară după vînat, apoi se întoarseră acasă.

Țugulea, acum, se culca afară în toate nopțile și tot plănuia cum să-și ia vinele. El se ducea

mereu pe la zmeoaică, fără să ştie cineva, şi pîndea vreme cu prilej cînd o să-i vie bine să-şi ia vinele.

Într-o seară se făcu muscă, intră pe coş în cămara unde era cutia cu vinele, pe cînd zmeoaica nu era acasă : aci, dacă intră, se făcu om, luă vinele din cutie şi le puse la picioarele lui. Cum le puse, se lipi, parcă fusese acolo de cînd lumea. Se făcu iară muscă şi plecă acasă.

A doua zi, noaptea, trebuia să meargă zmeii la vînat pentru nuntă.

Țugulea se duse mai întîi în calea zmeului celui mai mare. Cînd se apropie de el, calul zmeului începu a sforăi : dară zmeul îi zise :

— De ! cal de paraleu, că doară nu va fi adus cioara osciorul. şi vîntul perişorul lui Țugulea pe-aici, căci vinele lui sînt la soacră-mea după sobă.

— De unde ştii tu așa bine ? îi zise Țugulea. Dă-te jos să ne vedem şi să ne luptăm.

Zmeul, cum îl văzu, îngheţă sîngele într-nsul. Se apucară la luptă în buzdugane, dară Țugulea, cum aduse buzduganul său şi-l lovi pe zmeu, îi luă mirul, apoi îi tăie capul, îi luă calul şi armele şi plecă înaintea zmeului celui mijlociu. Asemenea îi făcu şi lui. Apoi, plecă înaintea zmeului celui mic.

După ce se întîlni şi cu zmeul cel mic, se luă la luptă şi cu dînsul. Se bătură întîi în buzdugane, buzduganele se sfărîmară : se luptară cu sulite, acestea se rupseră ; se apucară apoi în săbii, a zmeului se frînse. După aceea, se luară la luptă

dreaptă, se luptară ce se luptară și, înfrîngînd pe zmeu, îi tăie și lui capul. Îi luă și lui armele și calul și plecă acasă cu dinsele.

Cînd ajunse, se crăpa de ziuă ; legă caii și puse bine armele zmeilor.

Apoi sculă pe frați să meargă la vînat. Cînd văzură frații caii, se mînunară. Îl întrebă, dară el nu voi să le spună nimic, zicînd că nu știe.

Încălecară frații pe caii zmeilor și porniră. Țugulea, însă, încălecă pe calul zmeului celui mic, căci era mai vînjos.

Zmeoaica, văzînd că întîrzie ginerii, zise fiicelor sale :

— Asta nu e lucru curat. Ia vedeți vinele lui Țugulea, sînt ele unde le-am pus eu ?

— Ba nici ca cît, îi răspunseră fetele, după ce căutară.

— Bărbații voștri trebuie să fie răpuși. Țugulea a făcut pozna. Duceți-vă în pădure, pe unde are a trece el, și faceți precum v-am zis.

Țugulea, trecînd cu frații săi prin pădure, văzu o vie cu struguri. El simți că asta nu poate să fie lucru curat. Cum de nu mai văzuse el astă vie în pădure ?

Frate-său cel mai mare vru să ia un strugure. Țugulea îl opri. Apoi descălecă, scoase paloșul și începu a tăia la vițe. Deodată, începu a curge din vițele tăiate niște sînge negru ca păcura. Frații se mirară de aceasta.

Apoi, încălecînd ei, porniră. Merseră ce merseră și dete peste o liveadă cu pruni. Țugulea nu lăsă pe fratele cel mijlociu să ia prune, ci făcu ca și la vie, și din prunii tăiați curse iară sînge.

După ce mai merse, dete peste o fîntînă. El știa că prin acea pădure nu era nici o fîntînă. Nu lăsă pe frați să bea apă. Ci luînd sulita, înțepă fundul fîntînei de mai multe ori, și deodată începu a gîlgîi un sînge mohorît și cu rea duhoare. Gilgîia ca dintr-o vacă.

Acestea erau fetele zmeoaicei, care voiau să otrăvească pe Țugulea, feciorul moșului și al mătușei. Mergînd ei împreună, Țugulea zise fraților săi :

— Ia uitați-vă, fraților, de vedeți ce este, că nu știu ce mă dogorește.

— Ce să fie ! răspunseră frații uitîndu-se ; iacă un norișor roșu, vine după noi ca vîntul.

— Aia este zmeoaica bătrînă, mări, zise el. Vine după mine. Voi împrăștiți-vă care încotro și vă duceți acasă, ca să nu vă aflați în calea ei, căci vă face mici fărîmi.

După ce se despărțiră, Țugulea intră într-o peșteră, să se adăpostească pînă va trece zmeoaica. Urgisita de zmeoaică, unde venea, mare, venea turbată de minie, trecu ca fulgerul pe lîngă peșteră și apucă înainte, că nu vedea cu ochii de cătrănită ce era.

Țugulea îndată ieși din peșteră, încălecă și pe ici și pe acolo drumul. O luă la sănătoasă înapoi spre răsă-

rit și merse, și merse, pînă ajunse la curtea unui împărat, care de douăzeci de ani lucra un zid nalt foarte, ce cădea înspre partea moșiei zmeoaicei — nici el, vezi, nu avea pace de dînsa. Și tocmai atunci îl isprăvisе.

Cum ajunse acolo Țugulea, spuse împăratului că omorîse pe ginerii și pe fetele zmeoaicei. Apoi îi zise să dea poruncă grabnică la toți fierarii ca să-i facă îndată o măciucă de fier mare, cu care să omoare și pe zmeoaica bătrînă.

Împăratul priimi bucuros să facă Țugulea orice o ști el, numai să se scape de blestemata de zmeoaică.

Țugulea puse de făcu o gaură în mijlocul zidului cetății, apoi porunci și se aduse o grămadă de bucăți de lemne, cărora le dete foc în mijlocul cetății; în acel foc, puse măciuca de fier, ca să arză să se facă roșie.

Zmeoaica, după ce a'ergă într-o parte și într-alta și nu găsi pe Țugulea, mirosi ea că trebuie să fie la împăratul cel cu zidul mare. Se întoarse și, să te ții, pîrleo! într-un suflet ajunse, căzînd lîngă zid de ostencală și amărăciunc. Apoi se sculă cum putu și vru să sară peste zid. Sări, însă în sec. Dacă văzu că-i este peste putîntă a sări pe dasupra zidului, se urcă pînă la gaura ce-o făcuse Țugulea și începu a sorbi, voind să înghiță totul ce era în cetate.

Împăratul și oamenii din cetate se păreau a fi scriși pe părete, atît îi înmărmurise frica. Țugu-

lea nu-și pierdu cumpătul, ci, cu măciuca roșie ca focul și ținind-o de coadă, merse la gaură. Când sorbi o dată zmeoaica trase măciuca arsă tocmai în inimă. O dată răcni zmeoaica, zicînd :

— M-ai mîncat friptă, Țuguleo¹ și muri pe loc.

Împăratul, boierii și locuitorii acelei împărății mulțumiră lui Dumnezeu că i-a scăpat de zmeoaică, de fetele și de ginerii ei, căci multe rele le făceau ; iară mîntuitorului lor îi ziseră „Țugulea viteazul și înțeleptul”. După aceea, împăratul ridică pe Țugulea la mare cinste.

Țugulea trăi acolo cîtva timp ca în sînul mă-sii. Dară niște zavistioși¹ de boieri băgă în inima împăratului frica că Țugulea, odată, odată, are să-i ia țara.

Cum auzi unele ca acestea, împăratul se gîndea ce meșteșug să facă ca să scape de el. În sfîrșit, ascultă povețele celui mai pizmătareț din boierii cei bătrîni.

Trimise și chemă pe Țugulea. El veni.

— Țugulea viteazul — zise împăratul — Sfatul împărăției mele a găsit cu cale să te duci la împăratul stririlor, în pețit, să-i ceri fata pentru mine.

— Daca Sfatul împărăției a găsit cu cale, eu sînt gata să mă supui, răspunse el.

— Apoi, pe cînd hotărăști ziua plecării ?

— Cînd ar fi după mine, și mîine.

¹ *Zavistios* — invidios, dușmănos.

Îi gătiră cărțile ¹ ce trebuia să le ducă Țugulea, fi dete bani și porni, după ce își luă ziua bună de la împărat și boieri, iară gloatele îl petrecură pînă afară din cetate și se uitară după dînsul pînă nu-l mai zăriră.

Țugulea se duse mai întîi de se întîlni cu frații lui. Le spuse și lor cum a omorît pe zmeoaica cea bătrînă, apoi le făcu cunoscut și treaba cu care l-a însărcinat împăratul. Le dete și lor niște bani ca să-i ducă părinților, apoi se îmbrățișară și plecară.

Frații lui Țugulea începuse a se uita la el cam chiondorîș. Ei nu se puteau învoi cum de Țugulea să ajungă să le facă lor rușine. Ei mai mari, și să rămîie mai pe jos decît el, ca niște bobleți ².

Ducîndu-se Țugulea la treaba lui, întîlni în cale pe un om care striga că moare de foame. Se apropie de dînsul să vază ce fel de om este acela. Cînd, ce să vază ? un om ca toți oamenii, umbla după șapte pluguri ce ara, și din gură nu mai tăcea.

— Ce voinic mare ești tu, omule, de mănînci brazda de la șapte pluguri și tot strigi că mori de foame ? îl întrebă Țugulea ca p-un prieten.

— Eu nu sînt voinic — răspunse flămîndul — ci voinic este Țugulea, feciorul moșului ș-al babei, care a omorît pe zmeoaică, pe fetele și pe ginerii ei.

— Eu sînt acela, îi zise Țugulea.

¹ Carte — scrisoare.

² Bobleț — om prost, nătărău.

— Dacă ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oi prinde bine la ceva.

Îl luă și plecară. După cîteva zile de călătorie, dete peste un alt om, în gura căruia curgea apa de la nouă fîntîni și tot striga că moare de sete.

Îl întrebă și pe acesta ca și pe flămînd. Și dacă căpătă un răspuns care semăna cu al flămîndului, îl luă și pe acesta cu sine și plecă mai departe.

Se duse, se duse și iară se mai duse. Iară cînd fu să treacă niște munți, întîlni un alt om, cu două pietre de moară de picioare, care sărîa din munte în munte, și cînd fugea, iepurele pe spinare neteza, și striga că n-are loc unde să fugă.

Țugulea îl întrebă ca și pe ceilalți, iară omul răspunse tot ca ei. Îl luă și pe acesta și porni înainte cu Dumnezeu.

În calea lor, mai întîlni un om cu o mustață albă și cu alta neagră, îmbrăcat cu nouă cojoace și striga că moare de frig, deși era pe la nămiezi și soarele ardea ca în luna lui Cuptor.

După ce îl întrebă și el voi să meargă cu dînsul, Țugulea îl luă și pe acesta, și înainte, tot înainte, și înapoi nu se uita.

Merse ce mai merse și, cînd fu pe la amurgit, întîlni un om care se uita în sus cu un arc în mînă. Țugulea îl întrebă :

— Da ce faci acolo, omule ?

— Ce să fac — răspunse el — iaca, un țîntar a ajuns tocmai la vîntul turbat și voi să-l doborîd-acolo cu săgeata mea.

— Voinic trebuie să fii, omule — îi zise Țugulea — dacă tu poți să vinezi un țințar pe care noi nu-l vedem.

— Ce-are a face! Voinic este Țugulea, fiul moșului și al babei, care a omorât pe zmeoaica cu fetele și cu ginerii ei cu tot, zise omul.

— Eu sînt, răspunse Țugulea.

— Dacă ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oi prinde bine la ceva.

După ce mai merse ce merse, ajunse în niște văi foarte frumoase, de unde se întindea niște munți împodobiți cu copaci și cu o verdeață care desfăta inima, și acolo dete peste un om, care nu știu ce tot bombănea el din gură și, cînd amenința cu toiagul ce ținea în mînă, pe dată se făcea cîte o sută de păsărele.

Apoi, dacă îl întrebă Țugulea cu ce vitejii face el minunile astea, el răspunse că Țugulea este viteaz, care a făcut atîtea și atîtea voinicii.

Aflînd omul că vorbea cu Țugulea, s-a luat și el după dînsul ca și ceilalți.

Și merse cu toții, merse, merse ca cuvîntul din poveste ce d-aci înainte se gătește, și pe unde ajungea, întreba de împăratul stririlor. Pe la cetăți și sate, pe unde mîneau ei noaptea, toți îi conăceau și îi găzduiau cu bucurie cînd auzea de numele lui Țugulea.

Iară cînd fu într-una din dimineți, zăriră turnurile cetății unde locuia împăratul stririlor. În-

tinseră pictorul la drum și, cînd era în descară, ajunseră și ei la porțile cetății.

A doua zi se sculară, pe ochi mi se spălară, se îmbrăcară, se scuturară și pe Domnul lăudară, că le-au ajutat de au ajuns vii, nevătămați.

Spuse Țugulea tovarășilor săi pentru ce a venit, iară ei răspunseră că : dacă împăratul nu va voi să-i dea fata de bună voie, apoi o vor lua-o cu nepusă masă, că doară nu sînt ei de florile mărului cu Țugulea viteazul.

După ce a dat împăratului cărțile ce adusese Țugulea, acel împărat îi zise :

— Sînt gata a-ți da fata, dacă îmi vei săvîrși cu bine slujbele cu care am să te însărcinez ; iară de nu, unde îți stau picioarele îți vâ sta și capul. Aceasta să o știi. Îți dau soroc pînă mîine să te gîndești, dacă te încumeți ori ba.

— Mă încumăt, luminate împărate, îi răspunse Țugulea. Poruncește.

— Pînă mîine dimineată să-mi mănînci nouă cuptoare de pîine, îi porunci împăratul.

— Să se puie la cale coacerea lor cît mai curînd, răspunse Țugulea.

Hotărîră cînd să vie să înceapă a mînca. Se puseră și paznici care să ia aminte.

Pe seară, veniră cu toții. Apoi, uitîndu-se la Flămîndul. Țugulea îi zise :

— Să te vedem, nene Flămîndule.

— Las' pe mine, răspunse acesta. Luați-vă cîte o pîine, ca să aveți și voi ceva gustărică.

Și începînd a arunca cîte zece pîini în gură și a le înghiți, sfîrși cuptoarele pînă la miezul nopții. Parcă arunca după spate. Mai adună și codriceii ce mai rămăseseră de la tovarăși, îi înghiți și pe aceștia și începu a striga :

— Mor de foame ! mor de foame !

Strejarii, care rămaseră ca niște bostromengheri ¹, uitîndu-se cum piereau pîinile, se duseră de spuse împăratului despre cele întîmplate.

Se minună și împăratul. Apoi, zise să-i aducă nouă buți de vin și porunci lui Țugulea să le bea pînă în ziuă.

Țugulea zise Setosului :

— Pe dinsele, nene Setosu !

— Numai atît ? întrebă el.

Trase cepurile la cîteva buți dodată, și pe toate le înghițea, de părea că intră vinul în pămînt.

După ce le isprăvi, începu și el a striga :

— Mor de sete ! mor de sete !

Împăratul începu a se îngrijura cînd îi spuseră strejarii cele ce se întîmplară și începu a încălzi cuptorul cel mare cu nouă cară de lemne.

Dînd poruncă lui Țugulea de a intra în cuptor, el se uită la Frigurosul și-i zise :

— A venit și vremea ta, nene Mustățio.

— Cum o să vă pui să faceți nițele cuie, clănțănindu-vă dinții ! răspunse el.

Și, în adevăr, cum ajunse la cuptor, carele era roșu ca para focului, puse mîna pe mustața lui

¹ *Bostromengher* — caraghios.

cea albă, smulse cîteva fire dintr-însa și le aruncă în cuptor. Deodată, la gura cuptorului se făcu brumă. Apoi intrară în cuptor toți megiașii lui Țugulea cu dînsul împreună și începură a striga că le degeră.

Cînd veni împăratul și văzu, se luă de gînduri cu Țugulea ăsta năzdrăvanu.

Și cerînd ei, împăratul porunci de mai aduse nouă cară de lemne, le dete foc, dară parcă ardea pe gheață.

Împăratul acela avea o pațircă¹ de fată slujitoare, care se lua în goană cu ogarii.

Porunci lui Țugulea să trîmiță și el pe cineva din ai săi ca, împreună cu fata, să se ducă la Fîntîna Ielelor, să aducă cîte două urcioare de apă. Dacă omul său va veni înainte, îi va da pe fie-sa ; iară dacă slujitoarea lui va veni mai-nainte, să știe că pe toți megiașii lui îi pune în țepă, și pe dînsul într-una mai sus decît pe toți.

Țugulea priimi. Apoi, uitîndu-se la soțul său cel cu pietrele de moară de picioare, îi zise :

— Ce zici tu, verișcane, umflăm noi fata, ori ne odihnim în vîrful țepelor ?

— Să cercăm și noi, poate că vom lăsa frigările alea pe seama împăratului.

Omul cu pietrele de picioare și fata fugătoare porniră împreună, fiecare cu cîte două urcioare, și aide, aide, de vorbă, ajunseră la Fîntîna Ielelor.

¹ *Pațircă* — fată vioaie, neastîmpărată.

Aci, fata umblă cu șmecherii. Și cum era și cam nurlie, mîglîsi¹ pe omul cu pietrele de picioare și îl înduplecă să se puie cu capul în poala ei, pînă s-or mai odihni nițel ; și să-i caute în cap. Tot căutîndu-i în cap, el adormi. Fata, cum îl văzu că adormi bine, luă o căpățîna de cal uscată, ce era acolo alături, îi puse capul binișor pe dînsa, îi varsă urcioarele lui, ia p-ale ei și o plecă la sănătoasa. Nici drumul ei, nici picioarele ei.

Țugulea cu ai săi sta pe o măgură și se uita înspre locul de unde trebuiau să vie cei trimiși să aducă apă. Cînd, vede pe fată. Unde venea, mare, venea, ca vîntul. Omul nu se vedea, nu se auzea. Atunci, zise săgetătorului celui dibaci :

— Ia te uită, fîrtate, de vezi ce face megiașul nostru.

— Doarme cu sforăitele — răspunse acesta — cu capul pe o căpățîna de cal mort și uscată.

Unde întinde arcul, dădu drumul săgeții, și tranc ! drept în căpățîna de cal lovi, de sări cît colo de sub capul omului. Acesta, odată sări în sus, și ia pe fată de unde nu e.

Umplu urcioarele numaidecît. Apoi ca gîndul porni, sărind cîte zece conace² dodată ; ajuns pe fată tocmai la poarta palatului și, trecînd pe lîngă dînsa, îi sparse și urcioarele cu pietrele de la picioarele lui.

¹ *A mîglîsi* — a amăgi, a ademeni.

² *Conac* — distanță dintre două popasuri.

Cînd duse urcioarele sus la împăratul, acesta întrebă :

— Dară fata pe unde a rămas ?

— Vine pe urmă, îi răspunse Țugulea.

Ajungînd și fata, și mergînd și dînsa la împăratul, îi spuse toată șiritenia.

Împăratul toată noaptea n-a putut să doarmă, frămîntîndu-se de gînduri. A doua zi, unul din sfetnici, care știa păsul împăratului, veni și-i spuse ce să mai zică lui Țugulea să mai facă. Plăcu împăratului sfatul și, chemîndu-l, îi zise :

— Țuguleo, mi-ai făcut tot ce ți-am poruncit, încă o slujbă mai cer de la tine, și apoi pace.

— Poruncește mai degrabă, împărate, căci poate să se supere împăratul ce m-a trimis de atîta zăbavă, și aceasta n-aș voi-o nici în ruptul capului.

— Să-mi faci să nască, într-o noapte, cincizeci de femei sterpe !

— Ce mai treabă ! zise Țugulea. Să se aducă numaidecît la fața locului.

Porunci împăratul de aduse cincizeci de femei și le-a băgat pe fiecare în cîte o cămară. Țugulea ridică ochii către vrăjitor și zise :

— Arată, Învățatule, ce poate toiagul tău cel plin de vrăji.

— Putea împăratul să dea porunci mai grele de făcut ; aceasta este jucărie, răspunse el.

Și, intrînd în cămările femeilor, bomboni la

fiecare cite ceva din gură, și pe fiecare le lovi ușor cu toiagul pe spinare, apoi ieși. Una după alta, ele născură pînă dimineată.

Cînd veni împăratul a doua zi și auzi orăcăitul copiilor, de-i împuiase urechile, se luă cu mîinile de păr și plecă îndată. Cînd să păsească pragul porții de la aceste case, ca să se ducă la palatul lui, vrăjitorul îl atinse și pe dînsul cu toiagul, și îndată se pomeni cu cîțiva boboci de rață măcăind după dînsul.

Risără și împărăteasa și sfetnicii cînd văzură pe împăratul cu bobocii după dînsul.

Iară el se spăimîntă de poznele ce făcuse Țugulea și, nemaicutezînd să-i mai dea vreo poruncă, otărî să-i dea fata.

După ce se pregătiră tot ce trebuia de drum, Țugulea luă pe fata împăratului și porni, petrecîndu-i împăratul cu toată sila¹ lui, cu trîmbițe și cu buciume, cu tobe și cu surle, pînă afară din cetate.

Și, luîndu-și ziua bună de la împăratul, Țugulea își cătă de drum, lăsînd pe fiecare din megiașii săi pe Ța locurile de pe unde îi luase.

Mergînd el, băgă de seamă că fata împăratului stririlor era tristă. Iară dacă o întrebă care să fie pricina de stă tristă, ea îi răspunse :

— Sînt în stare să-mi fac seamă singură, dacă voi cădea în mîna împăratului celui ce te-a trimis pe tine, și nu m-ai lua tu.

¹ *Silă* — putere, armată.

Îi plăcu lui Țugulea vorbele astea și îi merșeră tocmai la inimă. N-avea, însă, ce face. Trebuia să se ție de cuvîntul ce dase celui ce l-a trimis.

Pe drum, văzu un vultur. Țugulea trase o săgeată din tolbă, o așeză la arc și îl luă la ochi. Vulturul îi zise :

— Nu da, Țugulea viteazu, că mult bine ți-oi prinde cînd vei fi în nevoie și te vei gîndi la mine.

Țugulea îl lăsă și plecă înainte. Ajungînd într-o pădure mare și înnoptînd, a mas acolo. Făcu un foc mare și se puse a se odihni. Cînd fata, dodată, strigă speriată :

— Ursul !

Țugulea, de unde ședea și începuse a ațipi lîngă foc, o dată sări drept în sus, puse mîna pe arc și pe paloș : cum văzu ursul, îl luă la cătare cu o săgeată. Ursul, însă, stătu locului și începu a striga :

— Nu mă omorî, Țugulea viteazu, ci mai bine scoate-mi steapul¹ ce mi-a intrat în labă, că mult bine ți-oi prinde și eu cînd vei fi vrodată la nevoie și te vei gîndi la mine.

Țugulea se opri, iară după ce veni ursul la dînsul, se căzni pînă ce îi scoase steapul, apoi îl legă la bubă și ursul plecă mormăind de unde a venit.

A doua zi, pornind dis-de-dimineată, a mers toată ziua. Cînd era, însă, pe la scăpătatul soarelui,

¹ *Steap* — ghimpe, așchie.

ajunse și el la împăratul ce-l trimisese. Cum ajunse, îi înfațișă pe fata împăratului stririlor.

Împăratul, cum văzu pe Țugulea, intră în grozile morții. El îl credea pierit.

Apoi priimi cu mare cinste pe fată și-i pregăti pentru dormit cămara unde dormea mă-sa. Lui Țugulea, îi dăde și lui o cămară în palaturile împărătești. Apoi spuse împăratului tot ce păți pînă ce îi aduse fata.

Peste noapte, împăratul ținu sfat. El zise sfetnicilor săi :

— Ce socotiți, boieri dumneavoastră, să facem cu Țugulea ăsta ? El ne-a scăpat de neaga-reaua aia de zmeoaică și de ai săi. Acum, nu care cumva să-i vie poftă să și domnească ? Și atunci, ce ne facem noi ? O să se verse sînge peste sînge și cînd, în cele de pe urmă, tot el, pare-mi-se, o să biruiască.

— Nu te teme, împărate — zise sfetnicul cel pizmătăreț — ne curățăm noi de el, numai să poruncești cuiva să-l otrăvească, ori să-l puie bine.

— Ce stai dumneata de vorbești ? zise alt sfetnic. Cu otravă se răsplătește cel ce a făcut atîtea slujbe și ne-a scăpat de nevoia ce era pe capul nostru ?

— Ai dreptate — răspunse un al treilea sfetnic — eu dau cu părerea că cinste împărătească să se dea lui Țugulea și să se așeze în trebile împărăției cele mai înalte, să se rădice la rangul de boier din doisprezece.

Mai ziseră unii una, alții alta, dar nicicum nu se înțelegeau, din pricina pizmătărețului de boier.

— Eu socotesc — răspunse împăratul, tăindu-le cuvîntul — că ar fi cu dreptul ca el să ia de nevastă pe fata împăratului stririlor ce o aduse acum ; căci el și-a pus viața în primejdie de a adus-o. Deși îmi place prea mult, de mi se scurg ochii după o așa bucatăică gingașă, dară mă lipsesc de un așa odor, și-l las pe seamă cui mi l-a adus. Apoi, după ce-l voi dărui împărătește pentru slujbele ce a făcut mie și locuitorilor împărăției mele, să-l poftesc a se duce la țara lui. Astfel, putem scuti pe biată sărăcime de vărsarea de sînge, căci nu crez eu ca un viteaz ca dînsul să se cerce a se atinge de drepturile mele, rămase de la moși de la strămoși. Numai să întrebăm și pe fată, dacă vrea să-l ia de bărbat.

— Înțelepțește ai grăit, împărate — răspunseră cea mai mare parte din sfetnici — și judecata măriei-tale va fi plăcută și lui Dumnezeu.

A doua zi, împăratul chemă pe Țugulea și pe fata de împărat în divanul cel mare, și le spuse ce a găsit cu cale Sfatul împărătesc.

Fata împăratului răspunse :

— Să-ți dea Dumnezeu ani mulți, împărate, și să domnești cu pace. Așa mi se pare și mie a fi după dreptate. Eu însămi era să ți-o spui, dacă n-ai fi voit să cunoști. Cînd o împărăție are parte de un stăpînitor așa de drept și nepărtinitor, ferice de noroadele din împărăția aceea.

— Văzui și eu, împărate, o judecată dreaptă în viața mea, zise și Țugulea. Și fiindcă tu îmi dai fericirea, brațul meu este închinat împărăției-tale. Când va cădea vro pacoste pe capul norodului tău, gîndește-te că este pe lume un Țugulea, care va fi gata a-și vărsa sîngele pentru tine și pentru țara ta.

Apoi Țugulea, după ce priimi și daruri împărătești, peste cîteva zile porni cu logodnica lui, gîndul fiindu-i să meargă a-și mai vedea părinții. Și într-acolo și porni.

Cînd a plecat Țugulea de la curtea împărătească, împăratul cu ai lui l-a petrecut cu cinste împărătească pînă la hotar. Și despărțindu-se, își luară ziua bună unii de la alții.

Fata și Țugulea parcă zbură, iar nu mergea, de bucurie că le împlinise Dumnezeu dorința. Și mergînd, ajunseră la locul de întîlnire cu frații săi, pe cînd soarele era în cruci.

Cînd văzură frații pe Țugulea cu o logodnică mai frumoasă decît florile și mai albă decît spuma laptelui, îi puseră gînd rău. Pînă a nu se culca, ei se furișară de Țugulea, se dară mai cît coala și începură a plănuî, cum să facă să se scape de el.

— Noi, acum, o să fim de rîs în sat, pe lîngă fratele nostru, zice cel mijlociu.

— Să răpunem pe Țugulea, zise fratele cel mai mare. Tu să-i iei calul și eu nevasta.

Cum plănuiră, așa și făcură.

Peste noapte, se sculară și, cu o mînă tremurîndă, taie pe Țugulea, îi ia fata și calul și o rup d-a fuga : și fugi, și fugi : pînă ce, cînd se crepa de ziuă, era aproape de satul lor.

Fata, unde se puse pe un plîns, de nu o putură mîngîia cu nici un chip.

— Noi sîntem înțeleși, îi ziseră frații. Să știi că te omorîm și pe tine, daca ne vei spune că noi am ucis pe Țugulea.

Ajunseră la părinții lor.

Cînd auziră părinții lui Țugulea că a fost ucis într-o bătaie cu niște zmei — după cum îi spuseră frații — plîngeau și lemnele și pietrele de mila lor. Nu puteau ei face să li se usuce lacrămile de la ochi, ferească Dumnezeu. Și se tînguiau și se boceau, de nu se mai puteau astîmpăra.

Fata plîngea și ea, biet, înfundat, căci nu cuteza să dea grai din gura ei.

Țugulea scăpase cu o scînteie de viață, căci frații nu-l omorîse de tot. Cînd a fost dat ei cu sabia, le-a tremurat mîna de frică și nu i-a retezat capul. El, viîndu-și nițel în simțiri și neputîndu-se scula, a început a geme de durere și urgie, mai cu seamă cînd văzu că nu era lîngă dînsul nici fata, nici calul.

Și, gîndindu-se la tristeț¹ lui și la biata fată

¹ Triste — soartă, noroc.

pentru care nu ştia ce o să pată şi ea din mîna fratilor lui. îşi aduse aminte de vultur şi de urs.

Nu trecu mult şi se pomeni cu vulturul la capul lui. Si pe cînd îi spunea ce păţi, o dată se auzi prin pădure glasul ursului : mor ! mor ! mor !

Venea, nene, ursul, de duduia pădurea, trosnea uscăturile pe unde călea şi răpăia ramurile pe unde trecea.

Vulturul, cît p-aci era s-o ia la sănătoasa, dară dacă văzu că şi ursul vine în ajutorul lui Țugulea, se lăsă din zbor, iarăşi, lîngă dînsul.

Abia mai putu Țugulea să spună şi ursului ce păţi. Apoi, cu grai stîns, ceru niţică apă. Vulturul se repezi la fîntînă şi-i aduse apă în guşă. Pînă atunci, zise ursului să-i pipăie ranele, fiindcă el nu e cîrnic¹, şi să-i așeze toate oscioarele la locul lor, de vor fi zdrobite.

Cum îi aduse apă, Țugulea bău. Ursul zise vulturului :

— Ce vom face acum şi noi pentru binefăcătorul nostru, ca să nu-l lăsăm să moară ?

— Să-mi cauţi două citurele² — răspunse vulturul — să mi le legi de picioare, şi mă voi duce ca gîndul să aduc leacuri pentru Țugulea de la apa Iordanului, unde sînt două fîntîni cu apă vie şi apă moartă, căci şi el ne-a făcut atîta bine.

¹ *Cîrnic* — care crîcneşte ; primejdios.

² *Citură* — ciutură, găleată.

Căută ursul citurelele, le legă de picioarele vulturului, și acesta zbură ca vîntul înspre apa Iordanului, și se întoarce ca gîndul.

Ursul nu se mișcă de la capul lui Țugulea.

Cum veni vulturul, turnă ursul apă moartă peste toate ranele și se încheagă carnea, turnă apoi de două, trei ori, apă vie, și se vindecă Țugulea de toate metehnele, rămîind cum l-a făcut mă-sa, sănătos și întreg.

Văzîndu-se Țugulea voinic ca și mai nainte, mulțumi vulturului și ursului, apoi le zise :

— Eu văz că m-ați iubit mai mult decît frații mei. Nu mai am nimic pe lume acum. De azi încolo, voi trăi cu voi ca niște frați.

— Priimim bucuroși, răspunse vulturul. Dară cum vei putea trăi departe de iubita ta și de șoi-muleanul tău ?

Dacă nu este cu putință, mai zise Țugulea, să...

— Să-ți tai cuvîntul cu miere, răspunse ursul : dară trebuie să fie cu putință. Vulturul se va duce ca ștafetar, să afle ce este pe la frații tăi. Eu voi sedea cu tine și, cînd va fi vreme cu prilej, vei merge să-ți iei soția și, de voiești, vom conceni ¹ și pe frații tăi.

— Bune sînt povețele astea, adause Țugulea.

¹ *A conceni* — a nimici, a sfîrși.

Se duce vulturul, află toate întâmplările și se întoarce de spuse lui Țugulea ca să facă ce-o face mai curînd, căci pe fată o silesc toți cu totul să ia de bărbat pe unul din frați, cu gînd că Țugulea este mort.

Cum auzi Țugulea porni cu tovaroșii lui, vulturul și ursul, și peste cîteva zile ajunseră aproape de casa lor. Așteptară pînă înseră și se duseră pe întunec în curte.

Intrînd în curte, ursul începu să mormăie. Frații ieșiră afară speriați și se luă după urs, ursul coti și se întoarce lîngă Țugulea.

Între acestea, fata îi luă armele de unde le pusese frații și întîmpină pe Țugulea cu ele. Iară vulturul se repezi la coșar, unde era calul lui Țugulea, care tot nicheza, îi dezlegă căpăstrul cu ciocul, și el veni lîngă stăpînu-său.

Ursul și vulturul își luară ziua bună, după ce-l văzură înarmat, și plecară, zicîndu-i să se păzească a nu cădea în capcană.

După plecarea lor, Țugulea intră în casă, la părinți. Ei nu-l mai cunoșteau. Dară fata, cu lacrimile suroaie pe obraz, le povesti adevărata istorie a omorîrei lui Țugulea.

Frații lui Țugulea adunase pe toți megiașii, zicînd că a intrat ursul în sat. Cînd veniră și văzură pe Țugulea, rămaseră ca bătuți de Dumnezeu.

Calul lui Țugulea sări și-i omorî pe amîndoi cu picioarele, apoi veni lîngă stăpînul lui cel adevărat, lăcrimă și îi linse mîinile.

Cînd auziră megiașii faptele cele proclate¹ ale fraților lui, ziseră că urgia lui Dumnezeu a căzut peste dinșii, omorîndu-i calul.

Tocmai istorisea părinților lui tot ce pățise în pribegia lui, Țugulea, cînd deodată se auzi un zgomot în curte.

Ieșiră să vadă ce este. Ce gîndiți că mi-au văzut ? O ceată de ostași. Căpetenia ostașilor descălecă, se apropie și-i dădu niște cărți împărătești.

Împăratul stririlor murise. Această carte ce-i aduse era adiata² împăratului. Căci, bolnav fiind pe patul morții, l-a fost întrebat sfetnicii și gloatele pe cine le lasă împărat, pentru că n-avea alți copii.

Împăratul le-a fost răspuns că mai vrednic nu cunoaște pe nimeni decît pe Țugulea. Atunci s-a scris adiata, s-a iscălit de împărat și de toată obștea.

A doua zi, Țugulea a pornit la împărăția lui cu soția și părinții săi. Cum ajunsese acolo, veni știre că este ales de împărat și la cetatea ce o scăpase din urgia zmeoaicei, a fetelor și a ginerilor ei. Pa-sămite murise și împăratul d-acolo și nici el n-avea urmași.

Apoi Țugulea, unind amîndouă împărățiile, se cunună cu fata, iubita lui, și făcu o nuntă de se

¹ *Proclat* — nelegiuit, ticălos.

² *Adiată* — testament.

duse vestea peste tot pământul și rămase de povestit la urmașii urmașilor lor.

Și domniră pînă ce Dumnezeu voi cu ei. Iară eu :

Incălecai pe un lemn,

La bine să vă îndemn ;

Incălecai pe un cocoș

Să vă spun la moș pe groș.

Povestită d-un țăran din distr. Vlașca, comuna Bulbucata, și comunicată de frate-meu. G. Ispirescu. Publicată pentru prima oară în *Legende sau basmele românilor*, p. a II-a, f. II, 1876.

P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, adunate din gura poporului. București. 1882. pp. 313—332

**PIPĂRUȘ PETRU
ȘI FLOREA ÎNFLORIT**

A fost ce-a fost, că de n-ar fi fost, nu s-ar povesti.

A fost odată o muiere văduvă, îi murise adecă bărbatul și ea rămase cu trei copii : doi feciori și-o fetiță. Și nu era săracă văduva, că bărbatu-său, fie iertat și mîile¹ pe unde a inserat, fusese un om foarte harnic ; avea o moșioară bună, avea boi și plug de putea ara ea de ea, fără de a să mai în-sîmbra² cu alții, și mai avea ea cîte ceva, știi, cum au muierile care rămîn după oamenii harnici. Destul că era pe timpul aratului, toată lumea ara și sămăna ; deci, să pun și feciorii ei într-o zi să meargă la plug, să are un loc într-o poiană, bună-oară. Pleacă deci feciorii într-o dimineață la plug, dar nu-și iau merinde, că n-aveau coptură, ci spun mamei lor să le trimită de amiazi acolo.

— Bine, dragii mamei — zise văduva — dar cine să vă aducă vouă de amiazi, că eu nu pot

¹ Să mîneze, să se odihnească.

² A se *însimbra* — a se întovărăși.

merge, vedeți voi bine că sînt beteagă, iar sora voastră nu știe unde-i locul nostru din poiană, ea n-a fost niciodată acolo, și, de nu alta, s-a prăpădi prin acea săcretă¹ de pădure, ori a nimeri chiar la curțile zmeului, apoi atîta o mai vedem !

— Nu te teme, mamă — zic feciorii — nu te teme, vom trage noi o brazdă cu plugul de cum ieșim din sat și pînă la loc, de nu poate greși, numai tot pe brazdă să vină.

Să duseră deci feciorii și să apucară de lucru, și arară pînă la amiazi, dar nici pomană să le vină sora cu ceva de gustare ; și sloboziră boii la pășune, și după ce să săturară boii, iară îi înjugară și arară pînă la ojină². Atunci nu mai puteau feciorii de foame. Să hotărîră deci să meargă acasă. Nu știau ei ce s-a putut întîmpla : rătăcit-a soru-sa prin pădure ? N-a trimes-o mumă-sa ? Ori ce poate să fie, de-i lasă o zi de primăvară fără mîncare ?

Cum ajung în curte, întreabă pe muma lor :

— Ei, bine, mamă, dar cum de n-ai trimes pe sora noastră cu gustarea, de ne lași să venim în sat de pe la ojină ?

Auzind biata lor mamă vorbele acestea, căzu ca lovită de trăsnet, căci ea trimesese pe fată cu gustarea, deci știa că alt modru³ nu poate să fie decît că s-a rătăcit prin acea săcretă de pădure, cine

¹ *Săcret* — neumblat, ascuns.

² *Ojină* — gustare pe la orele 5 după amiază.

³ *Modru* — chip, puțință.

știe unde ! După ce-și mai veni în fire, le spuse copiilor, tot plîngînd :

— Spusu-v-am să nu mergeți la plug, dacă n-am avut ce vă pune merinde ? N-am zis că s-a pierde biata copilă prin pădure ? Iat' că s-au împlinit vorbele mele : mai bine era de mințam ! Vai de mine și de mine, copila mea, sufletul meu, nădejdea mea ! A dat zmeul de ea, nu-i alt modru, ori că au mîncat-o lupii.

Auzind feciorii plînsul și văietarea mamei lor, să puseră pe gînduri, ce-ar fi de făcut ? Să sfătuiesc, să gîndesc, dau în dreapta, întreabă-n stînga... sora nu-i, ca-n palmă ! Deci, zice feciorul cel mai mare :

— Mamă, nu mai plînge, bun e Dumnezeu și eu gîndesc că trebuie să aflu pe soru-mea : plec mîine dimineată, plec mamă, ba nici nu stau pînă dimineată, cum iese luna plec și fără ea nu mă mai vezi : mă tot duc pînă dau de ea, ori vie, ori moartă, și ți-o aduc acasă, ori că-mi pun capul.

Auzind biata mamă vorbele acestea hotărîte, să mîhni și mai tare : presimțea oareși cumva că într-un ceas rău pleacă feciorul de acasă : deci, să încercă a-l îndupleca să rămînă acasă, începu să plîngă că doară l-ar putea opri, dar toate fură în zadar, feciorul și-a fost pus caru-n pietrii să nu să oprească pînă nu va da de soru-sa. Pleacă deci la drum, iar mumă-sa rămîne plîngînd, numai cu copilul cel mai mic acasă. Și plîngea și să văieta cît o lua gura. Și cum să nu plîngă biata

mulier ; numai ieri dimineață, nu mai departe decât ieri dimineață, avea trei copii, acum numai de are unu : fata-i pierdută, iar feciorul cel mare a plecat pe o cale de unde nu-i modru să se mai întoarcă. Nu-i trebuia bieteii mulierii mîncare, nu băutură, nu hodină, nici lucru, ci tot ieșea pînă afară la poartă, plîngînd și frîngîndu-și mîinile, și iar intra înlăuntru în casă, sta să moară de urît, fără copiii ei, afară n-afla pe nimeni cine să o mîngăie. Cît era ziuica de mare tot plîngea ; de era în casă, era tot cu ochii la fereastră, doară își zărește fata ori feciorul cel mai mare : dacă ieșea afară, în curte, în drum întreba pe toți călătorii :

— Nu mi-ați văzut fata ? nici feciorul ?

Dar nime nu știa spune ceva despre ei, de la plecarea lor. În sat să lățise faima că zmeul a furat pe fata văduvei, că feciorul cel mai mare s-a dus s-o caute și nu s-a mai reîntors.

Așa și era. Feciorul cel mai mare să duse să își afle pe soru-sa. El s-a tot dus pînă în pădure, acolo a dat de-o brazdă proaspătă și s-a dus tot pe ea, pînă a nimerit la niște curți, la curțile zmeului. Și erau întărite curțile zmeului, ca la zmei, tot cu stînci de bolovani, dar el nu să înfrica de loc, ci sui treptele celea de piatră, gîndindu-și : „Ce-a vrea Dumnezeu, aceea a fi cu mine, dar eu întru ; de nimeresc la soru-mea, bine, de nu, chiar la zmeul să fie, tot cu-o moarte-s dator, dar ne-căutate nu las aceste curți“.

Aşa şi făcu. Întră înlăuntru. Adecă acolo, pe cine află? pe soru-sa gătită, Doamne, ca o grofoaie¹ şi făcînd demîncare.

— Bună ziua, soră !

— Să-ţi deie Dumnezeu bine, frate, dar tu cum ai ajuns aci ?

— Eu ? cum mă vezi ; dar tu cum ai ajuns ?

— Oh, frate dragă, bine zicea mama să nu mergeţi voi la plug fără merinde, că iată, m-a trimes la voi cu demîncare şi eu am venit tot pe brazdă, gîndind că dau de voi, cînd colo, nimerii unde mă vezi. Acum ce va fi cu tine, că îndată vine zmeul şi poate că te omoară, de nu ne-a omori încă pe amîndoi ? Mai bine rămîneai acasă, că de scăpat tot nu mă poţi scăpa, iar de te omoară zmeul, biata mamă o să să prăpădească de supărare.

Atunci numai văzură că să deschid uşile şi un buzdugan intră în casă, să învîrte de trei ori deasupra mesei şi să anină într-un cui în părete.

— Ce e aceasta, soră ? întreabă fratele.

— O, frate, acesta e semnul zmeului : cînd vine buzduganul, e semn să pun mîncările pe masă, că întlată-i aci. Dar oare, unde să te ascund dinaintea zmeului ? Ian hai şi te bagă colea, sub covată.

De-abia avu biata soră atîta timp cît să pună covata pe frate-său, şi zmeul fu aci :

¹ *Grofoaie* — soţie de grof, boieroaică.

— Tu, mîndruţo, parcă-mi miroasă a om pe-aci, cine-i aci ?

Biata fată dă să mintă că mîncările miroasă, ba una, ba alta, dar zmeul zmeu, nu crezu nimic, ci o făcu să spună cine a venit şi că e sub covată.

— Aşa ? zise zmeul. Atunci de ce să teme de mine ? Hai, cumnate, afară, să te omenesc dacă venişi la casa mea !

Şi scoase pe fecior afară şi-l puse la masă, şi porunci fetei :

— Mie să-mi puni nouă coaste de porc şi frate-tău două, mie nouă cupe de vin şi frate-tău două, şi măi cumnate, la noi e datina că : care gată mai iute de mîncat, să arunce ciolanele în capul cărui întîrzie ; acum, hai la mîncare !

Şi să pun la mîncare ; pînă mîncă feciorul oleacă de carne de pe o coastă, zmeul mîncă toată porţia şi prinde a arunca ciolanele în capul feciorului. Văzînd zmeul că feciorul nu să apără, că să teme şi tremură, îi zise :

— Hai, cumnate, afară la largul, să văd mai bine ce cumnat am ; dar să-mi spui pe unde vrei să mergi, pe horn ca mîţele ori pe uşă ca cîinii ?

— Eu mă duc pe uşă ca oamenii, zise feciorul.

Şi iese pe uşă, dar zmeul ieşise pe horn ca mîţele şi să repezi asupra lui şi-i taie capul. Apoi scoase inima şi i-o puse într-un blid, şi trupul îl îngroapă sub un gard.

Văzînd biata văduvă că trece o zi, trec două, şi trei, şi nu-i mai nimereste nici fata nici feciorul,

era să se arunce în fântină de supărare, dar iarăși întărește firea și zice : „Doamne, fie voia ta !“

Dar pe feciorul cel mai mic nu-l mai prindea starea, nu putea de jalea mamei și de dorul frate-său și a soru-sei. Deci, într-o dimineată, zice :

— Mamă, ce-a rîndui Dumnezeu, aceea să fie cu mine, dar eu n-am pace pînă nu dau de soru-mea și de frate-meu. De aceea nu te supăra, că eu trebuie să merg pînă unde voi da de ei.

Acum, biata mamă iar începe a plînge și a să dăoli ¹ :

— Dar nu merge, cui mă lași ? Știu că nici tu nu te vei întoarce, fie-ți milă de bătrînețele mele și stai baremi tu aci, dacă de ei n-avui parte.

Dar feciorul era neastîmpărat de dorul frate-său și al soru-sei și deci trebui să plece. Și să duse, și nimeri nici mai bine nici mai rău, de cum o nimerise frate-său cel mai mare.

Acum, biata văduvă nu mai avea nici un copil, nici o bucurie, nici o mîngîiere, nici un ajutor ; rămăsese singură ca cucul. Multă vreme o fi tot plîns biata de ea, multe nopți le-o fi petrecut fără somn și zile fără mîncare, dar la urma urmelor îi întări Dumnezeu inima și începu a-și veni în fire. „Să mă sodomesc ². e păcat de moarte, trebuie să trăiesc și năcăjită, cum am trăit în bine pînă aveam bărbat și copii“, își zise văduva, și prinse

¹ A se dăoli — a se boci, a se văicări.

² A se sodomi — a se prăpădi, a se nimici.

a mai lucra cîte ceva și a mînca, să nu să omoare cu foamea pînă mai are zile.

Într-o dimineată, cum mătura prin casă zicînd rugăciunile, iată, vede un bob de piper jos, și să pleacă de-l ridică și-l pune pe masă. Dar bobul să durdulică de pe masă și iară cade jos. Ea, ca mu-iere strîngătoare, nu lasă să să prăpădească nici un fir de piper, deci să pleacă și, ridicîndu-l, îl băgă în sîn. Firul cel de piper nu stă în sîn ; cum ? cum nu ? destul că și din sîn iese și cade chiar în-aintea ei. Ea iară să pleacă și-l ridică de jos, și-l băgă în gură, și zicînd rugăciunile, îl scapă pe gru-mazi la vale. Din minuta aceea, văduva prinde grea și la nouă luni face un drag de fecior, de să mai fi avut doi ochi să te uiți la el.

Ea chemă pe preotul satului, îl botșează și-i puse numele Pipăruș Petru, căci dintr-un fir de piper era zămislit. Și creștea copilul, dar creștea ca din apă. Cînd era de-o lună, era ca alții de-un an, cînd era de două luni, era ca altul de trei ani, și începu a umbla pe uliță și-a vorbi toate celea. El tot au-zea pe oameni vorbind : „Ce mai fecior, pagubă că nu-i trăiesc frații, că ei trei ar bate un sat în-treg cînd s-ar mînia bine“. Așa azi, așa mîne, așa ziceau oamenii în toate zilele. Cînd era Pipăruș Petru de trei ani, era cel mai frumos și mai voinic fecior din tot satul.

Într-o zi, întrebă pe mumă-sa :

— Mamă, mai avut-am eu frați ?

Dar ea, temîndu-se să nu meargă și el ca frații lui și să nu să mai reîntoarcă, îi zise :

— Nu, fătul meu, n-ai avut nici un frate.

— Nu ? Atunci fii bună și-mi dă o dată țîță, dar pe sub pragul casei. Și ridică Pipăruș pragul casei cu degetul cel mic, iar mumă-sa să plecă să-și bage țîța pe sub el și să lăpteze pe fiu-său. Atunci, Pipăruș lăsă puțin pragul în jos de o cam strîngea pe mumă-sa, și-o întrebă :

— Mamă, mai avut-am eu frați ?

Ea, văzînd că nu-i alt modru, îi spuse :

— Da, ai avut doi frați și-o soră, pe soru-ta a furat-o zmeul iar frații s-au dus să o caute, și de atunci nu i-am mai văzut.

Atunci iar ridică pragul și zise mame-si :

— Acum scoală-te și-mi fă o azimă de grîu curat, frămîntată cu lapte numai din țîțele tale, că eu am semne că trebuie să dau de ei și să-i aduc.

Auzind vorbele acestea, biata mamă iară începe a plînge și a să văieta.

— Dar cum te lasă inima să mă lași acum la bătrînețe, slabă, beteagă, singură ? N-am dus și nu duc destul bănat ¹ după cei trei, acum te mai prăpădești și tu prin cea săcretă de lume, de nu alta, va da zmeul de tine, de nici de nume nu-ți voi mai auzi. Rămîi dragul mamei aci, nu te mai duce nicăiri : fi-va ce va rîndui Dumnezeu de noi, numai

¹ *Bănat* — părere de rău, jale.

nu merge ; rămîi și te însoară, batăr¹ de tine să am parte.

Ei, dar Pipăruș Petru era voinic, lui îi trebuia vitejii, deci nu scăpă mumă-sa de gura lui pînă ce nu-i făcu o azimă de făină de grîu curat, frămîntată numai cu lapte din țîțele ei și cu lacrimi din ochii ei. După ce i-a copt-o ca rufa, Pipăruș și-o puse în traistă și zise :

— Rămîi sănătoasă, mamă, nu te supăra de loc, că nici trei zile nu vor trece și eu trebuie să fiu înapoi, ori cu veste bună ori rea, dar mai cred că cu bună.

Și se luă Pipăruș Petru la drum, du-te, du-te, pînă dă în pădure, și acolo nimerește o brazdă mai astupată. „Hai să merg pe ea“, își zise Pipăruș, și să duse tot pe ea pînă ajunse la curțile zmeului. Și acolo intră înlăuntru. O fată frumoasă — Doamne ! și îmbrăcată ca o împărăteasă, era singură și făcea demîncare.

— Bună ziua, soră !

— Să trăiești cu bine : dar ce-mi zici soră ?

— Îți zic soră fiindcă-ți sînt frate ; de nu crezi, ian hai de mănincă din azima asta.

Și scoase Pipăruș Petru azima din traistă și-i dete fetei să mănînce. Dar cum îmbucă, o dată zise :

— Asta-i cu lapte din țîțele mamei mele, acum cred că-mi ești frate, dar nu pricep cum ? că tu

¹ Batăr — cel puțin, măcar.

ești fecior holtei, iar eu, cînd am ajuns în robia zmeului, numai doi frați am avut, pe care zmeul i-a și omorît, iar de atunci nu sînt mai mult de cinci ani, de cînd sînt eu aici, deci nu pricep, dacă-mi ești frate, cînd te-ai putut naște ; că doară nu ești numai de patru-cinci ani ! ? Tu trebuie să fii baremi de douăzeci de ani !

— Nu-s, soră, ci numai de trei ani și mai ceva, dar așa-mi e felul. Să-mi spuni acum, soră, ce semne face zmeul cînd vine ?

— Vai, frate, bine ar fi să mergi de aci, pînă nu vine semnul lui, că după semn și el îndată sosește. Că are un buzdugan, frate, un buzdugan de fier, mare cît o bute de cincizeci de ferii¹, și-l aruncă cale de două ceasuri de departe, și drept în ușa nimerește cu el ; ușa atunci să deschide și buzduganul să pune singur în cuiul cela din părete. Dar du-te; frate, nu sta, că acum e vremea să vină și, de te află aci, te omoară și pre tine ca și pe cei doi.

— Lasă-l să vie, soră, să vadă și eu cum sînt zmeii, că și așa, pînă acum n-am văzut nici unul.

Atunci aud buzduganul trosnind în ușa ; ușa să deschide și dă să pună în cui. Dar Pipăruș nu-i dă răgaz, îl luă de toartă și zvîrr ! îndărăt cu el, dincătrău a venit. Și cu așa putere a aruncat cu el, de chiar pe lîngă zmeu a trecut, și s-a tot dus cale de trei zile și s-a împlîntat într-un munte de pia-

¹ *Ferie* — măsură de o vadră.

tră. Nouă zile a trebuit să scobească zmeul pe lângă buzdugan pînă și l-a putut scoate din munte și-a venit apoi cu el pă umăr năcăjit. Cînd ajunse acasă, zise din curte încă :

— Cine-și bate joc de buzduganul meu, Florea înfloritul ori Pipăruș Petrea, viteazul de cumnatu-meu ?

— Eu sînt, cumnate, eu Pipăruș Petrea, dar de unde mă cunoști ?

— Eu ? nu mă mai întreba, doară o săptămînă m-a tot scuturat frigurile cînd te-a născut mămă-ta. Dar bine c-ai venit la casa mea, hai să trăim puțin și bine. Adu, drăgută, mîncarea pe masă, mie nouă coaste fripte de porc și frățîne-tău două, mie nouă cupe de vin și lui două, să ne punem la ospăț...

— Adecă... să fie vorbă întoarsă, zmeule, zise Pipăruș. Adă-mi, soră, mie nouă coaste de porc și nouă cupe de vin, iar zmeului adu-i două coaste și două cupe de vin, dar să ai de grijă, zmeule, care cum gătăm de mîncat carnea de pe os, osul îl aruncăm în capul celui ce n-a gătut încă, că parcă pe aci așa e obiceiul.

— Cam așa a fost — zise zmeul — dar de vrei, putem strica obiceiul.

— Ba nu vreau să stric obiceiul țarei, zice Pipăruș. Om de nimica e cine culează a strica obiceiurile țarei, las' cum a mai fost și hai la masă.

Și să puseră la masă, și cum apucă Pipăruș o coastă în mînă, o băga în gură și despoia carnea

de pe ea, iar cu oasele pleosc ! la zmeu în frunte. Zmeul să cam năcăji, dar ce să facă ? Trebuia să rabde, că şi-a dat de om. Şi Pipăruş ia altă coastă, apoi alta, şi alta, pînă mîncă carnea de pe toate nouă coastele, iar oasele le da de capul zmeului, de toate să zdrobeau. Cînd gătă Pipăruş coasta cea din urmă şi de băut cea din urmă cupă de vin, atunci gătă şi zmeul de mîncat cea dintîi coastă şi dă să arunce cu oasele în capul lui Pipăruş. Dar acesta nu-i dă răgaz, să repede la zmeu şi pleosc ! cu o palmă peste obrazul cel gras al zmeului, de-i mută o falcă din loc, apoi se încăierară la luptă, la trînteli, de gîndeai că nu alta ci să să omoare unul pe altul. De la o vreme, zmeul nu mai putea de osteneală, că ostenit era şi de cale şi nu putuse nici să să sature baremi cumsecade, omeneste, că Pipăruş nu-i dăduse răgaz. Deci ostenit cum era, zise bietul zmeu :

— Lasă-mă în pace că-ţi înviu pe cei doi fraţi.

— Hai de mi-i învie, zise Pipăruş.

Şi merse zmeul şi-i dezgropă, şi le puse inimile la loc, şi-i stropi cu apă vie, şi să sculară mai frumoşi de cum au fost.

— Vai, că greu adormii, zise unul.

— Doar aşa şi eu, zise celălalt.

— Dormit, dormit ! zise zmeul — că de nu venea fratele vostru ăst mai mic să vă trezească, mai dormeaţi voi un somn lung !

— Dar nu sta de sfaturi — zise Pipăruș — hai să ne luptăm, că de aci eu nu merg pînă ce nu rămîne unul mort, ori eu, ori tu, că așa e firea mea.

Și să puseră a să bate în săbii, și să tăiară de curgea sîngele vale. Atunci să repezi Pipăruș o dată și bine voinicește, și-i tăie zmeului capul, apoi tot îl dumatică bucățele ca de tocană, și făcu trei grămezi de carne din el.

Apoi zise cătră frați :

— Fraților, hai să ne ospătăm oleacă, că apoi mergem cătră casă, că mama știu că nu mai poate de dorul nostru, o fi gîndind că ne-am prăpădit cu toții, de nu mai nimerim nici unul.

Și să ospătară feciorii mei, soru-sa le făcu demîncare, și ei aduseră vin de cel bun, și băură și să desfătară pînă ce începu a prinde bêtia pe Pipăruș. Atunci să gătară de cale, încărcară carăle de bunătăți, că doară acolo erau de unde, și plecară.

Mergînd ei așa cătră casă, dau de o fîntînă în cale și boii să trăgeau cătră ea, semn că le era sete.

— Adăpați boii — zise Pipăruș cătră frați — că eu mă dau oleacă lîngă ștejarul acest umbros să mă hodinesc, că așa-s de obosit. Și cu vorbele acestea, să apropie de un ștejar mare și să răzimă de el, așa stînd în picioare, și cum să răzimă, cum adormi ca mort. După ce frații lui adăpară boii și-i înjugară din nou ca să purceadă mai departe, merse soru-sa la Pipăruș să-l trezească, dar era

pace de a-l mai putea trezi. Atunci, zise fratele cel mai mare :

— Mă, dragii mei, oare facem noi bine că ducem pe străinul acesta cu noi ? Bine că el zise că ne este frate, dar poate-să una ca aceea ? Bine știți voi că numai noi trei am fost la părinți ; bine știți că mai întâi te-ai pierdut tu, soră, de acasă, apoi eu și în urmă tu frate, dar atunci mama nu mai avea alți copii. De l-ar fi avut după înstrăinarea noastră, ar fi iată așa, un băiețan, dar el e de mare ca și noi și de tare ?... Oh, mai tare chiar decît Ucigă-l toaca. Poate că-i vrun strigoi, ori doară chiar zmeu, că văzurăți cum omori pe zmeul ca pe un pui de găină ! ? Eu gîndesc că n-ar fi bine să mai mergem cu dînsul pe o cale.

— Să nu mai mergem — zise celălalt frate — să-l lăsăm dormind, iar noi să ne păzim drumul.

— Așa e — zise cel mai mare din frați — dar dacă să trezește, tot ne ajunge ; nu vedeți ce ogașe adînci taie carăle astea cu povară ? Tot pe ele vine pînă ce ne ajunge și face din noi tot tocană, ca și din zmeul acela, iar cu sora fuge cine știe unde, de nu mai aude mama de ea, nici de noi. Dară, de veți voi, eu știu ce-ar fi de făcut : haideți să luăm lanțurile de la cară și, cum doarme răzimat de ștejar, să-l legăm de el bine cu lanțurile ; atunci știu că nu va mai veni să să laude că el a scăpat pe sora de la curțile zmeului, ba să zică că și pre noi chiar din morți ne-a înviat.

— Să-l legăm — zise fratele cel mai mic — să-l legăm, că pe cară avem destulă blagă¹, nu mai avem lipsă de el !

Și-l legară de ștejar cu lanțurile, și-l legară pogan², de-i auzeai oasele pîrîindu-i, și el tot nu să trezi, dormea ca mort de ostenit și beat ce era.

Soru-sa bucuros l-ar fi deșteptat, dar nu putea ; apoi, să facă împotrivire celor doi frați, încă nu putea. Deci, să uită lăcrămînd cum leagă pe binefăcătorul ei și-și zicea: „Doamne, scapă-l“.

După ce-l legară de ștejar, își făcură cruce, ziseră un „Doamne-ajută“ și începură a plesni boii mîinîndu-i : „Cea Surilă ! ho, Bourean, ho !“

Soru-sa să gîndea singură, mergînd îndărăptul carelor : „Cum mai cutează fățarnicii aceștia a-și face cruce și a zice «Doamne-ajută», după ce numai acum săvîrșiră o faptă din cele mai mișele ?“ Dar iarăși zise : „Bag seamă, și hoțul, cînd merge la furat, zice «Doamne-ajută», necum ăștia, care cred că un lucru bun au săvîrșit !“

Și ajunseră acasă. Mama lor îi cunoscă și vărsă lacrimi de bucurie la vederea lor, dar îi întrebă

— Pipăruș Petru n-a dat de voi ? Frățiorul vostru cel mai tînăr ?

— Nu, mamă — răspund feciorii — n-am văzut nici un fel de Pipăruș. Iată, pe sora noas-

¹ *Blagă* — avere, bogăție.

² *Pogan* — strașnic, grozav.

tră a fost prins-o zmeul să o ia de nevestă, și de atunci pînă acum ne tot luptarăm amîndoi cu el pentru sora noastră, dar nici un fel de Pipăruș n-a venit să ne ajute. De-abia am putut omori zmeul ca să-ți aducem fata. Acum, bucură-te împreună cu noi, că iată și comori am adus de la zmeul ; uită pe Pipăruș, că de-ar fi vrun viteaz ca noi, trebuie să vină cît de tîrziu.

Și să puseră, frate, pe ospăț, aduseră carne, și vin, și lăutari, și adunară tot satul să să bucure și să să mire de vitejia lor, că au omorît pe zmeul și i-au luat comorile celea scumpe.

Într-un tîrziu, se pomeneste și Pipăruș Petru și dă să să scoale, dar să simte legat de ștejar cu lanțuri preste pept și preste mijloc, preste grumazi și preste picioare.

— M ! hm ! dulcii mei frați — zise el — dar bine mai știți voi răsplăti bunătatea ce v-o făcui ! Bine a zis cine a zis : „Fă bine și așteaptă rău !“ Dar lăsați, că v-o fac eu de nici dracul nu vi-o mai desface !

Și numai o dată să umflă, și lanțurile cad rupte zală de zală, de gîndeaî c-ar fi numai de buciniș¹. „Acum, să mai dorm una pe pajiște — își zise Pipăruș — că am eu vreme să ajung și acasă : cu cît aș merge mai iute, cu atît ar fi bucuria fraților mai scurtă.“ Să puse deci să să odihnească, dar nu mai vrea somnul să să apropie de

¹ *Buciniș* — cucută.

el, că nu-i putea ieși din cap nemulțumirea fraților săi. Începu a să gîndi la toate minutele de cînd a plecat de-acasă. „Măi — își zice — adecă zmeul nu știa, de bună samă, că cine i-a zvîrlit buzduganul îndărăpt : eu ori Florea-nfloritul. Trebuie că viteaz om e Florea acela ; cum aș vrea să-l cunosc ! Dar l-oi cunoaște acuși. Acum să merg să văd ce face biata mamă, apoi să caut pe Florea-nfloritul, să mă prind cu el frate de cruce.“

S-a luat dară să plece, dar uitîndu-se la ștejarul cel mare, de care-l legaseră frații, își zice : „Biata mamă, nici lemne de foc n-o fi avînd, că harnicii de frați nici lemne nu i-or fi dus ; hai să-i duc eu un cătur¹ batăr“.

Și merse la ștejarul de care fusese legat, îl smulse din pămînt ca pe un morcov, îl luă pe umăr, cum iai o greblă bunăoară, și hai cu el spre sat.

Cînd era ospățul mai pogan, cînd jucau și beau pe întrecute în ocol, că în casă nu mai încăpeau, atunci nimeri și Pipăruș Petru cu ștejarul pe umăr². Tot satul îl cunoscă, că doară numai de cîteva zile plecase de acasă, dar frații lui nu știau ce să facă, unde să se ascundă, văzîndu-l cum vine cătră ei, și își gîndiră că acum are să-i omoare.

— Bun ospățul la d-voastră, zice Pipăruș întrînd cu ștejarul cel mare pe umăr.

¹ Cătur — copac tînăr.

² În text, greșit : *pe urmă*.

— Bună să-ți fie inima, ziseră sătenii, pre cînd frații lui o luară la sănătoasa.

— Oho ! strigă Pipăruș, încătrău cinstiților ? Ian stați oleacă de vorbă cu mine, că avem o țir de răfuială ! Frumos fu aceea de la voi să mă lăsați dormind în pădure, și încă legat cu lanțuri ca p-un hoț ? Asta-i mulțămită fiindcă v-am aflat, am bătut pe zmeul care vă omorîse, pînă v-a înviat, i-am omorît pe el să scap satul nostru de urgia lui, v-am ump'ut de averi și v-am pus pe drumul cătră casă, eu, fratele vostru, așa răsplată am fost vrednic să aflu de la voi ?

Atunci frații începură a plînge și a să ruga de iertare, zicînd că numai au glumit, că bine știau ei că ei atîta-i de tare de cu stejăru cu tot poate veni acasă. Să mai rugă și mumă-sa, și soru-sa, și tot satul să-i ierte, iar el, fiind om cu inimă bună, i-a iertat și s-a pus și el la ospăț.

Cînd a fost a doua zi dimineata, după ce s-au sculat toți voioși și sănătoși, Pipăruș Petru să găta de cale.

— Dar unde vrei să mergi iară, Petre, puiul mamei ? îl întrebă mamă-sa.

— Mă duc, mamă, mă duc departe, pînă unde voi da de Florea-nfloritul, dar de cumva l-oi putea aduce să fie soț sorei mele, că am auzit că e un voinic de om, și-ar fi păcat să nu ne cunoaștem.

— Da nu merge, stai acasă, aveți voi destulă avere, însurați-vă, dragii mamei, iar pe soru-ta vom mărita-o noi după cineva, că doar sînt destui

feciori zdraveni în sat, ce să mai bați calea țării ? Stai tu aci, în satul tău, între neamuri, aproape de mine, acum la bătrînețele mele, să nu-ți mai duc atîta dorul.

Multe vorbe bune și înțelepte îi spuse mamică-sa, dar el tot ce el, dacă își punea odată carul în petrii pentru ceva, apoi nu mai era om să-l dezbaiere. Își luă dară rămas bun și se cam mai duse, multă lume-mpărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că din poveste multă este, mîndră și frumoasă, s-o ascultați și d-voastră, că cine o-a asculta o-a învăța, iar cine o adormi se va hodini și povestea nu o-a ști.

S-a dus, s-a dus pînă a nimerit într-o pustietate mare, de nu vedeai nimic, numai ceriul în sus și sub picioare pămîntul, nici o frunză, nici un fir de iarbă, dar nimica, ce-i nimica.

A mers el mult prin pustietatea aceea, pînă a dat de un vij¹ bătrîn, dar bătrîn nu glumă, alb la păr și la barbă ca o oaie bălaie, cu o cîrjă în mîna dreaptă, iar cu cea stîngă își tot ferea genele de pe ochi să vadă înainte, că așa-i erau de lungi și dese, de-i veneau pînă în gură și să împreunau cu barba și cu mustățile.

— Bună ziua, moșule !

— Să trăiești cu bine, voinice ! Dar de unde și pînă unde ?

¹ *Vij* — moșneag.

— Mă duc moșule, pînă unde voi da de Florea-nfloritul, că am auzit că e un voinic mare și vreau să-mi cerc puterile cu el ; nu știi unde l-aș găsi ?

— Oh, puiul moșului, în zădar mergi tu pe jos, că nici în trei ani de zile nu vei ajunge la el, dară du-te îndărăpt la curtea zmeului, știi, unde ți-ai aflat sora și frații ? Acolo să mergi și să cauți în fundul grajdului că-i găsi un cal, un cal singur, și atîta-i este de urît singur, de stă să moară ; de urît a slăbit, de numai pielea pe os i-a rămas, că de cînd ai omorît pe stăpînul său, pe zmeul, el din grajd n-a mai ieșit, nici n-a mîncat, nici n-a băut, numai tot a rinchezat. Acolo să mergi și să-l iai, că acela te poartă cît o purtat și pe stăpînu-său, ba și mai mult de-i porunci ; apoi să vii iar pe la mine, înțelesu-m-ai ?

— Te-am înțeles.

Și merse Pipăruș Petre îndărăpt, pînă la curțile zmeului, și intră în grajd. Adecă acolo într-un unghet, văzu un cal mai mult mort decît viu, de-i puteai număra coastele cale de-o poștă, de-abia să mai putea ținea pe picioare. Cum văzu calul că intră cineva în grajd, începu a fi voios și a prinde curaj, nu știa ce să facă bietul cal de bucurie, da cu picioarele în pămînt și vrea să să dezlege de la iese, dar nu putea, că era legat cu lanțuri.

Pipăruș Petru dezlegă calul și-l scoase afară și să uită la el. „Cu gloaba asta să merg eu ?“ își zicea. Sta să nu-și creadă ochilor. Dar calul răs-

flă o dată bine și să scutură de-și dezmoști oasele, că doară stătuse multă vreme acolo ca într-o temniță, legat scurt, fără nutreț și neadăpat. Pipăruș îl slobozi de pășcu oleacă, apoi îl adăpă și se urcă pe el. Atunci, calul începă a vorbi :

— Cum vrei, domnul meu, să te duc, ca vîntul ori ca gîndul ?

— De m-ai putea duce numai ca caii, încă mi-ar părea bine. Așa-i răspunse Pipăruș, văzîndu-l atît de slab.

Și prinse calul a merge, și merse, și merse tot în galop, pînă la un munte de sticlă. Acolo, nu mai putea de obosit. Dă să să suie pe el-la deal, dar nu poate calul merge. Atunci, zise Pipăruș :

— Bag seamă, te-oi mai duce și eu în spate, precum m-ai adus tu pre mine.

Și luă calul după cap ca p-un miel, și-l sui în vîrfurile dealului, și acolo huzdup ! cu el pe pămînt. Și să ridică calul de jos, și să făcu cît un munte de mare, și zise lui Pipăruș :

— Place-ți cum sînt acum ?

— Ba place-i cînilor și lupilor, fă-te tu cal ca caii ! Și să făcu calul ca caii noștri, dar tot năzdrăvan, și zise cătră Pipăruș :

— Cum să te duc acum stăpîne, ca vîntul ori ca gîndul ?

— Ba să mă duci ca gîndul.

Și începă calul a merge ca gîndul de iute, și într-o clipită erau la moșneagul cel alb ca oaia.

— Bună ziua, moșule !

— Bună să-ți fie inima, puiul moșului, da ajuns-ai abia ?

— Precum mă vezi, moșule.

— Vezi așa : acum cred că-i ajunge la Florea-nfloritul. Dar să-ți dau și eu trei lucruri : ține, aci ai o ceteră ¹, un peptene și-o cute ². Ține minte, fătul meu — zise moșneagul — vei tot merge, pînă-i ajunge la cîmpul cu dorul, acolo te va lovi un dor de maică, soră, frați, prietini și cunoscuți. Încît de nu vei cînta cu cetera asta, vei fi silit să te reîntorci înapoi de dor. De acolo vei ajunge în pădurea cu lupii, aceia te-ar mînca cu cal cu tot, că sînt mulți și flămînzi, dar tu aruncă-le peptenile. Scăpînd, vei merge pînă vei ajunge în țara șoarecilor. Acolo vor fi șoareci cîtă frunză și iarbă și vor vrea să te tragă jos de pe cal să te mănînce, atunci aruncă-le cutea jos și vei fi mîntuit de ei.

După ce-a luat Pipăruș lucrurile acestea trei, a mulțămît bătrînului și s-a pus pe cal, și s-a tot dus, pînă a ajuns în cîmpul cu dorul. Acolo îl lovi un dor de satul lui, de mamă-sa, de soru-sa și de frați, dar așa dor, de mai cădea de pe cal, și era cît p-aci să cază de pe cal ori să se-ntoarne de unde a plecat. Atunci îi vine în minte că are o ceteră de la vîjul cel bătrîn. Și unde nu scoate cetera, și

¹ Ceteră — vioară. scripcă.

² Cute — gresie, piatră pentru ascuțit.

unde nu începe a trage cu arcușul pe strune, de ră-suna cîmpul, și deloc îi peri tot dorul.

Apoi merse mai departe, pînă ajunse în pădu-rea lupilor. Și era acolo, Doamne ! era tot un lup și un copac, și toți stau cu gurile căscate, numai să-l prinză și să-l mănînce. Dar el aruncă pepte-nele jos, și îndată să făcu un bou gras și, avînd lupii ce înhăța, lăsară pe Pipăruș să meargă în pace.

Și merse cît merse, deodată să trezește în țara șoarecilor. Dar nu altmintrelea erau șoarecii, ci ca urșii de mari, și mulți ca furnicile în furnicar. Aci începu a se înfiora Pipăruș Petru, dar îi veni în minte cutea și, cum o aruncă jos, cum să făcu în-tre el și între șoareci un stan de piatră gros cît un munte, de înalt pînă la nori. Și să duse Pi-păruș Petru tot pe lîngă zid, pînă ce ieși din țara șoarecilor.

Acum nimeri în cîmpul cu florile. Acolo erau numai flori, una mai frumoasă decît alta și toate să îmbiau să le ia. Dar Pipăruș nu luă nici una. Colo departe, zări el un cal pascănd și trase în-tr-acolo. Adecă după ce să apropie, văzu pe Flo-rea-nfloritul dormind dus, calu-i păstea printre flori, iar paloșul îi juca în aer pe deasupra lui. Să dă Pipăruș jos de pe cal și-și sloboade și el calul să pască, apoi să gîndi : „Cum doarme acum dus Florea-nfloritul, eu lesne l-aș putea prăpădi ; nu-mai una de-i dau cu paloșul, e dus pe cea lume ;

dar așa numai un mișel ar face ; să mă pun lângă el să ațipesc și eu oleacă“.

Și-și aruncă și el paloșul în sus, și acela începu a-i juca prin aer ca și al lui Florea-nfloritul, apoi să culcă jos pe flori. Cum era obosit de-atîta amar de cale, adormi ca dus. Dar iată că să trezi Flôrea-nfloritul și văzu voinicul dormind lângă el, iar în flori, lângă calul lui, mai păscînd un cal, și în aer, lângă paloșul lui, mai jucînd un paloș. „Oare, cine să fie ?“ își zise el. Hm ! oricine-i, e viteaz și om de omenie : cum dormeam, mă putea face tot bucățele ; i-oi da deci pace pînă ce s-a trezi, că te miri cine-i, știu că nu-i Pipăruș Petru de care și zmeii să tem !“

Apoi să puse și Florea-nfloritul și mai trase un pui de somn, iar cînd să trezi a doua oară, să trezi și Pipăruș Petru cu el deodată.

Cînd să văzură voinicii față-n față, nu să puteau mira destul unul de altul : unul mai voinic decît celălalt, care de care mai spătos și mai frumos.

— Ce vînturi te-au adus pe-aici pe la mine, vere ? zice Florea-nfloritul.

— Am venit să te văd, că ți-am auzit de nume și nu m-am putut răbda să nu ne cunoaștem.

— Doară nu ești tu Pipăruș Petru, de care și zmeii tremură ?

— Ba ai chiar gîcit ; dar tu doară ești Florea-nfloritul ?!

— Eu, da, că altul nici că are drept a şede a aci în țara mea ; mult mă mir de tine ce cap ai să vii aici ?

— Eu am cap ca capurile, dar tu ce cap ai de mă întrebi atîta ? De nu-ți place că ți-am călcat țara, ia-te la pîruială cu mine, hai la luptă dreaptă, luptă voinicească.

Și să prinseră voinicii la luptă, și să luptară o zi de vară, și nu fu chip să se învingă, pînă mai căzură de pe picioare de obosiți. Atunci, zise Pipăruș Petru :

— Hai, frate, să schimbăm lupta în paloșe.

Și apucară voinicii paloșele, și să vînzoliră, pînă ce în urmă, Florea-nfloritul ciungări oleacă degețul mic al lui Pipăruș Petru. Atunci s-au lăsat de luptă și s-au prins frați de cruce, jurîndu-se pe vîrfurile paloșelor că nu se vor mai lăsa unul de altul nici în bine, nici în rău. Și ajuns-au și în năcaz și în bine, ca omul care trăiește în astă săcreată de lume, dar ei unul de altul nu s-au lăsat.

Umblînd ei odată la vitejii, nimeresc la o casă în mijlocul codrului și intrară înlăuntru. Adecă acolo era o fată la război, țesea, dar fată frumoasă, era chiar Ileana Cosinzeana, din cosiță ruja-i cîntă, și cum țesea, de cîte ori bătea cu brîglă¹, totdeauna ieșeau cîte două cătane îmbrăcate și-n-armate. Mult să mirară voinicii noștri de această vedenie, dar Pipăruș Petru nu mult stătu pe gîn-

¹ *Brîglă* — vatală.

duri și începu a să drăgosti cu fata, știți dumnea-voastră, a o prinde, a o gogoli, mai a o săruta, cum fac tinerii.

Fata, nu-i vorbă, să ferea și nici prea, ca toate fețele, ci să cam temea de tată-său ; deci, le spuse :

— Dragii mei, băgați de seamă, că de vine tata, vă omoară.

— Și cine-i tata d-tale ? o întrebară voinicii.

— Tata e Ciută Nevăzută și încă nici un om nu i-a ieșit în cale, pe care să nu-l omoare.

— Ei bine, dragă, dar ce nărav are când vine acasă ?

— El — răspunde fata — are nărav că, cum intră în casă, mai întâi să bagă după cuptor și de-a-colo ia o ulcică cu leacuri și toată o bea, iar de leacurile acelea atîta să întărește, de-ar bate și zece ca voi.

— Așa ? zice Pipăruș Petru — atunci adă în-coace leacurile, să le bem noi.

Și le dădu Ileana leacurile, iar voinicii le băură și din ce erau tari, mai tari să făcură. Dar chiar atunci sosi și Ciută Nevăzută acasă și s-a repezit după cuptor, la leacuri ; dar acelea erau lecuite !

Văzîndu-se astfel înșelat, într-atîta s-a turburat, de-i purta în palme ca pe niște mere pe amîndoi voinicii, și, de n-ar fi apucat să bea ei leacurile, nu era bine de ei ; dar așa, îl apucară voinicii amîndoi, apoi lasă că l-au omenit ! Nici ferferiță nu s-a ales din el. Apoi Pipăruș Petru să căsători cu Ileana Cosinzeana, și să încărcară de averi și

plecară de-acolo. Dar, pe lângă toată prietenia ce era între Pipăruș Petru și între Florea-nfloritul, cest din urmă nu să uita cu ochi buni la Pipăruș, văzîndu-l cu nevastă, iar el nu. Dar Pipăruș pricepu gîndurile lui Florea-nfloritul, de aceea îi zise :

— Frate, să lăsăm nevasta acasă găzdoaie și să mergem să-ți aflăm și ție una.

— Bine-ar fi — zise Florea-nfloritul — dar oare, unde vom da de una ?

— Nu fi îngrijorat, frate — zise Pipăruș — mergem în lumea noastră și, de nu s-o fi măritat soru-mea, numai bună ar fi de tine.

— Apoi hai s-o vedem, zise Florea-nfloritul.

Și lăsară pe Ileana Cosinzeana singură acasă și ei să luără la drum, și du-te, du-te, pînă ce ajunse într-o pădure ; nici unul nu mai fusese în pădurea aceea. Mergînd ei prin pădure, văzură o casă.

— Hai, să vedem cine e în casă, zise Pipăruș.

— Hai, dacă chiar vrei, zise Florea-nfloritul.

Și intrară înlăuntru. Acolo, aflară numai o babă bătrînă, stînd cu picioarele la foc.

— Bună vremea, mătușă.

— Să trăiți cu bine, dragii mătușei, haideti, sedeti oleacă și vă hodiniți, pînă vă aduce mătușa ceva de mîncare, iată mă urc în pod să vă aduc slănină, dragii mătușei.

Feciorii șezură pe-o laviță, iar baba să urcă în pod, cu numele să le aducă slănină. Dar cum ieși baba din odaie, veni un soarece la feciori și le zise :

— Nu stați, dragii mei, că nu-i de-a sta ; mergeți în plata lui Dumnezeu sfântul, că doară baba nu s-a dus în pod să vă aducă de mîncare, ci să-și ascuță dinții, să vă poată mînca ; că are în pod o piatră mare de moară de care-și tocește dinții, n-o auziți ?

— Ei, și cine-i baba asta ?

— Hm — zise șoarecele — asta-i Muma Pădu-rii, a fost drăguța lui Ciută Nevăzută și, de cînd l-ați omorît, tot descîntă să-i cădeți în brînci¹ ; acum, de nu fugiți, nu mai scăpați vii din colții ei.

— Dacă-i așa, hai la drum, ziseră voinicii.

Și se luară feciorii mei la drum, nu mergeau ci rumoiau² locul, de gîndeai că-i alungă cineva dîndărăpt, bag seamă și ei, cu toate că erau viteji, știau de frică.

După ce-și ascuți baba dinții să coborî jos și în-tră în casă ; dar feciorii, ca-n palmă. Și să cătrăni și să-nfioră, de gîndeai că toată țîră³ să face. Atunci, dă cu ochii de șoarece.

— Aha ! numai tu, mișelule, le-ai spus să să ducă.

— Numai eu, de nu te-ai supăra — răspunse șoarecele glumind, ian hai de mă prinde și-ți răzbună !

¹ *Brîncă* — mînă.

² *A rumoia* — a scurma, a roade.

³ *Țîră* — bucată ruptă, fărîmă.

Și să puse baba a fugi după șoarece ; el să sui pe cuptor, ea își strică cuptorul ; să sui pe un părete, ea îl strică și păretele ; el să sui pe alt părete, ea strică și acel părete, și tot așa strică cîte un părete, umblînd după șoarece, pînă ce-și strică toată casa, și tot nu putu prinde șoarecele, că vedeți dumneavoastră, șoarecele, șoarece și pace, nu stă să-l prindă chiar o babă, să fie aceea chiar Muma Pădurii.

Dar pînă umblă ea după șoarece, feciorii își păziră drumul și, cînd plecă baba după ei, ei erau hăt departe. Să pune deci baba la fugă, du-te, du-te, pînă ce mai ajunsese pe feciori. Atunci au ajuns ei la casa Marțolii ¹, care era mătușa lui Florea-nfloritul.

— Bună vremea, mătușă !

— Să trăiți cu bine ! Dar ce-i nepoate, ce vînt te poartă pe la mine ? Cine-i voinicul ăsta cu care vii ?

— O, mătușă — zise Florea-nfloritul — am plecat cu ortacul ² acesta, care să cheamă Pipăruș Petru, am pornit să merg la soru-sa în pețite, dar ne urmărește Muma Pădurei, căci am omorît pe Ciută Nevăzută, pe ibovnicul ei, și acum ne pare bine că am nimerit la d-ta, doară ne vei scăpa de colții ei.

— Nu vă temeți de loc, dragii mătușei, **haidați** numai în casă și vă hodiniți.

¹ Marți seara.

² *Ortac* — tovarăș.

Și ieși Marțolea afară să aștepte pe Muma Pădurei, și cum ajunse aceasta, cum să încăierară ; apoi să fi văzut bătaie de babe ; să încinse între ele o luptă, dar luptă ca de doi lupi turbați, iar nu ca de două babe de cînd bucii, și să mîncară în dinți, și-și smulseră părul, de gîndea că sînt două zmeoaice. Iar féciorii, cînd văzură că sînt mai înfierbîntate, de erau oarbe de mînie, porniră încetinel, iar după ce să depărtară, merșeră mai tare, să nu le mai vază. Care a fost mai tare ? care pe care a învins ? nu pot să vă spun, că nu știu ; știu însă că voinicii au mers ață acasă la mama lui Pipăruș Petru. Șapte ani nu fusese Pipăruș Petru acasă, șapte ani nu-l văzură frații, și sora, și neamurile, și sătenii, și totuși îl cunoscă care cum îl văzu.

Florica, sora lui Pipăruș Petru nu era încă măritată, să ținuse de vorba ce i-o dăduse frate-său la plecare.

Și era mîndră Florica, mîndră ca o scînteuță de cîmp, și cum o văzu Florea-nfloritul, zise cătră frate-său de cruce :

— Asta ți-e sora, frate ?

— Asta.

— Dacă ți-e asta sora, și dacă vrea, eu chiar azi mă cunun cu ea.

Și Florica a vrut, frații și mă-sa încă n-au zis ba, apoi au tras o nuntă românească care-a ținut două săptămîni, și după ce s-a gătit nunta, și-a luat Florea-nfloritul nevasta și s-a cam mai dus

cu ea și cu Pipăruș Petru în țara lui, unde aștepta Ileana Cosinzeana, nevasta lui Pipăruș.

Cînd s-au văzut aceste două cumnate laolaltă, mult s-au bucurat, iar bărbații lor să bucurară și ei de bucuria lor, iar florile din cîmpul înflorit să bucurau și ele împreună cu cele două părechi vesele. Dar și eu mă bucur că v-am putut spune povestea pînă-n capăt.

Poveste din Sălagi, comunicată de plugarul M. Bene din Supurul-de-Sus.

Ioan Pop-Reteganul, Povești ardelenesti, culese din gura poporului, partea a V-a, Brașov, 1888, pp. 21—44

FINUL LUI DUMNEZEU

Poveste, poveste, da eu nu-s de pe cînd poveștile, eu sînt de mai încoace, da m-am dus într-o zi la soacră-mea, ș-am găsit un sac de povești, și venind acasă l-am scăpat jos și s-o desfăcut sacul, și de-atunci s-o împlut lumea de povești, ș-am învățat și eu una și ț-o spun d-tale.

Era odat-un om ș-avea doi feciori. Açu, femeia era-ngreunată ș-o făcut un băiet, da el era sărac, n-avea cine i-l boteza. Iaca, pe-acolo vine Dumnezeu și sf. Petrea. Și Dumnezeu i l-o botezat, ș-o rămas băietul năzdrăvan.

Da la urma băietului a făcut o fată, ș-așa era de frumoasă, de la soare te puteai uita, da la dînsa ba. Treaba ei era să ducă de mîncat în țarină. Ducînd ea de mîncat în țarină, a zărit-o un zmău și s-o pus pe-atîta s-o ieie. Da finul lui Dumnezeu era năzdrăvan ș-o zis așa fetei :

Că el a face o brazdă de plug pîn' la demîncat și că totdeuna pe brazdă să meargă la frații ei. Da finul lui Dumnezeu era năzdrăvan nu era, da zmăul

strașnic. El a și știut ce-o urzit frate-său, ș-o tras brazdă cu plugul pîn' la casa lui. Fata s-a dus cu demîncat drept la curtea zmaului.

Așteaptă ei să vie — nu-i !

— Eh ! mamă, mă duc să-mi caut sora, că mi-a luat-o zmaul, a zis finul lui Dumnezeu.

Ș-o făcut el o boambă de fier la țigani, în loc de călăuză, și [-o] zvîrlea și el mergea după dînsa.

A ajuns pînă la o fîntînă și la un copac. Acolo, puindu-se el să se odihnească, aude zicînd așa : „Doamne, Doamne, de-ar veni mama, c-acuși ne mănîncă balaurul !“

— Oare, cine să s-audă ? Se uită-n vîrful copacului, vede doi pui de pasăre. Copiilor, da unde-i balaurul cel care vă mănîncă ?

— E-aici în fîntînă.

— Mulț v-o mîncat pîn-acum ?

— Ia, vo douăzeci și patru.

— Ia las' că vă scăp eu.

Se suie-n vîrful copacului, lîngă pui. Da balaurul întinde-un cap să ieie un pui. Da el avea paloș și-i taie capul. Întinde și celălalt și-i taie și-acela. Acu, puii, nu știau ce să facă de bucurie și zic așa :

— Cîți frați am fost noi, pe toți ne-a mîncat, numai noi doi am rămas, dac-a veni mama, de bucurie are să te mănînce, vîră-te sub aripa mea. S-o vîrît sub aripa lui și nu s-a văzut. S-aude un vuiet mare, vine pasărea. Pasărea era mama vîntului.

— Dragii mamei, nu v-a mîncat ?

— Finul lui Dumnezeu ne-a scăpat.

— Unde-i ? să-l mănînc de bucurie.

— Mă rog, mamă, dacă l-ai mînca, să-l faci ,
înapoi.

— Da unde-i ?

— Îi la răsărit.

Da ea a-nceput a vijii tare la răsărit. Da puii
zic către finul lui Dumnezeu :

— Mamei are să-i treac-un foc de-a te mînca,
pîn' ce-a ajunge la răsărit.

Vine.

— Nu-i, dragul mamei.

— Iacătă-l, mamă. Da ea-l ia și-l înghite, și cînd
l-o făcut înapoi, așa s-o făcut el de frumos, de s-o
luminat locul unde era el.

— Ce să-ți fac, pentru binele ce mi-ai făcut, că
mi-ai scăpat copiii, a zis pasărea.

— Să-mi spui, unde-i zămăul cu soră-mea.

— Nici n-am văzut, nici n-am auzit.

— Altmintrelea nu-mi mulțamești.

— Să șuier, să-mi vie feciorul, vîntul de la
răsărit.

Ș-o șuierat ea o dată, ș-o venit un om, era sta-
tul lui de-o palmă și barba lui era de-un cot, și
călare pe-un iepure șchiop. Și-i zice pasărea :

Statu-Palmă

Barbă-Cot

Călare pe-un iepure șchiop

unde-i zămăul ce-a luat pe fată, pe sora lui finul
lui Dumnezeu ?

— Nici n-am auzit, nici n-am văzut. Dacă n-o fi știind frate-meu, vîntul de la miazăzi !

Cînd o suflat o dată, o venit altul. Aista era mare de stat, cu buzele mari și n-avea ochi. Da cînd sufla, peste tot locul s-auzea.

— N-ai văzut, n-ai auzit de zmaul care a luat pe fată, pe sora lui finul lui Dumnezeu ?

— Nici n-am văzut, nici n-am auzit.

— Ce-i de făcut ? zice pasărea.

— Da n-o fi știind frații noștri cei de cruce ?

— Da unde-s ?

— Aciia-s departe. Trebuie să ne ducem loc mult. Na-ți un firicel din părul meu, na-ți și din barba mea și te pornește, băiete, la drum. Și să pui perii în trei și, cînd la o vreme de nevoie, să șuieri într-înșii, iar noi ț-om veni într-ajutor ; și fă de-a dreptul pe-aici, ș-ai să dai de pădure, și tot te du-nainte...

Se ia el și se pornește. Merge pînă în pădurea ceea... cînd, în mijlocul pădurii, vede o fumărie strașnic de mare, încît se-nădușea, nu mai putea. S-apropie el acolo prin fum, binișor, și găsește [pe] mama zmaului, [care] își pîrlea părul de pe picioare, că îi era cald strașnic și nu mai putea.

— Bună ziua, mătușă.

— Mulțumesc d-tale, voinice. Da — zice — unde te duci, voinice ?

— Caut curtea zmaului, mătușă !

— I, flăcăule ! Mult trebuie să mergi păn' ce-i ajunge și nu mai rămii cu zile, de te-i apropia.

— Mă rog, mătușă, să-mi spui unde-i drumul acela, că nu mi-i frică... mă duc.

— Eu nu-l știu, dragul mătușii.

El, ducîndu-se așa prin pădure, aude un glas de om zicînd : „Valeu, valeu, tare mi-i foame“. El s-apropie. Oare, ce să fie-acolo ? Vede un om șezînd grecește jos.

— Da ce te vaiți, bade ?

— De pe nouă lanuri grîu am strîns, și tot pîne l-am făcut și l-am mîncat, și tot mi-i foame.

— Hai cu mine.

— Hai.

Mergînd el mai departe, a auzit un glas de om zicînd așa : „Tare mi-e sete“.

— Bună vreme, omule ! Pentru ce ți-i sete ? Nu găsești apă să te sature ?

— Cîte iazuri au fost în pădurea asta, toate le-am băut, și tot mi-i sete.

Mergînd ei așa mai departe, au intrat în altă pădure, ș-aud tustrei sub tufe un foșnet. Cine era ? Vîntul de amiază, cel cu buzele mari.

— Bună vreme, vîntule, ce faci aici ?

— Mă stăpînesc să-mi țin suflarea și să-mpușc un țîțar. Da să-l împușc să nu-i sparg pielea.

— Da unde-i țîțarul, că eu nu-l văd.

— Ia, lîngă soare.

— Lasă, hai cu mine.

— Ba nu. Eu mă duc după țințar, duceți-vă voi înainte.

Merg ei mai departe ș-ajung la palatul zmaului. Zmaul era la vînat și fata ședea-n cerdac.

— Bună vremea, soro.

— Mi-o spus zmaul că vii după mine. Da-ntoarce-te, că te prăpădește.

— Nu mi-i frică.

— El acuși vine, îi la vînat.

Vine zmaul.

— Bine-ai venit, finul lui Dumnezeu.

— Bine te-am găsit, cîne de zmau.

— Hai la luptă !

— Hai !

Ș-o luptat ei trei zile și trei nopți, și nu-l putea [birui], și nu se da nici zmaul, nici finul lui Dumnezeu.

El a aprins perii cei doi, ș-o venit vîntul de la răsărit și de la amiazi, și cînd ș-o pus buzele în trei, drept în jumătate a despărțit zmaul, cînd a suflat. O jumătate a murit, că era c-un cap, da o jumătate nu, că era cu două, că era cu trei de toate. Și s-a rugat finul lui Dumnezeu strașnic la Statul-Palmă-Barbă-Cot.

— Nu poți face nimica, că el s-o dus la-mpăratul țării iștia să spuie ce i-ai făcut. De-acu, dacă-i putea, luptă-te cu-acela.

Cînd a ajuns aproape de palatul împăratului celuia, nu era de chip să treacă, așa era de strașnic, și mergînd el prin prejur, a ajuns la o baltă. Pe

balta ceea, era trei băieți și se băteau de la o cușmă, de la un bici și de la o sulă.

— Ce vă bateți, măi băieți ?

— Acestea ne-o rămas de la tatăl nostru și nu ne putem împărți.

— Și la ce vă trebuie vouă acestea ?

— Când pui cușma-n cap, nu te vezi, când dai cu biciul, te sui la curtea-mpăratului, când îi zice sulă-sulicică, te suie în dealul de sticlă.

— Da-n dealul de sticlă cine șede, ce căutați voi acolo ?

— În dealul de sticlă ține-mpăratul pe fată.

— De ce-o ține acolo ?

— Ca să n-o ieie zmeii.

— Până când ?

— Până când s-o găsi un voinic ca să omoare zmaul. Ce-l ce-o omori zmaul, îi dă fata-mpăratul.

— Măi băieți, eu voi face bună dreptate, vîrîți-vă toți în iaz și eu v-oi zvîrli cîte una, cine-o prinde mai iute, aceluia să fie.

El, viclean, ia toate-n mîină, vîrî pe băieți în apă și pe urmă dă din bici și suie pe dealul unde ședea împăratul, la curtea-mpărătească.

La curtea-mpărătească era o mîndreață, că nici nu se poate povesti. Împăratul ședea afară, era bătrîn și bea lulea.

— Bună vreme-mpărate !

— Mulțămesc d-tale, voinice. Tare om trebuie să fii d-ta, de vreme ce te-ai suit aici la mine.

— Aşa-mpărate, am venit să omor zmăul, să-ţi scăp fata.

— Zmăul n-ò venit aicea la mine. Da s-aude că aici-n vale, dintr-un iaz, iese noaptea şi se cearcă de-a sui, să ieie fata din dealul cel de stecă.

— Rămii sănătos împărate.

— Mergi sănătos, voinice.

— Mă duc după zmău. Dacă l-oi omori, îmi dai fata.

— Ț-oi da-o.

Ajunge el la iazul cela unde-o găsit băieții. Pune cuşma-n cap, se face nevăzut şi se pune sub o tufă de buruiene. Da el era frumos şi puternic, da era sarac. Pe iazul cela era o covată cu faţa în jos. La miezul nopţii, aude el un vuiet straşnic. Acea era balta drăcească. Venea dracul şi da porunci noaptea. Vine dracul cel mai mare, se pune călare pe covată [Scaraoţchi]. Ş-o şuiertat straşnic, ş-o venit draci şchiopi, chiori, ş-a-nceput să-ntrebe Scaraoţchi ce trebi au făcut ei ?

— Eu am întărtat trei băieţi, că doar s-or ucide unul dintr-înşii. Păcatul mare c-o venit finul lui Dumnezeu şi li-o luat.

— Da tu ?

— Eu am întâlnit pe vîntul de la amiazi, ce rupse-n jumătate pe zmăul cu trei capete, şi două capete au scăpat, da jumătate-i mort.

— Na-ţi făcut nici o treabă, să vă-nvăţ eu ce să faceţi. Lîngă balta asta, mai la vale, este o comoară de bani. Comoara unui moşneag, şi moşnea-

gul are să moară est' noapte. Duceți-vă și puneți mîna pe banii ceia, să fie a noștri.

— Da dacă ni i-a luat cineva cu putere dumnezeiască ?

— Nime nu se poate apropia, dac-om pune noi mîna pe dînsa.

— Nime, nime-n toată lumea nu se poate ?

— Ba se poate... da iaca ce. Dac-o veni finul lui Dumnezeu, pîn'ce nu-ți pune voi mîna pe bani, și s-a-ntîmpla s-aducă apă de cea cu care l-o botezat și ne va stropi, ne frige și el a lua banii.

Cela a auzit. Se scoală dimineța și se pornește să se ducă acasă. Lui îi zburda după bani. Ajungînd la el acasă :

— Mamă, unde-i apa cu ce m-o botezat pe mine ?

A găsit măsă-n biserică lîngă sf. Pricestanie, și ia el și se pornește iar înapoi. Ajungînd acolo, dracii erau la bani toți. Se duce și s-apropie și stropește. Dracii țipă și-i zic :

— Mă rog, finul lui Dumnezeu, ce vrei ți-om face, numai nu ne arde.

— Dacă mi-i aduce zmaul cel scăpat, eu v-oi da drumul.

— Mă rog, iacă, mă duc să-l aduc. S-a luat un cîrd de draci, strașnic de mulți. Da viu poate nu ți l-om putea aduce.

— Mort nu vreau, viu să mi-l aduceți. Și s-o apucat dracii ș-o făcut un fedeleș de fier și s-o dus

după zmau, să-l puie-n el. Cînd l-o adus, așa era fedeleșul de greu, de numai dracii-l puteau ridica :

— Pune-l aici ! Dă din bici și-l suie la-mpăratul cu fedeleș cu tot.

Îi zice-mpăratul :

— Ce ai aici ?

— Aici-i toată puterea mea-mpărate... arată-mi fata, ori o destup. Împăratul deodată s-o-ngrozit, da pe urmă [el viclean] o aduce, s-o vadă el. Da-mpăratul, pe unde se suia pe dealul cel de sticlă nu se știa, el avea o putere strașnică, neștiută. Și-a adus-o. Da el, după ce-a văzut-o, a nebunit, așa i-a picat de dragă. Da să ierți d-ta, și el ei !

— Voinice, te-i cununa cu fata mea, dar dacă mi-i spune cum dai drumul puterii d-tale !

Da el, de dragă ce i-a picat fata, ș-a pierdut min-tea.

— Împărate, eu te-am amăgit, da aici-i zmaul. Împăratul strigă degrabă :

— Omoară-l, voinice, că el acuși sparge [fedeleșul], că eu l-am prins o dată și l-a spart.

El, de bucurie, ca să-i deie fata, o dată a-nceput să ucidă zmaul. Îi turnă rășină aprinsă pe la cep ș-o început așa de strașnic a țipa zmaul, de s-o cutremurat palatu-mpăratului.

După ce-o murit zmaul, o început a ieși un fum, așa de strașnic mirosea de greu, decît voinicul a picat ca mort. Da-mpăratul, bucuria lui, o luat ș-o pus pe voinic în fedeleș și i-a dat drumul de vale. Și el o luat fata ș-a suit-o-n dealul cel de sticlă.

Da bietul voinic, cînd a picat el ca mort, i-o rămas sula-n cerdacul împăratului. Acu, la ce vreme s-o fi trezit el în fedeleș ? „I, Doamne ! iclean am fost, da mai vrednic împăratul !“ Începu el a se izbi ca să iasă de-acolo. Da cîtă putere avea el, nu putea să sparg-acela. Da el mai avea o bucățică din barba lui Statu-Palmă-Barbă-Cot. Aprinzînd, începe a veni el cu iepurele cel șchiop pe fedeleș.

— Scapă-mă.

O-nceput a bate iepurele ș-o spart fedeleșul. Scăpînd el, îi zice Statu-Palmă așa :

— De-acu înc-o dată dacă mi-i chema, apoi pe urmă nu-ți mai fac, că de trei ori îi dată ca să-ți fac bine.

Acu, el bate din bici ș-ajunge la-mpăratul. Da-mpăratul zvîrlise sula.

— Am venit, împărate, să-mi dai fata.

Se face că nu știe că l-a dat cu fedeleșu-n jos.

— Eu ți-oi da fata, dacă te-i duce la dealul cel cu flori și să-mi aduci o floare din mijlocul grădinii celeia, eu ți-oi da fata.

Se ia el și se pornește, ș-o mers el cale de-un an. Cine era în grădină-acolo ? Era Statu-Palmă.

— Ei, voinice, tocmai ș-aici ai venit după mine ?

— Am venit, mi-ai zis că mi-i mai face un bine. Să-mi dai floarea din mijlocul grădinii ăștia. El i-o dă. Așa era de mîndră, așa mirosea de frumos floarea aceea, de te-adormea. Ajungînd la-mpăratul, i-o dă.

— Dacă mi-i mai face ceva, eu Ț-oi da fata. Eu oi frige vitele și, dacă le-i mînca într-o noapte, eu Ț-oi da fata.

O făcut așa după porunca-mpăratului, și el o zis celui ce nu se mai sătura, ș-o mîncat tot într-o noapte. El numai atunci s-o săturat, dar pînă-n ziuă a și crăpat. Da el a mîncat așa cu lăcomie, încît și păreții hambarului i-a ros. Și s-o minunat împăratul de-atîta putere.

— Dacă mi-i bea cîte-o fîntînă de apă, eu Ț-oi da fata.

El chemă pe celălalt frate de cruce, care nu se mai sătura de apă, ș-o băut, da o fîntînă n-o putut-o găta, ș-a și crăpat ș-acela.

Lîngă curtea-mpăratului era strașnică pădure.

— Dacă tu-i sufla o dată-n codrul meu și s-or strînge toți ȋnțarii la ușa palatului, eu Ț-oi da fata.

El a aprins pârul vîntului de la amiazăzi. Cînd s-a dus vîntul de la amiazăzi și cînd ș-o pus buzele-n patru ș-o suflat, era să-nghită pe-mpăratul, așa erau de mulți și-așa bîzîiau de tare, parcă erau-ntre călăi la Ismail.

— Mare putere ai! Zi ȋnțarilor să se ducă de-aici.

— Nu zic, pîn' ce nu mi-i da fata.

Împăratul l-o luat cu blîndeță și l-o amăgit. Ș-a zis vîntului ș-o suflat și s-o dus ȋnțarii de la ușă.

— Dacă te-i sui s-o iei din dealul de stecă, ȋți dau fata.

— O sulă am fost uitat eu aici.

— Eu n-am văzut-o.

A stat el trei zile și trei [nopti] ș-a gîndit ce-l de făcut, și i-a venit așa un gînd : să mai cheme vîntul de la amiază. Vîntul de la amiază i-a zis așa :

— Încă un bine am să-ți fac. Am să mă pun în cerdacul împăratului și să-ncep a sufla.

Puindu-se el, sufla și se clătina palatul cît de cît să pice.

— Împărate, dacă mi-i da fata, vîntul a sta.

— Palatul las' să pice, da eu fata nu Ț-oi da-o.

Da el zice vîntului :

— Pune-te-n dreptul ușii și-ncepe a sufla în casă cu cîtă putere ai.

El ș-o pus buzele în cinci și cînd a-nceput a sufla, împăratul sărea din părete-n părete.

— Împărate, dă-mi fata, că vîntu-a sta.

— Sui în dealul de stecă ș-o ia.

— Dă-mi sula,-mpărate.

— Sula am zvîrlit-o în mijlocul iazului, lîngă covată, acolo unde erau draci.

Așa, mergînd el la iazul cela, era strașnic palat făcut de draci, unde țineau banii, și pe apă mergea o casă făcută strașnic de mîndră, și-n casa ceea s-auzea un bocet. S-o luat ș-a-nceput cu luntricica a merge, ș-a ajuns la casa aceea. În casa aceea, cînd a intrat, era un fecior de-mpărat prins de draci, și-l munceau acolo-n toate zilele.

— Ce faci aci, bade ?

— Iacă, m-o prins dracii, c-am luat banii și nu pot scăpa de-aici. Eu am o împărăție strașnic de mîndră, hai să fim noi frați de cruce.

— Hai.

— Frați de cruce om fi noi, dar fugi că vin dracii, s-apropie miezul nopții.

El tot mai avea apă de la botez. Așteptă la miezul nopții, vin dracii și el începe a-i stropi.

— Mă rog, finul lui Dumnezeu, ce-i cere ți-om da, numai lasă-ne.

— Sula din mijlocul iazului.

Se duce ș-aduce dracul sula.

— Acu, du-ne pînă pe deal pe-amîndoi, ș-apoi nu v-oi stropi.

Ei, de frică, i-au dus. El a zis :

— Sulă, sulică, suie-ne-n dealul de sticlă. Cînd l-o suit acolo, atîta de multă jele ce-a avut ea după dînsul, c-avea o cadă de lacrimi.

Atunci, împăratul n-a mai avut ce face și i-a dat-o. A făcut o nuntă strașnică și pe urmă s-a dus, a adus pe soră-sa de la casa z măului ș-o luat-o fratele lui ist de cruce.

SPAIMA ZMEILOR

I

A fost odată ca niciodată, dacă n-ar fi, nici că s-ar povesti, cînd peștii cei mici înghițeau pe cei mari, și lumea le zicea tîlhari.

A fost odată un împărat tare și mare. Dupe ce bătu pe toți împărații pămîntului și le luă împărățiile, se însură și făcu trei fete : una cu soarele-n frunte, alta cu luna-n spate, iar cea mai mică cu luceafărul de dimineată iarăși în frunte ; și toate erau mai frumoase decît zînelor munților și ale pădurilor.

Ele se duseră într-o zi la scăldat și intrară într-o baie cu totul și cu totul de marmoră. Dar pe cînd ele se scăldau, se ridică o furtună pe cer și le răpi pe cîteșitrele.

Ajungînd la urechile împăratului această întîmplare, i se tăie inima și muri pe loc, lăsînd să împărățească pe muierea sa.

Într-o zi, împărăteasa se apucă să măture prin casă, dar pe cînd mătura, îi sări un bob de piper în poală ; ea luă bobul și-l puse pe sobă ; dar el sări,

iar de acolo în poala împărătesei. Văzînd împărăteasa că nu poate scăpa de dînsul, îl înghiți ; și așa rămase grea și născu un copil cu părul de aur.

Acest copil creștea în trei zile cît cresc alți copii în treisprezece ani, și se facu voinic ca brazii munților și ca stejarii cîmpiilor. Împărăteasa îl dete la dascăl de învăță toate măiestriile lumești ; și, temîndu-se ca să nu-l piarză, îi făcu o colivie de aur și-l închise într-însa, dîndu-i jucării copilărești ca să-i treacă de urît.

Într-o zi, trecu p-acolo o babă cu două tigve cu apă ; feciorul de-mpărat o văzu și, trăgînd cu arcul, îi sparse amîndouă tigvele. Baba se uită în sus și, văzîndu-l, îi zise :

— Lua-te-ar mama vîntului turbat, care a luat și pe surorile tale.

Feciorul de împărat, cum auzi blestemul babei, se duse la mumă-sa și-i zise :

— Ia spune-mi, mamă, am avut eu surori ori nu ?

— N-ai avut, dragul mamei, nici o suroră, răspunse împărăteasa.

— Spune-mi drept, mamă, că dacă nu, mă vei pierde.

Văzînd însă că mumă-sa nu voia să-i spuie adevărul, se făcu bolnav și-i zise că, dacă nu-î va da țîța pe sub talpa casei, el va muri. Împărăteasa îi făgădui că-i va împlini această cerere ; atunci, el se sculă din pat și ridică talpa casei, și mă-sa

puse țița subț talpă ; dar el lăsă talpa cam greu peste țiță, zicînd iarăși mă-sei :

— Spune-mi, mamă, am avut eu alți frați și surori ?

Deocamdată, mumă-sa nu voi să-i spuie ; dar el, lăsînd talpa și mai mult și ea nemaiputînd să rabde, zise :

— Să știi, fătul meu, că ai avut trei surori, mai frumoase decît zînele munților și ale pădurilor ; dar le-au răpit trei zmei, care locuiesc pe tărîmul cellalt.

— Spune-mi acum — zise băiatul — ce fel de om a fost tatăl meu, care sînt armele ce purta și pe ce cal încăleca ?

— Tatăl tău a fost un mare viteaz și s-a bătut nouă ani cu zmeul Pîrjol, cel mai viteaz dintre zmei, ca să ia pe sora-sa de nevastă ; armele lui sînt îngropate la rădăcina unui plop, în grădină ; iar calul său paște iarbă verde prin livede.

Atunci băiatul, încredințîndu-se despre toate, a dat drumul mă-sei de subț talpă : și ducîndu-se la un vrăjitor, i-a spus tot ce aflate de la mumă-sa.

Vrăjitorul i-a zis să se ducă să ia frîul calului și să-l sune de trei ori în livede. El se duse, luă frîul, sună de trei ori la cele trei părți ale livedei, și îndată veni la dînsul o mîrtoagă de cal chior, olog și plin de bube. Făt-Frumos îi dete un picior în piept, și calul se duse de-a berbeleacul, cale de nouă zile și nouă nopți.

Sună friul de al doilea și de al treilea, dar tot acel cal veni. Văzînd aceasta, scoase paloșul să-l înfigă în pieptul calului ; dar calul îi zise :

— Făt-Frumos ! Făt-Frumos. Nu mă omorî, ci du-te de taie trei sute de viței de la trei sute de vaci, și dă-mi mie laptele să-l beau.

Făt-Frumos făcu precum îi zise calul, și peste trei zile sună iarăși friul ; dar astă dată veni un cal ca un zmeu, și-i zise :

— Ia încălecă acum pe mine și atinge-mă de trei ori cu scările.

Făt-Frumos făcu așa și, dupe ce se plimbă puțin cu dînsul, îl atinse de trei ori cu scările ; atunci calul deschise douăsprezece aripi, și zbură cu dînsul pînă la vîntul turbat, apoi coborîndu-se tot pe locul de unde plecase, zise :

— Făt-Frumos, dacă vrei să te slujesc cumsecade, să mai tai șase sute de viței de la șase sute de vaci, și să-mi dai laptele să-l beau.

Făt-Frumos împlini și această poruncă a calului. Iar peste trei zile veni îmbrăcat în fier și încoifat și sună friul. Calul veni și el numaidecît, înșelat și înfrînat, apoi zise :

— Iată-mă, stăpîne, gata la poruncile tale.

Făt-Frumos încălecă pe cal și se duse, și iar se duse :

*Zi de vară
Pînă seară,
Cale lungă
Să-i ajungă.*

Iară cînd soarele ajunse pe la chindii ¹, intrară într-o pădure neagră și întunecoasă. Dupe ce călătoriră cîtăva vreme prin acea pădure, calul se opri în loc și zise :

— Stăpîne, uită-te bine înainte și-mi spune ce vezi.

Făt-Frumos se uită, dar nu văzu nimic. Calul iar îi zise să se uite ; atunci el se uită cumsecade, și văzu o mulțime de șerpi cu capetele ridicate pînă la cer și vărsînd flacări de foc din gure ; el spuse calului ce vede și calul îi zise :

— Stăpîne, noi trebuie să trecem prin mijlocul acelor balauri ! Bagă dar mîna în urechea mea cea dreaptă și scoate un arc cu săgeți și, cînd vom fi aproape de dînșii, să slobozi o săgeată, și ei ne vor face loc să trecem.

Făt-Frumos făcu cum îi zise calul ; iar cînd ajunse aproape de balauri, trase o săgeată și șerpilor, de frică, plecară capetele la pămînt și-i lăsară să treacă.

De aci, iar plecară înainte și deteră peste o cîmpie cu păduri frumoase de chiparos, cu iarbă verde ca mătasea și cu mulțime de fîntîni cu apă limpede ca vioreaua și rece ca gheața ; iar la căpătîiul acelei cîmpii era un palat cu totul de argint.

Cum ajunse la palat, bătu în poartă și ieși înainte o fată frumoasă ; el îi arătă un ineluș de aur,

¹ Chindie — timpul zilei pe la orele 5 după amiază.

pe care cum îl văzu, fata cunoscu că Făt-Frumos îi este frate și, strîngîndu-l în brațe, îi zise :

— Fugi, frate, că de te va găsi zmeul aci, te va omorî.

— Ia spune-mi — zise Făt-Frumos — ce semne are zmeul cînd vine ?

— El își trimite buzduganul înainte, zise fata.

Nu trecu mult și buzduganul veni și, dupe ce bătu de trei ori în poartă, se puse în cui.

Făt-Frumos luă buzduganul și, învîrtindu-l de trei ori, îl azvîrli înapoi la zmeu ; apoi, încălecînd pe cal, se duse de se ascunse sub podul de argint.

Zmeul veni numaidecît ; dar cum ajunsese la capul podului, calul începu a sforăi și a se trage înapoi ; zmeul îi dete cu scările și-i zise :

— Hi ! cal de zmeu, de paraleu ! Mergi înainte, că n-am frică de nimeni, decît de Făt-Frumos. Dar el este pe tărîmul cellalt, și nu crez să-i fi adus corbul osciorul și vîntul perișorul !

— Ba poate l-o fi adus, zise Făt-Frumos, ieșind de sub pod.

Zmeul se repezi la el și-i zise :

— Cum vrei să ne batem ? În săbii să ne tăiem, sau în luptă să ne luptăm ?

— Ba în luptă, că-i mai dreaptă, zise Făt-Frumos.

Apoi, dupe aceea, amîndoi voinicii se luară la luptă.

Zmeul aduse pe Făt-Frumos și îl băgă în pămînt pînă la genuchi ; Făt-Frumos învîrți pe zmeu și,

băgîndu-l în pămînt pînă la gît, îi tăie capul, pe cînd calul său omora pe al zmeului.

Făt-Frumos scoase un bici și, plesnind de trei ori, făcu palatul zmeului o nucă, o băgă în sîn și plecă.

II

Dupe ce călători cîtva timp, dete peste un palat cu totul și cu totul de aur ; bătu în poartă și ieși înainte-i o fată foarte frumoasă ; îi arătă și ei inelul cel de aur dupe care, cum îl văzu, cunoscă pe Făt-Frumos de frate și, strîngîndu-l în brațe, îi zise :

— Fugi, frățiorul meu, căci de va veni zmeul, te va face mii sfărîme.

— Ia spune-mi — întrebă Făt-Frumos — ce semne face zmeul cînd vine ?

— El își trimite buzduganul înainte, răspunse fata.

Nu trecu mult timp și buzduganul veni : apoi, dupe ce bătu de trei ori în poartă, se puse în cui. Făt-Frumos îl luă din cui și-l azvîrli înapoi la zmeu ; iar dupe aceea, încălecă calul și se ascunse sub podul de aur al palatului.

Zmeul veni c-o falcă-n cer și cu alta în pămînt ; dar cînd ajunse la capul podului, calul său începu să se tragă napoi ; însă el îi dete cu scările și-i zise :

— Hi, cal de zmeu și de paraleu ! mișcă nainte că nu mi-e frică de nimeni, decît de Făt-Frumos ;

dar el este pe tărîmul cellalt și nu crez să-i fi adus corbul osciorul și vîntul perișorul.

— Ba poate i l-o fi adus, zise Făt-Frumos ieșind de subt pod.

Atunci zmeul îi zise :

— Cum vrei ? în luptă să ne luptăm, sau în săbii să ne tăiem ?

— Ba în luptă, că-i mai dreaptă, răspunse Făt-Frumos.

Apoi se luară la luptă și se luptară :

Zi de vară

Pînă seară.

Iar cînd ajunse soarele la chindii, Făt-Frumos trînti pe zmeu și-i tăie capul ; și pe cînd el omora pe zmeu, calul său omora pe al zmeului.

Dupe aceea, plesni cu biciul de trei ori, și tot palatul se făcu o nucă, pe care o băgă în sîn și porni înainte.

Se duse și iar se mai duse, pînă ce dete peste un palat de topaz, care strălucea atît de mult, încît la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Aici ședea soru-sa cea mai mică. Dupe ce se cunoscă cu ea, se ascunse iară subt pod, și venind zmeul, se luă și cu dînsul la luptă ; și se luptară toată ziua ; dar nu putură să se trîntească unul pe altul. Văzînd aceasta, zmeul se făcu flacăra galbenă, iar Făt-Frumos se făcu și el flacăra roșie ; și iar se luptară, dar nu putură să se biruiască. Zmeul se uită în sus și, văzînd un corb, îi zise :

— Corbule, corbuleţule ! Du-te la zahana¹ şi-ţi moaie o aripă în seu şi una în apă, şi cu seul să mă stropeşti pe mine, iar cu apa să stropeşti pe Făt-Frumos, că ţi-l dau împreună cu calul său să-l măninci.

Făt-Frumos ridică şi el capul în sus şi zise :

— Corbule, corbuleţule ! Du-te la zahana şi moaie-ţi o aripă în seu şi alta în apă, şi cu seul să mă stropeşti pe mine, iar cu apa să uzi pe zmeu, că-ţi dau să măninci trei zmei împreună cu caii lor.

Corbul plecă şi, întorcîndu-se peste puţin, udă pe Făt-Frumos cu seu şi pe zmeu cu apă. Făt-Frumos sări dasupra zmeului şi-i tăie capul. Apoi plesni din bici şi, făcînd şi palatul acesta o nucă, o băgă în sîn şi se duse înainte, pînă ce ajunse la o grădină cu poame foarte frumoase ; el întinse mîna să ia o pară, dar calul se opri în loc şi-i zise :

— Stăpine, să nu măninci din aceste poame, că vei muri ; căci este sora cea mare a zmeului, prefăcută în grădină ; dar dacă ai poftă mare, dă mai întîi cu sabia în trei părţi ale pomului, ş-apoi mănîncă cît vei voi.

Făt-Frumos tăie pomul în trei părţi şi începu să curgă sînge, apoi culese pere şi mîncă.

Nu trecu mult şi văzu o fîntînă cu apă rece, dar cînd voi să bea, calul iarăşi îi zise să facă ce făcuse la grădină. Făt-Frumos lovi fîntîna de trei ori cu sabia şi, dupe ce curse sînge, bău apă şi se răcori.

¹ *Zahana* — zalhana, abator.

Iar dupe aceea merse înainte, pînă ce dete peste o vie cu struguri dulci ca zaharul și mirositori ca chihlibarul. El voi să rupă un strugure, dar calul îi zise :

— Stăpîne, nu rupe strugurii, căci via aceasta este sora cea mică a zmeilor ; și de vei mînca numai o borboană, vei muri ; dar dacă ai poftă de struguri, taie o viță cu sabia și apoi mănîncă cîți struguri îți place.

Făt-Frumos tăie o viță ; și, dupe ce curse un pîriu de sînge, luă strugurii și mîncă. Plecă și se duse, mare, cale lungă și lătîngă ¹, ca Dumnezeu să ne-ajungă ; căci cuvîntul din poveste, mai nainte mai lung și mai frumos este. Dar cînd rămase soarele de-o suliță, calul zise lui Făt-Frumos :

— Stăpîne, ia uită-te îndărăt, și spune-mi, vezi ceva ?

Făt-Frumos se uită, dar nu văzu nimic.

— Uită-te mai bine, îi zise calul.

Atunci Făt-Frumos se uită mai bine și văzu o flacără cît gămălia acului de mică.

— Să știi, stăpîne, că această flacără este mama zmeilor și a zmeoaicelor, și nu știu cum vom scăpa de dînsa. Ține-te bine de coamă, că am să ocolesc lumea cît te ștergi la ochi, ca să ajungem la cetatea Omului de flori cu barba de mătase, căci numai acolo e scăpare pentru noi.

¹ Lată.

Făt-Frumos ascultă povața calului, care deschise toate aripile și începu să zboare mai iute decît vîntul și mai încet decît gîndul ; dar flacăra din ce în ce se mărea și începu să arză pe Făt-Frumos în spate ; calul, văzînd că nu-i nădejde de scăpare, se înalță pînă la vîntul turbat și intră în cetatea Omului de flori. Atunci zmeoaica, rămiind afară din cetate, zise cu amărăciune :

— Făt-Frumos, Făt-Frumos ! Fă-mi o gaură în zid, să văz cine ești tu care mi-ai omorît trei băieți și trei fete.

Făt-Frumos porunci să facă gaură, dar cînd zmeoaica băgă capul și voi să-l soarbă, el îi aruncă în gură un buzdugan de fier ars în foc, pe care sorbindu-l, se umflă și plesni.

Omul de flori cu barba de mătase, auzind că Făt-Frumos se află în împărăția lui, trimise ciodari ¹ și idelcii ² de îl chemă la împărăție și îl puse în fruntea mesei ; dar el, văzînd pe fata Omului de flori, rămase încremenit de frumusețea ei și o ceru de la tată-său de soție. Omul îi zise că i-o dă, dacă îi va aduce apă vie și apă moartă de unde se bat munții în capete. Făt-Frumos încălecă calul și se duse spre soare-apune, și dete peste un om care bea apă de la nouă scocuri de mori și se văita că n-are ce bea.

¹ *Ciodar* — ciododar, slujbaş al curții.

² *Idelciu* — slugă la palat.

Făt-Frumos stătu în loc și se miră de dînsul, iar el îi zise :

— Nu te mira de mine, ci te miră mai bine de Făt-Frumos, care a omorît trei zmei și trei zmeoaice și pe muma zmeilor.

— Eu sînt acela, răspunse Făt-Frumos.

— Dacă ești tu, ia-mă cu tine, că mult bine îți voi prinde.

III

Făt-Frumos luă pe omul ce nu se sătura de apă și plecă înainte. Pe drum, întîlni un alt om, care mînca pîinea de la nouă cuptoare și se văita că moare de foame. Făt-Frumos se uită la dînsul și începu să se mire ; dar el îi zise :

— Nu te mira de mine, ci te miră de Făt-Frumos, care a omorît trei zmei, trei zmeoaice și pe muma zmeilor.

— Eu sînt acela, zise Făt-Frumos.

— Dacă ești tu, apoi ia-mă cu tine, că mult bine îți voi prinde.

Făt-Frumos îl luă și pe acesta și plecă înainte. Merse cît merse și dete peste un om care sărea din munte în munte, cu nouă pietre de moară legate de picior, și se plîngea că n-are ce sări.

Dupe ce îl luă și pe acesta cu dînsul, merse înainte ca cuvîntul din poveste, că înainte mult mai

este, și ajunse într-o cîmpie de unde se auzea un zgomot mare.

Atunci, calul zise lui Făt-Frumos :

— Stăpîne, cată spre soare-apune și spune-mi, vezi ceva ?

Făt-Frumos se uită și văzu doi munți bătîndu-se în capete.

— Printre acești doi munți avem să trecem ca să luăm apă vie și apă moartă — zise calul — să mergem încetișor ; și cînd vom fi aproape de munți, să-mi dai de trei ori cu pîntenii, și să te ții bine de coamă cu o mîină și cu ceilaltă să iei apă.

Cum ajunse Făt-Frumos dinaintea munților, dete pîteni calului, care zbură mai iute decît gîndul, trecu pe la fîntînă, luă apă și ieși dintre munți mai nainte d-a se lovi în capete.

Făt-Frumos aduse apă la Omul de flori cu barba de mătase și ceru să-i dea pe fie-sa de nevastă. Dar Omul de flori îi zise :

— Eu ți-oi da-o, dacă-mi vei găsi un om care să mănînce pîinea de la nouă cuptoare, și altul care să bea apa de la nouă scocuri de mori.

Făt-Frumos zise împăratului :

— Gătește cele nouă cuptoare și arată-mi cele nouă scocuri de moară, că am oameni să-ți mănînce pîinea și să-ți bea apa.

Omul de flori porunci vizirului să gătească pîinea și să arate scocurile ; și dupe ce le găti, veni împăratul să privească. Atunci, Făt-Frumos făcu semn oamenilor săi, și cît te ștergi la ochi mîncară

pînea și băură apa. Dar Omul de flori nu voi să-i dea fata nici dupe aceasta, ci îi zice :

— Dacă voiești să aibi pe fie-mea de soție, să-mi aduci garoafa care miroase cale de nouă ani, și apoi îți voi da negreșit pe fie-mea.

Făt-Frumos plecă să caute garoafa și se duse cale lungă ca Dumnezeu să-i ajungă, pînă ce simți mirosul garoafei. Atunci calul îi zise :

— Stăpîne, bagă mîna în urechea mea cea dreaptă și scoate din ea o bucată de săpun, o perie și o gresie, și mergi înainte fără frică.

De ce mergea și mergea, mirosul mai mare se făcea, pînă ce ajunse la palatul de sticlă ; trase la poartă, bătu în ea și nimeni nu-i răspunse. Atunci el intră înlăuntru, văzu garoafa și o luă. Apoi încălecă pe cal și plecă spre Omul cel de flori. Nu făcu multă cale, și simți că vine după el zmeul palatului de sticlă, cu o falcă în cer și cu una în pămînt. Dar tocmai cînd era să-l ajungă, calul îi zise :

— Stăpîne, aruncă săpunul.

El îl aruncă, și numaidecît se făcu un alunecuş care împiedică pe zmeu de a-l ajunge. Zmeul însă făcu ce făcu și trecu cum putu alunecuşul. Calul zise să arunce peria. Cum o aruncă, se făcu o pădure deasă, de nu putea nimeni să răzbată printr-însa ; dar zmeul făcu ce făcu ş-o trecu. Apoi luă pe Făt-Frumos iarăşi în goană ; și cînd era să-l

prinză, aruncă gresia, care se făcu un munte mare și înalt pînă la cer. Zmeul roase piatra cu dinții și trecu prin ea. Atunci, calul zise :

— Stăpîne, nu e bine de noi, o să perim ; dar mai avem o scăpare. Să-ți tragi sufletul de nouă ori, că am să mă ridic și să trec de nori, ș-apoi d-acolo o să caz peste zmeu și să-l strivesc,

Făt-Frumos se luă dupe povața calului, se ridică pînă la nori, apoi se lăsă peste zmeu și-l strivi ; iar dupe aceea, se duse și dete garoafa Omului de flori, care, nemaiavînd ce-i cere, îi dete pe fie-sa.

Dar cînd veni vremea să se cunune, veni Omul cel cu nouă pietre de picioare și ceru să se culce și el în cameră cu dinșii. Făt-Frumos îl lăsă, căci făcuse jurămînt să nu-i calce niciodată vorba. Peste noapte, tocmai cînd Făt-Frumos dormea mai bine, ieși un balaur din gura fetei, și cînd se întinse să muște pe Făt-Frumos, Omul cu pietrele de picioare scoase paloșul și-l tăie în mici fărămături. Mai ieși unul, și-l tăie și p-acela ; și cînd ieși și cel de-al treilea, îi zdrobi capul cu o piatră de moară. Apoi, dupe ce-i puse la o parte pe tustrei balaurii ce-i omorî, se culcă și dormi.

A doua zi de dimineață, palatul împărătesei era plin de vlădici și de popi, ce veniseră să îngroape pe Făt-Frumos, crezîndu-l mort ca și pe ceilalți gineri ai împăratului. Dar cînd îl văzură viu, se

mirară și i se închinară. Omul de flori veni și el ca să se încredințeze de este viu sau mort Făt-Frumos ; dar cînd văzu pe balaurii cei morți, se sperie și întrebă ce s-a întîmplat.

Omul cu pietrele de moară îi spuse că au ieșit din fie-sa și, cînd era să muște pe Făt-Frumos și să-l omoare ca pe ceilalți gineri, el i-a ucis. Atunci, Omul de flori începu nunta și o ținu trei zile și trei nopți. Iar după aceea, Făt-Frumos își luă ziua bună și plecă cu nevasta sa acasă, la împărăția lui, și făcu toate avuțiile zmeilor în trei părți și le dete celor trei oameni care-l ajutaseră. Omul cu pietrele de moară nu se mulțumi și ceru să împartă și nevasta cu dînsul. Făt-Frumos se împotrivi, dar el scoase paloșul și, cînd era gata să taie pe împărăteasa, atunci ieși din gura ei încă un balaur, pe care Omul cu pietrele de moară îl făcu fărîme și zise :

— Făt-Frumos, Făt-Frumos ! Ia-ți avuțiile, ia-ți și nevestica și trăiți sănătoși, că am scos pînă acum dintr-însa patru balauri și i-am mai lăsat numai unul, că nu e bine să rămîie femeia fără nici un drac.

Făt-Frumos se prinse frate de cruce cu Omul cu pietrele de moară, și-l rugă să nu se prea depărteze de pe locurile acestea, ca nu cumva dracul ce a rămas în femeie să-i răpuie zilele. Apoi a ajuns acasă ; și dupe ce a văzut pe mumă-sa, a

plesnit de trei ori cu biciul și cele trei nuci s-au desfăcut în trei palate frumoase, și cu cele trei surori ale lui întrînsele, pe care, dupe ce le-au dat înapoi, le-a măritat ; și s-a făcut mare bucurie și veselie în toată împărăția. Și eu încălecai pe o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

I. C. Fundescu, *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, ed. a III-a, București, 1875, pp. 27—39

AGHERAN VITEAZUL *

Fost-o cînd o fost, de mult, tare de mult, pe vremea poveștilor, cînd *stăpîrea Minciros*¹-împărat, a cărui împărăție cuprindea *tâtă* lumea. Pe vremea aceea, se zice c-o fost trăind o muiere săracă, săracă Doamne, mai săracă ca cucul, într-un sat, aci pe dincolo de... nu știu unde, că, mă rog d-voastră, e de mult de-atunci, ș-apoi omul mai are și alte lucruri și năcazuri. Așa doar veți fi auzit că aseară mi-o fătat purcelul o scroafă și vițelul o vacă. Vedeti dară *bire* că tăt gînduri peste gînduri și lucruri peste lucruri dau de capul omului. Nu vă *mirareți*, deci, dacă vă spui c-am uitat numele celui sat.

* Poveste din Vidra de Sus, care înfățișează exact graiul și modul de cugetare ale moșului (n. culeg.).

¹ Transcrierea acestui basm s-a făcut păstrînd toate particularitățile graiului moșesc, din text, dintre care cea mai interesantă este rotacismul (adică transformarea lui *n* intervocalic în *r*, de ex. *stăpîrea* = stăpînea; *bire* = bine etc.); de asemenea s-au redat toate sublinierile din text, ale culegătorului.

Destul atîta, ca să nu mai lungesc vorba și să bag ziua-n noapte și noaptea-n zi, că muierea cea văduvă — căci văduvă era, numai asta am uitat să v-o spui la-nceput — mai avea, afară de sărăcia ei, și un pruncuț de vro cîteva *luri*; frumușel și drăgălaș, de să-l fi mîncat cu ochii. Era numai pagubă, ba încă mare pagubă, că popa nu vrea să-l boteze o dată cu capul, căci zicea el că... teacă, că... pungă, că încoaci, că-ncolo, adecă *ura* ca o mie : popa nu vrea să-l boteze ! Ce să-i faci ? N-ai ce-i face ! Doar știți vorba dascălului *Iuon-Scuturilă*, din deal : ce zice popa e sfînt.

Biata văduvă să *pocăja* ¹ și ea destul și să întreba ce să facă, încotro să apuce ? Să știți însă, dragii mei, că Dumnezeu nu uită niciodată pe *oamerii* năcăjiți, dacă aceștia-s cu credință cătră el. Sărmana văduvă, cum sta așa dusă pe gînduri, să trezi cam pe la *cira bură* că intră în casă-i doi *oameri* și să rugară să-i lase peste noapte să se *hodirească* acolo, încredințînd-o că-s *oameni* de *omerie* și *vir* din mare depărtare, și așa mai încolo, *pîră*-n urmă văduva îi primi în casă bucuros.

Ș-apoi știți voi cumu-i datina noastră, a moșilor, dacă-ți *vire cireva strin* la casă, să-l *omîrești* cum să cuvine. Deși văduva era săracă-friptă, totuși, făcu ce *focarea* ei făcu și dede *strinilor* și ceva de luat în buze. După *ciră*, dragii mei ș-a lui D-zeu sfîntul, și după un *scaur* de *hodiră*, li se mai dez-

¹ A se mira (n. culeg.).

legă limba și la *oamerii* noștri și începură să *vorovească amu* de *ura*, *amu* de *alta*, destul că le *veri*¹ vorba pe urmă și la copilul văduvei — că anume cum îl cheamă și că de câtă vreme e.

Văduva n-avu încotro, spuse tăte pățaniile ei cu popa din sat, care nu voiește să-i boteze copilul. *Strinii* cei doi să mirară mult de această întâmplare, sau, mai *bire* zis, să făcură că să miră, pentru că, mă rog d-voastră, ei știau mai *bire* și decît văduva tăte întâmplările din casa aceea. Apoi cum să nu fi știut, cînd *urul* din ei era chiar D-zeu și cellalt s-tul Petru ?

Auzind dară D-zeu și s-tul Petru tînguirea văduvei, li se făcu milă de ea și să hotărîră să boteze ei pe copilul văduvei. Așa să și întîmplă, D-zeu îl boteză și-i dede numele *Agheran*, iar s-tul Petru îl *țiru* în brațe, și după ce cinstiră pe copil cu o pușcă, să culcară și *dimireată*, în zori de zi, să ca mai *de-sără*² p-aci-ncolo.

Din darul și puterea lui D-zeu, creștea *Agheran* într-o zi ca-n două, în două ca-n nouă, în nouă ca-n nouăzeci și nouă, că tăți *oamerii* se *mirurau* de el. Apoi, cînd fu de doi ani, nime nu să mai cuteza să se apuce cu el la luptă, așa era de-a zmeilor !

Să fi văzut pe mă-sa cum era de făloasă cu pruncul ei, cîm îl mai îndrăgea, cum îl mai *gugulea*³, de-ți era mai mare dragul să te uiți la ei.

¹ Să zice : veri și viri — veni și vini (n. culeg.).

² Se duseră.

³ *A guguli* — a giugiuli, a dezmiierda.

Dar să vorbească omul numai ce să cade : și era copilul voinic de-ți era drag să te uiți la el.

Bucuria mării, însă, nu *țiru* mult, căci Agheran, într-o *bură dimireată*-și luă *straița*-n grumaz și în spate pușca ce o căpătase de la s-tul Petru și să găta de drum. În zadar plîngea mă-sa, plîngeau și *vecirii* și să rugau de dînsul să nu să ducă, ba mă-sa îi făgădui că-l va *țirea* tot cu *pogace* coaptă-n *țăstru*, cu plăcinte și cu *balmoș*¹, dacă nu să va duce. Dar în zadar ! Agheran nu ascultă de nime, ci să dusă... să tot dusă...

„Ce să-i faci ? Se vede că așa i-a fost ursita“, ziceau muierile din sat.

Umblă Agheran multă lume-mpărăție, ca D-zeu pe toți românii noștri să-i ție, și cum rătăcea fără nici un căpătii, deodată se pomeni într-o padure mare-mare, de părea că n-ar avea nici început, nici sfîrșit. În padurea aceasta mare, nu puteai vedea nici un lemn drept, ci tăte *cîrne*². Agheran se miră mult de ceea ce-i văd ochii și, cum mergea prin padure, îi se păru că aude pe un om văitîndu-se. În ruptul capului se grăbi și plecă în partea aceea, de unde i se păru că aude *virînd* glasul. Cu cît se apropia, cu atît glasul era mai grozav. Deodată se opri, căci înaintea lui văzu un om atît de gros ca un munte și de înalt de ajungea cu capul în nori.

¹ *Balmoș* — mîncare ciobănească făcută din caș fiert în lapte dulce și la care se adaugă făină de porumb.

² *Cîrn* — strîmb.

Acesta era năzdrăvanul *Cîrnă-Lemne*, care se văieta că nu mai sînt lemne drepte în padure și că nu mai are ce lucra, căci, după cum vedeți d-voastră, acesta era meșteșugul năzdrăvanului. Cum dete *Cîrnă-Lemne* cu ochii de *Agheran*, porni în calea lui, și nici măcar ziua *bură* nu zise, odată-l chemă la luptă. *Agheran* nu se sperie de fel, căci doară nu era copil de babă, ci întrebă pe *Cîrnă-Lemne* :

— Cum vrei : în luptă să ne luptăm, în săbii să ne tăiem, sau în puști să ne pușcăm ?

— În luptă, că-i mai scurtă, zise *Cîrnă-Lemne*, și cu aceea se și apucară deolaltă.

Zi de veară *pără* în seară, și în cealaltă iară *pără* cam către prînzuț se tăt luptară, fără de a *sclăbi*¹ și nu putea nici *urul*, nici altul *mirui*² lupta. De-odată, *Agheran* se-nfierbîntă și așa izbi pe *Cîrnă-Lemne*, de-l băgă *pără-n gerunchi* în pămînt. Acum se cătrăni și *Cîrnă-Lemne* și bagă pe *Agheran* în pămînt *pără-n brîu*. *Agheran*, însă, sări în sus ca un țînțar, îl mai apucă o dată bărbătește și mi-l trînti așa de puternic la pămînt, încît... Doamne ferește ! ar fi trecut prin pămînt încolo, dacă nu-l apuca mai degrabă de păr, ca să-l ție în loc. *Agheran* era om cu suflet curat, de aceea nici nu vru să omoare pe *Cîrnă-Lemne*, ci-l trase afară din pămînt, se prinseră frați de cruce și plecară amîndoi mai departe. N-or fi *marsă* tocmai mult amîndoi, cînd se treziră că le

¹ A slăbi.

² Cîștiga (n. culeg.).

trec bolovanii pe la urechi, ca săgețile. Apucară către locul de unde *vireau* bolovanii, cînd deodată văzură pe un om de zece ori mai *nebleznic*¹, mai grozav și mai înfricoșat decît Cîrnă-Lemne. *Aiesta*, țirea două *steanuri*² de piatră, *urul* într-o *mîră* și cellalt într-alta, și le izbea deolaltă, de tot *bire* se sfărmau, iar bucățile săreau în depărtare de trei poște de departe. Cînd ce văzu *Sfarmă-Petri*, căci așa se numea nebleznicul *aiesta*, față în față cu Agheran și Cîrnă-Lemne, s-a cam înfricat, dar numai nu-și dete frica pe față, ci după ce dădu o dată cu pumnul într-un deal de peatră, de se făcu dealul tot *mic folturi*³, se întoarce către Agheran și-l pofti la luptă.

Pe Agheran nici calea, nici lupta cu Cîrnă-Lemne nu-l slăbise, și încă să simțea mai voinic și de zece ori mai tare ca mai *rainte*.

— *Bire*, dacă ai poftă de bătaie — zise Agheran către *Sfarmă-Petri* — haide-de ! Dar să-mi spui numai, în luptă să ne luptăm, în săbii să ne tăiem, ori în puști să ne pușcăm ?

— În luptă, că-i mai scurtă, răspunse *Sfarmă-Petri*.

Și nu mai aștepta nimica și se repezîră *urul* asupra altuia.

¹ *Nebleznic* — uriaș (n. culeg.).

² *Stîncă întreagă* de piatră (n. culeg.).

³ *Mic folturi* — sfărîmat, doborît în bucățele mici (n. culeg.).

Două zile și jumătate *țiru răzmirița* între ei, și abia a treia zi pe la prânzul *bur* putu Agheran să *ogoiască* pe Sfarmă-Petri, după ce Sfarmă-Petri, așa ca prin *mirure*, putu scăpa de la moărte. Apoi se prinse și cu el frate de cruce și-l făcu să joare credință și ascultare.

Acum, dară, din *urul* se făcură trei, și voioși cum erau, mergeau pe ici încolo *glumbind* și *horind*, de ți-ar fi fost mai mare dragul să-i ascuți și să mergi cu ei. Și cum mergeau ei așa, deodată zăriră că doi munți mari, mai mari decât *Găira*¹, care se vedeau *diraintea* lor, numai ce se bat în capete. Așa lucru ciudat nici *urul* dintre ei nu văzuseră.

— Știți, fărtașilor, ce e acolo ? *isă* Cîrnă-Lemne. Să vă spui eu. Acolo, dragii mei ș-a cui vă *țire*, nu-i lucru curat, o fi mai *bire* să ne ducem pe altă cale, să încunjurăm locul *ăla*, dacă vrem să nu ne dăm carnea corbilor și oasele lupilor.

Sfarmă-Petri judeca în alt chip, icea că acelea lucruri *mișcătioase* *is* *urechile pământului*, care se mișcă acum într-o parte, acum într-alta. Agheran se făcea că nici n-aude, nici nu vede, adecă nu asculta ce *vorovesc* cei doi *ortaci* ai lui, ci-și căuta de drum. Pe cînd se *îngîra* ziua cu noaptea, *sosiră* lîngă munții cu pricina, care și atunci se băteau tot mereu în capete.

Dar, mă rog d-voastră ! să nu gîndiți că se bătea de voia lor, ci era *cireva* care se juca cu ei. Aiestă

¹ Este vorba de vîrfurile Găina din Munții Apuseni.

era un om pe de zece ori mai nebleznic decît Sfarmă-Petri și pe de o sută ori ca Cîrnă-Lemne. Era vestitul năzdrăvan *Bate-Munții-n-capete*.

Cei trei nu se apropiară *bire* de el, cînd lăasă de a mai bate munții-n-capete, se întoarse către Agheran și se răsti către dînsul, că ce caută pe pămîntul lui ?

Cîrnă-Lemne era p-aci să *leșire* de frică ; iar Sfarmă-Petri se cam ascundea la spatele lui Agheran, ca să fie ferit mai *bire* de primejdie și de mînia lui Bate-Munții-n-capete.

Apoi, Agheran ce *credereți* că făcu ?

El, după ce-și cunoștea puterile prea *bire*, apoi mai știa și aceea că ce putere mare are pușca lui ; nici că-i păsa de vorbele lui Bate-Munții-n-capete, ci se apucă cu el la luptă dreaptă, căci e mai scurtă, și se luptară mai mult ca trei zile și trei nopți, *pără* ce, la urma urmelor, tot Agheran birui și sili apoi pe cel bătut să-i joare credință și ascultare și să se prindă frate de cruce eu el și cu ceilalți doi frați ai lui.

După cîteva zile de *hodoră*, căci, mă rog d-voastră, erau tare osteniți de atîta luptă, iarăși se luară la drum și *marsără* multă lume-mpărăție, ca D-zeu să ne ție, că din poveste mult mai este, *cire* va asculta mult va învăța, *cire* va dormi *bire* se va *hodi* — și după ce marsără atîta lume, mai trebuiă să ajungă *unreva*, căci doară știți că omul, dacă merge, trebuie să și ajungă *oareunreva*. Așa și cei patru frați de cruce, ajunseră într-o padure fru-

moasă, *pliră* de tot felul de jigărai. În mijlocul padurii, era un cîmp de tot mîndru, și aci se *spă-tuiră*¹ ei laolaltă ca să-și facă nește *continății*². După ce se învoiră, Sfarmă-Petri îngrămădi peatră pentru zid, Cîrnă-Lemne aduse lemne și o acoperi; Bate-Munții-n-capete mătură din ușa casii cîteva dealuri, ca să se vază *bire*-n laturi. N-o fi trecut nici trei zile și casa era isprăvită. Dar apoi trebuie să știți d-voastră că omul nu poate răbda foame în casă, măcar să fie aceea oît de frumoasă; asta o știau *bire* și cei patru prieteni, de aceea trei se deseră³ la *vîrat* și *urul rămînsă*⁴ acasă, să facă prînzul. Cîrnă-Lemne *rămînsă* acasă; iar ceilalți se luară la *vîrat*. Agheran cu pușca ce o căpătase de la D-zeu și de la *nănașul* său, s-tul Petru, atîtea *sălbăticiuri* pușcă, că abia puteau soții lui să le aducă acasă, cu toate că, după cum știți, *aieștea* erau *oameri* și nu tufe.

Apoi cum să nu fi putut pușca, cu o așa pușcă *mirurată*? ! Asta era mai a zmeilor cu mult decît puștile cele cu *repeziș* și *repețiș*, care s-ar fi aflat acuma și despre care ne *vorovise* dascălul nostru mai deunăzi că poți să omori pe un om și de treizeci de ori într-o clipă, nu mai mult. Numai o des-

¹ Se sfătuiră.

² Sub *continății* poporul înțelege nește case mari. frumoase, un fel de palat (n. culeg.).

³ Se duseră (n. culeg.).

⁴ Rămase (n. culeg.).

*chilinare*¹ tot era între puștile estea nouă de azi și a lui Agheran, fiindcă a lui Agheran nu trebuia umplută niciodată, și tot era *pliră tătdeura*.

Cîrnă-Lemne lucrase și el bărbătește acasă ; făcuse un prînz *bur* de bucate. Erau tăte gata, numai să vie ortacii lui să se puie la mîncare. Sta, dară, fără grijă deoparte și, ca să-i treacă vremea mai iute, să apucase chiar să mai cîrnească niște fagi, ca butea de groși. Într-aceea, *Salcotea*, cel din lumea zmeilor, cu o barbă de nouăzeci și nouă de stîngeni, simțise mirosul mîncărilor și *verise* să *mîrînce* prînzul. Amar să mai spărie Cîrnă-Lemne cînd îl văzu ! Dar ce să facă ? tăcu ca porcu-n cucuruz, nu cuteză să *grămușde*² nici un cuvînt. *Salcotea*, însă, să *hărăni bire* și-apoi plecă de *unre verise*.

Cum se văzu Cîrnă-Lemne iară singur, se apucă și mai făcu ceva în pripă de mîncare, dar ortacii lui nu fură-ndestuliți cu prînzul și erau cît p-aci să-l ieie la tripărale³. Cîrnă-Lemne sta deoparte *rușirui* și nu *spunsă*⁴ ce-o pățit cu *Salcotea*.

A doua zi, *rămînsă* acasă *Sfarmă-Petri*, iar ceia-lai să desără iarăși la *vîrat*. Lucră și *Sfarmă-Petri*, ca un *socaci*⁵ împărătesc și făcu un prînz de-ți lăsa gura apă, dar *Salcotea*, cel cu barba de nouăzeci și

¹ *Deschilinare* — deosebire.

² *A grămușda* — a crîcni, a rosti vreo vorbă.

³ *A lua la tripărale* — a lua la răspundere ; cu răspunderea, adese, e împreunată și o bătaie strasnică (n. culeg.).

⁴ Spuse (n. culeg.).

⁵ Bucătar (n. culeg.).

nouă de stîngeni nemţeşti, *veri* şi iară mîncă prînzul. *Virînd* Agheran cu ortacii de la *vîrat*, abia aflară ceva de mîncare, şi Sfarmă-Petri era s-o pătească : nici el nu *spunsă* întîmplarea cu Salcotea, căci asta i se părea un lucru de *ruşire*.

A tria zi, *rămînsă* acasă Bate-Munţii-n-capete, că doar va şti *aiesta* să le facă o mîncare *buřă*. Cum să desără soţii lui iarăşi în padure, Bate-Munţii-n-capete să şi apucă de fiert. Da nu-ţi făcu un prînz, de şi Soara-Soarelui putea să *mîrînce* din el. Salcotea cel blăstămat, însă, *virî* iară, şi văzîndu-l Bate-Munţii-n-capete atît de grozav, să spărie de nici cîrc nu *isă*, ci-l lăasă în pace să se sature şi să se ducă de *unre virise*...

Bate-Munţii-n-capete nu ştia ce să facă de *ruşire*, cînd văzu că Agheran soseşte de la *vîrat* şi nu are ce-i da de mîncare. Cu toate că Agheran se-*n-cruntă* din sprîncene către Bate-Munţii-n-capete, *aiesta*, tătuşi, nu *spunse* ce şi cum o păţit.

A patra zi, să hotărî. Agheran să rămîie acasă şi pe ceilalţi trei ortaci îi trimeasă la padure. Pusă apoi la foc patru oale de nouă sute nouăzeci şi nouă de pătrare una, fiarsă carne, apoi fripsă nouă sute nouăzeci şi nouă de boi sălbateci, vreo cîteva sute de *gligani*¹, destulă că gătă un prînz, la care ar fi putut chema şi pe împăratul. Cînd era şi el cu tăte gata, să pomeni numai cu Salcotea lîngă el, care, fără a-şi da *bureţele*² măcar, după cum

¹ *Gligan* — porc sălbatic (n. culeg.).

² *Bureţele* — buneţele, bineţele (n. culeg.).

s-ar fi căzut, într-o *clipă supsă* zama dintr-o oală. Dar nici Agheran nu dormi, mi-l înhăță de grumazi, îl repezi pe ușa-afară, apoi îl apucă de barba lui cea *popască*, *dezghiră* un fag gros și-i strînsă barba în crepătura fagului. Tăte lucrurile *aiestea* se-ntîmplară *pără* ai bate-n palmi. Salcotea *merei*¹ de spaimă, din care abia-și *viri* în ori atunci cînd sosiră de la *virat* soții lui Agheran.

Fiindu-i frică lui Salcotea de moarte, își mai *adură* o dată puterile, smulsă fagul din *rădăciră* și *ujdri*², o luă la *sărătoasă* cu fag cu tăt.

Cînd prinse de veste Agheran de fuga lui Salcotea, se luă împreună cu cei trei ortaci ai lui după dînsul. Cîrnă-Lemne făcea cale prin padure, zvîrlind în tăte părțile copacii ce erau în cale. Sfarmă-Petri ferea din cale *steanurile* cele mai mari de peatră, iar Bate-Munții-n-capete făcea loc printre munți. Așa *pogan curau*³ după Salcotea eștia patru, de să mai prăpădea pămîntul pe *ure* treceau. Cînd era aproape să-l ajungă, Salcotea deodată se *viștică*⁴ pe buricul pămîntului în jos, în lumea zmeilor, iar Agheran cu ortacii lui *rămîns*eră cu buzele umflate de minie. După un *pic* de bătaie de cap, se hotărî Agheran să se bage și el în

¹ *Merei* — înmărmuri, înlemni, încremeni (n. culeg.).

² *Fugi* (n. culeg.).

³ *Fugeau* (n. culeg.).

⁴ *A se viștica* — a se lăsa în jos, a se ascunde, (germ. *hinabrutschen*); se mai zice și *vuștica* (n. culeg.).

jos, pe buricul pământului. Pentru treaba asta, făcură dară o *furie* lungă-lungă să le ajungă ; Agheran să acăță de capătul ei, apoi du-te, fătate, pe buricul pământului în jos, *pără-n țara zmeilor*.

Trei zile umblă Agheran în lumea zmeilor, fără să întâlnească măcar un pui de șoarece. După trei zile, ajunse Agheran în țara lui *Aram*, craiul zmeilor. În mijlocul țării, era o cetate de aramă cu porți și cu poduri de aramă, iar în mijlocul cetății era *continățiile* de aramă a lui *Aram*, craiul zmeilor.

Nu era nime acasă cînd sosi Agheran în cetate, numai fata cea mai frumoasă a craiului : *Potoroanca*¹, care, auzind cum se sfărîmă poarta cetății sub *brîncea* cea vitează a lui, se grăbi a-i ieși în cale și a-i *spure* că tată-so e chemat la *spat* în curtea lui *Salcotea-împărat*, ca să hotărască moartea lui Agheran Viteazul, și apoi mai *spunsă* și aceea că *pără* acolo abia se va putea duce în doisprezece *ai*.

Potoroanca cea frumoasă puse ceva de mîncare lui Agheran și, după ce se hrăni, iar luă lungul drumului și marșă într-o zi cît altul într-un an, destul că în trei zile să trezi într-o țară, unde călca numai pe argint și *cășile* tăte erau de argint. Țara asta era a lui *Argințan*, craiul zmeilor. Aici încă nu era acasă nime, numai fata craiului, pe

¹ *Potoroanca* se numește la moți o monedă de aramă de patru creițari, căreia i se mai zice și dutcă (n. culeg.).

care o chema *Pițula* ¹. Auzind *Pițula*, care era cu mult mai frumoasă decît *Potoroanca*, cum se zdrobesc porțile cele de argint a cetății, ieși afară din *continățiile* ei și spunsă lui *Agheran* că tată-so e dus la *spat* la curtea lui *Salcotea-împărat*, ca să hotărască moartea lui *Agheran Viteazul*. N-avu ce face dar *Agheran*, ci plecă, după ce mai întîi luă ceva întăritură, și iarăși să duse în trei zile cît altul în patru *ai*, *pără* ce sosi *sărătos* și-n pace la curțile lui *Aurar*, craiul zmeilor.

Cum ajunsse la poarta cetății de aur, lovi cu pumnul de sări tătă-n dăra-be, apoi intră în căsile cele de aur, în care era numai fata cea frumoasă a lui *Aurar*, craiul zmeilor, pe care o chema *Galbira*. De la ea înțelese că tată-so e dus cu tătă *armadia* ² lui la *spat* la curtea lui *Salcotea-împărat*, ca să hotărască moartea lui *Agheran Viteazul*. *Galbira* ospătă pe *Agheran* și acesta plecă mai departe.

După o cale de trei zile, ajunsse la o altă cetate, așa sclipicioasă, de-abia te puteai uita la ea. Era, mă rog, cetatea de *ghemant* ³ a lui *Aghemant*, craiul zmeilor. În cetatea asta frumoasă a zmeului, era și o *hoarcă* bătrînă, care se chema *Zbircea* și care era *mașteră* ⁴ la frumoasa *Sclipicioasa*.

¹ *Pițulă* — e o monetă de argint de zece creițari (n. culeg.).

² *Armadă* — armată, oastea.

³ *Ghemant* — diamant.

⁴ *Vitrigă* (n. culeg.).

Pe cînd intră Agheran pe poarta cea mare a cetății, tocmai atunci Zbîrcea să apucase să bată pe *Sclipicioasa*, și așa o bătea, de-i ieșeau scînteii din spate. Cum văzu Zbîrcea pe Agheran, să întoarse către el, căscă o gură așa de mare, de o falcă îi ajungea la răsărit și alta la apus, voind să înghiță pe Agheran. Și l-ar fi înghițit, de nu era *îndemîră* un turn mare de ghemant, pe care Agheran așa îl izbi de cu putere în gura căscată a bătrinei, de tot praf și pulbere se făcu din turn și din bătrîna Zbîrcea.

* Mai răcni o dată bătrîna Zbîrcea, de se cutremură lumea zmeilor, apoi peri. Să fiți văzut numai cu cîtă bucurie primi *Sclipicioasa* pe Agheran, cum îl mai săruta ! Ş-apoi cum să nu-l fi sărutat, căci doară mult *bire-i* făcuse, scăpînd-o de Zbîrcea, care tot mereu o bătea. Îl rugă apoi să încalece fără întîrziere pe calul cel cu opt picioare din grajd, și să se ducă încotro va vedea cu ochii, numai în calea zmeului și a *armadei* sale să nu margă, că va fi rău de el.

— Tata Aghemant — *isă* ea — s-o *des*¹ acum la *spat* la curtea lui Salcotea-împărat, ca să hotărască moartea lui Agheran Viteazul, dar *de-a-bură seamă*, dînsul o auzit cînd o *răgnit* Zbîrcea și va grăbi să vie aci, să vadă ce s-o întîmplat, și de te va afla, în bucăți te va tăia.

Ascultă Agheran vorbele fetei celei frumoase, dar lucrul naibii nu să putea de fel despărți de ea. Îi pi-

¹ S-a dus (n. culeg.).

case fata la *irima* bietului Agheran. Fata, însă, atîta-i vorbi şi-l rugă, *pără* ce să hotărî să-i facă pe voie. Să sui, deci, pe calul cu opt picioare, şi plecă, dar nu *câtă* casă, precum îl rugase fata, ci în calea *tătini-so* şi *câtă* curtea lui Salcotea.

Mergea Agheran cu calul zmeului cel cu opt picioare, ca gîndul. Cînd fu pe la jumătatea drumului, numai ce văzu *diraintea* lui ridicîndu-se un nor de praf, care, pe ce mergea, să tăt apropia de el.

Acolo, sub norul cel de praf şi de pulvere, *vire*a Aghemant, craiul zmeilor, cu o oaste mai multă decît frunza şi iarba, căci, mă rog d-voastră, simţise că la el acasă s-or întors lucrurile pe dos; de aceea *vire*a atît de turbat. Cum zări Agheran capurile zmeilor, *punsă* puşca la ochi, apoi începu a trage foc în grămadă. Aşa picau zmeii, ca iarba *diraintea* coastei. Peste jumătate de ceas, nu mai *rămînsă* decît un zmeu din *armadia* cea mare, şi acesta era tocmai craiul Aghemant. Cu *ăsta*, încă, iute o isprăvi : îi trase o sfîntă lovitură cu patul puştii în *numele tatălui*, de o dată *amuţi* Aghemant pentru *totdeura*. Dar şi Agheran avea să asude în ziua asta ! Pentru că, după *armadia* craiului celui dintîi, *virî* a doua *armadie* sub porunca lui *Aurar*, craiul zmeilor, apoi a treia, sub porunca lui *Arginţan* şi, în urmă, *armadia* lui *Aram*, craiul zmeilor, dar toţi avură soarta celui dintîi.

O zi întreagă trebui să treacă Agheran tăt peste zmeii morţi, atîta omorîse cu puşca lui cea *pogană*.

Pe unde te-ai fi uitat cu ochii, tăt de morți dai, că erau, mă rog, doar mai mult ca-n răsmirița de la *Fîntărele*.

Sosind Agheran cu ajutorul calului său la curțile lui Salcotea-împărat, îl află pe *aiesta* după *camiriță*¹ zgriburind de frică, căci auzise și el larma cea mare ce se făcuse în cele patru tabere de zmei, apoi își da el cu *socoata* că, de *bură seamă*, Agheran Vi-teazul o *virit* din lumea ceialaltă după el. Cum văzu Salcotea pe Agheran, pe loc plesni de frică, așa încît nu se aleasă *șteamătă*² de el. Numai de barba lui avea Agheran lipsă, pentru că era făcătoare de *miuri*. O și tăie jos, o luă în spate, apoi plecă îndărăpt, către buricul pămîntului, luînd cu el și pe cele patru fete frumoase din cetățile zmeilor.

Bate-Munții-n-capete, Sfarmă-Petri și Cîrnă-Lemne așteptau cu credință *verirea stăpîrului* lor, căci dînșii iarăși trebuiau să-l scoată din lumea zmeilor într-a *oamerilor*. După ce sosi Agheran sub buricul pămîntului, legă de capul *furiei*, pe care să slobozise și el, o *corfă*³ în care *punsă* pe fata lui Aram, craiul zmeilor, pe Potoroanca, și făcu celor de sus semn să tragă *furia*. Pe fata asta o trimesese Agheran pentru Cîrnă-Lemne.

¹ *Camiriță* — sobă, cuptor.

² *Nu se aleasă șteamătă* — nu să aleasă nimica, nici urma nu să mai văzu (n. culeg.).

³ *Corfă* — coș mare de nuiete împletite.

Peste trei zile *virii* corfa îndărăpt ; acum *punsă* în ea pe fata lui Argințan, craiul zmeilor, pe Pițula, pentru Sfarmă-Petri.

Peste alte trei zile, *trimasă* și pe Galbira, fata lui Aurar, craiul zmeilor, pentru Bate-Munții-n-capete. Apoi *virii* rîndul la Scipicioasa, la aleasa lui, fata lui Aghemant, craiul zmeilor.

Cînd *virii* corfa mai pe urmă, ca să-l scoată și pe el afară, să socoti să cerce credința ortacilor lui. *Punsă* dar în corfă calul cel cu opt picioare. Apoi mai legă de corfă și nește bolevani, pentru ca cei de sus să creadă că acum, *de-a bură seamă* îl trag pe dînsul și nu pe altul.

Ortacii lui Agheran, după ce văzură că muierile lor nu sînt așa de frumoase ca a lui Agheran, să necăjiră foc și hotărîră moartea lui.

Crezînd dar că-l trag pe el pe buricul pămîntului în sus, să făcură că scapă *furia* din *brînci* și, din înălțimea aceea mare, calul pică jos, de se făcu tot mici *folturi*. Agheran *rămînsă* dar în lumea zmeilor, singur-singurel, necăjit și amărît ca vai de el. După multă bătaie de cap, îi plesni prin minte să facă din barba lui Salcotea o scară lungă, mai lungă decît buricul pămîntului. Prinse apoi un pui de *bujigoaie* ¹, care *virise* și el să *mîrînce* din *hanțurile* ² zmeilor omorîți.

Pe puiul aiesta-l prinse și-l învătă **de** asculta de dînsul orice-i zicea. După ce crescú mare, îi

¹ *Bujigoaie, bijigoaie* — dihanie.

² *Hanț* — hoit (n. culeg.).

legă de picioare scara făcută, apoi îi dete *dîrva*¹ pe buricul pămîntului în sus. Cînd ajunse *bujigoaia* deasupra pămîntului, *îmblă* cum *îmblă* și se încîlci cu scara pe după nește copaci, dar asta a fost tocmai pe gîndul lui Agheran, care, văzînd că scara nu se mișcă, stă țeapănă, plecă pe ea în sus, și după o cale lungă și grea, ajunse iar pe pămînt. Lucru cel dintîi îi fu că descîlci capătul scării de după copaci și slobozi *bujigoaia*, care era mai moartă de foame ; apoi se *desă* să-și caute pe nevastă-sa.

Sclicicioasa, nevasta lui Agheran, pentru că era cea mai frumoasă, era urgisită de celelalte fete de zmeu. Ele o sileă ca să măture prin curte, să le aducă apă și să *margă* cu porcii la *pășure*, iar de mîncare îi da numai coji de mămăligă înflorită. Cît de mult dora ea să se ducă iarăși în țara ei ! numai nu știa calea.

Agheran o găsi plîngînd și văitîndu-se, lîngă turma cea mare de porci. Vă puteți închipui mînia și ura lui Agheran pe ortacii lui, ba și pe cele trei fete de zmeu ! Necăjit foc se duse la casa lui, pe care de mulțisor o părăsise și, cum îl văzură cei trei frați de cruce a lui, tăți înlemniră. El însă îi omrî, ca pe niște ortaci necredincioși, și din nevestele lor făcu *bani de aramă, de argint și de aur ; adecă făcu potoaroance, pițule și galberi*, apoi să luă cu Sclicicioasa la drum și nu să opri *pără*

¹ *A-i da dîrva* — a-i da drumul.

acasă la mă-sa, care acum abia putea *îmbla* de bătrână.

Făcură apoi o nuntă mare și frumoasă, la care chemară pe tăți *oamerii* din lume, le împărți apoi Agheran banii făcuți din *Potoroanca*, *Pițula* și *Galbira*, jucară trei *ai* de zile, și atîta era de mare bucuria, încît și mama lui Agheran să luase la *zbîcuri* ¹ cu un fecior de împărat. Apoi să fi văzut, dragul meu ș-a lui Dumnezeu sfîntul, cum se mai învîrteau, de le mergea foc din călcîie. Eu, *dirept* să vă spui, încă mă uitam cum să întorc și, dacă n-ar fi *virît* un *dumnișor* al zmeilor să mă înghoildească cu cotul și să mă *îmburde* ² de să mă duc cît colo, poate că și eu jucam. Așa, i-am lăsat să-și *mă-rince* și fără de *mire* ospățul.

Uitam să vă spui că *eu zo eu*, nu știu dacă mai trăiesc ; *cire* o vrea să știe, ușor ar putea afla, dacă se va duce să întrebe.

Teofil Frîncu și George Candrea,
Românii din munții Apuseni (Moșii),
București, 1888, pp. 272—285

¹ *Sărituri* (n. culeg.).

² *A îmburda* — a răsturna.

PESCARUȘ-IMPĂRATUL

Apoi era odată un uncheaș, care din mica copilărie învățase meșteșugul pescăriei. Și pescuind el azi aici, mâine colo, poimîine dincolo, uite că, de la o vreme, se aciolase ca pescar la curtea unui împărat mare și vestit. Că o fi făcut ori nu mare ispravă împăratului, nu știu ; știu atîta că omul era și la curtea mării-sale tot sărac, așa cum era învățat de mic, că nu vrea pîrdalnica de sărăcie să se despartă așa ușor de aceia la care s-a încuibat, vorba veche :

— *Sărăcie, ce-ai cu mine ?*

— *M-am avut cu tată-tău bine*

Și nîl mă-ndur nici de tine.

Și mai știu că, de la o vreme, își legase capul¹ cu o creștină, ca să nu mai zică omul mereu-mereu numai „vai de mine“, ci să zică „vai de noi!“.

¹ Se însurase. De multe ori, însurătoarea e ceva greu. S-a întîmplat odată ca unul căsătorit de curînd să aibă

Acu, împăratul acela nu făcuse copii pînă la vremea bătrîneței și, tocmai cînd socotea că i-a trecut făina prin traistă și că i s-a apropiat funia de steajăr, ce să-i vază ochii ? Uite că împărăteasa îi naște o fată tare frumoasă.

Bucuria împăratului ! A trimis ștafete în toate părțile : la crai, la împărați, la ghinărari, la toți, la toți... să vie oamenii la chef, că avea de gînd să dea o masă, să se ducă pomina.

După ce mai pune la cale și alte treburi, cheamă înaintea-i pe bietul pescar.

— Măi băiete, acu să te pornești și să-mi aduci la masă pește cu solzul de aur.

— Păi de unde să iau eu, măria-ta, pește d-ăsta ?

— De unde-i ști. Vreau să se ducă pomina de masa și de petrecerea ce-oi face-o. Înțelesu-m-ai ?

— Înțeles ; da dacă n-oi găsi ?

— Încă mă mai întrebi, ticălosule ? Iacă, atunci, unde-ți stă capul ți-or sta și picioarele.

Bietul pescar ! Îi jucau ochii-n lacrimi, dar n-a mai scos o vorbă. Știa el că împăratul este din ăia cărora să le *sai urma-n ciomag* și că zadarnic s-ar mai ruga de o inimă așa împietrită.

cămașa ruptă în spinare și a pus pe un flăcău să i-o înnoade.

— Înnoadă-mi, mă vere, cămașa asta — a rugat pe flăcău — că ți-oi înnoda-o și eu cînd te-i însura.

Nici cămașa nu li se mai ținea în spinare, de nevoi (n. culeg.).

Ce să facă ? S-a dus acasă la babă, de i-a spus focul ce-l ardea pe suflet, și pe urmă și-a luat ziua bună și s-a dus în lume, după ce a povățuit pe nevastă-sa să puie gînd la Dumnezeu, că el n-are să mai facă multă vreme umbră pămîntului.

S-a dus pescarul, s-a dus, pînă acolo unde cică „n-are mărul cocean“, s-a dus pînă la Marea Albă și pe acolo, pe malul acelei ape, a tot rătăcit, sărmanul, vreme de doi ani, tot căutînd și uitîndu-se așa, în *uibu locului*¹ : de unde știi, s-o milostivi și cu el Dumnezeu și i-o scoate înainte pește cu solzii de aur.

Acasă-i rămăsese baba plîngînd de amarul ce li se abătuse peste cap.

După ce s-a mai potolit, a luat mătura și a început să deretice pe-acolea. Cînd mătura, uite că găsește baba pe jos un bob de piper. Îl ia și-l pune pe masă, dar minune ! Bobul fuge jos. Dacă vede așa, îl ia și-l aruncă în gură.

Atunci, să te închini, neicuțule ! Rămîne baba îngreunată.

— O, Doamne ! zice ea cînd pricepe minunea — unde mi-o fi uncheșelul ? Poate s-ar bucura și el cînd ar afla vestea asta.

Iar moșul habar n-avea de ce se întîmplase acasă. Tot rătăcind pe malul mării, se întîlnește cu un călugăr.

¹ *In uibu locului* — într-o doară, la întîmplare.

— Ce umbli pe-aici ?

— Uite, părinte, păcatele mele. Aprinz lumina-
rea mea să număr banii altuia.

Și-i spune tot, de-a fir-a-păr :

— Uite, și uite, și uite. S-a mai pomenit aseme-
nea lucru ?

— Ba s-a pomenit, moșule ; nu mai plînge ! gră-
iește călugărul. Îți dau eu pește cu solzii de aur,
numai să-mi dai și tu ce-ți cer.

— Ce ?

— Ce ai neștiut la casa ta. Te învoiești ?

Se gîndește moșul, se gîndește : „Știu că acasă
am doar baba și pisica“. Apoi, tare :

— Bine, îți dau.

Fac ei legămîntul și apoi călugărul îi zice :

— Acu, aruncă, moșule, plasa, să vezi c-o să
prinzi peștele.

O aruncă și, cînd o trage afară, ce să-i vază
ochii uncheașului ? Plasa era plină *ghioalcă*¹ de
pești cu solzii de aur.

Bucuria lui ! I-a suit într-o căruță, și-a luat
ziua bună de la călugăr și s-o dus la împăratul.

Ala, omul naibei, nicidecum nu isprăvisе cheful.
Avusese însă grijă să puie doi slujitori, care stau
la poartă, *agea-agea*² să zboare capul pescarului
cînd l-or vedea venind.

Cînd l-a văzut însă împăratul că vine, nu cu un
pește, ci cu un car plin de pești cu solzi de aur, și-a

¹ *Ghioalcă* (plin *ghioalcă*) — plin pînă sus.

² *Agea-agea* — gata-gata.

potolit mînia ; ba l-a încărcat și pe pescar cu daruri multe, să-și mai împace din nevoi.

Acu, dacă se duce moșu acasă, ce să-i vază ochii ? Un copil, în carne și oase, începuse să umble în picioare.

— Bună ziua, babo !

— Mulțumim dumitale, uncheșel.

— Al cui e copilul ăsta ?

— Al cui să fie ? Al nostru ; ni l-a dăruit Dumnezeu.

Și-i spune cum s-a întîmplat. „Să-l vezi ce deștept e !...”

— Da ce ? Nu-ți pare bine ?

— Ba-mi pare, de ce nu ? zice el cu jumătate de gură ; da-l arsesese, sărmanul, în inimă, că-și adusese aminte de făgăduiala dată călugărului ! Apoi, mai adause : E, să ne trăiască, babo !

Acu, trece așa vreme multă. Copilul creștea, creștea mereu, într-o zi ca-n două și-n două ca-n nouă. Și-i plăcea copilului, dragă Doamne, îi plăceau trei lucruri mai de seamă : cartea, scrisul și sabia.

Cînd copilul împlini optsprezece ani, se pomeniră bătrînii în casă cu un călugăr.

— Bună ziua, moșule !

— Sărut mîna, părinte.

Și se dau în vorbă. Da copilul, cum îl vede, iese afară, trage sabia din teacă, face cu ea cerc pe pămînt în jurul lui și șade să citească.

· Călugărul, însă, de colo :

— Moşule, am venit să-mi dai ce mi-ai făgăduit.

— Bine, părinte, trebuie să mă țiiu de vorbă, că altfel n-am nici o putere, zice moşul plângînd, şi spune şi babei despre legămîntul ce făcuse.

— Vai de mine ! M-ai lăsat făr' de copil, zice nevestă-sa, şi dă să se împotrivescă. Dar are cui ?

Călugărul nu le ia în samă vorba ; iese la fecior şi dă să-l mîngîie ; dar, vezi, nu putea să intre în cercul făcut de băiat cu sabia.

Nu putea să intre în cerc pentru că, uitasem să vă spun, călugărul acela nu era decît *Ucigă-l toaca* în chip de călugăr.

Văzînd că nu poate cu vorbă bună, o dată se repede Sarsailă şi, aplecîndu-se, ia de gît pe feciorul moşului şi apoi, într-o clipă, se face nevăzut, în plînsul şi jalea pescarului şi a babei lui.

Se duce, se duce călugărul cu *Pescăruş*, că *aşa-i* era numele băiatului, se duce pînă într-un vîrf de munte. Acolo pune sarcina jos şi dă să intre în vorbă cu *Pescăruş*, dar ăsta nici acum nu-l bagă în seamă. Îşi face un cerc cu sabia, intră-n el şi-şi vede de carte.

Să fi văzut atunci cum icnea diavolul ! S-a schimbat în chipuri fel şi fel, a grăit cu el cînd mai dulce, cînd mai răstit... zadarnic. N-a scos nici un grai din gura lui *Pescăruş*.

Dacă a văzut *aşa*, l-a luat şi l-a suit pe un alt munte, mult mai fioros şi mai prăpăstios. Socotea că doar-doar l-o îngrozi şi l-o face să grăiască cu

el, dar n-a fost chip, oricît s-a cercat diavolul cu vorba, oricît l-a sucit și l-a învîrtit, grăindu-i și ca oamenii și ca neoamenii.

Atunci, ce să vezi dumneata ? Odată s-a auzit : „poc !“... de s-au cutremurat toți munții, dealurile și văile. Plesnise diavolul de necaz.

Acu Pescăruș, rămas singur, a dat să plece spre casă, pe munți în jos. Erau însă așa de repezi și de fioroși, că a venit bietul de el *d-a bestegala*¹, tot mereu și tot mereu în jos, pînă ce a nimerit, spre mirarea lui, între două fiare grozave care se băteau în capete. Și numai ce se pomenește cu una din ele că-i grăiește :

— Bine-ai venit, băiete ! Ia fă bine de scoate sabia și ne taie capetele.

— Nu, că voi mi-ați fost norocul. De nu mă împiedicam de voi, mă prăpădeam pînă devale.

— Ba taie-ne, că altminteri te mîncăm, se răstește fiara cealaltă.

Pescăruș, dacă vede că n-are încotro, scoate sabia și face : harșt ! capetele fiarelor, din care în clipă se fac doi feciori voinici, care-i grăiesc :

— Să trăiești, băiete, că mare bine ne-ai făcut ! De cînd sîntem vrăjiți să stăm așa ! Dacă vrei să ai numai noroc în viață și să ajungi la mare cinste, fă și la alții bine, cum ne-ai făcut nouă.

Îi arată apoi drumul pe munte în jos, au dat mîna și s-au despărțit.

¹ *De-a bestegala* — de-a berbeleacul.

Iar voinicul s-a tot dus la vale, pînă ce a nimerit în niște mărăcini. Acolo, aude numai plîsete și suspine :

— Scăpați-mă, oameni buni, scăpați-mă, că mare bine v-oi face.

„Mă, ce să fie ?“ se gîndește flăcăul și, dacă se uită în mărăcini, vede acolo o vizuină, și la gura ei niște pietre strașnic de mari.

Și-aduce aminte de sfatul celor doi flăcăi, și ce zice ? „Ia să mai fac un bine.“ Pune umărul și dă la o parte piatra de la gura vizuinei. Și atunci, ce să-i vază ochii ? Din vizuină iese o vulpe¹, care-i grăiește :

— Bodaproste, Pescăruș, că mare pomană îți făcuși.

— Păi cine ești, de știi cum mă cheamă ? Și ce te-a adus aici ?

— Află, voinice — îi zice vulpea — că eu sînt fata împăratului Verde, și e atît amar de timp de cînd, prin farmecele unor zmei, tata și mama și toți supușii lor au fost prefăcuți în stane de piatră, iar eu am fost prefăcută în vulpe, așa cum mă

¹ Aci nu era decît fata de împărat, prefăcută în vulpe prin farmecele zmeilor. Vulpea adevărată e arătată în povești ca animal isteț, „iclean“. La început n-a fost așa ; a fost cinstită și a avut simț de dreptate. Ca să fie vicleană, omul a învățat-o, după cum se vede în povestea *Răsplata omenească*.

În alte povești, ajută pe eroi să ia pe fetele împăraților, ori le face bine, ca recunoștință (n. culeg.).

vezi. De-atunci n-am mai văzut pe-aici picior de pămîntean și mă usuc de dorul tatei și al mamei, și de dorul atîtor lucruri mîndre din împărăția noastră.

— Mare minune ! grăiește voinicul. Și unde au stat zmeii ?

— Încolo, spre soare-răsare, și-i arată cu mîna.

— Dacă-i așa, o să mă duc și eu într-acolo, să văd, nu le-oi face de petrecanie ?

Cînd aude așa vulpea, cine poate povesti bucuria ei ?

— Ei, Pescăruș, de mult îmi spune mie inima că numai tu ai să faci de petrecanie zmeilor. Și cum văd, o să mi se îplinească dorul. Du-te înaintea, flăcăule, că-n partea aceea unde ți-am arătat, îi găsi niște ziduri părăsite, și acolo e palatul tatii, în care acum s-au încuibat zmeii. Dacă-i fi iscusit în lupta cu ei și de-i avea nădejde în Dumnezeu, ai să scapi de zmei, ai să trezești la viață pe cei împietriți și te-i face împărat peste locurile acestea.

„Mare minune !“ se gîndește voinicul, văzînd că-i vorbește în acest chip o vulpe, și merge încotro i se arătase.

Ajunge la ziduri, intră-n palatul fermecat și nu vede pe nimeni. Doar o masă întinsă.

Stă acolo, scoate cartea, pune sabia lîngă el și cetește. Da o dată intră pe ușă cei doisprezece zmei.

— De unde ești, mă ? Și de unde ai venit, de ne calci hotarele ?

El tace, însă, și cetește înainte.

— Nu răspunzi ? se răstește tartorul lor. Ia luați-l, băieți, și faceți-l mii și fărîme.

Hi ! Să fi văzut, nene, ce foc pe bietul Pescăruș ! Să se mai împotrivească ? Nu-l țineau curelele.

L-au luat zmeii și l-au făcut harcea-parcea, mii și fărîme.

Apoi, veseli ca niciodată, au plecat toți după blestemății, dar a grăit tartorul :

— Măi, de l-om mai găsi aici, în carne și oase, să știți că n-are să fie bine de noi.

Bag-seamă, zise într-un ceas rău, că, în lipsă-le, Pescăruș a înviat, și să vedeți cum : Zmeii aveau, fără să știe, o strachină cu apă vie ¹, și cînd s-au luptat cu Pescăruș, a sărit o picătură de sînge în apa din strachină și a răsărit din apă flăcăul și mai voinic, și mai frumos.

Și cum s-a văzut iarăși om la loc, s-a pus la masa zmeilor de-a mîncat ; ba a luat și o jumătate de pîine de a dus-o vulpei, căreia i-a spus ce a pățit. Și atunci, să vezi și să nu crezi ! Cum a mîncat vulpea, s-a făcut fată pînă-n brîu și a început să grăiască.

¹ Apa vie și apa moartă au darul : apa vie să încherbăteze oasele strîns la un loc și carnea ; iar apa moartă să învieze. Se găsesc acolo unde se bat munții în capete, și nu se poate lua de la izvor, decît atunci cînd se odihnesc munții (n. culeg.).

— Du-te îndărăt, Pescăruș, că, după cite-mi dau eu cu socoteala, o să ne cotorosim noi de zmei. Luptă-te și rabdă înainte, că bun e Dumnezeu.

El ascultă povața vulpei și se duce îndărăt la palatul fermecat ; pune sabia acoloa, înaintea lui, scoate cartea și cetește.

Da uite că vin zmeii și, cînd îl văd, rămîn încremeniți. Mă rog, să le fi împîntat un cuțit în carne, și nu da sînge ; așa erau de cătrăniți.

— Faceți-l bucăți, fraților, și aruncați-l ! răcnește și acum tartorul plin de mînie. Cum ? Să nu fim noi în stare să ne cotorosim d-un ticălos ? Scăpați-vă de el cum îi ști mai bine, că de-o învia și acum, sîntem pierduți !

Și o dată-l iau cu putere și-l curăță pe Pescăruș de pe fața pămîntului. Pleacă apoi nămeteniile¹ la plimbare și, în lipsa lor, iar înviază voinicul, că nu-l lăsase apa vie.

Stă la masă de mîncă ; pe urmă ia o pîine și o litră de vin de o duce vulpei, și atunci, ce să vezi dumneata ?

Se face din vulpe o fată frumoasă, frumoasă : zină cu părul de aur !

Pescăruș rămîne înmărmurit de frumusețea ei ; iar fata îi grăiește :

— Hei, voinice, voinice ! Pină acu a fost ce-a fost ; dar de-acu are să fie mai greu. Să nu pierzi însă nădejdea în Dumnezeu, că el e mare și puternic. Du-te îndărăt, că-i izbîndi și acum !

¹ Nămetenie — matahală.

Se duce voinicul și intră iar în palat. Acolo, îl găsesc zmeii. Rămîn încremeniți :

— Să știți, măi, că ăsta o să ne răpună capul ! zic ei.

— Da n-aveți frică, fraților, că știu eu să-l pedepsesc pentru obrăznicia lui ! grăiește unul mai haidoș ¹. Ia faceți-l bucățele și aruncați-l coala în cuptor, să vedem ce are să mai facă.

— Așa să facem !

Și se reped la Pescăruș, îl ciopățesc și-l vîră bucată cu bucată în cuptor, de arde cu totul.

Da au tocat atît de mult carnea flăcăului nostru, că i-a apucat noaptea.

— Acu, băieți, culcați-vă fără grijă, că am scăpat de-o pacoste ! grăiește tot cela mai haidoșul.

Și se culcă zmeii, de încep toți cei doisprezece să mîie porcii la jir. Dar cu atît s-au mai ales ; că pe la miezul nopții, apa vie iar a făcut minunea și Pescăruș, în carne și oase, s-a sculat, a pus mîna pe sabie și a tăiat capetele la toți zmeii ; la toți, la toți, pe rudă, pe sămîntă.

Scotea, nu-i vorbă, bietul voinic, sudori de moarte, de atîta muncă. Dar acu scăpase de zmei.

Ia d-ale mîncării și duce în mărăcini fetei de împărat, ca să se mai întremeze, și-i spune toată isprava, de-a fir-a-păr. Și atunci, minunea de fată odată îi sare de gît, îl cuprinde în brațe, îl sărută cu foc și-i zice cu glas mîngîios :

¹ *Haidoș* — chipeș, voinic.

— Află, voinice, că pentru iscusința ta te-oi lua de bărbat, să fii împărat peste ținuturile astea. Ți-e cu voia ?

— Mă mai întrebi ? zice el, înroșindu-se parcă.

Pe urmă, s-au luat de mână și au mers la palatul fermecat, unde erau stîrvurile celor douăsprezece dihanii, și acolo alte minunății a văzut Pescăruș. Că a luat fata de împărat strachina cu apă vie ; a stropit cu ea pe toți oamenii amorțiți de atîta amar de timp și i-a sculat în carne și oase. Ba nu numai pe ei, ci și pe vitele lor.

Și a început să se vîrzuie ¹ lumea încoă și în-colo, ca mai înainte de a o împietri zmeii ; iar împăratul cel bătrîn, tatăl fetei, făcînd ochi și începînd să se miște, începu să grăiască către fie-sa :

— Măi tată, tată ! da mult somn am mai dormit !

— Apoi — îi răspunse fie-sa — ai fi dormit dumneata mult și bine, dacă nu mai eram pe-aici eu și Pescăruș.

Și pe cînd împăratul cel bătrîn nu-și mai putea opri lacrămile, îi povestește fata toată tirișenia din fir pînă-n ață, de rămăseseră toți cu gurile căscate ascultînd. Că, biet. toată lumea d-acolea socotea că s-a sculat din somn și nici nu știa ce se întîm-plase cu ea.

Doar stîrvurile zmeilor era cea mai bună mărturie fetei de împărat.

¹ A se vîrzuie — a forfoti, a mișuna.

Să vă mai spui acum că, după ce s-a sfârșit povestea, împăratul cel bătrîn a dat binecuvîntarea lui și a făcut o nuntă mîndră tinerei perechi ? Asta socotesc c-ați ghicit-o.

I-a dat însă lui Pescăruș nu numai fata, ci și toată împărăția, cu grijile și bucuriile ei ; iar voinicului care omorîse zmeii i-a rămas numele Pescăruș-împăratul.

Acu, toate bune și cu noroc. Au trăit ei așa și au împărățit în bine și belșug trei ani de zile.

După vremea asta, împărătița tot vede că Pescăruș stă pe gînduri.

— Ce ai, bărbate, de tot stai așa, parcă-ți tot plouă ?

— N-am nimic. Mă gîndesc, ca omul, cum am fost și cum am ajuns. Adevărată-i vorba că „după întristare vine și bucurie“ !

— Și după bucurie, întristare ! mai zice împărătița. Dar spune-mi curat : la ce te gîndești ?

— La nimic.

— Ba te gîndești, Pescăruș ; te gîndești la cheile de la ușa odăii unde nu ți-am dat voie să descui. Nu-i așa ?

— Așa e ! De ce nu mi le dai ?

— Ba ți le dau ; uită-le, că mi-ai făcut și tu mult bine. Dar la bun capăt n-o să te ducă dacă-l descuia.

El, însă, ia cheile și se duce de descuie. Acolo, ce vede, se îngrozește. Trei cai se reped să rupă lanțurile și să-l omoare.

— Ce stăpîn ne-ai fost tu, Pescăruș — zic ei — de ne-ai lăsat aici doisprezece ani ? De ce n-ai venit pînă acum ?

— Păi am venit acum. Ce să vă fac, ca să nu mă omorîți ?

— Ce să ne faci ? Să ne aduci șeile, să încaleci pe noi și să ne scoți la aer ; că e atît amar de timp de cînd n-am mai văzut lumina zilei și cîmpul cu florile.

El iese și închide ușa, crucindu-se :

— Altă minune, Doamne ! Ce cai să fie ăștia, de pot vorbi ?

Le face rost de șele, dar cînd se întîlnește cu împărătița, nu-i spune ce a văzut.

Ea știa însă tot și cînd, a doua zi, a plecat la biserică, i-a grăit cu binișorul :

— Nu mergi, Pescăruș, să ne închinăm ?

— Nu, că sînt bolnav.

A zis el așa, dar abia a ieșit pe poartă împărătița și el s-a și repezit cu o șea la odaia cu pricina, a scos un cal și a încălecat pe el.

— Cum să te duc, stăpîne ? Ca vîntul, ori ca gîndul ?

— Cum ți-e voia, căluțule !

Și atunci, odată calul s-a înălțat cu Pescăruș în aer, de l-au sosit pe împăratul cel tînăr sudorile morții. A avut noroc doar cu împărătița, că a văzut

tot de la biserică și a început să grăiască cît a putut :

— Ho, ho ! cal de zmeu, leu paraleu ! Să nu se clătească nici un fir de păr din capul și de pe carnea stăpîină-tău, că o fi vai de oasele tale.

Și atunci s-a domolit calul, s-a lăsat pe pămînt și a venit cu voinicul în curte. Pescăruș l-a dus în odaia lui.

Și tot așa a spus Pescăruș și a doua și a treia zi, că e bolnav. Iar cînd pleca împărătița, se plimba cu ceilalți cai.

Da tot supărat umbla.

— Acu ce mai ai, Pescăruș, de tot umbli îmbufnat ? îl întreabă într-una din zile împărătița.

— Ia, mă gîndesc și eu că am avut niște părinți și nu știu ce-or fi mai făcînd de atîta amar de timp. Or fi mai trăind, ori nu ?

Și cînd zice așa, începe bietul Pescăruș-împăratul să plîngă, de nu-l mai putea opri nimeni.

— Nu mai plînge — îi zise împărătița, ștergîndu-i lacrămile — că e plîns fără rost. Ce om ești tu, cînd te gîndești la ăla care te-a vîndut pentru fata împăratului ?

— Păi bine, eu n-am inimă ?

— Bine, stăi dar ! grăiește ea.

Iese afară, se uită în dreapta și-n stînga și, cum era năzdrăvană, a văzut tot și a început să grăiască :

— Uite, Pescăruș ! Maică-ta, în vremea asta, face demîncare. Fiindcă ți-e dor de ei, du-te și, pîn-o fi mîncarea pe masă, tu o să fii acasă la tine.

— Da bine, pe ce cal să mă duc eu așa iute ?

— Cum ? Te faci că nu știi ?

Îi dă apoi un cal, de mînca nor, și-i grăiește :

— O să sosești la ai tăi tocmai bine, că azi e nunta fetei pentru care te-a vîndut taică-tău și, cum îi sosi acasă, au să te poftească la nuntă. Tu să nu le strici voia ; să te duci, să joci, să petreci și să faci ce vrei, dar la mine să nu te gîndești ; că de-i face asta, mie are să-mi fie fum și ție are să-ți fie foc !

— Bine.

★

Cînd s-a suit pe cal și cînd s-a gîndit la ai lui, a și fost la poarta lui tat-său.

Pescarul, un moș și mai bătrîn și mai girbov acum, îi iese înainte și-i sărută mîna.

— Ce poștești, înălțate împărate ?

— Ia, aș dori să rămîn aici puțină vreme. Nu vrei să mă găzduiești ?

— S-avem iertare, măria-ta, dar nu putem, că sîntem tare sărmani. Ați venit, pesemne, la nunta împăratului nostru ; duceți-vă acolo, că n-avem putere să vă onorăm.

— Ba primiți-mă, primiți-mă — se roagă el — și așa îl primesc oamenii.

Nu-i vorbă, cînd grăia cu dînșii, i se furișă voinicului cîte-o lacrimă pe obraji.

Tocmai făcuseră mîncarea. El intră în casa unde deschisese ochii pentru întîia oară, și oamenii l-ar fi poftit la masă, dar li-era rușine. El însă a stat. Din vorbă în vorbă, Pescăruș i-a întrebat :

— Da bine, moșule, dumneavoastră n-aveți copii ?

— N-avem, zice moșul, da oftează lung și-și șterge lacrămile cu mîneca cămășii.

— Ba — zice baba — am avut unul și ni l-a luat Dumnezeu.

Și plîngînd și ea, spune tîreșenia din fir plî-nă-n ață.

Ascultă Pescăruș-împăratul, începe să lăcrămeze și nu mai poate răbda.

— Dacă l-ați vedea pe feciorul dumneavoastră, l-ați mai cunoaște ?

— Cum să nu-l cunoaștem, dacă ne e fecior, os din oasele noastre ? Da o fi murit de mult, mititelul !

Se scoală atunci de pe talpă împăratul cel tînăr, se duce lîngă bătrîni și le sărută mîinile.

— He, tată, tată și mamă ! Aflați că chiar eu vă sînt feciorul născut din bob de piper și vîndut pe neașteptate călugărului pentru pește cu solzi de aur.

Și le spuse apoi tot ce-a pățit și cum a ajuns.

Bătrînii, cînd au auzit, nici nu mai știau pe ce lume sînt. Au plîns și au rîs de bucurie, și apoi

au căzut în genuchi, de au mulțumit lui Dumnezeu cu lacrimi că le-a adus și lor bucurie în casă, după atîta amar.

Pe urmă, cînd s-au mai desșumenit¹ ei și cînd s-a zvonit în sat despre sosirea lui Pescăruș, uite că împăratul locului, cel care ceruse odată peștele cu solzi de aur, trimete ștafete, să-i vie și feciorul moșului la masă.

— Nu sînt slugă, să trimeată după mine ca după slugi, ci sînt împărat ; așa să spui stăpînului tău, grăiește Pescăruș-împăratul.

Și dacă a auzit așa, a venit la casa moșului chiar împăratul socru :

— Hai, măria-ta, că am sosit chiar eu ! a grăit el către Pescăruș.

L-a luat în trăsură și l-a dus la nuntă.

Acolo a mîncat voinicul, a jucat și a petrecut. Cînd era însă toiul petrecerii, ce se gîndește ? „Doamne, dacă ar fi aici și nevasta-mea, ce bine ar fi ! “

— Aici sînt ; am sosit ! s-a auzit atunci glasul împărătiței de la palatul fermecat. Numai te-ai gîndit și am venit. Ce vrei ? l-a întrebat nevastă-sa, care răsărise în carne și oase acolo, înainte-i.

— Să jucăm amîndoi.

¹ A se desșumeni — a se trezi.

Au jucat ce-or fi jucat, și pe urmă l-a luat împărătița pe Pescăruș de mîna și a plecat cu el printr-o grădină a socrilor. Au stat apoi la umbra unui pom, l-a pus pe Pescăruș nevastă-sa cu capu-n poală-i și l-a adormit. Apoi, pe cînd mîna el porcii la jir, împărătița i-a scris un răvaș cu aceste vorbe :

„Ai făcut rău că te-ai plecat tatălui, celui care te-a vîndut pentru fata împăratului vostru. Și ai făcut și mai rău că te-ai gîndit la mine. Vei ști dar că, pentru greșeala ta, eu mă duc și te las așa cum te vezi. Dacă în vreme de trei ani și trei luni nu mă găsești, eu mă mărit cu altul.“

Apoi împărătița lasă răvașul acoalea lîngă el și, la un semn, îi piere lui Pescăruș și calul care-l adusese de la atîtea depărtări, și hainele mîndre, lăsîndu-l în trențe. Pe urmă fuge și ea.

Cînd se scoală Pescăruș-împăratul, coalea pe la prînzișor, îl cuprinde jălea, nenișorule ! Nu nevastă, nu cal, nu haine. Doar răvașul, care-i arăta toată soarta de aci înainte, și trențele în care era înhăimurat.

Ce să facă el acum ? Că cine știe cîtă depărtare era de aci pînă la palatul fermecat, acolo unde alt picior din împărăția în care se găsea acum nici nu călcase vreodată !

„Și după bucurie, întristare“, își zice el, aducîndu-și aminte de vorbele împărătiței, și plînge, plînge, de nu-l poate opri nimeni.

În starea asta, se duce la taică-său. Acolo se tînguiesc și părinții de focul lui Pescăruș, dar pescarul dă să-i ție inima :

— Lasă, tată, că o să rămii cu sculele mele de pescărie și n-ai să te prăpădești tu !

— Eu ? Ferit-a sfîntul ! M-oi duce în lumea mare, să-mi găsesc nevasta. Aci am venit doar să-mi iau ziua bună.

Părinții, biet, ce să-i facă ? Au mai tras ei o toană de plîns, dar n-au putut să-l oprească. Atîta doar că, la plecare, i-a dat și mă-sa o azimă într-o pereche de desagi, să nu-i moară de foame odorul.

Acu, Pescăruș, dacă a plecat iar la cale lungă, s-a dus, s-a dus, pînă într-o vale. Era pe-acolo un frig, de-i dîrdîiau fălcile, și în depărtare, o zare de lumină. Cînd văzu așa, se bucură omul, socotind că doar-doar o fi niscai foc și s-o mai încălzi. Da unde era pomana aia ?

Acolo era o moară. Intră înăuntru, și morarul, un moșneag adus de mulțimea anilor și a nevoilor, ridicîndu-și genele cu cîrjile, ca să poată vedea, îl întreabă :

— De unde ești, flăcăule ?

— Din cutare loc.

— Păi ce cauți pe-aici ?

— Ia, căutam și eu o bîjă¹ de foc, să mă încălzesc.

¹ Bîjă ~ de foc — puțin foc.

— Hei, tată, zice moșneagul, nenorocul tău te-a adus prin aceste locuri, că moara asta este a unei zmeoaice care mănâncă oameni. Nu vezi? Macin la oase din oamenii pe care i-a mâncat. Cum te-o vedea, te-o mînca și pe tine, că nu i-a scăpat unul. Pe mine m-a văzut cu un picior în groapă și cu altul afară, și d-aia m-a mai lăsat, să-i macin oase, ca să-și facă făină pentru pîine din ele.

— Vai de mine! se tînguie Pescăruș și, pe cînd se gîndea încotro s-o ia, uite că vine zmeoaica, care, uitasem să vă spun, nu era alta decît mama zmeilor uciși de el la palatul fermecat.

— Iii! Da frumos și gras mai e! zice nămetenia cînd îl vede. Fripturică ca asta, mai rar!

Și pune să încălzească cuptorul.

Îl închide apoi într-o odaie, de unde nu mai putea ieși Pescăruș, și mai iese pe vale.

Bietul voinic! Umblase el cît umblase, dar acu i se înfundase! Își aștepta moartea și se ruga lui Dumnezeu să facă vreo minune cu el; cînd, cum se bocea de mama focului, uite o muscă¹ îi vine

¹ Musca aici povățuiește pe voinic cum să scape de zmeoaică. În alte povești, ea o face asta drept recunoștință că și voinicul i-a făcut vreun bine.

Deseori eroii poveștilor, spre a scăpa neobservați, sau spre a se furișa prin cele mai mici găuri, iau chip de muscă. În *Frumoasa lumii* (Eminescu), Făt-Frumos se dă de trei ori peste cap și se face muscă. A intrat pe

pe la nas. O dă încolo, dar musca iar vine și a doua oară ; iar a treia oară îi grăiește așa :

— Nu mă mai gonî, voinice, ci, dacă vrei să-ți fie bine, ascultă-mi sfatul.

— Ce sfat ?

— Uite. Toată puterea zmeoaicei, care o să se repeadă să te îmbuce în seara asta, stă în cei trei dinți pe care îi mai are. O să vie ea întii să te îmbrățișeze și să te sărute. Tu însă, cînd s-o apropia, să-i lipești o palmă zdravănă, că așa o să-i saie cît colo un dinte. Și tot așa să faci și mîine și poimîine-sară, că i-or sări toți dinții și-i scăpa cu viață, ca să-ți vezi de cale unde te mîină dorul. Ai înțeles ?

— Înțeles, zice el, mulțumind cu lacrimi în ochi, că tot mai avea un pic de nădejde.

Și cum nu era el să asculte de muscă, care îl îndemna să scape de moarte, la care nu se duce nimeni cu bucurie, oricît de bătrîn ar fi ? Știi ce spune cîntecul :

„De-ar fi moartea ca mîndra,

M-aș duce singur la ea ;

Dar moartea-i întunecoasă :

Nu-i ca mîndra de frumoasă.”

gaura broaștei, a luat cheia de sub perna vrăjitorului și a ieșit afară.

Sînt pe aici și povești frumoase cu privire la musca ce a iernat în urechea boului (n. culeg.).

D-aia, cînd vine zmeoaica și-l sărută, odată se smucește Pescăruș din brațele ei și în grabă îi trăsnește una, că vede cotoroanța numai stele verzi : pleosc ! peste falcă, de-i sare un dinte.

— Iartă-mă, voinice — zice ea — că ți-oi dărui o pereche de papuci ¹.

— Păi ce să fac cu ei ?

— Unde-i gîndi, te-or duce în pripă, ca vîntul și ca gîndul.

O lasă, și zmeoaica îi dă papucii, dar nu-i dă drumul de la moară, că tot avea gînd să-l mănînce.

A doua sară, iar vine nămetenia, și Pescăruș, după sfatul dat de muscă, îi mai cîrpește o palmă de vede hoanta ² stele verzi, și-i mai sare un dinte.

— Iartă-mă, omule, că ți-oi mai da un bici.

— Cu ăsta ce să fac ?

— Cînd îi plesni din el, nici fiară, nici om, nici dușman, nici piedică... nimic, nimic nu-ți mai stă în cale.

O lasă și acum, iar nămetenia îi dă biciul. Aflase, însă, că el i-a omorît feciorii, și tot îi purta simbetele.

Și a treia oară vine zmeoaica, cu o gură cît o șură, să-l soarbă și să-l înghiță. Da Pescăruș se ține zdravăn și acum și... plesnește pe zmeoaică

¹ Papucii, biciul și pălăria sau tichia sînt întrebuițate în cele mai multe povești spre a ajuta pe voinici să fugă, să scape de urmăritori, ori să nu fie văzuți (n. culeg.).

² *Hòantă* — baborniță, hîrcă.

aşa de puternic, că-i sare şi singurul dinte ce-i mai rămăsese în gură.

— Aoleo ! răcneşte nămetenia — lasă-mi zilele, voinicile, că ți-oi da o pălărie.

— Ce să fac cu ea ?

— Cu asta, cînd îi pune-o în cap, nimeni nu te vede. Poți chiar să stai la masă cu alții şi n-au să te vadă.

Apoi zmeoaica, rămasă fără putere, începe să se aolească, de se cutremurau împrejurimile şi se cam duce pe-aci încolo.

Iar Pescăruş plesneşte din bici, de cad jos zidurile în care era închis, ia pălăria şi papucii ; apoi, cu biciul în mînă, pleacă la drum, după ce-şi ia ziua bună de la muscă, căreia îi mulţumeşte cu lacrimi în ochi.

Acu, merge Pescăruş cît merge, pînă la o răspîntie. Aci se gîndeşte :

„Ia să văd, nene, mi-or folosi la ceva toate lucrurile de la zmeoaică ?“

Pune papucii în picioare, ia biciul în mînă şi pălăria pe cap... pe urmă, ce să vezi dumneata ? Numai cînd se gîndeşte unde-l mînă dorul, se şi trezeşte Pescăruş în curtea caselor nevستی-si, împărăteasa de la palatul fermecat.

Tocmai atunci, însă, se împliniseră trei ani şi trei luni. Împărătiţa îl aşteptase cît aşteptase, mult şi bine, pînă cînd, văzînd că se îplineşte vlea-

tul și el nu mai răsare de nicăieri, se logodise cu altul.

Cum e d-acu într-o săptămână, era nunta.

Ce să facă voinicul ? Își pune pălăria în cap și se duce de se amestecă printre slugi : mănîncă, bea și doarme cu ele, fără să-l poată vedea cineva. Ba auzea și vorba și sfatul tuturor.

Acu împărăteasa, după ce s-a despărțit de soțul ei, a născut un fecior frumos-frumos, și ăsta semăna cu Pescăruș ca două picături de apă.

Și, vezi dumneata, copilul — pesemne unde era din sîngele lui — îl vedea și-l cunoștea, chiar cu pălăria în cap să fi fost.

— Mamă, uite tata !

— Unde e, maică ?

— Uite-l.

Se uită împărătița încoa, se uită încolo, caută prin curte, caută și slugile, degeaba.

Dacă nu-l găsesc, își văd oamenii de treabă.

Cînd să se culce, fecioru-său, iar :

— Mamă, tata !

— Unde-i, mamă ?

— Uite-l.

Iarăși îl caută toți, și dacă nu-l găsesc, încep să se mire :

— I se năzare copilului, ce să-i faci ?

Da în sara dinaintea nunții, cum face, cum dreghe Pescăruș, că atunci cînd să se culce, își ia pălăria

din cap și-l zărește un bătrîn, care spune împărătiței :

— Uite, măria-ta, e colea după sobă unul trențaros. L-am văzut eu. Ala o fi tatăl băiatului, că prea seamănă.

— Nu se poate una ca asta.

Îl caută ea, dar nu-l găsește, că Pescăruș iar își pusese pălăria în cap.

Vine ziua nunții. Cînd era petrecerea mai în toi, copilul, numai el, vede pe Pescăruș și începe să plîngă :

— Mamă, tata !

— Ce tot spui tu, mamă ?

Și începe să-l bată pe bietul copil, care țipa de sărea cămașa de pe el.

Acu, duminică, pleacă împărătița la biserică cu logodnicul, să se cunune ; și se tot duc, cu mare alai.

Cînd, la mijloc de cale, odată le răsare-n cale Pescăruș-împăratul în carne și oase ; le oprește trăsura și le grăiește :

— Ho, ho, ho ! Unde vă duceți ? Mai sînt și eu pe-aici.

Să vezi atunci ! Se strică tot cheful nunții ; apoi ia împărătița pe Pescăruș de mîină, că-l cunoscuse, și vine cu el în palat, unde se află tot ce a pățit.

Preotul aştepta la biserică, să facă cununia şi, dacă vede că nuntaşii întârziează, odată trimete vorbă : „Ce mai aşteptaţi ?“.

Care nu fu însă mirarea celor de la biserică, cînd văzură pe împărăteasa venind singură-singurică !

— Părinte, mai încet cu cununatul ; să mai stăm, să ne dăm sfatul. Dacă eşti capul legii, rogu-te, dă-mi un sfat.

— Ce sfat ?

— Uite, am avut o încuietoare cumpărată de la un negustor şi s-a întîmplat, după vreme multă, că am pierdut cheia. Am căutat, am căutat şi, dacă am văzut că n-o mai găsesc, am făcut alta nouă. Ce se întîmplă, însă ? Cînd să descui cu cea nouă, am găsit cheia cea veche. Acu, pe care s-o opresc ?

— De, măria-ta, zice preotul. Bună ar fi şi a nouă, c-o fi mai de tîrg, da e mai bună a veche, că se potriveşte. Şi-apoi, e bună vorba din bătrîni, măria-ta : „paşte iarba pe care o cunoşti“ !

— Aşa ? Vezi, sfinţia-ta, d-aia n-am venit aici cu logodnicul, că mi-a sosit bărbatul cel dintîi, acela că v-a înviat pe toţi şi a răpus pe cei doisprezece zmei. Acu, e bine să mă cunun cu ăsta noul ?

— Nu e bine, măria-ta !

Şi atunci, cînd a auzit vorbele astea, s-a dus logodnicul îmbufnat în treaba lui. Iar împărătiţa

și cu Pescăruș au făcut altă nuntă, și mai mîndră, și mai frumoasă.

Ba, de rîndul acesta, au adus la palat și pe moșul și pe mătușa, părinții lui Pescăruș, să tot trăiască !... Iar binele și belșugul din casa lor, dă-l, Doamne, la toți dușmanii mei ; dar dă-mi-l și mie.

Povestită de mecanicul, fiu de sătean, Andrei I. Popescu, în Techirghiol.

C. Rădulescu-Codin, *Ingerul românului* — povești și legende din popor — București, 1913, pp. 126—142

CALIN NEBUNUL

Era odat-un împărat ș-avea trei fete, și erau așa de frumoase, de la soare te puteai uita, da la dinsele ba. Acu, cele două era cum era, da cea mijlocie nici se mai povestește frumusețea ei. Acu, cîți feciori de-mpărați și de ginărari a cerut-o, împăratul n-a vrut să le deie.

Acu-ntr-o sară, a venit trei tineri și le-o cerut, da el n-o vrut să le deie. Acu, ei o ieșit afară și unul dintr-înșii o prins a fluiera, cît s-o făcut un nor mare și nu s-o mai văzut nici ei, nici fetele — le-o răpit.

Acu-mpăratul a scos veste-n țară, că cine o găsi fetele, li dă de nevestă. Acu-n satul cela a-mpăratului era un om ș-avea trei flăcăi. Doi erau cum erau, da unu era prost, ședea-n cenușă și-l chema Călin Nebunul. Ș-a zis acei doi frați :

— Haidem și noi să căutăm fetele-mpăratului.

Da Călin a zis :

— Hai și eu cu voi.

Și cei doi o zis :

— Hai.

Și-mpăratul o zis că care s-o porni după fete, li dă bani de cheltuială și straie de primeneală. Acu, ei au făcut un arc ș-o zis că unde l-a zvîrli, pînă unde-o ajunge, acolo să poposească. O aruncat cel mare ș-o mers vo două zile ș-a ajuns. O aruncat și cel mijlociu și tot așa degrabă o ajuns. Da cînd o aruncat Călin Nebunul, o mers trei luni de zile zi și noapte, și de-abia o ajuns.

Acu, ei mergînd pe drum, o gătit și cremenea și amnaru. De-abia o avut cu ce ațîta oleacă de foc. Ș-o zis așa ei înde ei, că să păzească focul unul din ei cît or dormi ceilalți doi, că dacă s-o stinge focul, îi taie capul celui ce-a păzi dintr-înșii. Acu, s-o culcat cei doi și cel mare o rămas să păzească. Pe la miezul nopții, s-o auzit un vuiet grozav. Era un zmau cu trei capete.

— Cum ai putut să-mi calci moșiile de la tată-meu, făr' de voia nimărui ? Hai la luptă !

— Hai !

Și s-o luptat ei, s-o luptat pîn-acu l-o omorît pe zmau, și o făcut din capetele lui trei căpiți de carne. Acu se trezesc cei doi :

— Uite, voi ați dormit, da eu uite ce lupt-am avut.

Acu, a doua noapte, cel mijlociu era să stea de strajă. Iar pe [la] miezul nopții, se aude-un vuiet.

— Cum ai putut să-mi calci moșiile lui tată-meu, fără voia nimărui ?

Aista era cu patru capete.

— Hai la luptă !

— Hai !

Și l-o omorît și pe acesta, ș-o făcut patru căpiți de carne din capetele lui. Acu, cînd s-o trezit ei, o-nceput să-i deie de grijă lui Călin Nebunul ca să păzească bine focul. Acu, el a treia noapte era să fie. Acu, iar pe la miezul nopții s-auzi un huiet mare. Un zmau era, cu opt capete.

— Hai ! zice Călin Nebunul — că și zmaul era năzdrăvan și știa de dînsul — hai la luptă !

— Hai !

Cît se luptă, se luptă, cît de cît să nu se deie zmaul. I-o tăiet Călin Nebunul o ureche, ș-o picat o picătură de sînge, ș-o stins focul. Ș-așa prin întineric s-o-nceput ei a lupta, și-n sfîrșit l-o omorît Călin Nebunul ș-o făcut opt căpiți de carne.

Acu, ce să facă el ? foc nu-i. S-o luat el și mergea așa supărat prin pădure, ș-o ajuns la un copac nalt și s-o suit în vîrful lui, ș-o văzut în depărtare o zare de foc. Scoboară el și se pornește s-ajung-acolo și-ntîlnește un om pe drum.

— Bună noapte !

— Mulțămesc d-tale.

— Da cine ești d-ta ?

— Eu îs De-cu-sară.

Călin Nebunul l-apucă și-l leagă de-un copac, cot la cot. Mai merge el o bucată bună și mai întîlnește un om.

— Bună noapte !

— Mulțămesc d-tale.

— Da cine ești d-ta ?

— Eu îs Miezu-noptii.

Ia și pe acela și-l leagă iar de-un copac. Mai merge el înainte și mai întâlnește un om.

— Bună noapte !

— Mulțămesc d-tale.

— Da cine ești d-ta ?

— Eu îs Zori-de-ziuă.

Îl leagă și pe acela. El i-o legat, că lui i-era frică să nu se facă ziuă.

În sfârșit, ajunge el acolo. Acolo era o groapă mare ș-un cazan c-o pereche de chirosteie mari, și-ntr-însul fierbea vo două-trei vaci, și-mprejurul chirosteiilor se cocea o turtă. Și-mprejurul ei dormeau doisprezece zmei și două zmeoaice, mamele lor.

Acu, Călin Nebunul ia vo doi tăciuni într-un hîrb și-un cărbune-n lulè și plecînd, însă, i-a venit așa o miroznă de bună din demîncat, și luînd o bucățică, o curs apă clocotită pe urechea unui zmau, și el o țipat strașnic, că toți s-o trezit și l-au prins pe Călin Nebunul. Ș-o vrut să-l omoare, și el o zis :

— Mă rog domniilor-voastre, lăsați-mă, că sînt om sărac.

Dar ei o zis așa :

— Dacă tu ne-i aduce pe fata-mpăratului Roșu, noi te-om lăsa.

Da el o zis :

— Da de ce n-o luați d-voastră, că sînteți mai mulți și mai tari ?

— Da noi sîntem duhuri necurate și-mpăratul are un cucuș și-un cățel. Noi, cînd ne-apropiem de palatul lui, cucușul cîntă și cățelul bate, și noi trebuie să fugim. Da tu-i putē mai bine, că ești om pămîntean.

Da Călin Nebunul, viclean :

— Haideți și d-voastră cu mine, că-s eu om pămîntean și cățelul n-a bate, nici cucușul n-a cînta.

Da Călin Nebunul se uită și vede-un voinic ca și dînsul, legat cot la cot de-un copac ; și cînd o văzut că s-o pornit Călin Nebunul, el s-o smucit strașnic, încît a rămas mîinile la copac și el a fugit.

Și ei merg, merg pîn' ce-ajung la poarta-mpăratului. Și era o poartă mare de fier, că nu era-n stare să treacă nime, afară de Călin Nebunul. Și el s-a suit pe poartă și-o zis zmeilor :

— Hai să vă iau cîte pe unul de chică și să vă duc în ogradă.

Și lua tot cîte unu și cu paloșul le tăia capul, pînă ce-o tăiat la toți. Și-o intrat în ogradă ; da-mpăratul, de grozav zid și poartă ce-avea, ușile erau toate deschise. Călin Nebunul s-o suit sus pe scări, și scările erau de aur bătute cu diamant, și-o intrat în casă, unde dormea fata. Dar era lună și-o mîndreață afară, și luna bătea în casă, unde dormea fata. Da fata era așa de frîmoasă, decît de nepovestit. Călin Nebunul a sărutat-o și i-o luat inelul de pe mîină și s-o dus.

Cînd a ajuns la zmeii cei tăieți, li-o tăiet vîr-
furile limbilor la toți doisprezece și le-o pus în
basma, ș-o trecut poarta și s-o pornit la drum.
A mers pînă ce-a ajuns la cazan. A putut prinde
o zmeoaică și-a tăiet-o, da una a scăpat. Călin
a luat pe degetu ista mic turta și pe celălalt ca-
zanu cu carne, și-ntr-un hîrb oleacă de foc, și s-o
pornit la drum, ș-a ajuns la Zori-de-ziuă și i-o
dat o bucată de carne ș-o bucată de turtă, l-o dez-
legat ș-o zis :

— Hai, du-te !

Mai merge el, ajunge la Miezul-noptii și-i dă
ș-aceluia o bucată de carne ș-o bucată de turtă,
și-i dă drumul ș-aceluia.

Cînd a ajuns la De-cu-sară, era mai mult mort,
de cînd era legat. Îi dă ș-aceluia o bucată de carne
și de turtă și-i zice :

— Du-te, bre,-n pace.

Cînd a ajuns, n-o apucat a ațîța focul și soarele
acu era sus. Frații lui atîta dormise, c-acu-ntrase
mai de-un stîngen în pămînt. Cînd s-o trezit, o zis :

— I, Călin Nebun ! lung-a mai fost noaptea
asta !

Da Călin Nebunul nimica nu le-a povestit din
ceea ce s-a petrecut cu dînsul noaptea. A pregătit
ei iar să se pornească, ș-o zvîrlit tot Călin Ne-
bunul arcul, ș-o mers și așa pîn' la pădurea de aur.
Cînd o ajuns acolo, li-o zis Călin Nebunul așa :

— Fraților, voi nu-ți putea trece-n pădurea asta. Faceți-vă voi o colibă aici, și stați să mă duc eu singur.

Așa, el s-o pornit. Cînd o ajuns în mijlocul pădurii cei de aur, fata cea mare a-mpăratului făcea de mîncat zmaului ei.

— Bună vreme, fată de-mpărat !

— Mulțămesc d-tale, Călin Nebun. De numele d-tale am auzit, dar a vedea nu te-am văzut. Da fugi, că dac-a veni zmaul, te ucide.

— Da cît mînîncă zmaul tău ?

Fata zice :

— Patru cuptoare de pîne, patru vaci fripte și patru antaluri¹ de vin.

Zice :

— Ia să văd eu de-oi putea mîncă.

Se pune Călin Nebunul și mînîncă toate.

Iacă, vine și zmaul.

— Bună vreme, cîne de zmau !

— Mulțămesc, Călin Nebun.

— Am venit să iau pe fată. Hai, hai la luptă !

— Stai să mînînc ceva.

— Da că, zău, eu ți-am mîncat mîncarea.

— Cu-atît mai bine, zice, eu sînt ușor și tu ești greu.

Și se iau la luptă și se luptă, și-l omoară Călin Nebunul. Pe urmă, zice fetei :

¹ Antal — butoi, poloboc.

— Rămii aici, că mă duc să scot cele două surori ale tale.

Și se pornește. Ajunge-n mijlocul pădurii cei de argint. Fata cea mijlocie făcea de mîncat ș-aceea. Da el cum a văzut-o, i-a căzut strașnic de dragă.

— Bună vreme, fată de-mpărat !

— Mulțămesc d-tale, Călin Nebun. De numele d-tale am auzit, d-a vedè nu te-am văzut.

Da și Călin Nebunul era frumos, și fetei i-a căzut drag. Da fata-i zice :

— Fugi, că dac-o veni zmăul, te ucide !

— Da cît mînîncă zmăul ?

— Opt cuptoare de pîne, opt vaci fripte și opt antaluri de vin.

— Adă-ncoace să văd, oi putea mîncea ?

Și mînîncă tot. Iacă, vine și zmăul.

— Bună vreme, cîne de zmău !

— Mulțămesc, Călin Nebun.

— Hai la luptă !

— Stai să mînînc ceva.

— Că eu ți-am mîncat mîncarea !

— Mi-o fi mai ușor la luptă.

Și se iau, se luptă și se luptă, și-l omoară Călin Nebunul.

Da lui așa-i era de dragă fata, de-o luat-o cu dînsul la pădurea de aramă. Cînd a ajuns în mijlocul pădurii, ș-aceea făcea de mîncat. Acea nu-l știa, da văzîndu-l cu soră-sa, o-nțeles.

— Unde-ți este bărbatul tău ?

— La vînat, Călin Nebun. Da fugi, c-aista te omoară !

— Cît mînîncă el ?

— Douăsprezece cuptoare de pîne, douăsprezece vaci fripte și douăsprezece antaluri de vin.

— Ia să văd, eu oi mîncă ?

Mînîncă Călin Nebunul, mînîncă, cînd, la un antal de vin, nu-l putea bea, și zice-așa : „Cu atîta-i mai tare zmaul decît mine“.

Iacă, vine și zmaul.

— Bună vreme, cîne de zmau !

— Mulțămesc dumițele, Călin Nebun.

— Am venit să-ți iau pe fată.

— Ba pe fată nu-i lua-o.

— Hai la luptă !

— Numai să mînînc ceva.

— Eu demîncatul ți l-am mîncat.

— Eu oi fi mai ușor, tu mai greu.

— Hai la luptă !

— Hai !

Se luptă, se luptă, cît de cît să nu se deie zmaul. Zice zmaul :

— Hai, eu m-oi face o pară roșă, tu te fă o pară verde.

Da el cu asta a greșit, că para roșă-i mai moale, para verde-i mai tare.

Iaca, trecu pe-acolo o cioară, pe sus, și-i zice zmaul :

— Cioară, cioară, moaie-ți aripa ta-n apă și stinge para asta verde.

Da Călin Nebunul zice :

— Împărate prea-nălțate, moaie-ți aripa ta-n apă și stinge para asta roșie.

Cioara, cînd a auzit — știi d-ta, a urcat-o — îndată s-o dus. După ce-a udat-o, a-nceput a ciupi dintr-însa, ș-atîta sînge a-nceput a curge, de îmblai pînă-n genunchi.

De-acolo, el s-a luat cu fetele și s-a pornit.

A ajuns în pădurea de aur și a luat pe cea mare și s-o pornit, ș-a ajuns la frații lui. Ș-o zis așa :

— Fraților, pe aste două le-ți lua voi, da ast' mijlocie e-a mea.

Și s-o culcat să doarmă. Și frații s-o sfătuit așa : ca să-l omoare nu se putea, da să-i taie picioarele, și să ieie fetele, și să se ducă la-mpăratul, și să zică că ei le-au scos.

Și i-o tăiet picioarele cînd dormea, ș-o luat fetele și s-o pornit. (Așa [era] de trudit de lupte, încît n-o simțit cînd i-au tăiet picioarele.)

În zori de ziuă, se trezește el, se vede făr' de picioare. Ce să facă ? Da picioarele i le-o luat de acolo, că altmintrele el le-ar fi pus, că era năzdrăvan. S-o luat el încetișor ș-o intrat în pădurea ast' de aur. A mers vo trei zile și vo trei nopți, ș-a ajuns la un palat așa de frumos, de nu te-ndurai să te uiți la dînsul.

Ș-o auzit un cînt așa de jele, de i-o rupt inima.

Se ia el încetișor și se suie pe scările cele, și vede acolo pe voinicul ce-și rupsesse mîinile la zmei.

— Bună vremea, voinice !

— Mulțămesc d-tale, Călin Nebun, da ce-ai pățit ?

Și el începe a-i spune toate cîte-au pățit.

— Hai să fim frați de cruce !

— Hai !

— Da d-ta cine ești ? l-întreabă Călin Nebunul.

— Eu — zice —'s un fecior de-mpărat și pădurile astea au fost toate a tătăne-meu, și ni le-o luat zmeii ; da de cînd ai omorît pe zmei, acu iar sîntem noi în stăpînire ; și eu, pentru că-s făr' de mîni, trăiesc aici. Eu făr' de mîni, tu făr' de picioare, om trăi bine.

Călin Nebunul se prinde cu mîinile de gîtul fiului de-mpărat și se primblă prin pădure. Așa, într-o zi, aude-un foșnet de frunze. Da fratele lui cel de cruce zice-așa :

— Eu m-oi apropia încetișor și ți-oi da drumul, și tu prinde cu mîinile.

Dîndu-i drumul, prinde pe zmeoaica cea scăpată și zice așa :

— Fă-mi mie picioare și estuia mîni, ori te omorîm.

Și zmeoăica zice :

— Iaca acolo, ca de-un stinjen de departe, este o baltă ; virî-te acolo, că-i ieși cu picioare și istlalt cu mîni.

Da Călin Nebunul, mehenghi ¹ :

— Vîrî-te tu întii.

— Ei, ba vîrîți-vă dv.

Da Călin Nebunul rupe o crenguță verde ș-o moaie-n apa ceea ș-o scoate uscată ; ș-o începe-a pumni, că ea o vrut să-i usuce.

— Mă rog, nu mă bate, iacă, este la dreapta altă baltă.

Călin Nebunul vîră o crenguță uscată ș-o scoate verde, și se vîră el acolo și se scoate cu picioare și celalt cu mîni. Și ia ș-o omoară pe zmeoaică, că știa că-n orice vreme are să-i facă rău.

De-acolo ei se iau, și zice Călin Nebunul așa :

— De-acu, eu mă duc să-mi caut pe nevas-tă-mea, da-ntii hai să mă duc într-un loc care ți-am spus eu [la] fata-mpăratului Roșu.

Și se iau și se pornesc. Mergînd ei printr-o pă-dure aproape de curtea-mpăratului, o cules Călin Nebunul o basma de alune. Ajungînd la poartă, a auzit un vuiet mare. Da ei erau îmbrăcați cu ițari și cu cojoace și-ncinși cu chimiri. Da baba cea de la poartă era de-a noastră.

— Bună sară, mătușă !

— Mulțamesc d-tale, voinice !

— Da ce-i aici, ce s-aude ?

— Se mărită fata-mpăratului.

— Da cine o ia ?

— Bucătarul, c-o ucis doisprezece zmei.

¹ *Mehenghi* — șiret.

Da Călin Nebunul îi zice-aşa babei :

— Mătuşă, iacă-ţi dau un căuş de galbeni, să-mi faci ce ţi-oi zice.

Baba s-o uimit cînd o auzit de-un căuş de galbeni.

— Ți-oi face, voinice.

El a luat basmaua cea de alune. Era basma de-a noastre, neagră, cu floricele pîmprejur, ș-o pus inelu-n mijloc ș-o zis așa :

— Du, mătuşă, și pune dinaintea împăratului, măcar că te-o ghionti și te-or da, vîrî-te așa cu de-a sila.

Baba s-o dus și-o intrat cu ghionturi ea acolo, ș-o pus pe masă ș-o ieșit. Cînd i-o dat Călin Nebunul căușul de galbeni, ea strașnic s-o bucurat, că ea nu cît să-l fi avut în viața ei, dar nici nu l-a văzut.

Împăratul, cînd o pus mîna pe basma, alunele o-nceput a durăi pe masă ș-o rămas inelu-n mijloc. Fata o zis :

— Iacă, tată, inelul meu, pe care nu se știe cum l-am prăpădit.

Împăratul a-nceput a striga :

— Cine-a adus basmaua cu alunele ?

Logofeții a spus că baba cea de la poartă. Degrab a strigat s-aducă cine-a adus. Se ia Călin Nebunul și intră. Da mirele, țiganul, ședea pe trei perini de puf. Cînd a fost Călin Nebunul în pragul ușei, o perină a căzut de sub țigan. Cînd a fost în mijlocul casei, a picat ș-a doua și țiganu-o

zis : „Încet, să nu mă tăvăleşti“. Cînd a fost lîngă-mpăratul, a căzut ş-a treia perină, că da ! Țiganului nu i se cădea să şadă. Zice-mpăratul :

— Cum, voinice, inelul fetei mele a ajuns la d-ta ?

— Împărate prea-nălțate ! Iaca cum și iaca cum. Da Țiganul :

— Ce spui minciuni ? că eu am ucis zmeii.

Da Călin zice :

— Împărate, s-aducă toți zmeii să vezi, este vîrfurile limbilor ?

A adus, și cu adevărat nu era. Atunci, el le-a scos și le-au arătat.

Atunci împăratu-a strigat s-aducă calul cel mai bun din grajd, ș-o legat pe Țigan de coada calului, ș-o pus ș-un sac de nuci ș-o dat bici calului. Unde pica nuca, pica și bucățica din Țigan.

Acu-mpăratul o zis :

— De-acu, voinice, mi-i fi ginere.

Da Călin a zis :

— Ba nu,-mpărate, că mie alta mi-a căzut dragă ; da eu am un frate de cruce aici cu mine, tot fecior de-mpărat ; s-o ieie acela.

Și l-o adus, deși fata ar fi vrut mai degrabă după Călin Nebunul ; dar dă, cu estălalt era potrivită. Ș-o făcut o nuntă strașnică, de-o ținut vo trei săptămîni ; luminații, lăutari, ce nu era ? Și de-acolo, o zis Călin Nebunul :

— De-acu, mă duc să-mi gădesc pe-a mea.

Cît plîng ei și stăruie, da n-a putut să-l po-trivească ca să rămîie. S-o pornit. Cînd a ajuns el la casa tătîni-său, era un palat strașnic, ș-un cîrd de porci, și-i păștea un băiețel ca de vro șapte ani. Că de cînd îi tăiasе picioarele, era ca vro opt ani de zile.

— Bună vreme, băiețele !

— Mulțămim d-tale, bade !

— Cine șade-n curțile este ?

— Ia, niște voinici care au luat niște fete de-mpărat, care le luase zmeii.

— Da cum trăiesc ei, pe care fete o luat ?

— Cel mare o luat pe fata cea mare, cel mijlociu o luat pe cea mică.

— Da cea mijlocie ?

— Aia a pus-o de păzește găinăria.

— Da tu a cui ești ?

— Mama-mi spune că-s a lui Călin Nebunul, cine a mai fi acela ?

Da el, cînd a auzit așa, numai el știa inima lui, că dă, să ierți mata, cinstita fața matale : era a lui.

— Da mă rog, bade, ajută-mi a da porcii-n ocol.

Merg porcii, merg, cînd o scroafă nu vrea să intre.

Călin Nebunul a trîntit cu drucu¹-n scroafă. Ea a-nceput a țipa strașnic, porcii toți după dînsa. Decît a auzit ei ș-o ieșit afară, ș-o început a striga

¹ Druc — par.

care-i acolo de bate porcii ? Da Călin Nebunul intră-n ogradă. Ei, cum l-o văzut, l-o cunoscut. Și s-o sculat îndată și s-o pus în genunchi înaintea lui :

— Iartă-ne, frate, că ne cunoaștem greșala. Da Călin a zis așa :

— Ba nu, fraților. Hai să facem o boambă de fier și noi să ne punem tustrei alături, ia așa, cum faci cruce ; s-o aruncați unul din voi în sus, că-i scurtă, că, pe care-o cădea, acela-i vinovat.

Ș-o aruncat în sus și-o căzut pe cei doi și i-o făcut mii de fărîme.

Și el a făcut o nuntă strașnică... Da el nu era așa tare la inimă ca să ție pe-acelea rău, ca aceia pe asta a lui ; el tot ținea ca la cumnatele lui, și-o făcut un bal strașnic, și eram și eu acolo... și ei a făcut o ulcicuță de papară și m-o dat pe uș-afară, de mie mi-a fost ciudă și m-am dus în grajd și mi-am ales un cal cu șeava de aur, cu trupu de criță, cu picioarele de ceară, cu coada de fuior, cu capul de curechi, cu ochii de neghină, și-am pornit p-un deal de cremene : picioarele se topeau, coada-i pîrîia, ochii pocneau ; și-am încălicat pe-o prăjină și ți-am spus o minciună, și-am încălicat pe-o poartă și ți-am spus-o toată.

M. Eminescu, *Literatură populară*,
ed. a II-a, Craiova, Editura „Scrisul
românesc“, (f.a.), pp. 439—449

PRISLEA CEL VOINIC ȘI MERELE DE AUR

A fost odată ca niciodată etc.

Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori și meșteșugită nevoie mare ! Așa grădină nu se mai văzuse pînă atunci, p-acolo. În fundul grădinei, avea și un măr care făcea mere de aur și, de cînd îl avea el, nu putuse să mănînce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescînd și pîrguindu-se, venea oarecine noaptea și le fura, tocmai cînd erau să se coacă. Toți paznicii din toată împărăția și cei mai aleși ostași, pe care îi pusese împăratul ca să pîn-dească, n-au putut să prinză pe hoți. În cele mai de pe urmă, veni fiul cel mai mare al împăratului și-i zise :

— Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prin astă grădină de atîtea ori și am vă-zut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele ; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopțile astea să

păzesc însumi, și mă prinz că voi pune mîna pe acel tîlhar care ne jefuiește.

— Dragul meu — zise tată-său — atîția oameni voinici au păzit și n-au făcut nici o ispravă. Doresc prea mult să văz la masa mea măcar un măr din acest pom, care m-a ținut atîta sumă de bani, și de aceea, iată, mă înduplec și te las ca să pîndești, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbutești.

Atunci, fiul împăratului se puse la pîndă o săptămînă întregă; noaptea pîndea și ziua se odihnea; iară cînd fu într-o dimineață, se întoarse trist la tată-său și-i spuse cum priveghease pînă la miezul nopții, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ținea pe picioare, cum, mai tîrziu, somnul îl copleși și căzu ca un mort, fără să se poată deștepta decît tocmai cînd soarele era rădicat de două sulite, și atuncea văzu că merele lipsesc.

Nepovestită fu mîhnirea tatălui său, cînd auzi spuindu-se astă întîmplare.

De silă, de milă, fu nevoit a mai aștepta încă un an, ca să facă și voia fiului său celui mijlociu, care cerea cu stăruință de la tată-său ca să-l lase și pe dînsul să pîndească, și se lega că el va prinde pe hoții care îi făcea atîta întristare.

Timpul veni, merele începură a se pîrgui; atunci fiul său cel mijlociu păzi și el; dară păți ca și frate-său cel mare.

Tată-său, deznădăjduit, pusese în gînd să-l taie; dar fiul său cel mai mic, Prîslea, veni cu rugăciune către tată-său, și-i zise :

— Tată, atîția ani l-ai ținut, ai suferit atîtea necazuri după urma acestui pom, mai lasă-l, rogu-te, și anul acesta, să-mi încerc și eu norocul.

— Fugi d-aci, nesocotitule, zise împăratul. Frații tăi cei mai mari, atîți și atîți oameni voinici și deprinși cu nevoile n-au putut face nimic, și tocmai tu, un mucos ca tine, o să izbuțească ? N-auzi tu ce prăpăstii spun frații tăi ? Aici trebuie să fie ceva vrăji.

— Eu nu mă încumăt — zise Prîslea — a prinde pe hoți, ci zic că o încercare de voi face și eu nu poate să-ți aducă nici un rău.

Împăratul se înduplecă și mai lasă pomul netăiat încă un an.

Sosi primăvara : pomul înflori mai frumos și legă mai mult decît altădată. Împăratul se veseli de frumusețea florilor și de mulțimea roadelor sale, dară cînd se gîndea că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat.

Prîslea se ducea adesea prin grădină, da ocol mărului și tot plănua. În sfîrșit, merele începură a se pîrgui. Atunci fiul cel mai mic al împăratului zise :

— Tată, iată, a sosit timpul ; mă duc să pîndesc și eu.

— Du-te — zise împăratul — dară negreșit că și tu ai să te întorci rușinat ca frații tăi cei mai mari.

— Pentru mine n-are să fie așa mare rușine — zise el — fiindcă eu nu numai că sînt mai mic, dar nici nu mă leg ca să prinz pe tîlhari, ci numai o cercare să fac.

Cum veni seara, se duse, își luă cărți de cetit, două țepușe, arcul și tolba cu săgețile. Își alege un loc de pîndă într-un colț, pe lîngă pom, bătut țepușele în pămînt și se puse între ele, așa cum să-i vină unul dinainte și altul la spate ca, dacă îi va veni somn și ar moțâi, să se lovească cu barba în cel de dinaintea lui, și dacă ar da capul pe spate, să se lovească cu ceafa în cel de dinapoi.

Astfel pîndi pînă cînd, într-una din nopți, cam după miezul nopții, simți că-l atinge încetișor boarea ziorilor, care îl îmbăta cu mirosul său cel plăcut, o piroteală moleșitoare se alegă de ochii lui ; dară loviturile ce suferi, vrînd să moțâiască, îl deșteptară și rămase priveghind pînă cînd, pe la revărsat de ziori, un ușor fișîit se auzi prin grădină. Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și sta gata ; fișîitul se auzi mai tare și un oarecine se apropie de pom și se apucă de ramurile lui ; atunci, el dete o săgeată, dete două și, cînd dete cu a treia, un gemăt ieși de lîngă pom și apoi o tăcere de moarte se făcu ; iară el, cum se

lumină puțin, culese cîteva mere din pom, le puse pe o tipsie de aur și le duse la tatăl său.

Niciodată n-a simțit împăratul o mai mare bucurie decît cînd a văzut la masa sa merele de aur, din care nu gustase niciodată.

— Acum — zise Prîslea — să căutăm și pe hoț.

Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său, însă, nu se lăsa cu una, cu două, ci, arătînd împăratului dîra de sînge ce lăsase pe pămînt rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de-a doua zi, vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză.

Frații săi prinseră pizmă pe el, pentru că fusese mai vrednic decît dînșii, și căutau prilej ca să-l piarză; de aceea și voiră bucuros să meargă. Ei se pregătiră și porniră.

Se luară, deci, după dîra sîngelui și merse, merse, pînă ce ieșiră la pustietate, de acolo, mai merse oleacă, pînă ce dete de o prăpastie, unde se și pierdu dîra. Ocoliră împregiurul prăpastiei și văzură că dîra de sînge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră, numaidecît, vîrteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lăsă fratele cel mare.

— Dară — zise el — cînd voi scutura frînghia, să mă scoateți afară.

Aşa şi făcură. După fratele cel mare se coborî cel mijlociu, şi făcu şi el ca cel dintîi, atîta numai că se lăsă ceva mai în jos.

— Acum e rîndul meu să mă las în prăpastie — zise Prîslea, văzînd că fraţii cei mari se coudesc — cînd voi mişca frînghia, voi mai mult să mă lăsaţi în jos ; şi după ce veţi vedea că frînghia nu se mai duce la vale, să puneţi paznici să păzească şi, cînd va vedea că frînghia se mişcă de loveşte marginile groapei, să o trageţi afară.

Se lăsă şi cel mai mic din fraţi, şi, de ce mişca frînghia, d-aia îl lăsa mai jos, şi-l lăsară, şi-l lăsară, pînă ce văzură că frînghia nu mai sta întinsă, cum este cînd are ceva atîrnat de capătul ei.

Atunci, fraţii ţinură sfat şi ziseră :

— Să aşteptăm pînă ce vom vedea dacă face vreo izbîndă, şi atunci, ori bine, ori rău de va face, să-l pierdem, ca să ne curăţim de unul ca dînsul, care ne face de ruşine.

Prîslea ajunsese pe tărîmul cellalt, se uită cu sfială în toate părţile, şi cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate ; pămîntul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară, îmbărbătîndu-se, apucă pe un drum şi merse pînă dete de nişte palaturi cu totul şi cu totul de aramă.

Nevăzînd nici un pui de om pe care să-l întrebe cîte ceva, intră în palat, ca să vază cine locuia acolo. În pragul uşei, îl întîmpină o fată frumuşică, care zise :

— Mulțumesc lui Dumnezeu că ajunsei să mai văz om de pe tărîmul nostru. Cum ai ajuns aici, frate? îl întrebă ea. Aici este moșia a trei frați zmei, care ne-a răpit de la părinții noștri, și sîntem trei surori și fete de împărat de pe tărîmul de unde ești tu.

Atunci, el povesti în scurt toată istoria cu me-rele, cum a rănit pe hoț și cum a venit după dîra singelui pînă la groapa pe unde s-a lăsat în jos la ea, și o întrebă ce fel de oameni sînt zmeii aceia și dacă sînt voinici.

Ea îi spuse apoi că fiecare din zmei și-a ales cîte una din ele și le tot silește să-i ia de bărbați, iară ele se tot împotrivesc cu fel de fel de vorbe, cerîndu-le cîte în lună și în soare, și ei se fac luntre și punte de le împlinesc toate voile.

— Ei sînt în adevăr voinici — adăogă ea — însă cu vrerea lui Dumnezeu, poate îi vei birui. Dară pînă una-alta, ascunde-te, vai de mine! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios și se face leu-paraleu. Acum e timpul cînd are să vină la prînz, și are obicei de aruncă buzduganul cale de un conac și lovește în ușă, în masă și se pune în cui.

N-apucă să isprăvească vorba, și se auzi ceva că şuieră, că lovește în ușă, în masă, și buzduganul se arată și se așeză în cui. Dară Prîslea luă buzduganul, îl azvîrli înapoi mai departe decît îl azvîrlise zmeul; și, cînd era prin dreptul lui, îl atinse pe umere.

Zmeul, speriat, stătu în loc, se uită după buzdugan, se duse de-l luă și se întoarse acasă. Când era la poartă, începu să strige :

— Hîm ! hîm ! aici miroase a carne de om de pe tărîmul cellalt ; și, văzînd pe fiul de împărat ce-i ieșise înainte, îi zise : ce vînt te-a adus pe-aici, omule, ca să-ți rămîie oasele pe alt tărîm ?

— Am venit ca să prinz pe furii merelor de aur ale tatălui meu.

— Noi sîntem — îi zise zmeul — cum vrei să ne bătăm ? În buzdugane să ne lovim, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm ?

— Ba în luptă, că e mai dreaptă, răspunse Prîslea.

Atunci se apucară la trîntă și se luptară, și se luptară, pînă cînd zmeul băgă pe Prîslea în pămînt pînă la glezne ; iar Prîslea se opinti o dată, aduse pe zmeu și, trîntindu-l, îl băgă în pămînt pînă în genunchi și-i și tăie capul.

Fata, cu ochii plini de lacrimi, îi mulțumi că a scăpat-o de zmeu și-l rugă să-i fie milă și de surorile ei.

După ce se odihni vreo două zile, porni, după povața fetei, la soră-sa cea mijlocie, care avea palaturile de argint.

Acolo, ca și la cea mare, fu priimit cu bucurie ; fata îl rugă să se ascunză ; iar el nu voi ; ci, cînd veni buzduganul să se așeze în cui, pe care îl aruncase zmeul ei cale de două conace, el îl

aruncă mult mai îndărăt, izbind și pe zmeu în cap; iară zmeul veni turburat, se luptă cu Prislea ca și frate-său cel mare, și rămase și el mort.

Fata, după ce îi mulțumi, îl povățui cum să facă ca să scape din robie și pe sora lor cea mai mică.

— Deși e mai puternic — zise fata — decît frații lui pe care i-ai omorît, dar cu ajutorul lui Dumnezeu și mai ales că e și cam bolnav din lovitură ce i-ai dat cu săgeata cînd a vrut să fure merele, nădăjduiesc că-i vei veni de hac.

O săptămîină întreagă se desfătară împreună cu amîndouă fetele, și Prislea, odihnindu-se de ostenele ce încercase, porni și către zmeul de al treilea.

Văzînd palaturile de aur în care locuia zmeul cel mic, rămase cam pe gînduri, dară, luîndu-și inima în dinți, intră înăuntru.

Cum îl văzu fata, îl rugă ca pe Dumnezeu să o scape de zmeu, care, zicea ea, e otărît ca, îndată ce se va face sănătos bine, să o silească oricum să se însoțească cu dînsul.

Abia isprăvisе vorba, și buzduganul, izbind în ușă și în masă, se puse în cui. Prislea întrebă ce putere are zmeul și îi spuse că aruncă buzduganul cale de trei conace; atunci, el îl aruncă și mai departe, lovindu-l în piept.

Zmeul, turburat de mînie, se întoarse numai-decît acasă.

— Cine este acela care a cutezat să calce hotarele mele și să intre în casa mea ?

— Eu sînt, zise Prîslea.

— Dacă ești tu — îi răspunse zmeul — am să te pedepsesc amar pentru nesocotința ta. Cum ai vrut, venit-ai ; dară nu te vei mai duce cum vei voi.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu — îi răspunse Prîslea — am eu ac și de cojocul tău.

Atunci se învoiră să se ia la luptă dreaptă,

și se luptară

și se luptară,

zi de vară

pînă seara ;

iară cînd fu pe la nămieș, se făcură amîndoi două focuri și așa se băteau ; un corb însă le tot da ocol, croncănind. Văzîndu-l, zmeul îi zise :

— Corbule, corbule ! ia seu în unghiile tale și pune peste mine, că-ți voi da stîrvul ăsta ție.

— Corbule, corbule ! îi zise și Prîslea — dacă vei pune peste mine seu, eu îți voi da trei stîrvuri.

— Unde dă Dumnezeu să cază o asemenea tiflă¹ peste mine ! Mi-aș sătura sălașul întreg.

— Adevăr grăiește gura mea, îi răspunse Prîslea.

¹ A cădea tipla peste cineva — a da, pe neașteptate, norocul peste cineva.

Corbul, fără a mai întârzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prislea, și prinse mai multă putere.

Către seară, zise zmeul către fata de împărat, care privea la dinșii cum se luptau, după ce se făcuseră iară oameni :

— Frumușica mea, dă-mi nițică apă să mă răcoresc, și-ți făgăduiesc să ne cununăm chiar mâine.

— Frumușica mea — îi zise și Prislea — dă-mi mie apă, și-ți făgăduiesc să te duc pe țărîmul nostru, și acolo să ne cununăm.

— Să-ți auză Dumnezeu vorba, voinice, și să-ți îplinească gîndul, îi răspunse ea.

Fata de împărat dete apă lui Prislea de bău și prinse mai multă putere ; atunci, strînse pe zmeu în brațe, îl ridică în sus și, cînd îl lăsă jos, îl băgă pînă în genuchi în pămînt ; se opinti și zmeul, ridică și el în sus pe Prislea și, lăsîndu-l jos, îl băgă pînă în brîu ; puindu-și toate puterile, Prislea mai strînse o dată pe zmeu de-i pîrîi oasele și, aducîndu-l, îl trînti așa de grozav, de îl băgă pînă în gît în pămînt, și-i și tăie capul ; iară fetele, de bucurie, se adunară împregiurul lui, îl luau în brațe, îl sărutau și îi ziseră :

— De azi înainte, frate să ne fii.

Îi spuseră apoi că fiecare din palaturile zmeilor are cîte un bici, cu care lovește în cele patru

colțuri ale lor și se fac niște mere. Așa făcură, și fiecare din fete avură cîte un măr. Se pregătiră, deci, să se întoarcă pe tărîmul nostru.

Ajungînd la groapă, cletenă frînghia de se lovi de toate marginile groapei. Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frînghia. Se puseră la vîrtejuri și scoaseră pe fata cea mare cu mărul ei de aramă.

Ea, cum ajunse sus, arată un răvășel ce-i dase Prîslea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare.

Bucuria fetei fu nespusă cînd se văzu iară pe lumea unde se născuse.

Lăsară din nou frînghia și scoase și pe fata cea mijlocie, cu mărul ei cel de argint și cu o altă scrisoare, în care o hotăra Prîslea de soție fratelui celui mijlociu.

Mai lăsară frînghia și scoase și pe fata cea mică ; aceasta era logodnica lui Prîslea : însă mărul ei cel de aur nu-l dete, și-l ținu la sine.

El simțise de mai-nainte că frații săi îi poartă sîmbetele și, cînd se mai lăsă frînghia ca să-l ridice și pe el, dînsul legă o piatră și puse căciula deasupra ei, ca să-i cerce ; iară frații, dacă văzură căciula, socotind că este fratele lor cel mic, slăbiră vîrtejile și dete drumul frîngbiei, care se lăsă în jos cu mare iuteală, ceea ce făcu pe frați să creadă că Prîslea s-a prăpădit.

Luară, deci, fetele, le duseră la împăratul, îi spusă cu prefăcută mîhnire că fratele lor s-a prăpă-

dit, și se cununară cu fetele, după cum rînduise Prîslea. Iară cea mai mică nu voia cu nici un chip să se mărite, nici să ia pe altul:

Prîslea, care ședea departe, văzu piatra care căzuse cu zgomot, mulțumi lui Dumnezeu că i-a scăpat zilele și se gîndea ce să facă ca să iasă afară. Pre cînd se gîndea și se plîngea dînsul, auzi un țipăt și o văietare care îi umplu inima de jale; se uită împrejur și văzu un balaur care se încolăcise pe un copaci, și se urca ca să mănînce niște pui de zgripsor. Scoase paloșul Prîslea, se repezi la balaur și numaidecît îl făcu în bucățele.

Puii, cum văzură, îi mulțumiră și-i ziseră :

— Vino încoa, omule viteaz, să te ascundem aici, că de te va vedea mama noastră, te înghite de bucurie.

Traseră o pană de la unul din pui și-l ascunseră în ea.

Cînd veni zgripsoroaica și văzu grămada aia mare de bucățele de balaur, întrebă pe pui, cine le-a făcut ăst bine ?

— Mamă — ziseră ei — este un om de pe tărîmul celălalt și a apucat încoa, spre răsărit.

— Mă duc — le zise ea — să-i mulțumesc.

Ea porni oa vîntul înspre partea încotro îi spusese puii că a apucat omul. După cîteva minute, se întoarse.

— Spuneți-mi drept — le zise — încotro s-a dus.

— Spre apus, mamă.

Și într-o bucată de vreme, ca de cînd începui să vă povestesc, străbătu cele patru părți ale tărîmului de jos și se întoarse cu deșert. Ea ceru ca numai-decît să-i spuie. În cele mai de pe urmă, îi ziseră puii :

— Dacă ți l-om arăta, mamă, ne făgăduiești că nu-i vei face nimic ?

— Vă făgăduiesc, dragii mei.

Atunci ei îl scoaseră din pană și îl arătară ; iară ea, de bucurie, îl strînse în brațe și cît p-aci era să-l înghiță, dacă nu l-ar fi acoperit puii.

— Ce bine vei să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de moarte ?

— Să mă scoți pe tărîmul celălalt, răspunse Prîslea.

— Greu lucru mi-ai cerut — îi zise zgripso-roaica, dară pentru că ție îți sînt datoare mîntuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregătește o sută oca de carne făcută bucățele de cîte o oca una, și o sută de pîini.

Făcu ce făcu Prîslea, găti pîinile și carnea și le aduse la gura groapei. Zgripsoroaica zise :

— Pune-te dasupra mea cu merinde cu tot și, de cîte ori oi întoarce capul, să-mi dai cîte o pîine și cîte o bucată de carne.

Se așezară și porniră, dîndu-i, de cîte ori cerea, pîine și carne. Cînd era aproape, aproape să iasă dasupra, pasărea uriașă mai întoarse capul să-i mai

dea demincare ; dară carnea se sfîrşise. Atunci Prislea, fără să-şi piardă cumpătul, trase paloşul şi-şi tăie o bucată de carne moale din coapsa piciorului de sus, şi o dete zgripsoroaicei.

După ce ajunseră asupra şi văzu că Prislea nu putea să îmble, îi zise zgripsoroaica :

— Daca nu era binele ce mi-ai făcut şi rugăciunea puilor mei, mai că te mîncam. Eu am simţit că carnea care mi-ai dat în urmă era mai dulce decît cea de mai înainte, şi n-am înghiţit-o ; rău ai făcut de mi-ai dat-o.

Apoi o dete afară dintr-însa, i-o puse la loc, o unse cu scuipat de-al său şi se lipi. Atunci se îmbrăţişară, îşi mulţumiră unul alteia şi se despărţiră ; ea se duse în prăpastia de unde ieşiseră, şi Prislea plecă către împărăţia tatălui său.

Plecînd către oraşul în care locuia părinţii şi fraţii lui, îmbrăcat fiind în haine proaste ţărăneşti, întîlni nişte drumeţi şi află de la dînşii că fraţii lui au luat de soţii pe fetele care le-a trimis el, după cum le hotărîse însuşi, că părinţii lui erau foarte mîhniţi de pieirea fiului lor celui mai mic, că fata cea mică e îmbrăcată în negru şi-l jeleşte şi că nu voieşte a se mărita nici în ruptul capului, măcar că a peţit-o mai mulţi fii de împărat ; că acum, în cele din urmă, fraţii lui i-ă adus un ginere prea frumos şi că o silesc cu toţii să-l ia, şi că nu se ştie de va putea scăpa.

Prislea, auzind de toate acestea, nu puţin s-a întristat în sufletul lui şi, cu inima înfrîntă, a intrat

În oraș. Mai cercetînd în sus și în jos, află că fata a zis împăratului că, dacă voiește să o mărite cu tînrul care i-l aduseră, să poruncească a-i face și a-i aduce la odoare o furcă cu caierul și fusul cu totul de aur, și să toarcă singură, fiindcă așa îi făcuse și zmeul și asta îi plăcea mult. Mai află că împăratul chemase pe starostea de argintari și-i poruncise zicîndu-i : „Iată, de azi în trei săptămîni, să-mi dai gata furca care o cere fata mea cea mică ; că de unde nu, unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul“ ; și bietul argintar se întoarse acasă trist și plîngînd.

Atunci, Prîslea se duse de se băgă ucenic la argintar.

Prîslea, tot vîzînd pe stăpînu-său văitîndu-se fiindcă nu izbutise a face furca după porunceală, îi zise :

— Stăpîne, te vîd trist că nu poți să faci furca ce ți-a poruncit împăratul, iată, mai sînt trei zile pînă să se împlinească sorocul ce ți-a dat ; lasă-mă pe mine să o fac.

Argintarul îl goni, zicîndu-i :

— Ațiți meșteri mari n-au putut să o facă, și tocmai un trențáros ca tine să o facă ?

— Dacă nu-ți voi da furca de azi în trei zile — răspunse Prîslea — să-mi faci ce vei voi.

Atunci se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prîslea singur, și pe fiecare noapte să-i dea cîte o trăistuță de alune și cîte un pahar de vin bun.

Argintarul îi ducea grija, fiindcă, ascultînd pe la uşe, n-auzea alt decît cum spărgea la alune pe nicovală. Iară cînd fu a treia zi, el ieşi dis-de-dimineată din odaie cu furca pe tavă, pe care o scosese din mărul zmeului, ce era la dînsul, şi o dete argintarului ca să o ducă fetei împăratului.

Argintarul nu mai putea de bucurie, şi-i făcu un rînd de haine ; iară pe la nămieş, cînd venise slujitorii împăratului ca să-l cheme la palat, el se duse şi îi dete furca care torcea singură.

După ce împăratul se minună de frumuseţea ei, dete argintarului doi saci de bani.

Fata, cum văzu furca, îi trecu un fier ars prin inimă ; ea cunoscuse furca şi pricepu că Prîslea oel viteaz trebuie să fi ieşit dasupra pămîntului. Atunci, zise împăratului :

— Tată, cine a făcut furca, poate să-mi facă încă un lucru, pe care mi l-a adus la odoare zmeul.

Iară împăratul chemă îndată pe argintar şi-i porunci să-i facă o cloşcă cu pui cu totul şi cu totul de aur, şi-i dete soroc de trei săptămîni, şi, dacă nu i-o face-o, unde îi stă picioarele îi va sta şi capul.

Argintarul, ca şi de-lalt rînd, se întoarse acasă trist ; despreţui ca şi întîia oară pe Prîslea, care îl întrebasese şi de astă dată ; iară dacă se înţelesesă la cuvinte, se învoiră, şi lucrul se şi săvîrşi cu bine.

Cînd văzu argintarul cloşca cloncănind şi puii piuind, cu totul şi cu totul de aur, şi ciugulind mei tot de aur, înţelese că trebuie să fie lucru măiestru.

Argintarul luă cloșca, o duse la împăratul, iară împăratul, după ce se minună îndestul de frumusețea și gingășia lor, o duse fetei și-i zise :

— Iată, ți s-au împlinit toate voile ; acum, fata mea, să te gătești de nuntă.

— Tată — îi mai zise fata — cine a făcut aste două lucruri, trebuie să aibă și mărul de aur al zmeului ; poruncește, rogu-te, argintarului, să aducă pe meșterul care le-a făcut.

Priimind porunca asta, argintarul se înfățișă împăratului, rugîndu-se să-l ierte și zicîndu-i :

— Cum o să aduc înaintea măriei-tale pe meșter, fiindcă este un om prost și trențáros și nu este vrednic să vază luminata față a măriei-tale.

Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi.

Atunci argintarul, după ce puse de spălă pe Prislea și-l curăți, îl îmbracă în niște haine noi și-l duse la împăratul ; iară împăratul îl înfățișă fetei.

Cum îl văzu fata, îl și cunoscă. Ea nu putu să-și ție lacrimile care o podidiseră, de bucurie mare ce avu, și zise împăratului :

— Tată, acesta este viteazul care ne-a scăpat din mîna zmeilor.

Și, dînd în genuche, îi sărută mîinile și pe față și pe dos.

Luîndu-i seama bine împăratul, îl cunoscă și dînsul, măcar că foarte mult se schimbase. Îl îmbrățișă și-l sărută de sute de ori. Dar el tăgăduia.

În cele mai din urmă, inima lui înduioșată de rugăciunile tatălui său, ale mamei sale și ale fetei care rămăsese în genuche rugîndu-l, mărturisi că, în adevăr, el este fiul lor cel mai mic.

Prîslea le povesti apoi toată istoria sa, le spuse și cum a ieșit dasupra pămîntului și le arătă și mărul de aur al zmeului.

Atunci împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari; dar ei, cum văzură pe Prîslea, o sfedliră. Iară împăratul întrebă pe Prîslea cum să-i pedepsească. Viteazul nostru zise :

— Tată, eu îi iert, și pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieși la scara palatului și vom arunca fiecare cîte o săgeată în sus, și Dumnezeu, dacă vom fi cineva greșiți, ne va pedepsi.

Așa făcură. Ieșiră cîtetrei frații în curte, dinaintea palatului, aruncară săgețile în sus și, cînd căzură, ale fraților celor mai mari le căzură drept în creștetul capului și-i omorîră, dar a celui mai mic îi căzu dinainte.

Iară dacă îngropară pe frații cei mai mari, făcură nuntă mare, și Prîslea luă pe fata cea mică. Toată împărăția s-a bucurat că le-a adus Dumnezeu sănătos pe fiul cel mai mic al împăratului și se mîndrea, fălindu-se, de vitejiele ce făcuse el; iară după moarte tătîne-său, se sui el în scaunul împărăției, și împărăți în pace de atunci și pînă în ziua de astăzi, de-or fi trăind.

Trecui și eu pe acolo și stătui de mă veselii la
nuntă, de unde luai

O bucată de batoc,

Ș-un picior de iepure schiop,

și încălecai p-o șea și v-o spusei dumneavoastră
așa.

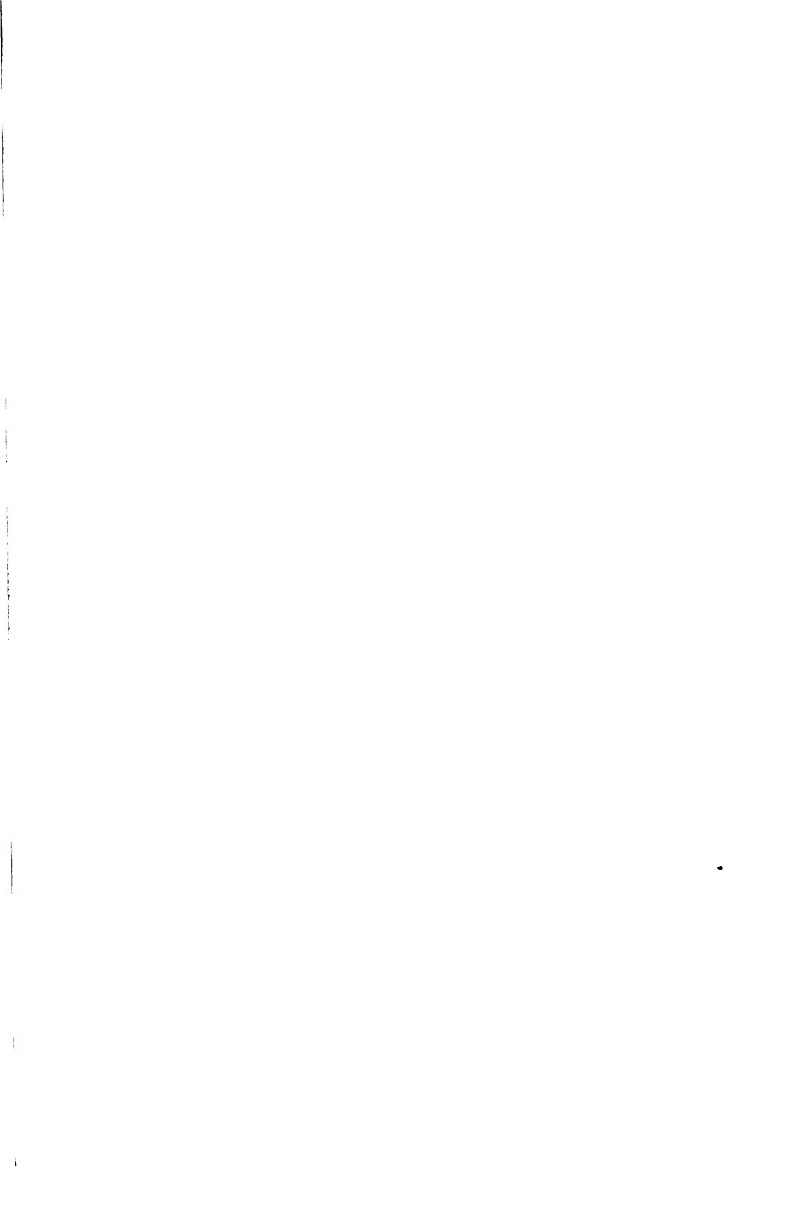
Povestit de tata. Publicat pentru întâia oară în *Țărânul
român*, nr. 13 și 14 din 1862.

P. Ispirescu, *Legende sau basmele
românilor*, adunate din gura po-
porului, București, 1862, pp. 81—94.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	XXXIII
Voinic de Plumb (<i>Convorbiri literare</i>).	1
Trei copii săraci (Cristea Sandu-Timoc)	38
Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte (P. Ispirescu)	53
Povestea lupului năzdrăvan și a Ilenei Cosinzene (Alexandru Vasiliu).	68
Tugulea, fiul unchiașului și al mătușei (P. Ispirescu)	102
Pipăruș Petru și Florea Înflorit (Ioan Pop-Reteganul)	131
Finul lui Dumnezeu (M. Eminescu)	163
Spaima zmeilor (I. C. Fundescu)	177
Agheran Viteazul (Teofil Frîncu și George Candrea)	194

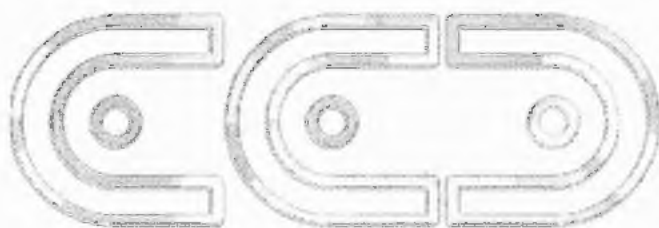
Pescăruș-împăratul (C. Rădulescu-Co-	
din)	214
Călin Nebunul (M. Eminescu) . . .	243
Prislea cel voinic și merele de aur	
(P. Ispirescu)	259

Redactor responsabil : GIZELLA CSAKY
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 11.05.1967. Bun de tipar 05.07.1967.
Apărut 1967. Tiraaj 130.160 ex. broșate. Hirtie
ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed.
11,69. Coli tipar 10. A. nr. 7151/1967. C.Z. pentru
bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile
mici 8R—34.*

Tiparul executat sub comanda nr. 70 315 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scin-
tei nr. 1, București — Republica Socialistă
România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

